

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra Mezinárodního práva

**Právne postavenie vnútorne presídlených osôb
a utečencov v medzinárodnom práve**

**Legal status of internally displaced
persons and refugees in international law**

Rigorózna práca

Mgr. Irena Kurucová

Konzultant rigorózneho práca:

JUDr. PhDr. Veronika Bílková, PhD. E.MA

Praha, september 2013

Prehlasujem, že túto rigoróznú prácu som spracovala samostatne, vyznačila som v nej všetky pramene, z ktorých som čerpala a tlačený aj elektronický text rigoróznej práce je identický, a týmto súhlasím so sprístupnením práce prostredníctvom internetu. Zároveň prehlasujem, že predložená rigorózna práca nebola použitá k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe, dátum

Mgr. Irena Kurucová

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som rada vyjadrila moje úprimné pod'akovanie JUDr. PhDr. Veronike Bílkovej, PhD., E.MA z Katedry medzinárodného práva Právnickej fakulty, Karlovej univerzity v Prahe za hodnotné a užitočné rady a za jej príkladný záujem a pozornosť, ktorú venovala tejto rigoróznej práci.

Moja vďaka patrí aj mojej rodine, hlavne manželovi MVDr. Shayovi Peledovi za jeho citlivý prístup a trpezlivosť počas celého obdobia písania.

ABSTRAKT

KURUCOVÁ, Irena: Právne postavenie vnútorne presídlených osôb a utečencov v medzinárodnom práve. [Rigorózna práca]. Karlova univerzita v Praze. Právnická fakulta; Katedra Medzinárodného práva.

Vojny, porušovanie ľudských práv a katastrofy postihujúce značnú časť svetovej populácie spôsobili popri inom, aj vznik kategórie „vnútorných utečencov“, resp. „vnútorne presídlených osôb“. Sú to osoby, ktoré sa síce nachádzajú vo vlastnej krajine, no uvedené udalosti ich vedú do podmienok, ktoré podobne ako u utečencov, neohrozujú len ich životy, no uvrhujú ich i do materiálnej a psychickej deprivácie a do celkovo nejistej budúcnosti. Rastúce čísla v počte presídlencov (od ich prvého sčítania v roku 1982)¹ a s nimi súvisiace riziká, viedli k bližšiemu vnímaniu presídleneckého problému a k podniknutiu krokov vedúce k jeho dôkladnejšiemu skúmaniu a formálnejšiemu podchytieniu. I preto, súčasné snahy o jednotnú úpravu základných právnych inštitútov a definícií v oblasti vnútorného presídlenia postupne smerujú k univerzálnemu a právne záväznému poňatiu otázky vnútorného presídlenia. Aj keď úsilie v danej oblasti je v súčasnosti hatené politickou nevhôľou, národnými záujmami, a v istých oblastiach i nepripravenosťou pokryť presídlenie vo forme konkrétneho právneho nástroja. Existujúca medzinárodná právna úprava sa síce v rôznej miere aplikuje na potreby presídlencov, no prvoradá zodpovednosť leží na jednotlivých štátoch a práve vnútroštátna legislatíva jednotlivých krajín je zdrojom konkrétnych právnych noriem týkajúcich sa presídlencov. Prostredníctvom národných legislatív je možné jasne vidieť, ako štáty reagujú na presídlenie s prihliadnutím na ich špecifické podmienky a možnosti. S podobnými (ak nie v istom zmysle, rovnakými) situáciami ako presídlenci sa stretávajú utečenci (v chápaní medzinárodného utečeneckého práva), no s podstatným rozdielom. Ten spočíva (okrem iného) v právnom uznaní a v záväznosti ich štatútu. Utečenecké právo je pomerne bohato pokryté a pomerne jednoznačne upravuje inštitúty právneho postavenia utečenca. Ich ochrana je priamo zakomponovaná do medzinárodných zmlúv a záväzky štátov pri jej realizácii sú taktiež podchytené zmluvne, prípadne obyčajovým právom (inštitút non-refoulementu). Je však rozhodujúce, že ani platná a účinná medzinárodná právna úprava nie je dôvodom pre to, aby štáty prestali reagovať na nové výzvy viažuce sa k utečeneckému problému, a upustili tak od hľadania nových právnych nástrojov, ktoré by pokryli postupne meniacu sa podobu utečeneckého práva.

---

¹ COHEN, R., DENG, F. M., Editors, *The Forsaken People, Case Studies of the Internationall Displaced*, The Brooking Institution, Washington, D.C: 1998, s. 1. , ISBN:0-8157-1514-5(cloth).

ABSTRACT

KURUCOVÁ, Irena: Legal status of internally displaced persons and refugees in internal law. [Rigorous thesis]. Karlova univerzita v Praze. Právnická fakulta; Katedra Mezinárodního práva.

Wars, human rights violations, and disasters which affect a significant part of the population, resulted also in the formation of the new category known as „internal refugees“ or „the internally displaced persons“. Although these people are situated in their own country, the mentioned events lead them to the conditions that not only menace their lives but also plunging them into a material and psychological hardship and to an uncertain future. The growing numbers of the internally displaced persons (from the first census in 1982) and the risks associated with them, led to the closer perception of this problem and actions aimed towards its detailed observation and formal capture. Therefore, the current efforts for a unified format of basic legal institutes and definitions in the area of internal migration gradually move towards universal and legally binding approach of internal migration issue, although the effort in this area is currently hindered by political resentment, national interests and in some areas also by unpreparedness to cover the displacement in a form of a concrete legal tool. Although the existing international legislation is applying to the needs of the displaced persons, the individual states have the main responsibility, and it is the national legislation of the individual countries which is a source of specific legal norms relating to the internally displaced persons. It can be clearly seen, through the national legislations, how the states respond to the displacement taking into account their specific conditions and possibilities. The refugees often occur in the similar (if not the same) situations as internally displaced persons, but with the significant difference. This difference lies in the legal recognition and in the obligation of their statute. Refugee law is relatively richly covered and quite clearly regulates the institutes of the refugee legal position. Their protection is directly incorporated to the international treaties and the obligations of the states are also captured by the treaties, or by the customary law. However, it is critical that not even valid and effective international legislation is the reason for that the states would stop to respond to the new challenges associated to the refugee issue, and give up to search the new legal tools, which would cover the gradually changing form of the refugee law.

OBSAH

ABSTRAKT	4
ABSTRACT.....	5
OBSAH	6
ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK	9
PREDHOVOR	11
ÚVOD.....	13
I. VNÚTORNÉ PRESÍDLLENIE A PRÁVNE POSTAVENIE VNÚTORNE PRESÍDLENEJ OSOBY	18
1.1. Vnútorne presídlenie všeobecne	18
1.1.1. Cesta k vytvoreniu Riadiacich princípov o vnútornom presídlení.....	19
1.1.2. Miesto Riadiacich princípov v systéme medzinárodného práva.....	23
1.2 Vnútorne presídlená osoba.....	27
1.2.1 Kto je vnútorne presídlená osoba (IDP)	27
1.2.2 Rozbor	28
1.2.3 Vnútorne presídlená osoba a utečenec - „spoločne a (ne)rozdielne“	30
1.2.4 Environmentálna príčina presídlenia	37
1.3 Právne postavenie IDP's z hľadiska ľudských práv a slobôd podľa Riadiacich princípov o vnútornom presídlení a medzinárodného práva.	41
1.3.1 Vybrané ľudské práva.....	41
1.3.1.1 Ochrana ľudského života.....	44
1.3.1.2 Ochrana fyzickej integrity a zdravia	44
1.3.1.3 Ochrana rodinného života	49
1.3.2 Iné ľudské práva a slobody obsiahnuté v riadiacich princípoch	51
1.3.2.1.Právo na slobodu pohybu, názorov, vyjadrovania sa a združovania	51
1.3.2.2 Právo na vzdelanie, sociálne zabezpečenie a osobný rozvoj.....	52
1.3.2.3 Záruky procesnej povahy a právneho štátu	55
1.3.2.4 Vlastnícke právo.....	57
1.3.3. Postavenie vnútorne presídlených osôb v medzinárodnom humanitárnom práve.	64
1.3.4 Postavenie vnútorne presídlených osôb v medzinárodnom trestnom práve	66
1.4 Regionálne právne úpravy a nástroje týkajúce sa právneho postavenia a ochrany vnútorne presídlených osôb.....	68
1.4.1 Európa	68

1.4.2 Amerika	69
1.4.3 Afrika	69
1.5 Národné právne úpravy a nástroje týkajúce sa právneho postavenia a ochrany vnútorne presídlených osôb	70
1.5.1 AFRIKA	71
1.5.1.1 Angola	71
1.5.1.2 Burundí	72
1.5.1.3 Sudán	74
1.5.2 ÁZIA	76
1.5.2.1 Azerbajdžan	76
1.5.2.2 India	77
1.5.2.3 Nepál	78
1.5.2.4 Srí Lanka	80
1.5.3 AMERIKA	82
1.5.3.1 Guatemala	82
1.5.3.2 Kolumbia	83
1.5.3.3 Mexiko	86
1.5.3.4 Peru	86
1.5.3.5 USA	87
1.5.4 EURÓPA	89
1.5.4.1 Bosna a Hercegovina	89
1.5.4.2 Gruzínsko	90
1.5.4.3 Chorvátsko	90
1.5.4.4 Ruská federácia	91
1.5.4.5 Srbsko/Kosovo	93
1.5.5 Blízky východ	95
1.5.5.1 Irak	95
1.5.5.2 Izrael	96
1.5.5.3 Líbya	97
1.6 Konečná fáza presídlenia	98
1.6.1 Zodpovednosť za poskytovanie ochrany a záruk v poslednej fáze presídľovacieho procesu	98
1.6.2 Trvalé riešenia	99
1.6.2.1 Návrat a reintegrácia	99
1.6.2.2 Reintegrácia	100
ZHRNUTIE I. ČASTI	102
II. POSTAVENIE UTEČENCOV V MEDZINÁRODNOM PRÁVE	104
2.1 História utečenectva	104

2.2 Utečenec	108
2.2.1 Rozbor definície utečenca	109
2.2.1.1 Osoby spadajúce do kategórie utečenca podľa Dohovoru a klauzuly určujúce priznanie utečeneckého štatútu	109
2.2.1.2 „Mimo svojho štátu“	113
2.2.1.3. „Oprávnená obava“	114
2.2.1.5 Dôvody prenasledovania	116
2.2.1.5.1 Rasa	117
2.2.1.5.2 Náboženstvo	117
2.2.1.5.3 Národnosť	118
2.2.1.5.4 Sociálna skupina	118
2.2.1.5.5 Politické názory	125
2.2.1.6 „Nemôže alebo nechce prijať ochranu štátu“	125
2.3 Utečenec „Prima facie“	126
2.4 Právne inštitúty ochrany utečencov	132
2.4.1 Princíp non-refoulement – „Princíp nevracania“	132
2.4.1.1 Princíp non-refoulement a jeho povaha ius cogens	134
2.4.1.2 Princíp non-refoulement z pohľadu jeho osobného a územného rozsahu	136
2.4.1.2.1 Osobný rozsah	136
2.4.1.2.2 Územný rozsah	139
2.4.2 Azyl	142
2.4.2.1 Porovnanie azylového a utečeneckého práva	143
2.4.2.2 Azyl a jeho povaha v rámci európskeho práva	144
2.4.3 Doplnková ochrana (complementary protection)	145
2.4.4 Dočasné útočisko (temporary refuge) a dočasná ochrana (temporary protection)	146
2.5 Práva a povinnosti utečencov	148
2.6 Trvalé riešenia	149
2.6.1 Dobrovoľná repatriácia	149
2.6.2 Lokálna integrácia	149
2.6.3 Presídlenie	150
ZÁVER	151
RESUMÉ:	154
RESUMÉ:	155
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY:	156

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

AIDS - syndróm získaného zlyhania imunity (Acquired Immune Deficiency Syndrome)

BZ OSN - Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov (UNSC/ United Nations Security Council)

CIREFCA - Medzinárodná konferencia o stredoamerických utečencoch (The International Conference on Central American Refugees), Conferencia Regional sobre Refugiados Centroamericanos)

CPN - M - Komunistická strana Nepálu – (Communist Party of Nepal (Massal)

DKDD - Dialóg a konzultácia Darfúr- Darfúr

ECOSOC - Hospodárska a sociálna rada (Economic and Social Council)

ECOWAS - Hospodárske spoločenstvo západoafrických štátov (Economic Community Of West African States)

EDĽP- Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ECHR/European Convention of Human Rights and Fundamental freedoms)

EÚ - Európska únia (European Union)

FBiH - Bosna a Hercegovina (Federation of Bosnia and Herzegovina)

HIV - vírus ľudskej imunodeficiencie (Human immunodeficiency virus)

HRW - Human Rights Watch

IASC - Inter-Agency Standing Committee

IDD - Divízia pre vnútorné presídlenie (Internal Displacement Divison)

IDP's, VOP - Vnútorne presídlené osoby (Internally Displaced Persons)

IGAD - Medzivládny úrad pre rozvoj (Intergovernmental Authority on Development)

IOM - Medzinárodná organizácia pre migráciu (International Organization for Migration)

KLP - Komisia pre ľudské práva (UNCHR/United Nations Commission on Human Rights); v súčasnosti Rada pre ľudské práva

LTTE - Tigre oslobodenia tamilského Ílamu (Liberation Tigers of Tamil Eelam)

MDC - Hnutie pre demokratickú zmenu (Movement for democratic change)

MSD - Medzinárodný súdny dvor (ICJ/International Court of Justice)

MTS - Medzinárodný trestný súd (ICC/International Criminal Court)

MVČK - Medzinárodný výbor Červeného kríža (ICRC/International Committee of the Red Cross)

NATO - Severoatlantický pakt (North Atlantic Treaty Organization)

NCP - Národný ľudový kongres (National congress party)

NPRR - Národná politika pre projekt rehabilitácie postihnutých rodín (National Policy on Resettlement and Rehabilitation for Project Affected Families)

NRC - Nórska rada pre utečencov (Norwegian refugee council)

OAU - Organizácia africkej jednoty (Organisation of African Unity)

OBSE - Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OSCE/Organization for Security and Co-operation in Europe)

OCHA - Úrad Organizácie Spojených národov pre koordináciu humanitárnych záležitostí (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs)

OSN - Organizácia Spojených národov (UN/United Nations)

SARRED - Medzinárodná konferencia o nepriaznivej situácii utečencov, navrátilcov a presídlených osôb v Južnej Afrike (International Conference on the Plight of Refugees, Returnees and Displaced Persons in Southern Africa)

SPLM - Sudánske ľudovo-oslobodenecké hnutie (Sudan People's Liberation Movement)

UNAIDS - Spoločný program OSN pre HIV/AIDS (United Nations Programme on HIV/AIDS)

UNFCCC - Rámcový dohovor o zmene klímy (United Nations Framework Convention on Climate Change)

UNHCR - Úrad Vysokého komisára pre utečencov (United Nations High Commissioner for Refugees)

USA - Spojené štáty americké (United states of America)

VZ OSN - Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov (General Assembly of the United Nations)

ZANU- PF - (Zimbabwe African National Union - Patriotic Front)

PREDHOVOR

Dnešná geopolitická situácia vo svete je poznačená viacerými negatívnymi vplyvmi, vrátane zvyšujúcej sa migrácie. Tá je spôsobená množstvom rozličných príčin, pre ktoré sa človek rozhodne opustiť svoj domov. Od ekonomických, až po tie, ktoré ohrozujú ľudský život alebo hodnoty, ktoré k ľudskej bytosti neodbytné patria. Ak je človek nútený vzdať sa životných istôt, najčastejším riešením je preňho opustenie rizikového prostredia, čo neznamená zákonite odchod do inej krajiny. Niekedy je postačujúca potreba presunúť sa na iné, bezpečnejšie miesto v rámci vlastného štátu. Potreba presunu sa však môže kedykoľvek zmeniť na nevyhnutnosť, alebo môže nadobudnúť formu prinútenia (štátne politické, či ekonomické záujmy, zákonné opatrenia na regionálnej, či lokálnej úrovni). Spoločným prvkom pre tieto situácie je práve nedobrovoľnosť presunu, ktorý je neraz transformovaný do podoby úteku. Ich aktuálnosť možno ilustrovať na udalostiach tzv. „arabskej jari“, ktorá dala do pohybu tisíce ľudí utekajúcimi pred násilím vyvolanom politickou výmenou desaťročia trvajúcich diktatúr a následnou deľbou moci medzi jednotlivé politické a náboženské frakcie. Pôvodne ľudové povstania proti, dlhoročnému útlaku sa rozšírili do znepokojivých vnútroštátnych nepokojov, a v Sýrii dokonca do plnohodnotnej občianskej vojny. Ich následok spôsobil presídlenie tisícok ľudí v rámci problémového štátu (alebo jeho oblasti), alebo v podobe núteného opustenia krajiny a nájdenie útočiska v cudzom štáte, pod „ochrannou rukou“ medzinárodného utečeneckého práva.

Práve predložená rigorózna práca sa zaoberá týmito, vo viacerých smeroch, blízkymi problematikami: vnútorným a vonkajším utečenectvom, čiže vnútorným presídlením a utečenectvom v zmysle platného medzinárodného utečeneckého práva.

Prvá časť práce je venovaná oblasti vnútorného presídlenia a jeho právnej úpravy. Z pohľadu medzinárodného práva sa naň vzťahuje normotvorba z viacerých jeho oblastí, no *právne záväzný nástroj*, ktorý by s ním priamo súvisel a konkrétne sa naň aplikoval dodnes nevznikol. Naopak, niektoré národné legislatívy sú v jeho právnej úprave popredu a obsahujú právne normy, ktoré upravujú nielen vznik právneho postavenia vnútorne presídlenej osoby, ale i iné atribúty dôležité pre jeho plnohodnotné využívanie (vlastnícke právo, trvalé riešenia a pod.).

Druhá časť pracuje nielen so známymi faktami v oblasti utečeneckého práva, ale súčasne má zámer poukázať na jeho určité osobitosti a špecifiká, ktoré sa stávajú predmetom odborných debát na úrovni moderného medzinárodného utečeneckého práva. Práca má za cieľ reagovať jednak na nové právne inštitúty, ktorých vznik bol podmienený meniacou sa podobou utečenectva formou masovosti, a súčasne rozoberá jednotlivé právne formy ochrany utečencov v ich konkrétnej podobe.

Dôvodom výberu témy tejto rigoróznej práce bolo upriamiť pozornosť na vzájomnú

podmienenosť a prepojenosť vnútorného presídlenia a utečenectva v jeho tradičnom vnímaní a vzbudiť tým záujem o niektoré otázky, ktoré rezonujú v opisovaných témach. Keďže ide o voľbu analyzovať tieto dva inštitúty s pohľadu medzinárodného práva, tak pohľad na ne korešponduje so všeobecne platnou medzinárodnoprávnou úpravou. Pri vnútornom presídlení je navyše pozornosť naň, vyjadrená z pohľadu jednotlivých národných /regionálnych legislatív.

ÚVOD

„Niet väčšej moci nad iným človekom
ako prinútiť ho, aby sa podrobil trápeniu
bez toho, aby sa mohol brániť.“

Bertrand Russel

Utečenec - slovo, ktoré v nás vzbudzuje strach, neistotu, strádanie, trápenie, pocit bezmocnosti, a množstvo ďalších negatívnych pocitov spájaných s útekou.

I napriek širokému vnímaniu utečeneckej problematiky, ktorou sa zaoberajú mnohé vedné odbory, od právnych, sociálnych, ekonomických a rieši sa v praktickej i teoretickej rovine, uvedomenie si jej dôležitosti a prístupu k nej, však neraz leží na jej vnímaní z tej najjednoduchšej - ľudskej stránky.

Utečenci nie sú v každej spoločnosti vnímaní ako osoby vyžadujúce ochranu a pomoc. Sú často objektom podozrievania vzbudzujúcim nedôveru, zdrojom obáv z nepoznaného, a to i napriek skutočnosti, že počas dejín nebolo krajiny, ktorá by s nimi nemala skúsenosť. Či už to boli krajiny prijímajúce, alebo krajiny produkujúce utečencov.

Boli a sú štáty, ktoré „bojujú“ s vlastnými „utečencami“. Tými, ktorí síce nikdy neopustili vlasť, no navzdory tomu trpia následkom vojnového konfliktu alebo čelia iným, život a bezpečnosť ohrozujúcim okolnostiam. Sú známi ako tzv. „vnútorní utečenci“ resp. „vnútorne presídlené osoby“ (*internally displaced persons/IDP's*), ktorých postavenie i napriek medzinárodnému uznaniu potreby ich právnej ochrany², nie je dodnes jednoznačne a právne záväzne definované a upravené. Napriek tomu, je v celosvetovom meradle viditeľná tendencia o unifikovanejšiu, presnejšiu a adresnejšiu právnu úpravu z hľadiska ich právneho postavenia a garancií práv z neho vyplývajúcich. Práve pre tento účel, sa oblasť vnútorného presídlenia vyvíja hlavne smerom k riešeniu otázky právneho štatútu vnútorne presídlených osôb. Vývojové zmeny a pomaly meniace sa trendy neobišli ani úzko súvisiacu oblasť utečenectva, ktorými sa reaguje hlavne na jeho masovosť a upevnenie niektorých jeho inštitútov alebo dokonca zavedenie nových. Či už ide o komplikovanosť inštitútu postavenia utečenca na základe *prima facie*, problematiku *non-refoulementu*, alebo úvahy o zavedení kategórie tzv. ekologických utečencov do systému utečeneckého práva. Ako je možné z predchádzajúcich riadkov vyvodiť, námetom predloženej rigorózneho práce je právny prierez súčasnej podoby vnútorného presídlenia a medzinárodného utečeneckého práva, spolu s ich platnými právnymi inštitútmi. Výber tém vychádza z môjho všeobecného záujmu o danú oblasť a z predošlých pracovných

---

² International Law Association, *International Law Association, Declaration of International Law Principles on Internally Displaced Persons*, 29 July 2000. Dostupné na internete: <http://www.refworld.org/docid/42808e5b4.html>

skúseností v *Medzinárodnej Organizácii pre Migráciu (IOM)*, ktoré mi umožnili bližšie zoznámenie sa s problematikou. Práve praktické vedomosti prispeli k stanoveniu cieľov pre spracovanie zvolených tém. Na začiatku bol úmysel zamerať sa iba na utečenecké právo, no postupným vníkaním do problematiky a zbieraním informácií o presídlených osobách a o ich podobnej situácii s utečencami, sa mi zdalo zaujímavé spracovať obe kategórie, a tak poukázať na ich vzájomnú paralelu. Začiatková, prípravná fáza písania práce bola spočiatku sprevádzaná ťažkosťami so získavaním podstatných a dôveryhodných zdrojov, ktoré bolo potrebné podrobiť striktnému výberu na základe kritérií právnej relevantnosti, spoľahlivosti a aktuálnosti. Zložitejšia situácia bola hlavne s problematikou vnútorného presídlenia, ktorá napriek rozširujúcim sa poznatkom trpí určitým stupňom nedostatkového zdrojového pokrytia. Vhodné informácie boli okrem iného, čerpané i z použitých bibliografických odkazov a prameňov, ktoré boli následne podstúpené štruktúrovanému čítaniu. Postupné včleňovanie poznatkov do obsahu práce malo za následok i zmenu v jej štruktúre, ktorá pozostáva z dvoch samostatných, no navzájom súvisiacich častí. Prvá časť nesie názov „*Vnútorné presídlenie a právne postavenie vnútorne presídlenej osoby*“. Ako už názov napovedá, tematicky je táto časť zameraná na vnútorné presídlenie. S porovnaním s utečenectvom, ide o kvantitatívne i kvalitatívne právne chudobnejšiu oblasť, a to predovšetkým v súvislosti s identifikáciou presídlených, ich právami a príčinami ich presídlenia z hľadiska medzinárodných, regionálnych a národných právnych úprav. Časť je rozdelená do *šiestich* kapitol, podľa jednotlivých tematických okruhov. *Prvou* kapitolou sa charakterizuje vnútorné presídlenie v jeho podstate a jej prvou podkapitolou sa presídlenie vývojovo sleduje od prvotných povšimnutiahodných krokov medzinárodného spoločenstva, až k následnému plnému uvedomeniu si existencie a vážnosti presídleneckého problému, a z toho plynúcu potrebu jeho formálneho a materiálneho podchytenia. Výsledkom zmeny medzinárodného pohľadu na komplikovanú povahu presídlenia bolo vypracovanie „*Riadiacich princípov o vnútornom presídlení*, tiež „*Riadiace princípy*“ (*Guiding principles on internal displacement*)“, ktorých právna záväznosť je objektom rozsiahlych diskusií a obsahom druhej podkapitoly. V nej sa pojednáva nielen o všeobecne akceptovanej skutočnosti - ich právnej *nezáväznosti*, ale poukazuje sa i na ich veľkú morálnu autoritu, ktorú požívajú v rámci medzinárodného spoločenstva. Vznik *Princípov* znamenal súčasne zrod *definície* vnútorne presídlenej osoby, ktorou sa začína prvá podkapitola *druhej* kapitoly s názvom „*Vnútorné presídlená osoba*“. Jej rozborom (druhá podkapitola) sa sleduje predovšetkým priblíženie a lepšie pochopenie samotného pojmu vnútorne presídlenej osoby, no súčasne vedie i k hlavnej ambícii práce, a to k porovnaniu oboch kategórií (tretia podkapitola): presídlenca a utečenca, z rôznych úrovní a hľadísk, spolu s poukázaním na ich markantné rozdiely a totožné prvky. Porovnaním sa sleduje zachytenie hlavných rozdielov, ktoré sú dôvodom odlišnej právnej regulácie a upriamuje sa na spoločné znaky, v rámci ktorých je možná implementácia rovnakých alebo podobných právnych nástrojov. Jednou z príčin vzniku presídlenia (i novodobého utečenectva) sú katastrofy (prírodné,

zapríčinené človekom), a z toho vyvstáva i problematika, ktorú vzhľadom na súčasné environmentálne ťažkosti nemožno obísť. Degradácia životného prostredia môže byť natoľko závažná, že ohrozuje nielen základnú existenciu ľudí žijúcimi v takomto prostredí, ale má vplyv na výkon ich ďalších základných práv a slobôd. Preto sa touto otázkou zaoberá štvrtá podkapitola. So zachytenou odpoveďou na otázku, koho možno v dnešnej dobe považovať za vnútorného presídlenca, vyvstáva ďalší fakt spojený s jeho právnym postavením. Ten je hlbšie rozoberaný v rámci *tretej kapitoly* a jej štyroch podkapitol. Tu je potrebné dodať, že kapitola obsahuje hlavne znenie práv podľa *Princípov*, spolu doplnením niektorých ustanovení medzinárodného práva. Prvá podkapitola sa zaoberá ľudskými právami a základnými slobodami (spolu osem oddielov, upravujúcim právo na život, zdravie, sociálne a kultúrne práva procesné záruky, vlastnícke práva). Ich výber je riadený jednak tým, že sú súčasťou *Princípov* a jednak tým, že poskytujú ochranu nielen osobe presídlenca, ale ľudskej bytosti ako takej. Jednotlivé oddiely pritom obsahujú konkrétne práva a slobody, z ktorých niektoré sú sprevádzané praktickými prípadmi, ktoré mali za cieľ podčiarknuť reálnosť, rozmanitosť a špecifickosť vyskytujúcich sa problémov. Pohľad na inštitúty ochrany zo strany humanitárneho a trestného medzinárodného práva je súčasťou tretej a štvrtej podkapitoly. Okrem univerzálnych právnych úprav, sa na vnútorné presídlenie koncentrujú i regionálne a niektoré vnútroštátne legislatívy, ktoré sú formované špecifickými potrebami, materiálnymi a ľudskými zdrojmi, geografickými a demografickými osobitosťami. Týmto jednotlivým regionálnym a národným legislatívam je venovaná *štvrtá* a *piata* kapitola a v rámci ich podkapitol a oddielov sa rozoberajú konkrétne platné právne úpravy. Poslednú (*šiestu*) kapitolu v rámci prvej časti, tvorí výpočet trvalých riešení, ktoré majú slúžiť na zabezpečenie primeranej ochrany v období, kedy je prítomný citeľný dopad presídlenia na postihnuté obyvateľstvo. Záverom časti o vnútornom presídlení a jeho osobitých elementov, je stručné zhrnutie poznatkov a názorov naň. Ako bolo zo začiatku spomenuté, ide síce o rýchlo sa rozvíjajúcu, no stále pomerne nedostatočne právne pokrytú oblasť, na ktorú je možné nazerať z rôznorodých perspektív a úrovní. Preto sa jej venoval širší tematický priestor v porovnaní s utečenectvom, ktoré je z hľadiska právnej teórie a praxe, obsiahlo pokryté a pomerne podrobne rozpracované početnými odbornými štúdiami, literatúrou a právnymi materiálmi (tým sa nechce naznačiť jeho úplnú komplexnosť, bezchybnosť alebo vylúčenie potreby jeho ďalšieho skvalitňovania). Napriek existujúcemu množstvu poznatkov, ambíciou druhej časti, s názvom „*Postavenie utečencov v medzinárodnom práve*“, je zvoliť prístup sumarizácie jednak známych faktov v oblasti utečenectva a zároveň poskytnúť podrobnejší pohľad na niektoré jeho vybrané inštitúty. V druhej časti je prítomná viditeľná snaha o podobnú štruktúru z dôvodu zachovania systematickosti práce. Je rozdelená do *šiestich* kapitol, ktoré ponúkajú krátky historický prehľad utečenectva, až po jeho súčasnú podobu. Tým sa predostiera pohľad na utečenectvo ako na pretrvávajúci a permanentný jav objavujúci sa počas celých ľudských dejín (*prvá* kapitola). Moderné utečenecké právo obsahuje právne

záväznú definíciu utečenca (*druhá* kapitola), na základe ktorej sa môžu určiť, i naopak vylúčiť osoby spadajúce pod definíciu utečenca, ktorá súčasne obsahuje dôvody vzniku utečeneckého štatútu na základe dôvodov prenasledovania. Tie sú v práci rozobrané podrobnejším spôsobom v jednotlivých pododdieloch, so sústredením sa na prenasledovanie z dôvodu príslušnosti sociálnej skupiny. Užšie zameranie sa na sociálnu príslušnosť je zvolené kvôli relatívnej komplikovanosti určenia sociálnych skupín, ku ktorým príslušnosť, má vysokú tendenciu stať sa dôvodom prenasledovania. Na ozrejmenie sú uvedené príklady z anglo-americkéj justície a spôsob, akým sa vyrovnáva s obtiažnosťou prípadov. Práve na predmetných súdnych rozhodnutiach je možno ilustrovať niektoré zaujímavé kritériá pre určenie sociálnej skupiny. Okrem zaužívaných a právnou teóriou menej spochybňovaných platných právnych inštitútov, sú v utečeneckom práve prítomné i tie, viac sporné. Ich nejednoznačné názorové ponímanie neostáva len na úrovni teoretickým debát, ale prináša so sebou i praktické komplikácie. Medzi ne možno zaradiť inštitút postavenia utečenca na *prima facie* základe (*tretia* kapitola) a inštitút *non-refoulementu* (*štvrtá* kapitola). Pri ich prezentácii si práca kladie za cieľ zosumarizovať názorové rozdiely za účelom uvedomenia si ich zložitosti. Azyl a rozvíjajúca sa doplnková ochrana a inštitút dočasného útočiska sú ďalšími nástrojmi ochrany utečencov (*druhá, tretia a štvrtá* podkapitola *štvrtej* kapitoly). Hlavne posledné dva inštitúty sú dôkazom o neustálom vývoji v oblasti utečenectva a možno ich vnímať ako reakciu na niektoré jeho meniace sa charakteristiky (zvýšenie masovosti, jeho relatívna krátkodobosť, existencia regiónov s permanentne vyšším výskytom utečencov a pod.). Napriek tomu, že *Dohovor o právnom postavení utečencov* poskytuje konkrétny a systematický prehľad práv a povinností utečencov, je nevyhnutnou potrebou zahrnúť ich do obsahu práce, aj keď iba výpočtovým spôsobom (*piata* kapitola). *Šiesta* kapitola je o druhoch trvalých riešení, ktorých výber by mal byť uskutočňovaný spôsobom, ktorým sa sledujú potreby a záujmy utečencov. Tiež sa poukazuje na niektoré zložitosti, s úmyslom upozorniť na potrebu ich spresnenia, a tým sa vyhnúť možnému ohrozeniu záujmov utečencov. Záver práce je zhrnutím oboch častí a krátkym pohľadom na obe kategórie, spolu s pomenovaním nedostatkov, ktoré sú vyjadrením vlastných názorov, založených na subjektívnom zovšeobecnení poznatkov získaných štúdiom predmetnej literatúry. Tá pozostávala hlavne z knižných zdrojov (domácich i zahraničných), z ktorých významnú pomoc poskytla hlavne publikácia „*Teorie a praxe azylu a uprchlictví*“, ktorá je dielom viacerých autorov z katedry Medzinárodného práva, Právnickej fakulty Univerzity Karlovej. Ďalšími dôležitými zdrojmi boli publikácie OSN a UNHCR, zahrňujúc príručky a právne dokumenty (rezolúcie, dohovory, atď.) a autorizované webové zdroje. V súčasnosti platná právna úprava je sekundárne doplňovaná odbornými článkami, ktoré sú taktiež prístupné na internete. Vo fáze samotného písania práce bolo použitých niekoľko druhov metód. Metóda analýzy bola použitá pri jednotlivých definíciách, ktorej snahou bol ich, čo najpodrobnejší rozbor. Ten mal napomôcť k lepšiemu pochopeniu predmetných kategórií (charakteristika

vnútorného presídlenia, presídlenia, utečenca). Nasleduje induktívna metóda, využitá hlavne pri štúdiu konkrétnych právnych legislatív (najmä národných) a pri vypracovaní jednotlivých záverov. Predošlé dve metódy boli podporené aplikáciou komparatívnej metódy prítomnej pri porovnávaní zhodných a rozdielných črt vnútorne presídlenej osoby a utečenca a vnútroštátnych právnych úprav. Počas vypracovávania tém vychádzali na povrch nové poznatky (resp. výskyt nových udalostí), ktoré mali následok neustálu aktualizáciu obsahu, a to až do samotného odovzdania práce. K získaniu určitých zdrojov napomohli i konzultácie s izraelskou právničkou Tally Kritzman-Amir a predstaviteľom UNHCR v Izraeli - Petrom Deckom, ktorých poznatky som využila pri opise riešenia otázky utečencov v Izraeli. Vo fáze kontroly a prepracovávania práce som tiež využila konzultačné služby JUDr. PhDr. Veroniky Bílkovej, PhD., E.MA, z Katedry medzinárodného práva Právnickej fakulty, Karlovej univerzity v Prahe. Jej cenné rady a pripomienky mi pomohli ujasniť a ozrejmiť niektoré časti práce a súčasne viedli k osobnému poňatiu istých diskutabilných oblastí a k samotnej optimalizácii obsahu i rozsahu práce.

I. VNÚTORNÉ PRESÍDLLENIE A PRÁVNE POSTAVENIE VNÚTORNE PRESÍDLENEJ OSOBY

1.1. Vnútorne presídlenie všeobecne

Presídlenie v zmysle zvolenej témy odkazuje na nútený a nedobrovoľný pohyb osôb (*nevylučujúc dobrovoľnú migráciu*) z ich domovov, resp. z miesta ich obvyklého pobytu. Prvok nedobrovoľnosti a zmena prostredia spôsobuje postihnutým separáciu od pôvodných komunitných sietí, vrátane rodín, zdrojov živobytia a súčasne so sebou nesie riziká ohrozujúce fyzickú bezpečnosť. S takto zásadnými negatívnymi dopadmi na zaužívaný spôsob života sa presídlenci stretávajú v rôznych fázach presídlenia (ranná fáza mimoriadnej starostlivosti, udržiavacia fáza, prechodná fáza reintegrácie a dlhodobá vývojová fáza³), počas ktorých sa vynárajú otázky primárne týkajúce sa ich právneho statusu a ich dlhodobej náchylnosti k riziku.

Konkrétne riziká, ktoré sú istou formou sumarizácie celkových podmienok vyvolanými vnútorným presídlením, bez ohľadu na jeho príčinu, najširšie vystihuje Michael Cerneu, podľa ktorého sú nasledujúce faktory navzájom prepojené a vzájomne sa ovplyvňujú:

- *Strata pôdy;*
- *Nezamestnanosť;*
- *Bezdomovectvo;*
- *Marginalizácia;*
- *Potravinová neistota;*
- *Zvýšená chorobnosť a úmrtnosť;*
- *Strata prístupu k spoločnému vlastníctvu;*
- *Sociálna dezintegrácia.*⁴

Robert Muggah aTheodor Downing pripájajú ďalšie dve riziká:

- *Strata prístupu ku komunitným službám;*⁵
- *Porušovanie ľudských práv.*⁶

---

³ Assistance to internal displaced persons policy, USAID, October 2004, PD-ACA-558, vi.

⁴ CERNEA, M., "Risks, Safeguards and Reconstruction." In Michael Cernea and Christopher McDowell, eds, *Risks and Reconstruction: Experiences of Resettlers and Refugees*. World Bank. Washington, DC, 2000.

⁵ DOWNING, T., E., "Avoiding New Poverty: Mining-Induced Displacement and Resettlement." *Mining, Minerals and Sustainable Development*, International Institute for Environment and Development, No. 58. April 2002.

Reakciou nielen na dané činitele, ale najmä na absenciu akéhokoľvek formálneho pokrytia presídľeneckého javu, bolo vypracovanie *Riadiacich princípov o vnútornom presídlení* (*The Guiding Principles on Internal Displacement*), (ďalej len *Riadiace princípy/Princípy*) v roku 1998.

Princípy sa snažia riešiť tento nedostatok určením práv a záruk týkajúcich sa ochrany vnútorných presídľencov vo všetkých štádiách presídlenia. Zároveň slúžia ako istý druh regulačného nástroja pre štáty, orgány, zainteresované skupiny v rámci ich činnosti na úrovni poskytovania pomoci a ochrany. Vztťahujú sa osoby bez ohľadu na ich právny štatút a platia pre všetky okolnosti súvisiace s vnútorným presídlením.

Vo všeobecnosti možno povedať, že ambíciou *Princípov* nebolo vytvorenie novej právnej kategórie nútenej migrácie *per se*, ale skôr sa snažia podchytiť jej existujúcu prítomnosť a aplikáciou súčasných noriem ľudských práv, humanitárneho a analógiou utečeneckého práva, a tak poskytnúť primeranú ochranu a minimalizovať dopad škodlivých vplyvov presídlenia na postihnuté obyvateľstvo.

1.1.1. Cesta k vytvoreniu Riadiacich princípov o vnútornom presídlení

Fenoménu vnútorného presídlenia a s ním spojené spoločenské negatívne vplyvy, neboli medzinárodnému spoločenstvu neznáme ani v minulosti.

Spomenúť možno vnútorné presídlenie na Haiti z doby kolonializmu, ktoré svojím spôsobom pokračovalo až do moderných čias. V 19. storočí bol na Haiti prítomný koloniálny režim, ktorého politika otroctva, prinútila pôvodné obyvateľstvo postaviť sa na odpor. Pred krutosťou sa ľudia organizovali a následne presúvali do blízkych kopcov. Povstalci, nazývaní „*marrons*“, dosiahli svojou úspešnou činnosťou nezávislosť v roku 1804. Jav haitského presídlenia tzv. „*marronage*“, ako historický odkaz na minulosť, sa vrátil v 90-tych rokoch počas vojenského režimu, ktorý prinútil tisíce Hait'anov k úteku. „*Marronage*“ vo svojej modernej podobe ovplyvnila jednotlivcov a organizácie na všetkých úrovniach a zasiahla najmä najchudobnejšie mestské a vidiecke oblasti, ktorých obyvatelia podporovali prezidentskú kandidatúru neskoršie exilovaného prezidenta Aristida.⁷ Tí boli nútene presídľovaní a presídlenie bolo zároveň trestným opatrením namiereným proti jednotlivcom a organizáciám a bolo vynucované priamo miestnymi úradmi. Aktivisti po celom Haiti uviedli, že sa výslovne nariaďovalo opustenie domovských lokalít a mnoho štvrtí bolo vypálených. *Marronage* bola

---

⁶ MUGGAH, Robert, "Through the Developmentalist's Looking Glass: Conflict-Induced Displacement and Involuntary Resettlement in Colombia," *Journal of Refugee Studies*, 2000., 13(2): 133-164.

⁷ Zvrhnutím Bertranda Aristide v roku 1991, prinútila vojenská junta presídlenie cca 300.000 ľudí. Američanmi vedené mnohonárodné sily sa vrátili Aristida k moci v októbri 1994, ale politická nestabilita a prenasledovanie po jeho znovuzvolení v roku 2000 spôsobilo znovuzvolenie v roku 2000, spôsobilo na ďalšie štyri roky zvýšenie vnútorných nepokojov a nestability.

síce chápaná ako vedľajší účinok všeobecného násillia, no mala za dôsledok priame a vážne porušovanie ľudských práv.⁸

Ne európskom kontinente spôsobili dve svetové vojny masívne utečenecké i presídľenecké vlny. Hoci sa vtedajšia medzinárodná snaha prioritne sústredila na riešenie utečeneckého problému, už koncom 40-tych rokov Grécko navrhlo, že medzinárodná pomoc (v rámci *Trumanovej doktríny*) by mala byť poskytnutá aj osobám postihnutých občianskou vojnou. Grécko uviedlo, že tieto osoby síce nevyhnutne nepotrebujú legálnu ochranu, no ich materiálne potreby prekračujú možnosti krajiny spustošenej v dôsledku vnútorného konfliktu.⁹

Do aktivít poskytovania pomoci vnútorným presídľencom prostredníctvom tzv. *good offices* (napr. Rezolúcia 1388 (XIV.) z 20. novembra 1959), bol zapojený i Úrad Vysokého komisára OSN pre utečencov (*d'alej len UNHCR*), a to hneď niekoľkokrát (Laos, Vietnam, Cyprus, Bangladéš).

Ďalšia ukážka záujmu o riešenie situácie vnútorného presídlenia sa objavuje v roku 1972, kedy *Hospodárska a sociálna rada (d'alej len ESOCOC)* a *Valné zhromaždenie OSN (d'alej len VZ OSN)* schválili operácie pre dobrovoľnú repatriáciu, rehabilitáciu a presídlenie nielen pre utečencov prichádzajúcich zo zahraničia, ale aj pre osoby presídlené v rámci krajiny.¹⁰

Verejnú pozornosť na presídľeneckú otázku vzbudili i udalosti v rokoch 1983-1985 (etiópsky hladomor), počas ktorých sa tisíce hladujúcich Etiópcanov a Sudáncov stali objektom mediálnej pozornosti, ktorá spôsobila silný tlak na medzinárodné spoločenstvo aby vzniknutú situáciu riešilo.¹¹ Podobne to bolo i v prípade presídlených Kurdov v Iraku v roku 1991 (vojna v Perzskom zálive, 1990-1991), kedy sa vďaka médiám mobilizovala pomoc a medzinárodná humanitárna intervencia¹² (Rezolúcia BR č.688 o humanitárnom zasahovaní do vnútorných vecí štátov, prijatá v apríli 1991 na podnet Francúzska).

Významná iniciatíva *Organizácie spojených národov (OSN)* venovať sa otázke pomoci vnútorne presídlených osobám, sa začala *Medzinárodnou konferenciou o nepriaznivej situácii*

---

⁸ Human Rights Watch, *Fugitives From Injustice: The Crisis of Internal Displacement in Haiti*, 1 August 1994, available at: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6a7eb4.html> [cit.23. marec 2013]

⁹ <http://usa.usembassy.de/etexts/speeches/rhetoric/hstaid.htm> [cit.2012-03-01]

¹⁰ UN Economic and Social Council (ECOSOC), UN Economic and Social Council Resolution 1705 (LIII): Assistance to southern Sudanese refugees returning from abroad, 27 July 1972, E/RES/1705 (LIII). Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae69eeb8.html> [accessed 17 November 2011].

¹¹ Šokujúci dokument televízie BBC o príčinách hladomoru v Etiópii vyburcoval solidaritu bohatších krajín s utrpením tretieho sveta takým spôsobom, aký sa nikdy predtým, ale ani nikdy potom nepodarilo dosiahnuť. Reportáž vyvolala nevídanú vlnu sympatií, vďaka ktorým sa podarilo vyzbierať 130 miliónov amerických dolárov od obyčajných ľudí a viac ako jednu miliardu dolárov od vlád mnohých krajín, ktoré týmto činom dali nový rozmer politike poskytovania pomoci bohatšieho sveta rozvojovému. Film Etiópia – Live Aid ukazuje, čo sa stalo s niektorými protagonistami tejto výnimočnej akcie, ako aj s ľuďmi, ktorí hladomor v Etiópii prežili (Citácia: Časopis Monitor, Človek v ohrození, 6. Október 2004.

¹² COHEN, R., DENG, F., M., *Masses in flight: global crisis of internal displacement*, The Brooking Institution, Washington, D.C., 1998, s.3, 4. ISBN: 0-8157-1511-0.

utečencov, navrátilcov a presídlených osôb v Južnej Afrike (SARRED, Oslo, 1988),¹³ pokračujúc Medzinárodnou konferenciou o stredoamerických utečencoch (CIREFCA, Guatemala, 1989)¹⁴.

Dôležitým medzníkom bolo i ukončenie „studenej vojny“, počas ktorej bol prístup humanitárnej pomoci do postihnutých štátov (Afganistan, Angola, El Salvador) limitovaný vplyvom veľmocí - U.S.A a Sovietskeho zväzu.

Komisia pre ľudské práva (KLP), vo svojej rezolúcii (1991/25, 5.3. 1991), požiadala Generálneho tajomníka OSN, aby bral do úvahy ochranu ľudských práv a potrieb vnútorne presídlených osôb v rámci celého systému. Požiadavkou bolo tiež to, aby Komisii na jej štyridsiatom ôsmom zasadnutí predložil *Analytickú správu o vnútorne presídlených osobách*, a to na základe informácií poskytnutých zainteresovanými stranami (jednotlivé vlády, agentúry OSN a mimovládne organizácie).¹⁵ Medzitým, poradca Jacques Cuénod pripravil správu, ktorá bola predložená ESOSOC na jej druhom riadnom zasadnutí v roku 1991 (E/1991/109/Add. 1).¹⁶ Okrem iného, sa v správe kategorizovala tzv. *pomalá migrácia obyvateľstva (slow movement of population)* zapríčinená napr. extrémnou chudobou alebo postupným zhoršovaním sa životného prostredia a *náhla migrácia (sudden migration)*, v dôsledku chemických alebo jadrových katastrof, zemetrasenia, cyklónov a záplav. Takéto rozlíšenie sa však nevzťahuje na pomalé presuny obyvateľstva, ktoré nie sú vyvolané neočakávanou mimoriadnou situáciou, ale sústreďuje sa na *náhlu a nedobrovoľnú (sudden and involuntary)* migráciu, ktorá vyžaduje okamžitú intervenciu medzinárodného spoločenstva. Správa na dôvažok obsahuje dôležité vyjadrenie o uvedení si ťažko rozoznateľného rozdielu medzi *nútenou a dobrovoľnou* migráciou, ako aj o úlohe *push* (vypudzovacích) a *pull* (príťahovacích) faktorov, ktoré predstavujú významný prvok v presídľovacom procese.

Analytická správa identifikovala šesť hlavných príčin presídľovania:

- *ozbrojený konflikt a vnútorný konflikt;*
- *nútené presídľovanie;*
- *všeobecné násilie;*
- *prírodné katastrofy;*

---

¹³ UN General Assembly, International Conference on the Plight of Refugees, Returnees and Displaced Persons in Southern Africa (SARRED): Report of the Secretary-General, 19 October 1988, A/43/717. Dostupné na internete: available at: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae68f410.html>

¹⁴ UN General Assembly, International Conference on Central American Refugees : resolution / adopted by the General Assembly., 8 December 1988, A/RES/43/118. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00efef34.html>

¹⁵ Analytical Report of the Secretary-General on internally displaced persons, United Nations document E/CN.4/1992/23, 14 February 1992.

¹⁶ UN Economic and Social Council (ECOSOC), Note / by the Secretary-General pursuant to Economic and Social Council resolution 1990/78 : addendum; report on refugees, displaced persons and returnees, prepared by Mr. Jacques Cuénod, Consultant, 27 June 1991, E/1991/109/Add.1

- *ekologické katastrofy;*
- *systematické porušovanie ľudských práv.*

V tom istom roku, VZ OSN ponechalo Vysokému komisárovi pre utečencov v rámci jeho mandátu a na žiadosť Generálneho tajomníka, otvorenú možnosť, aby sa podieľal na humanitárnych snahách pre utečencov a presídlené osoby.¹⁷ Komisia zároveň požiadala Generálneho tajomníka OSN vymenovať zástupcu pre vnútorne presídlené osoby. Táto úloha bola zverená Francisovi Dengovi¹⁸, ktorý v roku 1993 spracoval komplexnú štúdiu pre vnútorne presídlené osoby.¹⁹

Hoci sa v tejto štúdií nachádza i kritická zmienka o nedostatočnej ochote vlád chrániť presídlenecov, pretože ich ochrana a pomoc leží priamo na pleciach štátu, v zmysle jeho suverenity a zásady nezasahovania do vnútorných záležitostí, je „*medzinárodný záujem o základných otázkach ľudských práv v plnom súlade s hlavným princípom suverenity. Žiadna vláda sa nemôže platne dovolávať zvrchovanosti za zámerným účelom „vyhladovania“ populácie, alebo iného zabránenia k prístupu k ochrane a k zdrojom dôležitých pre ich prežitie a blahobyť. Domnienkou je, že ak vláda nie je schopná poskytnúť ochranu a pomoc, potom medzinárodné spoločenstvo by malo jednat, a to buď na základe pozvania hostiteľskej krajiny, alebo na základe medzinárodného konsenzu, a takýto postup nemožno považovať za porušenie princípu zvrchovanosti.*“²⁰

Zvyšujúca sa tendencia bližšieho určenia situácie vnútorných presídlenecov prostredníctvom mechanizmov ich ochrany a zachytenia ich podstaty na základe definície, vyústila do vypracovania ďalších dvoch, vzájomne sa dopĺňujúcich štúdií, známych pod názvami „*Kompilácia a Analýzy právnych noriem*“.

Prvá časť sa zamerala na osoby už presídlené a popritom identifikovala ďalšie nedostatky týkajúce sa použiteľnosti a uplatňovania existujúcich medzinárodných právnych noriem v rámci osobitných okolností vnútorného presídlenia. Správa napríklad uviedla, že k presídleniu dochádza skôr v situácii všeobecného násillia, než pri ozbrojenom konflikte, čo by znamenalo, že humanitárne právo, ktoré by inak mohlo poskytovať ochranu, tu aplikované nie je, a to ani v prípadoch, kedy by malo byť jednoznačne uplatnené. Dôvodom tejto úvahy bola tiež otázka, či ochrana spojená s mimoriadnymi kategóriami osôb, zahŕňa aj vnútorných presídlenecov. Druhá časť sa zamerala na ochranu a potrebnú pomoc počas presídlenia v zmysle

¹⁷ United Nations General Assembly Resolution 2958 (XXVII) 12 December 1972.

¹⁸ Mandát zástupcu Generálneho tajomníka pre vnútorne presídlené osoby pochádza z uznesenia Komisie pre ľudské práva 1992/73 z 5. marca 1992, schválená Hospodárskou a Sociálnou Radou v rozhodnutí 1992/243 z 20. júla 1992.

¹⁹ Comprehensive Study prepared by Mr. Francis M. Deng, Representative of the Secretary-General on the human rights issues related to internally displaced persons, pursuant to Commission on Human Rights resolution 1992/73, United Nations document E/CN.4/1993/35, annex, 21 January 1993. Dostupné na internete: <http://www.refworld.org/pdfid/45377b620.pdf>

²⁰ E/CN.4/1993/35, odsek V, A 151. Dostupné na internete:

[http://www.unhcr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/\(Symbol\)/E.CN.4.1993.35.En](http://www.unhcr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/(Symbol)/E.CN.4.1993.35.En) [cit.2012-06-06]

medzinárodného práva.

Štúdiami získané poznatky napokon vyústili do spracovania *Riadiacich princípov o vnútornom presídlení*. V apríli 2003, KLP uznala *Princípy* za dôležitý nástroj na ochranu presídlencov a ich používanie označila za *standard*. Boli uznané i na viacerých medzinárodných fórach²¹ a počet štátov, ktoré ich postupne implementujú do svojich národných právnych úprav, neustále rastie.²²

Od roku 2004 existuje *Divízia pre vnútorné presídlenie (Internal Displacement Division, IDD)*, vytvorená v rámci *Úradu Organizácie spojených národov pre koordináciu humanitárnych záležitostí (OCHA)*, a v tom istom roku, prijal *Stály výbor na úrovni agentúr (Inter-Agency Standing Committee, IASC)* revidovaný politický balík na posilnenie spolupráce v oblasti vnútorného presídlenia.

1.1.2. Miesto Riadiacich princípov v systéme medzinárodného práva

Vnútorné presídlenie sa vo všeobecnosti považuje za vnútornú záležitosť štátu, a jeho riadenie by sa tak malo diať na základe vnútroštátneho práva. Avšak vývoj vedúci k vytvoreniu *Riadiacich princípov* bol poznamenaný aj analýzami, ktorých cieľom bolo nielen právne zosynchronizovať a systematicky usporiadať mechanizmy na ochranu a pomoc presídleným osobám, ale zároveň i určiť právnu pozíciu *Princípov* v systéme medzinárodného práva.

Vymedzením ich funkcie v právnom slova zmysle, by sa totižto uľahčila cesta k ich čo najširšiemu a unifikovanejšiemu spôsobu využitia a k nevyhnutnému určeniu a stabilizácii kategórie presídlencov v medzinárodnom právnom systéme.

Na začiatok je nutné uviesť, že hoci sú *Riadiace princípy* doposiaľ právne nezáväznú, umožňujú relatívne efektívnym spôsobom vyplniť vákuum ohľadom východiskových a esenciálnych otázok presídlenia.

Princípy boli vytvorené malým tímom právnych expertov, čo tvorí, v rámci podobného procesu na medzinárodnej úrovni, určitý precedens. Ich vznik bol síce iniciovaný zo strany Komisie a VZ OSN, no hlavný rámec bol vypracovaný spomínaným úzkym kruhom odborníkov a napriek faktu, že neboli vypracované samotnými štátmi, získali si z ich strany vysoký stupeň rešpektu.

Výber takéhoto postupu bol ovplyvnený tromi faktormi. Prvým z nich bola nedostatočná podpora vlád pre vznik pre ne záväzného dokumentu, ktorý by bol zásahom do

---

²¹ Napr. Svetová konferencia proti rasizmu, rasovej diskriminácii, xenofóbi a súvisiacej intolerancii, Durbanská deklarácia, 2001.

²² Forced migration review, Ten Years of Guiding principles on Internal Displacement, Refugee Studies Centre Oxford Department of International Development, University of Oxford, 2008, s.3.

princípu suverenity. Druhým v poradí, bol aspekt dlhodobého normotvorného procesu, s porovnaním naliehavosti riešenia situácie narastajúceho počtu presídlencov. Tretím vplyvným činiteľom bola existencia medzinárodného práva, ktoré bolo použiteľné pre potreby presídlencov.²³ Je v ňom obsiahnuté medzinárodné právo ľudských práv, medzinárodné humanitárne a analógiou, aj utečenecké právo. Ich štúdia z roku 1996 však zistila, že kým súčasný stav ľudských práv a humanitárneho práva poskytuje značné krytie vnútorne presídlených osôb, existujú i dôležité oblasti, v ktorých sa nedarí zaistiť adekvátny základ pre ich ochranu a pomoc (E/CN.4/1996/52/Add.2).²⁴

Kombinácia obsahového čerpania zo spomínaných medzinárodnoprávných odvetví, no netradičný spôsob spracovania *Princípov* ponúka otázku, či *Princípy možno považovať za „právo“*. Ako Walter Kälin, súčasný zástupca Generálneho tajomníka OSN pre ľudské práva vnútorne presídlených osôb, uviedol: „(...) pretože *Riadiace princípy boli napísané skupinou nezávislých odborníkov, dalo by sa namietat, že sú ešte mäkkšie ako mäkké právo (soft law). Na štáty zameraného medzinárodného právneho systému, skupina právnych expertov jednoducho nemá právomoc vytvárať právne predpisy*“.

Túto dilemu rieši i samotný iniciátor a jeden z tvorcov *Princípov*, Francis M. Deng. Ten si dáva na predloženú otázku (o právnom charaktere *Princípov*) i priamu odpoveď, ktorá znie definitívne „áno“.²⁵ Ako podpora tohto tvrdenia slúži najmä to, že interpretácie už existujúceho práva obsiahnuté v *Princípoch* sú správne a akceptované (uvedené nižšie). Dôvodom je to, že *Riadiace princípy* sú veľmi dobre oboznámené s medzinárodným právom a je možné uviesť celý rad existujúcich právnych predpisov pre takmer každý z princíпов, (...) so silným normatívnym vedením. Pri ich tvorbe sa Dengov právny tím snažil vyvodit' konkrétne normy zo všeobecnejších zásad, ktoré sú súčasťou existujúceho medzinárodného práva. Dengov právny tím pre tento účel použil techniku odvodzovania špecifických noriem zo všeobecných zásad, ktoré tvoria súčasť medzinárodného práva. Ako typický príklad sa uvádza zásada 6.1. V nej vyjadrené negatívne právo na ochranu proti svojvoľnému presídleniu nie je obsiahnuté v žiadnom doterajšom právnom nástroji, no medzinárodné humanitárne právo zakazuje presídlenie v niektorých osobitných a limitovaných situáciách v oblasti ľudských práv²⁶. Tu sa možno sa vyjadriť, že *Princípy* sú akousi „parafrázou záväzných foriem existujúcich v medzinárodnom

---

²³ COHEN, R., The Guiding Principles on Internal Displacement: An Innovation in International Standard Setting, *Global Governance* 10 (2004), s. 459-480.

²⁴ http://www.law.georgetown.edu/idp/english/id_faq.html#q14 [cit.2012-11-09]

²⁵ *International law and international relations, Bridging theory and practice*, Edited by Thomas J. Biersteker, Peter J. Spiro, Chandra Lekha Sriram, and Veronica Raffo, 2007, 156 s, ISBN10: 0-415-40076-7, ISBN13: 978-0-415-40076-3.

²⁶ Ďalší príklad je zásada č. 7, ods.1, ktorá požaduje od vlády prijatie opatrení, ktoré by zabezpečili to, že presídlenie je jedinou alternatívou, a že je realizované spôsobom, ktorý má minimálny negatívny vplyv na práva vnútorne presídlených osôb. Zásada 9. zas vyvoláva "mimoriadnu povinnosť chrániť proti presídľovaniu pôvodných obyvateľov, menšiny, roľníkov, pastierov a ďalšie skupiny so závislosťou a pripútanosťou k ich vlasti/územiu.

*zmluvnom a/alebo v obyčajovom práve.*²⁷ Za ich nedostatky však Deng považuje ich spomínanú právnu nezáväznosť, hoci na druhej strane pozitívum vidí v tom, že prístup v zmysle *soft law* môže uľahčiť prístup štátov k vnútornému presídleniu spôsobom, pri ktorom by ináč, z pohľadu zachovania princípu suverenity, mohla byť každá medzinárodná aktivita blokovaná²⁸ (z nožnej obavy zasahovania silnejších štátov do záležitostí slabších krajín).

V súvislosti s vyššie uvedeným možno namietat', že *soft law* nie je samo osebe právom, pretože nemá záväzný účinok. Je však vo všeobecnosti koncipované tak, aby sa tento efekt dosiahol v dlhodobjšom horizonte. Uplatnením *soft law* sa štát síce vyhýba okamžitému záväzku, no zároveň ním môže vyjadriť svoj záujem o budúce záväzné riešenie danej oblasti - tzv. *potenciálna záväznosť*. Je síce bežné tvrdiť, že takýmto spôsobom sa vytvára „len“ morálny alebo politický záväzok pre štáty, no to je pravda len ak vezmeme do úvahy okamžitý účinok mäkkého práva. Ale faktom je, že množstvo mäkkých právnych nástrojov má taký vplyv na štáty, ktorým sa príliš nelíšia od zmlúv.²⁹ Takýto spôsob nazerania na *Riadiace princípy* ukazuje, že na pohľad veľmi mäkký (soft) nástroj by mohol byť nakoniec oveľa ťažším (harder), než mnoho známych záväzných právnych nástrojov (napr. nedávne štúdie ukázali, že po nadobudnutí platnosti *Dohovoru o právach dieťaťa* (1989) a jeho *Opčného protokolu* (2002) je počet detských vojakov dokonca vyšší, ako pred ich platnosťou³⁰).

Ako ďalší argument navyše slúži názor Waltera Kälina o ich relatívnej stabilnej pozícii v systéme medzinárodného práva a zvyšujúci sa počet štátov implementujúcich *Princípy* do svojich právnych poriadkov. Ten ďalej tvrdí: „*aj keď Princípy nepredstavujú záväzný nástroj tak ako zmluvy, no odrážajú a sú v súlade s existujúcim medzinárodným právom (...).*“

V súčasnej dobe však *Princípy* slúžia ako morálne záväzné vyhlásenie, ktoré by malo zvýšiť povedomie o konkrétnych potrebách vnútorne presídlených osôb a poskytovať pokyny pre tých, ktorí reagujú na ich situáciu. Tu sa však nesmie zabúdať, že napriek preferovanému pohľadu na *Princípy* ako na morálny nástroj, tie disponujú i právnym charakterom.

Uvedené sporné názory na vec demonštrujú existujúce množstvo medzier v právnej oblasti ochrany presídlených osôb, zapríčinených chýbajúcimi explicitnými právnymi normami,

---

²⁷ PHUONG, Catherine, *The International protection on Internally Displaced Persons*, Cambridge University Press, 2004, s. 73, ISBN:0-521-82686-1.

²⁸ international law and international relations, Bridging theory and practice, Edited by Thomas J. Biersteker, Peter J. Spiro, Chandra Lekha Sriram, and Veronica Raffo, 2007, 158 s, ISBN10: 0-415-40076-7, ISBN13: 978-0-415-40076-3.

²⁹ <http://www.unesco.de/1507.html> [cit. 2012-11-28]

³⁰ Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, „Child Soldier Use in 2003: A Briefing for the 4th UN Security Council Open Debate on Children and Armed Conflict“, January 2004, s. 3. Dostupné na internete: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/C6437E8B3EA4B214C1256EA70033DCF4-childsoldieruse2003.pdf>

ktoré by ponúkali riešenia pre ich identifikovateľné potreby.³¹

Napríklad tým, že *Princípy* sú chápané v zmysle *soft law*, spôsobuje pri ich uplatnení s porovnaním s *hard law*, niekoľko nasledujúcich „nevýhod“ :

- *normotvorné účinky*
- *účinnosť a transparentnosť*
- *efektívna regulačná úloha*
- *náležitá právna forma*
- *nekomplexná právna ochrana*

Ďalšia vlna kritiky voči *Princípom* zaznieva hlavne z dôvodu chýbajúceho jednotného mechanizmu pre ich implementáciu, čo humanitárni pracovníci a ochrancovia ľudských práv považujú za najväčší problém. S touto právnou prekážkou súvisí aj fakt, že „*štáty niekedy trvajú na aplikácii vnútroštátneho práva, čo nemusí byť práve v záujme vnútorne presídlených osôb*“.³²

Princípy neposkytujú ani definitívne odpovede na otázku, za akých podmienok má štát legitímne ukončiť ich štatút a tým aj potrebnú ochranu a pomoc. Umožňujú však hodnotiť, či pri zániku štatútu, štáty neporušujú princípy ochrany, ako napr. slobodu voľby, bezpečnosť a zákaz diskriminácie.

Navzdory zmieneným nedostatkom, *Princípy* sú primárnym inštrumentom k ochrane presídlencov a dôležitým počiatočným krokom pre budúci právny vývoj v rámci medzinárodného práva, hoci na základe zmienených problémov je ich súčasné postavenie z právneho hľadiska veľmi mätúce. Na jednej strane sú nezáväzným dokumentom, no obsahujú existujúce záväzné pravidlá medzinárodného práva (spomínané oblasti ľudských práv, humanitárneho a utečeneckého práva). I spôsob ich vzniku je charakterizovaný neobvyklosťou: nevznikli na základe iniciatívy štátov, no na základe názorov a skúseností fundovaných analýz právnikov³³, špecializovaných agentúr OSN, medzinárodných (MVČK, IOM) i nevládných (HRW, NRC) organizácií³⁴, čím sa prispelo k aktívnej politickej podpore pre riešenie situácie presídlencov, a súčasne sa otvorila možnosť novodobého riešenia aktuálnych problémov.

---

³¹ KOVAČ, M, The emerging nature of customary international norms on internal displacement. University of Maribor, Faculty of Law, 2009, 25 s. Dostupné na internete: http://graduateinstitute.academia.edu/MatijaKovac/Papers/113651/Customary_Nature_of_International_Norms_on_Internal_Displacement

³² The American Society of International Law (2010), Incorporating the Guiding Principles on Internal Displacement into Domestic Law. Edited by: W. Kälin, R.C. Wiliam, K. Koser, A. Solomon. The Brooking Institution – UniversityBern. Project on Internal Displacement. Studies on Transnational Legal Policy No.41, 2010, 5 s. ISBN : 978-0-9792329-2-3.

³³ Louis Sohn, Tom Farer, Charlotte Ku, Arthur Helton, Antonio Cancado Trindade, Louis Henkin, Luke Lee, David Martin and Thomas Buergenthal.

³⁴ BAGSSHAW, S., Developing of the Guiding principles on internal displacement, The Role of a Global Public Policy Network, s.19. Dostupné na internete: http://www.gppi.net/fileadmin/gppi/Bagshaw_Developing.pdf

Princípy týmto dávajú vzácny príklad toho, že i napriek tomu, že nie sú výsledkom zmluvnej normotvorby štátov a sú (podľa niektorých názorov) chápané v zmysle nezáväzného *soft law* (a s ním súvisiacimi nedostatkami), majú dostatočnú silu a autoritu na to, aby ich štáty postupne aplikovali do svojich právnych poriadkov (Angola, Burundi, Kolumbia). Ich široké využitie v praxi a silný potenciál môže znamenať prítomný proces tvorby obyčajového práva v oblasti vnútorného presídlenia. Zároveň sa stotožňujem s názorom Waltera Kälina, ktorý poznamenal, že „na Princípy sa musíme pozerat' viac s pohľadu ich súčasnej akceptácie a ich využitia ako na ich právnu formu“.³⁵

Ďalším riešením pre zmätočnú situáciu ohľadom právnej povahy *Princípov* je prijatie nového právne záväzného inštrumentu, ktorého súčasťou by bolo i riešenie otázky princípu štátnej suverenity, ktorá sa javí ako jedna z hlavných bariér pre uznanie záväznosti *Princípov* zo strany štátov.

1. 2 Vnútorne presídlená osoba

1.2.1 Kto je vnútorne presídlená osoba (IDP)

Napriek tomu, že sa medzinárodný tím právnych expertov, ktorý vypracoval *Princípy*, zámerne vyhýbal použitiu termínu „*definícia*“, je častým javom používanie tohto pojmu, hoci presnejšie je tvrdenie Waltera Kälina, že to, čo nám *Princípy* ponúkajú je „*opisná identifikácia kategórie osôb, ktorých potreby sú záujmami Princípov*“³⁶ (v texte sa vyskytuje vnútroštátna úprava napr. Ruska, u ktorej nie je jasné, či ide o vnútroštátnu právnu *definíciu* alebo tiež ako u *Princípov*, *identifikáciu*). Pre tento účel je preto v texte práce použité dvojaké označenie „*definícia alebo identifikácia*“).

Princípy znamenali zlom hlavne v obsiahnutí identifikácie presídlených osôb, ktorá znie: „*vnútorne presídlené osoby sú osoby alebo skupiny osôb, ktoré boli nútené alebo povinné utiecť alebo opustiť svoje domovy alebo miesta ich obvyklého pobytu, a to v dôsledku alebo za účelom zamedzenia vplyvu najmä ozbrojeného konfliktu, situácii všeobecného*

---

³⁵ KÄLIN W., How Hard is Soft Law? The Guiding Principles on Internal Displacement and the Need for a Normative Framework, Presentation at Roundtable Meeting, Ralph Bunche Institute for International Studies CUNY Graduate Center December 19, 2001, s. 8. Dostupné na internete:

<http://www.brookings.edu/fp/projects/idp/articles/Kaelin12-19-01.pdf>

³⁶ KÄLIN, W., Guiding principles on Internatl Displacement. Annotations, American Society of International Law and the Brookings Institution Project on Internal Displacement, p.3. Dostupné na internete:

<http://www.asil.org/pdfs/stlp.pdf>

násilia, porušovania ľudských práv alebo prírodných, či človekom spôsobených katastrof, a ktorí neprekročili medzinárodne uznávané hranice“ (neoficiálny preklad).³⁷

Samotná „*opisná identifikácia/definícia*“ má deskriptívnu funkciu a tým, že tvorí obsahovú súčasť právne nezáväzných *Riadiacich princípov*, nemožno ani ju považovať za formálnu, unifikovanú a všeobecne právne záväznú. Neposkytuje presídlencom formálny právny štatút, ale slúži *len* na ich identifikáciu, čo so sebou nesie riziko zúženia rozsahu ich ochrany. Neustály a dynamický vývoj v oblasti riešenia problematiky vnútorného presídlenia však do budúca ponúka možnosti extenzívnejšieho alebo úplne nového rozmeru jeho poňatia (alebo dokonca komplexnú právnu úpravu), ktorý by pokryl existujúce deficit vyjadrené v kritických názoroch zainteresovaných strán.

Analýza súčasnej identifikácie ponúka niekoľko zaujímavých pohľadov na to, ako sú presídleni chápaní v zmysle *Princípov* a možnosť ich rozlíšenia od utečencov podľa utečeneckého práva.

1.2.2 Rozbor

Komponenty, ktorými sa charakterizuje IDP sa môžu rozdeliť, a z takto čiastkového rozdelenia sa dá uvažovať o vyvedení niekoľkých teoretických záverov:

1.) Početnosť osôb (nevylučujúci individuálny charakter): predpokladá sa tu početnosť javu, ktorá je charakterizovaná slovami: „*osoby alebo skupiny osôb*“. V tomto bode je nutné dodať, že prvotná snaha o identifikáciu z dielne Francisa M. Denga (*Analytical Report of the Secretary-General on internally displaced persons, United Nations document E/CN.4/1992/23, 14. február 1992*) bola kritizovaná práve kvôli jej reštriktívnosti a pre to, že pri interpretácii „*veľkého počtu*“³⁸ bolo prípustné vylúčiť menší počet osôb, resp. jednotlivcov spod ochrany, čo by mohlo viesť k individuálnym rozhodnutiam a nepresnostiam. Poukazovalo sa pritom na fakt, že ani samotná definícia utečenca nevyžaduje túto požiadavku.

Hypotézu početnosti predurčuje aj ďalšia časť definície, a to „*príčinnosť*“. Príčiny vnútorného presídlenia sú predovšetkým konflikty, všeobecné násilie a katastrofy a

---

³⁷[...]” internally displaced persons are persons or groups of persons who have been forced or obliged to flee or to leave their homes or places of habitual residence, in particular as a result of or in order to avoid the effects of armed conflict, situations of generalized violence, violations of human rights or natural or human-made disasters, and who have not crossed an internationally recognized State border”, The Guiding Principles of Internal Displacement. OCHA, 1999. Dostupné na internete:

<http://ochanet.unocha.org/p/Documents/Guidance%20on%20Profiling%20Internally%20Displaced%20Persons.%20OCHA-NRC.%20English.pdf> [cit. 2011-12-12]

³⁸„[P]ersons who have been forced to flee their homes suddenly or unexpectedly **in large numbers**, as a result of armed conflict, internal strife, systematic violations of human rights or natural or man-made disasters; and who are within the territory of their own country.“

všetky tieto negatívne javy vo všeobecnosti postihujú vždy vyšší počet osôb, resp. väčšinou sú namierené voči špecifickým skupinám (zahrňujúc i rodiny ako spoločenské jednotky). Navyše pojmy ako „*osoby*“ a „*skupiny*“ osôb smerujú k možnému chápaniu ochrany vzťahujúcej sa na určité množstvo osôb. Taktiež v praxi je náročnejšie určiť individuálnu presídlenú osobu a aplikovať na ňu vybrané druhy ochrany, hoci sa to samozrejme nevylučuje.

2.) Vynútenosť resp. nedobrovoľnosť: nedobrovoľnosť je jedným z hlavných indikátorov definície vyjadrená pojmami „*nútené*“ (napr. dôvodu diskriminácie, kriminality, ozbrojeného konfliktu a ochrana nie je zabezpečená štátom), *alebo* „*povinné*“ *utiecť, alebo opustiť svoje domovy*“ (rozhodnutiami štátnej správy o presídlení z dôvodov zabratia pôdy, developéorskými projektmi³⁹, ako forma kolektívneho trestu, ktorý je súčasťou štátnej politiky⁴⁰) alebo je presídlenie realizované v záujme obyvateľstva (zabezpečenie ich ochrany a bezpečnosti v situáciách ozbrojeného konfliktu, či katastrofy), no vo všetkých prípadoch je prítomný prvok nedobrovoľnosti.

3.) Pojmy „domov“ a „miesto obvyklého pobytu“ nemusia nutne odkazovať na dom alebo budovu, ale môžu tiež určovať pozemok, na ktorom skupiny tradične žijú, alebo na ktorom je ich živobytie závislé (v prípade nomádov alebo pastierov).

4.) Príčinnosť:

a) **konflikt (ozbrojený):** teória medzinárodného humanitárneho práva rozlišuje dva typy ozbrojených konfliktov, a to:

- **medzinárodné ozbrojené konflikty** medzi dvoma a viac štátmi;
- **vnútroštátne ozbrojené konflikty** (*ozbrojené konflikty nemajúc medzinárodný charakter*), ktoré prebiehajú medzi vládou a aspoň jednou organizo-

---

³⁹ Presídlenie spojené s developéorskými projektami by mala spĺňať nasledujúce podmienky: a) je v súlade so zákonom, (b) vykonáva sa v súlade s medzinárodným právom ľudských práv, (c) je vykonané výhradne za účelom podpory všeobecného blaha, (d) musí byť primerané a úmerné, (e) je regulované tak aby sa zabezpečilo plné a spravodlivé odškodnenie a rehabilitácia, vid': 1.) KÁLIN W., *Guiding Principles on Internal Displacement Annotations*, The American Society of International Law The Brookings Institution –University of Bern Project on Internal Displacement Studies in Transnational Legal Policy • No. 38 The American Society of International Law Washington, DC, 2008, s. 32. ISBN: 0-979239-0-2, 978-097923289-0-9. 2.)A/HRC/13/21/Add.4. Dostupné na internete: http://www2.ohchr.org/english/issues/idp/docs/A.HRC.13.21.Add.4_framework.pdf [cit. 2012-11-28]

⁴⁰ Presídlenie ako forma kolektívneho trestu možno ilustrovať na príklade etiópskej vlády, ktorá v boji proti povstalcovi ONLF (*Ogaden National Liberation Front*), v snahe odrezať ich od civilnej podpory uskutočňovala nútené presídlenie (jún-august 2007). Vláda nariadila civilistov presídliť z malých dedín a pastierkych osád do konfliktných zón. Pre zabezpečenie „súladu“ s evakuáciu, etiópska armáda presídľovanie vykonávala systémom teroru zahŕňajúci zabavenie a zabíjanie zvierat, verejné popravy, ničenie dedín vypáľovaním. Human Rights Watch, *Collective Punishment War Crimes and Crimes against Humanity in the Ogaden area of Ethiopia's Somali Region*, June 2008, s. 33, ISBN: : 1-56432-322-6.

vanou ozbrojenou skupinou⁴¹, alebo iba medzi takýmito skupinami⁴².

b) **všeobecné násilie, násilie voči ľudským právam**, ktoré sa prejavuje vo viacerých formách, či už je to sexuálne, rodové násilie, diskriminácia a pod..

c) **katastrofa**:

- ***prírodná*** (spôsobená počasím a klimatickými zmenami: hurikány, povodne, suchá, rozsiahle požiare, geofyzikálna zemetrasenia, sopečná činnosť, tsunami, biologické: epidémie, výskyt zvierat a hmyzu prenášajúci choroby ako malária, mor a pod.) alebo
- ***človekom vyvolaná*** (priemyselné katastrofy: poškodenie alebo výbuch jadrových zariadení (Černobyľ (1986), Fukušima (2011), únik toxických látok, spôsobený vojnovými prostriedkami, nukleárne testy, výbuchy, použitie biologických a chemických zbraní (Sýria (2013) a následné zamorenie oblastí, a pod.).

Výpočet dôvodov presídlenia nie je zďaleka vyčerpaný, o čom svedčí i slovo „*najmä*“ , („*particularity*“) uvedené v definícii.

5.) **Negatívne vymedzenie presídlencov**: „[...] ktorí neprekročili medzinárodne uznané hranice štátu“. Neprekročením hraníc je daná geografická výlučnosť na územie medzinárodne uznaných štátov, ktorá poukazuje na jeden z hlavných a najmarkantnejších rozdielov medzi IDP a utečencom (uvedené nižšie). Je tým daná nielen výlučná právomoc štátu nad takýmito osobami, ale zároveň ich primárna zodpovednosť za ochranu a asistenciu.

1.2.3 Vnútorne presídlená osoba a utečenec - „spoločne a (ne)rozdielne“

Vývoj v otázke vnútorných presídlencov postupne smeruje k určeniu ich právneho postavenia v priestore medzinárodnoprávnej úpravy, tak ako je to v prípade utečencov, ktorých právny status má stabilné miesto v medzinárodnom práve. S upriamením sa na túto, a iné odlišnosti, a popritom na niektoré totožnosti s utečencami sa postupne odкрývajú prvky, ktoré robia túto kategóriu špecifickou.

Na základe získaných poznatkov som dospela k nasledujúcim spoločným/podobným a zároveň rozdielnym črtám vnútorne presídlených osôb a utečencov.

---

⁴¹ BÍLKOVÁ, V., Úprava vnútroštátnych ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. IFEC, Beroun, Praha: 2007, s 29. ISBN: 978-80-85889-82.6.

⁴²IHL zmluva zákon tiež stanovuje rozdiel medzi ozbrojenými konfliktmi nemajúc medzinárodný charakter v zmysle spoločného článku 3 Ženevských dohovorov z roku 1949 a ozbrojenými konfliktmi, ktoré spadajú do definície stanovenej v článku 1 Dodatkového protokolu II.

<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/armed-conflict-article-170308.htm> [cit. 2012-11-16]

Podobnosti a rozdiely:

1.) Rozdiel medzi definíciou utečenca a opisnou identifikáciou presídlenca: rozdiel medzi definíciou (definition) utečenca a opisom (discription), resp. identifikáciou vnútorne presídlencov sú príkladom, kde sú lingvistické rozdiely zásadné pre akúkoľvek formu ochrany. Požiadavky na štatút utečenca podľa Dohovoru (1951) sú totižto presné a obmedzené: musí existovať opodstatnený strach z prenasledovania a tento strach musí byť priradený k jednému z vymenovaných dôvodov. I širšia definícia utečenca obsiahnutá v Dohovore o utečencoch Organizácie africkej jednoty (OAU, 1969) je spracovaná, čo najpresnejšie.⁴³ To však nie je prípad Princípov, ktoré nemajú striktné vymedzenie dôvodov presídlenia, pri ktorých vedome používajú frázu „**najmä**“ pre ďalšie možné eventuality, ktoré neboli zahrnuté v popise. Týmto spôsobom sa zámerne navádza k flexibilitate a nie k právnej presnosti.⁴⁴ K podpore tvrdení o pružnosti Princípov slúži i fakt, že kým medzinárodná definícia utečenca je obsiahnutá v prvých článkoch medzinárodne záväzných právnych dokumentov, opisná forma presídlenca nie je zahrnutá priamo v Princípoch, ale v ich „Úvode (Introduction)“⁴⁵, čo dáva priestor na potenciálne operácie s touto kategóriou na základe budúceho vývoja, či už extenzívnym alebo reštriktívnym spôsobom. Vnucuje sa i ďalšia úvaha o príčine umiestnenia identifikácie presídlenca do Úvodu a to tá, že jednotlivé princípy majú svoj pevný základ v medzinárodnom práve, pričom opis/identifikácia presídlencov nemá žiadne právne zázemie a preto by bolo „nevhodné“ umiestňovať ju spolu s nimi.

2.) Obe kategórie spadajú do oblasti nútenej migrácie (forced migration): to zn. do oblasti migračného pohybu, v ktorom existuje prvok donútenia vrátane ohrozenia života, bezpečnosti a a zdravia, či už vyplývajúce z prírodných alebo človekom spôsobilých príčin.⁴⁶ S tým úzko súvisí nasledujúci prvok a to prvok nedobrovoľnosti.

3.) Nedobrovoľnosť opustenia domova: násilný charakter nedobrovoľnosti sprevádza obe kategórie. Utečenci i presídlenci nedobrovoľne opúšťajú svoje domovy, a tým sa dostávajú sa do situácií, ktoré tento stav sprevádzajú. Spoločným znakom sú tu i niektoré dôvody spôsobujúce nedobrovoľnosť presunu: štátna politika (prenasledovanie, diskriminácia, porušovanie ľudských práv) a neschopnosť, nemožnosť, či neochota ochrany zo strany štátu.

4.) Príslušnosť k zraniteľnej skupine (vulnerable group): obe postihnuté skupiny patria k zraniteľnej časti populácie, čo znamená, že sú vystavené, či už fyzickému, alebo psychickému

---

⁴³ Dohovor z roku 1969 rozšíril definíciu utečenca na "každého človeka, ktorý čelí vonkajšej agresii, okupácii cudzej nadvlády alebo udalostiam vážne narušujúcim verejný poriadok".

⁴⁴ VINCENT, M., IDPS: rights and status, India and the guiding principles, Forced migration review 8, s. 29, 30.

Dostupné na internete: <http://www.fmreview.org/FMRpdfs/FMR08/fmr8.11.pdf>

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ International Organization for Migration, Glossary on Migration, 2004, s.25.

ohrozeniu (porušovanie ľudských práv, rozbitie sociálnych štruktúr, stresujúci faktor úteku a opustenie domovov, všeobecne neistá životná situácia, zvýšená úmrtnosť a pod.), a z tohto pohľadu sú chránené medzinárodným právom ľudských práv a humanitárnym právom, s rozdielom, že ochrana presídlencov ako zraniteľnej skupiny obyvateľstva je pod kontrolou štátu a podliehajú jeho právu. U utečencov je prítomná osobitná ochrana podľa štvrtej Ženevskej konvencie⁴⁷ a Dodatkového protokolu I. Tento druh ochrany uznáva zraniteľnosť utečencov ako cudzincov v moci cudzej strany konfliktu.⁴⁸ Tu je potrebné zdôrazniť, že i praktický spôsob ochrany presídlencov je mnohokrát iný ako u utečencov. Fyzický prístup môže byť problematický a musia byť vytvorené podmienky pre bezpečné útočisko, poskytnutie humanitárnej pomoci, alebo prípadnú evakuáciu vo vnútri štátu, čo je v prípade vojnového konfliktu postihujúcom väčšinu územia, zjavne problematické. V utečeneckých prípadoch, je možné toto bremeno rozptýliť medzi susedné štáty. No pri samotných operačných postupoch je možné (z hľadiska zraniteľnosti) nájsť určitú totožnosť. Presídlenci a utečenci sa často nachádzajú v tesnej blízkosti oblastí ozbrojených konfliktov, a tým sú vystavení pokračujúcemu násiliu. Tábory sú objektom útokov, či už zvnútra (rôzne kriminálne živly), alebo zvonku (prípád masakru v tábore pre presídlencov Kibeho v Rwande v 1995 nespočetné útoky na utečenecké tábory)⁴⁹.

5.) Oblasť ľudských práv: existujú dôkazy o tom, že niektoré prípady porušovania ľudských práv sú špecificky rozšírené v kontexte vnútorného presídlenia. Patrí tu napr. nútené presídlenie, resp. nedobrovoľný návrat, obmedzenie slobody pohybu, porušovanie vlastníckych práv, násilné náboje do ozbrojených zložiek a milícií. Tieto riziká sú zjavné najmä v situáciách etnických čistiek, počas ktorých sú členovia určitého spoločenstva zámerne diskriminovaní za účelom dosiahnutia politických, vojenských a územných cieľov zo strany štátnych či neštátnych aktérov zodpovedných za presídlenie.

6.) Aplikácia a implementácia práva: Vzhľadom na vyššie uvedené, na obe skupiny sa aplikujú normy práva ľudských práv vo všeobecnosti a normy humanitárneho práva a utečeneckého práva, hoci v odlišnej miere. Humanitárne právo sa vo všeobecnosti nevzťahuje na situácie vnútorných pnutí a vnútorných ozbrojených konfliktov, ktoré majú krátkodobý charakter alebo sú nízkej intenzity („short of war“ alebo „low intensity conflicts“). Medzinárodné utečenecké právo sa priamo vzťahuje len na osoby, ktoré prekročili medzinárodné hranice. Vnútorne presídlené osoby zostávajú vo svojich vlastných krajinách, no tak ako utečenci, boli nútené

---

⁴⁷ Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949, Art. 44.

⁴⁸ Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977, Art. 73.

⁴⁹ K masakru došlo 22. apríla 1995, v tábore pre vnútorne presídlené osoby blízko Kibeho v juhozápadnej Rwande. Odhaduje sa najmenej 4000 obetí, ktoré boli zabití vojakmi vojenského krídla rwandskej vlasteneckej armády. Rwandská vláda odhadovala počet usmrtených na 330.

opustiť svoje domovy a ocitajú sa v podobných situáciách ako utečenci. Utečenecké právo sa v prípadoch presídlenia neaplikuje priamo, no môže byť užitočné použitím analógie, či už pri navrhovaní pravidiel, alebo pri usmernení ochrany presídlencov.⁵⁰ V ostatných prípadoch sú však presídlenci mimo pôsobnosti utečeneckého práva. Tu je potrebné brať do úvahy, že podľa definície, utečenci nie sú občanmi hostiteľskej krajiny. A vzhľadom k tomu, mnoho z noriem a pokynov týkajúcich sa ich postavenia v krajine útočiska alebo azylu, im zaručuje rovnaké zaobchádzanie ako s cudzincami v tejto krajine (právo na hnutel'ný a nehnuteľný majetok, právo na zamestnanie, združovacie právo), nemôže tento prístup slúžiť ako zdroj inšpirácie pre podobné záruky pre presídlencov.⁵¹ Naopak spôsob pre humanitárne poskytovanie potrieb pre utečencov je relevantným referenčným bodom pre mnoho podobných potrieb vnútorne presídlených osôb. Medzinárodné právo, ktoré v súčasnosti platí pre presídlené osoby je navyše zložené z noriem, ktorých časť sa vzťahuje na všetky osoby, časť iba na určité podskupiny presídlených osôb (ženy, deti a pod.), a časť z nich sa vzťahuje na rôzne obdobia presídlenia.⁵² Na druhej strane, problém presídlenia nepokrýva žiaden ucelený záväzný medzinárodne záväzný právny nástroj na rozdiel od utečencov, ktorí sú chránení medzinárodným zmluvným právom. S právnymi zárukami sa spája i inštitút non-refoulementu, z ktorého utečenci profitujú tým, že nemôžu byť poslaní do krajiny, v ktorej sa obávajú prenasledovania. V prípade presídlenia sa napr. Centrum OSN pre ľudské práva snaží vytvoriť normu tzv. „vnútorného non-refoulementu“. Týmto sa predostiera otázka, či medzinárodné spoločenstvo bude trvať na tom, aby štáty nemohli posilať svojich vnútorných presídlencov k nebezpečnej hranici⁵³ alebo, či bude, a akým spôsobom, zachovávané právo vnútorne presídlených osôb, ktoré majú byť chránené proti násilnému návratu alebo presídleniu na miesto, kde by bol ich život, bezpečnosť, slobody a/alebo zdravie v ohrození (Riadiace princípy, čl. 15(d)): vnútorný analogický výraz non-refoulement z utečeneckého práva).⁵⁴ Kuriozita tejto analógie prináša i ďalšie otázky a to, či je vôbec zmysel ukladať nové povinnosti štátu, ktoré by mu zakazovali presídľovanie do nebezpečných častí územia napriek tomu, že štát je zodpovedný už len za to, že pripustil (alebo

⁵⁰ COHEN, R., DENG, F., M., Masses in flight: global crisis of internal displacement, The Brooking Institution, Washington, D.C., 1998, s.85. ISBN: 0-8157-1511-0.

⁵¹ E/CN.4/1996/52/Add.2, 5 December 1995, Section I., C, par. 25. Dostupné na internete: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G96/106/78/PDF/G9610678.pdf?OpenElement> [cit. 2011-12-12]

⁵² Mnoho noriem a všeobecných zásad týkajúcich sa postavenia utečencov v krajine útočiska alebo azylu im zabezpečujú rovnaké zaobchádzanie ako s cudzincami (utečenci nie sú občanmi prijímajúceho štátu) v tejto krajine (najpriaznivejšie zaobchádzanie, ale v každom prípade nie menej priaznivé, než poskytuje všeobecne cudzincom za rovnakých okolností). Vzhľadom k tomu, že vnútorne presídlené osoby zostávajú v ich domovskej krajine, podobné záruky sú pre nich vylúčené; BALMANN, A., Protecting the Internally Displaced under International Humanitarian Law. Dostupné na internete: <http://www.wcl.american.edu/hrbrief/v2i2/protecting.htm>

⁵³ BARUTCISKI, M., Tension between the refugee concept and the IDP debate, Forced migration review, December 1998, s.12. Dostupné na internete: [http://gl.yorku.ca/GIProfProfiles.nsf/PublicationsAttachments/C9788EF19592A9228525748A004DDAB1/\\$File/Tensions between the refugee concept.pdf](http://gl.yorku.ca/GIProfProfiles.nsf/PublicationsAttachments/C9788EF19592A9228525748A004DDAB1/$File/Tensions%20between%20the%20refugee%20concept.pdf)

⁵⁴ KOVAČ, M., THE EMERGING CUSTOMARY NATURE OF INTERNATIONAL NORMS ON INTERNAL DISPLACEMENT, March, 2009, s. 107. Dostupné na internete: http://www.academia.edu/193326/Customary_Nature_of_International_Norms_on_Internal_Displacement

dokonca spôsobil) porušovanie základných ľudských práv, ktoré následne prinútilo presídlencov k úteku. „K porušovaniu ľudských práv už došlo - je potrebné zaviesť viac opakujúcich sa práv?“ V súčasnosti totižto existuje rozsiahly systém ľudských práv a pridanie ďalších práv môže narušiť presvedčivú silu a dôveryhodnosť tých existujúcich.⁵⁵

7.) Legálny štatút: Utečenec je medzinárodne uznaným právnym štatútom, ktorý so sebou prináša viacero garantovaných práv. Presídlenec je naopak, v zmysle medzinárodného práva, neformálnym a neuznaným právnym statusom a tieto osoby podliehajú priamej moci štátu, v ktorom sa nachádzajú. Avšak, niektoré krajiny (Azerbajdžan, Kolumbia, Gruzínsko) upravujú tzv. „národný právny štatút“ presídlencov zaručujúci im nárok na ekonomickú, sociálnu, právnu pomoc a poskytuje sa ním výkon trvalých riešení.

8.) Dôvody pre určenie „štatútu“ (s prihliadnutím na medzinárodne právnú nezáväznosť IDP štatútu): U utečencov je to prenasledovanie z konkrétne daných dôvodov určených Dohovorom, kým u presídlencov sú dôvody pre jeho určenie poňaté všeobecnejším a extenzívnym spôsobom. Je tak možné poskytnúť ochranu čo najširšej časti obyvateľstva postihnutého porušením ľudských práv, vojnovým konfliktom, či katastrofami.

9.) Prenasledovanie: U presídlencov nie je priamo zahrnuté do príčin presídlenia (nie je však ani vylúčené). Pri utečencoch je prenasledovanie ťažiskovým bodom pre vznik ich právneho statusu. Prenasledovanie v sebe nesie navyše subjektívny faktor strachu/obavy, ktorý je podporený objektívnou situáciou (politická situácia, ozbrojený konflikt a pod.). Pričom na vznik „presídleneckého štatútu“ v sebe nenesie potrebu tohto subjektívneho elementu.

10.) Inštitucionálna ochrana a zapojenie UNHCR: Medzinárodná ochrana a asistencia pri pomoci presídlencom sa v súčasnosti deje skôr na politickej úrovni, zatiaľ čo u utečencov je právne garantovaná. UNHCR je priamym a ústredným oficiálnym úradom na ochranu utečencov, kým pri presídlencoch zohráva „len“ podpornú úlohu v zmysle poskytovania humanitárnej pomoci. Je možné tvrdiť, že pri ochrane presídlencov zohráva intenzívnejšiu úlohu Červený kríž. Úlohu Medzinárodného výboru Červeného kríža (MVČK) predstavuje ochrana a pomoc presídleným osobám (a osobám postihnutým ozbrojeným konfliktom), a iných prípadov násilia. Nakoniec MVČK vykonáva priame, bezprostredné a preventívne opatrenia v reakcii na núdzové situácie, pričom súčasne podporuje šírenie medzinárodného humanitárneho práva a jeho zapojenie do vnútroštátnych právnych predpisov. Presídlenci sú tak vždy hlavnými

---

⁵⁵ BARUTCISKI, M., Tension between the refugee concept and the IDP debate, Forced migration review, December 1998, s.12. Dostupné na internete: [http://gl.yorku.ca/GIProfProfiles.nsf/PublicationsAttachments/C9788EF19592A9228525748A004DDAB1/\\$File/Tensions between the refugee concept.pdf](http://gl.yorku.ca/GIProfProfiles.nsf/PublicationsAttachments/C9788EF19592A9228525748A004DDAB1/$File/Tensions%20between%20the%20refugee%20concept.pdf)

príjemcami aktivít Červeného kríža⁵⁶, ktorý má navyše flexibilnejší mandát, umožňujúci ponúknuť ochranu a pomoc obom kategóriám: vnútorne presídleným osobám i utečencom. Naproti tomu mandát UNHCR je definovaný reštriktívnejšie. V praxi UNHCR nemôže konať z vlastnej iniciatívy (pokiaľ ide o vnútorných presídlencom) a úloha "dobrých služieb" (good offices) je skôr pasívna. Na druhej strane pomoc, ktorú ponúka UNHCR je trvalejšia, a to ako z materiálneho hľadiska, tak i z hľadiska ponuky "trvalých riešení", ako je napr. presídlenie.⁵⁷

11.) Princíp štátnej suverenity: Ako bolo viackrát uvedené, štát má celkovú zodpovednosť za riešenie presídlenecského problému a pri jeho riešení je plne zachovaný princíp suverenity, na základe ktorého, sa i charakteristika presídlenia považuje za internú záležitosť. Presídlenec sa veľakrát stávajú obeťami politiky vlastného štátu alebo iných neštátnych aktérov, a ak štát nedokáže alebo nechce poskytnúť ochranu, vytvára sa tým medzera v oblasti pomoci a ochrany. Štát nemá dokonca ani výslovnú povinnosť prijať humanitárnu pomoc. Naopak pri utečencoch je štát medzinárodne viazaný Dohovorom. Povinnosťou je jednak aplikácia Dohovoru bez diskriminácie (čl. 3), záruka utečencom vyňatia z reciprocitu (čl.7) a povinnosť spolupráce s UNHCR pri výkone jeho funkcií. Obmedzenia princípu suverenity predstavujú i trestnoprávne a správne opatrenia voči utečencom a princíp non- refoulementu.

12.) Geografický aspekt: Prekročenie medzinárodne uznaných hraníc je jedným z najmarkantnejších rozdielov. (uvedené v rámci textu vyššie). V tejto súvislosti je potrebné spomenúť aj prípady, kedy osoba (presídlenec) síce **prekročí hranice štátu a vráti sa späť** do domovského štátu (dobrovoľne alebo nedobrovoľne), no nemôže sa vrátiť priamo domov alebo do miesta svojho pobytu z dôvodov uvedených v Princípoch. Alebo ide o osobu, ktorá síce dobrovoľne odišla z miesta svojho pobytu na iné miesto **v rámci krajiny**, ale následne sa nemôže vrátiť späť kvôli udalostiam, ktoré nastali v čase jej neprítomnosti a robia jej návrat nemožným alebo neprimeraným.⁵⁸

⁵⁶ <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/idp-icrc-position-030706.htm> [cit. 2013-01-06]

⁵⁷ ABUYA, Odhiambo.E, Singapore Journal of International & Comparative Law (2003)7 s. 263–264, Refugees and Internally Displaced Persons: Examining Overlapping Institutional Mandates of the ICRC and the UN High Commissioner For Refugees.

Dostupné na internete: <http://law.nus.edu.sg/sybil/downloads/articles/SJICL-2003-1/SJICL-2003-236.pdf>

⁵⁸ Krajiny ako Azerbajdžan Bosna-Hercegovina a Nepál, za účelom „pokrytia“ osôb, ktoré počas úteku prekročili hranice susednej krajiny alebo najprv hľadali útočisko v zahraničí a následne sa vrátili do domovského štátu, vyžadujú aby sa presídlená osoba nachádzala na území štátu“ alebo „žila niekde inde v krajine“.

1.)Brookings Institution—University of Bern, Protecting Internally Displaced Persons: A Manual for Law and Policymakers, 2008, s.12. Dostupné na internete:

http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2008/10/16%20internal%20displacement/10_internal_displacement_manual.pdf [cit.2012-12-12].

2.) Law of the Republic of Azerbaijan on „Status of Refugees and Forcibly Displaced persons (Persons Displaced within the Country)“ of 21 May 1999 Article 1; Law on Refugees from Bosnia and Hercegovina and Displaced Persons in Bosnia and Hercegovina , 1999, Article 4; Nepal National Policies on Internally Displaced Persons, 2063 2007, Article 3 (a).

13.) Dlhodobé riešenia: U utečencov sú to 3 základné dlhodobé riešenia, ktoré im ponúkajú riešenie usadenia sa mimo krajiny ich pôvodu: repatriácia, integrácia a presídlenie do tretích krajín. U presídlencov sú to (podľa Princípov) návrat, reintegrácia alebo presídlenie v inej časti krajiny, no nepočítajú s presídlením osôb mimo ich štátu, a to i napriek pretrvávajúcim zlým podmienkam (majú však právo opustiť krajinu alebo žiadať o azyl).

14.) Individuálny a masový charakter: Pre obe kategórie je typická masovosť, hoci právny status utečenca je postavený na individuálnom základe (mimo dočasného kolektívneho *prima facie* štatútu), pričom „štatút“ presídlenca nie je charakterizovaný ani jednou z týchto možností. S uvedeným je možné porovnať i rozdiel v početnosti oboch kategórií. Kým posledné dostupné údaje ukazujú, že počet utečencov v kompetencii UNHCR predstavoval 10,4 milióna utečencov na začiatku roku 2012, s porovnaním s presídlencami, ktorých počet sa odhaduje na 26,4 milióna.⁵⁹

15.) Prečo presídlenec a nie utečenec: k lepšiemu porozumeniu otázky prečo sa vlastne presídlenci nestávajú utečencami pomôžu činitele, ktoré zásadne ovplyvňujú rozhodnutia presídlencov o zotrvaní vo vlasti i napriek ťažkej situácii, ktorej musia čeliť.

a) Objektívne faktory

- *Geografické/topografické, klimatické:* ťažká alebo mimoriadne sťažená prístupnosť (ostrovne štáty, hory, počasie) k hraniciam susedných krajín, kde je možné požiadať o utečenecký štatút /azyl);
- *Právno-bezpečnostné:* odmietnutie vstupu štátmi (prípád Kurdov z roku 1991, ktorí utekali pred režim Sadáma Husseina a Turecko im odmietlo vstup do krajiny. Pakistan v roku 1994 odmietol vstup na svoje územie tisícom Afgáncom)⁶⁰, neposkytnutie právnej ochrany zo strany štátov, ovládanie územia ozbrojenými skupinami, mínové polia, ešte horšia situácia v susedných krajinách (regionálny konflikt, porušovanie ľudských práv);*Fyziologické:* vek, zdravotný stav;

b) Subjektívne faktory:

- *Sociálno-kultúrne:* neochota opustiť zaužívané komunitné prostredie (rodina, príslušnosť k etnickej, národnostnej skupine, jazykové bariéry, odlišnosť kultúr, náboženstva, úroveň vzdelania);
- *Ekonomické:* obavy o majetok, hľadanie nového zamestnania, strach z finančnej

⁵⁹ <http://www.internal-displacement.org/statistics> [cit. 2013-06-06]

⁶⁰ COHEN, R., DENG, F., M., *Masses in flight: global crisis of internal displacement*, The Brooking Institution, Washington, D.C., 1998, s.30. ISBN: 0-8157-1511-0.

neistoty v cudzej krajine.

- *Psychologické*: strach z nepoznaného, predsudky, trauma. očakávanie zlepšenia situácie.

Vzhľadom k subjektívnym faktorom je možné podotknúť, že presídlenec sa vo väčšine prípadov nesnaží „zbaviť“ jeho väzby na štát, či už dočasne alebo natrvalo, čo sa podporuje faktom, že samotná potreba pomoci a dočasného útočiska pri presídlencoch trvá len do chvíle, kým vláda môže zaručiť ich ochranu - „*de facto protection*“.

Naopak utečenec svojim úmyslom hľadať ochranu v inej krajine, berie na vedomie skutočnosť, že sa do svojho domovského štátu pravdepodobne nevráti (v závislosti od celkových podmienok), pretože samotný štát mu nemôže (nechce) zaručiť ochranu.

1.2.4 Environmentálna príčina presídlenia

Progresívnym a extenzívnym prvkom v *definícii* presídlenia je zahrnutie prírodných alebo človekom zapríčinených katastrof do hlavných príčin presídlenia. Práve/aj v súvislosti s týmito dôvodmi vzniká špecifická skupina osôb, ktorá sa začína čoraz častejšie objavovať v modernej odbornej literatúre. Hoci táto kategória nie je zatiaľ legislatívne zaradená, dostáva sa do popredia kvôli narastajúcim nepriaznivým klimatickým zmenám spôsobených predovšetkým nadmernou exploatáciou prírodných zdrojov a znečistením prostredia. Ekologické príčiny presídlenia a migrácie všeobecne boli doposiaľ menej vnímaná problematika, no radikálne zmeny v životnom prostredí vyvolávajú o túto tému čoraz väčší záujem (nie len v rámci vnútorného presídlenia, ale i v utečeneckom práve a v oblasti ľudských práv). Pre zvyšujúcu sa pozornosť k danej téme, a hlavne kvôli príčinnej súvislosti medzi životným prostredím a presídlením (utečenectvom), som považovala za správne venovať jej pozornosť aspoň z malej časti.

Kategórie takto postihnutých osôb sa v súčasnosti označujú ako „*environmentálni*“ alebo „*klimatickí*“ migranti, resp. utečenci. Tejto skupine však chýba, jednak právny základ, a jednak jednotná definícia v dôsledku oddelenia environmentálnych aspektov od ostatných faktorov migrácie. Podľa niektorých názorov, použitie týchto pojmov by mohlo ohroziť súčasný medzinárodný právny režim a spôsobiť zmätok pokiaľ ide o niektoré zásadné otázky týkajúce sa najmä typológie a terminológie ohľadom klímy. Taktiež tu nie je vyjasnený rozdiel medzi násilnou a dobrovoľnou migráciou, a tým sa vyvoláva nastolenie niektorých sporných otázok, ktoré znejú nasledovne:

- *je environmentálna migrácia jednoznačne formou násilného presunu?*
- *môže sa vyskytovať aj vo forme dobrovoľnej zmeny prostredia?*
- *je dostatočné dokázať vzťah medzi prostredím a migráciou, alebo by mal byť tento*

*vzťah završený v istom stupni obmedzenia ľudských práv predtým, ako môže byť vytvorená istá forma medzinárodnej ochrany?*⁶¹

Rozvíjajúce sa trendy v tejto oblasti dávajú k dispozícii i viacero definícií a analýz, ktoré poukazujú na nové výzvy, ktoré by mohli pomôcť pri zjednotení a ucelení legislatívy a zložitejších aspektov opisovanej problematiky.⁶² Prírodné, či človekom spôsobené katastrofy totiž znamenajú vždy výraznú zmenu, ktorá má vplyv na všetky oblasti života. Podľa definície OSN táto zmena „*vážne narušuje fungovanie spoločnosti v prípade, keď spôsobuje rozsiahle ľudské materiálne alebo ekologické škody, ktoré presahujú schopnosť spoločnosti zvládnuť ich z vlastných zdrojov*“.⁶³

Na tom, aké všetky možné udalosti možno zaradiť do katastrof⁶⁴ je vidieť, že možnosti vzniku presídlenia sú neustále prítomným javom kdekoľvek na svete, a tým vyvstávajú ďalšie závažné medzinárodnoprávne aspekty z hľadiska ochrany postihnutých osôb.

Laura Westra, si vo svojej štúdii s názvom „*Environmental justice and the rights of ecological refugees*“ kladie so súvisiacimi problémami nasledujúce otázky:

- „*Je možné považovať nedostatok ochrany zo strany štátu za formu prenasledovania?*“
Napríklad v tom smere, že štát je spoluvinníkom v poskytovaní povolení o umiestňovaní nebezpečného priemyslu spôsobom, ktorý by za určitých okolností nebol nikdy povolený (napr. v častiach obývaných rasovou väčšinou). Čiže môže ísť o potenciálne prípady prenasledovania založenom na rasovom alebo etnickom pôvode.
- Ďalšou predloženou úvahou je spáchanie genocídie a zločinov proti ľudskosti v prípadoch ekologicky postihnutého obyvateľstva.⁶⁵ Príkladom z kanadskej oblasti poukazuje na utrpenie pôvodných obyvateľov, ktorí sa stali obeťami ničenia ich pôvodného prostredia. To okrem množstva neblahých vplyvov, spôsobuje aj zánik ich tradičného spôsobu života (*Dohovor o zabránení a trestaní zločinu genocídie*, čl. 2).

⁶¹ ČERNOTA, Mikuláš. (2010). Faktory životného prostredia a migrácia obyvateľstva. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorantov: Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov v roku 2010. Bratislava: Ekonomická Univerzita v Bratislave, 10.6. 2010, 17 s. ISBN: 978-80-225-3034-7.

⁶² Zaujímavé rozborly problematiky možno nájsť napr. v „*ENVIRONMENTAL IMPACT OF REFUGEES AND INTERNALLY DISPLACED PERSONS IN SUB-SAHARAN AFRICA*“. Prof. John O. Ouko Centre for Research in Ethnic Relations University of Warwick Coventry

⁶³ UN Disaster Relief Organization (1992): An Overview of Disaster Management. UNDR0: New York.

⁶⁴ Prírodná katastrofa sa delí na tri podskupiny: 1. Náhlly vplyv: povodne, zemetrasenie, tsunami, tropické búrky, sopečné erupcie a zosuvy pôdy. 2. Pomalý nástup katastrof: suchá, hladomor, zhoršovanie životného prostredia, deforestifikácia, napadnutie škodcami, desertifikácia. 3. Epidemické choroby: cholera, osýpky, úplavica, infekcie dýchacích ciest, malária, HIV a pod. Človekom spôsobená katastrofa má dve podskupiny: 1. Priemyselné/technické katastrofy: technické, či priemyselné aktivity môžu viesť k znečisteniu, úniku nebezpečných látok, výbuchom a požiarom. Takisto ozbrojený konflikt môže viesť k požiarom, kontamináciám a priemyselným výbuchom. 2. Zložité mimoriadne udalosti: obvykle spôsobené človekom s vedľajšími faktormi (vojny, vnútorné konflikty). <http://www.adb.org/water/topics/dams/pdf/didreport.pdf>

⁶⁵ WESTRA, Laura. Environmental Justice and the Rights of Ecological Refugees. London: Earthscan, 2009, xvii. ISBN: 978-184407-797-7.

Porušenie vyššie uvedených medzinárodných ľudsko-právnych noriem možno ilustrovať i na povolení prevádzky hydro-elektrickej priehrady *Belo Monte* v Brazílii⁶⁶, k čomu prispel i brazílsky Najvyšší súd, ktorý auguste 2012 povolil pokračovanie vo výstavbe, pričom tomu predchádzalo rozhodnutie krajského federálneho súdu (regional federal court), ktorý naopak rozhodol o zastavení stavby z dôvodu nedostatočných konzultácií s miestnymi domorodými komunitami. Táto povinnosť konzultačného procesu je totiž uvedená, jednak v brazílskej ústave⁶⁷, a aj v *Dohovore o občianskych a politických právach* (čl.6,a) a podľa názoru krajského súdu boli konzultácie nedostatočné⁶⁸. Chýbalo tu i dodržanie čl. 6 *Dohovoru Medzinárodnej Organizácie práce* (MOP) č.169 (1989), ktorý pojednáva, medziiným, o povinnosti vlád konzultovať s dotknutými osobami právne a správne opatrenia, ktoré ich môžu priamo ovplyvniť⁶⁹.

Megaprojekty ako tento, konfrontujú najmä domorodé komunity. Výsledkami stretu megalomanskej stavby so zaužívaným spôsobom života sú choroby, strata tradičných zdrojov obživy, zdrojov čistej vody, kultúrny rozpad komunít a ekonomická opresia.

Tieto faktory spôsobujú ďalšie cyklické porušovanie ľudských práv. Ak je časť populácie nútená k presídleniu z dôvodu rozvojových projektov, môže to do istej miery predstavovať problém pre medzinárodné spoločenstvo. V zmysle narastajúcej nespokojnosti so situáciou (komplikácie v zásadných životných podmienkach) a nezáujmu, neschopnosti, či nedostatočného riešenia zo strany štátu sa totiž utvára tendencia výrazného vplyvu na ďalší vývoj (nepokoje, občianske konflikty), ktorý spôsobuje vznik ďalších presídlenecých vln, alebo sa stáva rizikovým faktorom pre vznik utečeneckého a nútenej migrácie všeobecne.

Aj preto sa v súčasnosti intenzívne pracuje na medzinárodnom presadení termínu ekologických migrantov, a to buď v rámci *Ženevského dohovoru* alebo prijatím nového medzinárodného dohovoru, ktorý by garantoval medzinárodnú ochranu bez ohľadu na činnosti vlád jednotlivých štátov. Právne uznanie termínu by súčasne otvorilo možnosť vytvorenia špecializovanej komisie, ktorá by sa zaoberala predmetnou problematikou.

Hoci s pripustením problémov s nútenou migráciou súvisiacou s environmentálnymi

---

⁶⁶ Belo Monte (známa aj pod názvom Kararaô) je hydroelektrárenský komplex na rieke Xingu v štáte Pará (Brazília), ktorý bude po dostavbe (predpokladaný termín je rok 2015) treťou najväčšou hydroelektrárnou na svete. S jej výstavbou sa spája množstvo protestov súvisiacimi s dodržiavaním ľudských práv a práv domorodého obyvateľstva. Dostavba elektrárne bude mať veľký dopad na environmentálne (pokračovanie deforestácie amazonského pralesa) a sociálne väzby (podľa odhadov má spôsobiť presídlenie viac než 20.000 ľudí). Dostupné na internete: <http://amazonwatch.org/work/belo-monte-dam> [cit. 2012-11-17]

⁶⁷ Brazilian Constitution (1988), Chapter VIII., paragraph 3. Dostupné na internete: <http://web.mit.edu/12.000/www/m2006/teams/willr3/const.htm>

⁶⁸ <http://amazonwatch.org/news/2012/0829-supreme-court-judge-overturns-suspension-of-belo-monte-dam> [cit. 2012-11-26]

⁶⁹ C169 - Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169), Convention concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries (Entry into force: 05 Sep 1991) *Adoption: Geneva, 76th ILC session (27 Jun 1989)*.

zmenami, existuje aj rada názorov, ktoré nie sú úplne totožné so súčasným vnímaním environmentálnych migrantov. Ako príklad sa môžu uviesť názory NRC, ktorá uvádza k predmetnej oblasti nasledovné úvahy:

- *Pojmy ako „klimatický” či „environmentálny“ utečenec (presídlenec) by nemal byť používaný dovtedy, dokiaľ nemá oporu v medzinárodnom utečeneckom práve. Ich používaním by sa mohol ohroziť medzinárodný právny režim ochrany utečencov a vyvolať zmätok pokiaľ ide o súvislosť medzi zmenou klímy a presídlenia. Práce na právnej typológii osôb stále prebiehajú a v súčasnosti sa podporuje používanie deskriptívneho pojmu “environmentálne presídlená osoba”. Navyše mnoho environmentálne presídlených osôb je zahrnutých v niektorých, už v existujúcich kategóriách chránených osôb, napr. v rámci vnútorného presídlenia.*
- *Je potrebné objasniť a vytvoriť právny rámec pre environmentálne presídlenie.*
- *Lepšie plnenie medzinárodných záväzkov zo strany štátov plynúce im z medzinárodného práva*
- *Dohovor o utečencoch z roku 1951 by nemal byť menený v dôsledku ekologických problémov. Zmenšila by sa tým ochrana utečencov, alebo by sa mohol ohroziť medzinárodný utečenecký režim ako taký.*
- *Ak je nepoužiteľný status utečenca, štáty by mali zabezpečiť systémy riadenia migrácie tak, aby sa umožnil vstup a ochrana osôb v núdzi (dohodami, pokynmi alebo osvedčenými postupmi (doplnková ochrana alebo poskytnutie dočasného útočiska).*
- *Pokiaľ ide o ostrovné štáty, ktorým hrozí ponorenie, štáty sa musia dohodnúť o riešeniach a opatreniach na regionálnej a medzinárodnej úrovni aby sa predišlo apolitizmu .*
- *Aktívne používanie operačných postupov a manuálov pre prácu v teréne, v oblasti ľudských práv, v situáciách prírodných katastrof a schopnosť riešiť prevádzkové nedostatky humanitárnymi agentúrami.*
- *Aby sa predišlo environmentálnemu presídľovaniu, zmluvné strany „Rámcového dohovoru o zmene klímy” (UNFCCC) sa musia dohodnúť o postupných, dlhodobých a záväzných dohodách nasledujúcich po roku 2012. Strany by mali vychádzať z existujúcich nástrojov a rámcov, vrátane „Rámcovej stratégie pre akciu z Hyoga” pre roky 2005-2015.*
- *Zmluvné strany by mali podniknúť opatrenia na podporu výskumu a kroky vedúce k vyplneniu právnych, prevádzkových a kapacitných medzier. Zmierňovanie klimatických zmien nesmie byť izolované od ochrany práv.⁷⁰*

Napriek vyššie uvedenému, faktom naďalej ostáva, že výsledky ekologických katastrof

---

⁷⁰ <http://www.nrc.no/arch/img/9411999.pdf> [cit. 2012-09-27]

a progresívnej ekologickej degradácie spôsobujú absolútnu neobývateľnosť niektorých oblastí a podnecujú k masovému a nútenému presídleniu často do ešte viac nevýhodnejších a biednejších podmienok. I preto sa v súčasnosti objavuje potreba riešiť problém klimatických migrantov pod osobitým, nezávislým, právnym a politickým režimom zastrešeným *Protokolom o uznávaní, ochrane a presídlení klimatických migrantov v rámci Konvencie OSN o zmene klímy UNFCCC* (Arekait 2009). V tomto smere je dôležité upozorniť na *Deklaráciu o využívaní vedeckého a technologického pokroku v záujme mieru a v prospech ľudstva* (1948), ktorou sa uvádzajú povinnosti štátov prijať opatrenia, ktoré by neobmedzovali, alebo nezasahovali do výkonu práv a základných slobôd (ods.2,7,8,9). Rovnako sa štáty musia zdržať akýchkoľvek činov, ktoré zahrňujú použitie vedeckých a technologických výdobytkov (mimo iného) na uskutočňovanie rasovej diskriminácie. Ods.6 zas ukladá povinnosť prijať také opatrenia, aby vedecké a technologické výsledky nezneužili práva jednotlivca alebo skupiny.

1.3 Právne postavenie IDP's z hľadiska ľudských práv a slobôd podľa Riadiacich princípov o vnútornom presídlení a medzinárodného práva.

Mechanizmy medzinárodného práva ľudských práv, medzinárodného humanitárneho práva, medzinárodného trestného práva a jednotlivé národné legislatívne nástroje zlučiteľné s medzinárodnými právnymi štandardmi, poskytujú presídlencom určitý právny rámec ochrany. Nasledujúca časť sa preto koncentruje na postavenie presídlencom v rámci chápania zabezpečenia a ochrany práv a slobôd, s obsahovým sústredením sa na predmetné medzinárodno-právne oblasti a jednotlivé ustanovenia *Riadiacich princípov*.

1.3.1 Vybrané ľudské práva

Riadiace princípy vychádzajú z viacerých existujúcich právnych oblastí, vrátane oblasti medzinárodnej ochrany ľudských práv, ktorá predstavuje garancie práv pre všetky ľudské bytosti.

Hlavným a prvoradým prvkom v zmysle právnej ochrany presídlencom je to, že postavenie IDP by nemalo takéto osoby zbavovať ich základných ľudských práv a slobôd.

Princípy sa aplikujú bez akejkoľvek diskriminácie (4) a každá z poskytovaných typov ochrany sa má požívať bez rozdielu: „*žiadna z presídlených osôb nemôže byť vystavovaná žiadnym formám diskriminácie pri uplatňovaní práv a slobôd, na základe medzinárodného a vnútroštátneho práva, a to ako ďalšie osoby v ich krajine*“ (1).

V medzinárodných zmluvách (*Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach*,

čl.22, Európsky dohovor o ochrane ľudských právach a základných slobôd, čl. 15) môžeme nájsť i tzv. derogačné klauzuly. Ide o „ustanovenia, ktoré umožňujú zmluvným stranám suspendovať niektoré svoje ľudskoprávne záväzky v prípade vojny či inej mimoriadnej situácie (ohrozenie štátnej bezpečnosti)“.⁷¹

No i takéto obmedzenia podliehajú prísny reštrikciám pre ich uplatňovanie:

- *osobitý účel ochrany (napr. ľudské práva);*
- *primeranosť;*
- *dosiahnutie legitímneho cieľa ochrany (napr. ochrana obyvateľstva);*
- *súladiť s ľudskými právami;*
- *zákaz diskriminácie ;*

Štát má právo derogovať ľudské práva najmä počas ozbrojeného konfliktu alebo počas katastrof. Najčastejšie sa táto derogácia prejavuje vyhlásením stavu núdze, ktoré tiež podlieha striktným pravidlám⁷²:

- *skutočné alebo bezprostredne hroziace nebezpečenstvo;*
- *ohrozenie bezpečnosti obyvateľstva alebo politickej nezávislosti alebo územnej celistvosti štátu.*

Žiadna derogácia práv však nesmie pôsobiť nad rámec nevyhnutného a nesmie trvať dlhšie, ako to okolnosti vyžadujú, nesmie byť v rozpore s inými záväzkami štátu na základe medzinárodného práva a niektoré práva nesmú byť nikdy derogované:

- *právo na život;*
- *zákaz genocídy (negatívne právo);*
- *zákaz mučenia a krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (negatívne právo);*
- *oslobodenie od otroctva;*
- *sloboda myslenia, svedomia a náboženstva;*
- *právo na riadny súdny proces a zákaz retroaktivity;*
- *zákaz uväznenia pre neschopnosť splniť zmluvný záväzok;*
- *právo na právnu subjektivitu.*⁷³

Kľúčovými, fundamentálnymi a univerzálnymi medzinárodnými právnymi normami

---

⁷¹ ONDŘEJ, ŠTURMA, BÍLKOVÁ, JÍLEK a kolektiv Mezinárodní humanitární právo, Praha, 2010, s. 24. ISBN: 9788074001857.

⁷² Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (čl.4, ods. 1), Európsky dohovor o ľudských právach v znení protokolov č. 11 a 14, S dodatkovým protokolom a protokolmi č. 4, 6, 7, 12 a 13(čl. 15, ods.1)

⁷³ Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, čl. 6, 7, 8 (ods. 1, 2), 11, 15, 16, 18. Európsky dohovor o ľudských právach V znení protokolov č. 11 a 14, s Dodatkovým protokolom a Protokolmi č. 4, 6, 7, 12 a 13, čl. 15, ods.2.

sústredzujúcich sa na ochranu ľudských práv sú *Medzinárodná listina ľudských práv*, ktorú tvorí *Všeobecná deklarácia ľudských práv* (1948), *Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach* (1966) a *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach* (1966), *Opčný protokol k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach* (1966), II. *Opčný protokol k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach* (1966).

Právny rámec ľudskoprávnej ochrany na regionálnej úrovni je na európskej pôde zastúpený *Európskym dohovorom ochrane ľudských práv a základných slobôd* (1950).

Na americkom kontinente je to *Americká deklarácia práv a povinností človeka* (1948) a *Americký dohovor o ľudských právach* (1969).

Ochrana ľudských práv v rámci Afriky je vyjadrená *Africkou chartou práv človeka a národov* (1981) a členské štáty Ligy arabských štátov prijali *Arabskú chartu ľudských práv* (1994).

Naopak, oblasť južnej a východnej Ázie a Pacifiku je charakterizovaná deficitom jednotného inštitucionálneho systému ochrany ľudských práv, ktorý by sa svojou povahou približoval tomu európskemu, americkému, či africkému. Dôvodom tejto absencie je určitý stupeň skepticizmu voči vytvoreniu ázijského, respektíve ázijsko-tichomorského formálneho systému ochrany ľudských práv. Pre Áziu sú totiž charakteristické značné historické, kultúrne, náboženské a politické rozdiely, a aj preto iniciatívy v oblasti ochrany ľudských práv zostávajú väčšinou na národnej úrovni.⁷⁴

Hoci oblasť ľudských práv predstavuje základ pre širokú ochranu a pomoc pre vnútorne presídlené osoby, niektoré ich práva nie je možné priamo ovplyvniť, resp. riešiť. Či už ide o ich násilné presídlenie, alebo prístup k humanitárnej pomoci.⁷⁵ Právo ľudských práv totižto neobsahuje explicitnú normu, ktorá by zakazovala násilné presídlenie jednotlivcov alebo väčších komunit (s výnimkou indogenného obyvateľstva).⁷⁶

Čo však nemožno uprieť žiadnemu človeku, je právo na život a na nedotknuteľnosť osobnosti, ktoré patria medzi najzákladnejšie a najprioritnejšie práva, ktorých základ sa spája s obyčajovým právom, a ktoré sú tiež zakotvené v najstarších právnych normách a právnych systémoch. Od týchto fundamentálnych práv sa odvíjajú všetky ďalšie práva prináležiace ľudskej bytosti a bez nich ostatné práva a slobody strácajú svoj zmysel a pôvodnú hodnotu.

---

⁷⁴ http://www.ludskeprava.eu/oiuris.sk/index.php?link=systemy_ochrany [cit. 2012-11-23]

⁷⁵ Comprehensive study prepared by Mr. Francis M. Deng, Representative of the Secretary-General on the human rights issues related to internally displaced persons, pursuant to Commission on Human Rights resolution 1992/73, III. international legal standards, A. Principles of existing law, ods. 61.

⁷⁶ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P., BÍLKOVÁ, V., FÁBEROVÁ, A., SKÁLKOVÁ, M., HONUSKOVÁ, V., Teorie a praxe azylu a uprchlictví. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2006, s. 125. ISBN: 80-85889-79-X.

1.3.1.1 Ochrana ľudského života

Hodnota tohto práva je najdôležitejšia. A to do tej miery, že sa stala obsahovou súčasťou každého medzinárodného dokumentu zaoberajúceho sa ľudskými právami a žiaden z týchto dokumentov sa nezaobíde bez toho, aby sa o ňom nezmienil, či už priamou, alebo nepriamou formou.⁷⁷ Podľa obyčajového i zmluvného práva, je tvrdenie o prirodzenom práve na život sprevádzané právnou ochranou tohto základného ľudského práva a negatívnou povinnosťou nikoho svojvoľne nezbrať života (napr. *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach* (čl. 6, ods.1), *Európsky dohovor o ľudských právach* (čl. 2), *Americký dohovor o ľudských právach* (čl.4), *Africká charta ľudských práv a práv národov* (čl. 4)). Táto negatívna povinnosť je sprevádzaná pozitívnou povinnosťou prijať všetky vhodné opatrenia na ochranu a zachovanie ľudského života.

Berúc do úvahy *Riadiace princípy*, právo na život je obsiahnuté priamo v princípe 8: „*presídlenie nesmie byť vykonávané spôsobom, ktorý porušuje práva na život, dôstojnosť, slobodu a bezpečnosť postihnutých osôb.*“

Zahŕňa ho aj tretia časť, princíp č. 10, ods.1 : „*Každá ľudská bytosť má prirodzené právo na život, ktoré musí byť chránené zákonom. Nikto nesmie byť svojvoľne zbavený svojho života [...].*“ „*Všetky vnútorne presídlené osoby majú prirodzené právo na život a musia byť chránené proti vražde, genocíde, hromadnými a svojvoľnými popravami, násilnými zmiznutiami.*“⁷⁸

Ochrana života sa spája s garanciou fyzickej bezpečnosti a zdravia.

1.3.1.2 Ochrana fyzickej integrity a zdravia

Početné bezpečnostné a ochranné opatrenia týkajúce sa bezpečnosti a zdravia slobody obsahujú *Princípy* v oddiele III. (zásady: 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, , 18, 19, 21).

„*Každý človek má právo na dôstojnosť, fyzickú a morálnu integritu*“ (11).

Akty, ktoré ohrozujú, resp. porušujú nedotknuteľnosť osobnosti zahrňujú podľa *Princípov*:

- *znásilnenie, zmrzačenie, mučenie, kruté, neludské alebo ponižujúce zaobchádzania alebo trestanie;*
- *urážky ľudskej dôstojnosti, ako sú rodové násilie , nútená prostitúcia a akákoľvek forma nemravných útokov;*

⁷⁷ „Všeobecná deklarácia ľudských práv a slobôd“ (1948), ktorá v čl.3 stanovuje: „každý má právo na život, slobodu a osobnú bezpečnosť“; *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach* (1966), kde je právo na život obsiahnuté v článku 6, ods 1: „ každá ľudská bytosť má prirodzené právo na život. Toto právo musí chrániť zákon. Nikto nesmie byť svojvoľne zbavený života“.

⁷⁸ Práve genocídium bolo Výborom pre ľudské práva a upravené „*Dohovorom o zabránení a trestaní zločinu genocídiu*“ (1948), označené ako jedna z najzávažnejších hrozieb pre ľudský život.

- *otroctvo alebo súčasná forma otroctva, ako napríklad predaj do manželstva, sexuálne vykorisťovanie alebo nútená práca detí; zákaz hrozby a podnecovania k páchaniu niektorého z vyššie uvedených činov;*

Ohrozenie života a fyzickej bezpečnosti pri presídlení, môže vzniknúť v dôsledku série vzájomne prepojených faktorov, vrátane všeobecného zlyhania práva a poriadku, ktoré vedú k násilným činom, ozbrojeným konfliktom a možné je i napätie medzi, alebo vo vnútri jednotlivých etnických, či náboženských komunít.⁷⁹ Tieto okolnosti vytvárajú i vznik osobitne zraniteľných skupín, ktorých príslušnosť je založená na veku, psychickom, či fyzickom zdraví, rode a pohlaví. Na pozadí rodovej a sexuálnej príslušnosti sú to práve ženy a deti, ktoré sú najviac ohrozované sexuálnymi násilím a otroctvom nielen počas presídlenia, ale i po ňom. Neraz čelia sexuálnemu násiliu práve v miestach určených na ich ochranu, ako sú napr. tábory, ktorých bezpečnosť nie je dostatočne zabezpečená, či už z dôvodu preplnenosti, nezájmu alebo nedostatkových zdrojov. Výnimkou nie je ani zvyšovanie sa domáceho násillia, hlavne počas presídlenia, ktoré zapríčiňuje napätie a neistotu a stres, čím sa zvyšuje agresivita a situácie sa následne riešia násilnou formou, ktorých obeťami sa stávajú najmä tí najzraniteľnejší členovia rodín. Výnimkou nie sú ani tzv. vraždy zo cti, ktoré sú v niektorých štátoch otvorene tolerované a stav presídlenia len prispieva k ich nárastu. Zatiaľ čo ženy a dievčatá tvoria väčšinu z obetí sexuálneho násillia, je tiež dôležité vziať do úvahy špecifickú zraniteľnosť mladých mužov (chlapcov), ktorí môžu byť sexuálne zneužívaní alebo podrobení náborom do milícií (detskí vojaci).

Príklad: Somálsko:

Rozsiahle porušovanie vyššie spomenutých práv pretrváva v relatívne málo známom konflikte medzi etiópskou vládou a somálskym islamistickým povstaleckým hnutím. Ide o akési pokračovanie „vojny o Ogaden“, ktorá bola v minulosti vedená medzi Etiópiou a Somálskom (1977-1978). Desiatky tisíc etnických somálskych civilistov žijúcich vo východnej časti Etiópie (ktorá tvorí jednu z deviatich etnických divízií; nazývaná i „Západné Somálsko“), zažívajú okrem porušovania práv i humanitárnu krízu. Od polovice roku 2007 preto mnohí z nich utiekli do susednej Kene a Somálska, no tí čo ostali, boli a sú naďalej obeťami násilného presídľovania. Etiópske vojská v minulosti nútili k presídleniu celé vidiecke komunity. Tí, ktorí sa rozhodli ostať boli zabití, mučení a ženy znásilnené. Domovy boli vypálené ako forma kolektívneho trestu.⁸⁰ Mnoho z presídľencov, z ktorých značnú časť tvorili tradiční kočovníci, podávali svedectvá o tom, že v postihnutých oblastiach, ktoré zvyčajne

⁷⁹ Protecting Internally Displaced Persons: A Manual for Law and Policymakers, Brookings Institution-University of Bern: Project on Internal Displacement, 2008, s.242.

⁸⁰ Human Rights Watch, Collective Punishment War Crimes and Crimes against Humanity in the Ogaden area of Ethiopia's Somali , Region, 2008, s. 34,35.

obývajú nebolo dostatok jedla, či vody na prežitie. Navyše stratili veľký počet zvierat, na ktorých bolo ich jedlo i celkové živobytie závislé. K tomuto utrpeniu sa pridalo aj sucho spôsobujúce ďalšiu minimalizáciu ich zdrojov.⁸¹ V reakcii na tieto tvrdenia vláda vykonala vlastné vyšetrovanie o údajných porušeniach práv. Zistenia týchto šetrení boli negatívne, okrem: „zistenia o jednom alebo dvoch prípadoch zneužitia práv a o jednom prípade mučenia.“ Vyšetrovanie však bolo neskôr znovuotvorené a súčasne nastolilo otázky ohľadom nezávislosti toho predchádzajúceho. Vláda následne uviedla, že úradník, ktorý bol zaň zodpovedný, bol predvolaný pred súd.⁸² Na tomto príklade je vidieť, že práve spôsob, akým kompetentné orgány reagujú na násilie, môže byť preň odradzujúcim alebo naopak podporujúcim prvkom.⁸³

Často spomínané nebezpečenstvo postihujúce veľkú časť populácie (nielen) presídlencom v konfliktných zónach a spôsobujúce straty na životoch a zmrzačenia, predstavujú mínové polia. Tie sú aktívne i dlho po skončení konfliktu. Prostredníctvom *Medzinárodnej dohody o nášľapných (protipechotných) mínach* (tiež *Ottawská dohoda*, 1997) bolo dosiahnuté solídneho pokroku pri ich odstraňovaní, zničení a pri pomoci obetiam.⁸⁴

Medzinárodné mechanizmy zahŕňajúce ochranu uvedených práv sú aj: *Dohovor OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu* (1984), *Dohovor o zabránení a trestaní zločinu genocídia* (1948), *Druhý opčný protokol k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach o zrušení trestu smrti*, *Dohovor o právach dieťaťa* (1989), *Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien* (1979), *Pekingská deklarácia a akčná platforma* (1995), *Rímsky štatút Medzinárodného trestného tribunálu* (1998), *Konvencia OSN proti medzinárodnému organizovanému zločinu* (2000), *Rezolúcia Bezpečnostného výboru OSN č.1325* (2000).

Presídlené osoby majú právo na primeranú životnú úroveň (18.1): na otázku, čo zahŕňa toto právo je možné použiť ustanovenie v čl.35, *Všeobecnej deklarácie ľudských práv*: „každý má právo na životnú úroveň zabezpečujúcu jemu i jeho rodine zdravie a blahobyt vrátane výživy, ošatenia, bývania, lekárskej starostlivosti a nevyhnutných sociálnych služieb, ako aj právo na zabezpečenie pri nezamestnanosti, chorobe, pracovnej nespôsobilosti, vdovstve, starobe alebo v iných prípadoch ním nezavinenej núdze o živobytie“. Výživa by mala byť adekvátne a bezpečná, ošatenie prispôsobené počasiu a všeobecným klimatickým

---

⁸¹ Doctors Without Borders/Médecins Sans Frontières, Somali Region, Ethiopia: Thousands of IDPs in Search of Food and Water, 19. September 2008. Dostupné na internete:

<http://www.doctorswithoutborders.org/news/article.cfm?id=3115>

⁸² Bureau of democracy, human rights, and labor, 2008 Country Reports on Human Rights Practices Report, February 25, 2009. Dostupné na internete: <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2008/af/119001.htm>

⁸³ Ibid. s.19

⁸⁴ Na odstraňovaní mín se v rade krajín sveta podieľa celkom 14 organizácií OSN a spoločne vytvorili program „Mine Action“.

podmienkam danej oblasti, bývanie by malo byť bezpečné, dôstojné, obývateľné a okrem iného i finančne dostupné.⁸⁵

„Vnútorne presídlené osoby majú mať prístup k potravinám a pitnej vode, prístrešiu a bývaniu, ošateniu, lekárskej službe a ku kanalizácii“ (18.2): v situáciách ozbrojeného konfliktu, predmety potrebné na prežitie ako sú plodiny, zvieratá, pitná voda a prístrešie, nesmú byť napadnuté, odstránené alebo zničené. Presídlenci majú právo na potraviny. To znamená, že by mali mať prístup k potravinám, ktoré sú dostačujúce v množstve a kvalite na udržanie zdravého a aktívneho života a navyše jedlo by malo zodpovedať i kultúrnym (náboženským) zvykom. Navyše, ak účastník v konflikte vytesňuje civilistov z ich domovov z dôvodov vojenskej nevyhnutnosti, musí im zabezpečiť primerané ubytovanie, hygienu, ochranu zdravia, bezpečnosť a výživu.

„Ranení a chorí musia mať prístup k lekárskej starostlivosti“ (19.1). Nielen príčiny presídlenia, ale i samotný presídľovací proces nesie so sebou veľa rizík ohrozujúcich zdravie. Podľa definície Svetovej zdravotníckej organizácie je „zdravie stav úplnej telesnej, duševnej a sociálnej pohody a nielen neprítomnosť choroby alebo postihnutia“⁸⁶. Právo vnútorne presídlených osôb na zdravie a na ďalšie základné služby, vrátane práva na životnú úroveň, nevyhnutnú pre zachovanie zdravia a pohody je potvrdené, jednak v *Riadiacich princípoch*, a súčasne je obsiahnuté v rôznych nástrojoch medzinárodných ľudských práv a humanitárneho práva.⁸⁷

Presídlenci sa nezriedka ocitajú bez prístupu k primeranej zdravotnej starostlivosti. Situácia môže byť obzvlášť akútna v konfliktnom a postkonfliktnom prostredí, rovnako ako v dôsledku prírodných katastrof, pri ktorých boli zdravotnícke zariadenia zničené, spolu s ďalšími sociálnymi infraštruktúrami, bez možnosti poskytovania primeraných služieb. Zvlášť problematický je nedostatok liekov alebo sťaženie ich uskladnenia. Nie je tiež neobvyklé, že mnoho presídlencov je presídlených do ťažko prístupných oblastí, čo spôsobuje ďalšie komplikácie súvisiace s dodávkami liekov a poskytovaním zdravotnej starostlivosti, ktorá môže byť navyše limitovaná fyzickou neschopnosťou vyhľadať lekársku starostlivosť na iných miestach, či už z dôvodu fyzického hendikepu alebo iných prekážok (mínové polia, ozbrojené skupiny, zákaz pohybu v oblasti a pod.). Trpia najmä zraniteľné skupiny ako deti a osobitne maloletí bez sprievodu, tehotné ženy, matky s malými deťmi, ženy, ktoré vedú domácnosť, osoby so

⁸⁵ <http://www.humanrights.is/the-human-rights-project/humanrightscasesandmaterials/humanrightsconceptsideasandforsa/substantivehumanrights/therighttoanadequatestandardofliving/> [cit. 2012-10-12]

⁸⁶ Constitution of the World Health Organization (July 22, 1946)

⁸⁷ Brookings-Bern Project on Internal Displacement, The American Society of International Law. Incorporating the Guiding Principles on Internal Displacement into Domestic Law: Issues and Challenges, Edited by Walter Kälin, Rhodri C. Williams, Khalid Koser, and Andrew Solomon, *STUDIES IN Transnational legal policy* No. 41, s.208. Dostupné na internete: http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2010/1/19%20internal%20displacement/0119_internal_displacement_ch6.pdf

zdravotným postihnutím a staršie osoby. Všeobecná časť *Princípov* obsahuje požiadavku, na základe ktorej oprávňuje túto skupinu osôb na ochranu a asistenciu, ktorá zohľadňuje ich špecifické potreby a zaobchádzanie (princíp 4.2).

Pri kategorizácii zraniteľných skupín (*vulnerable groups*) chýba začlenenie osôb, ktoré trpia vírusom HIV, hoci ide o zvlášť rizikovú kategóriu, či už z pohľadu prenosnosti choroby alebo jej sociálnych dopadov na chorých ako je napr. diskriminácia, stigmatizácia a celkové spoločenské vylúčenie alebo odmietanie. Pre túto skupinu osôb, spolu s osobami trpiacimi inými prenosnými a infekčnými chorobami sa síce požaduje *osobitná pozornosť*, ktorá spočíva v prevencii (19.3), no inštitút prevencie (podľa charakteru presídlenia), je v tomto smere mnoho ráz nedostatočný, a to nielen v rámci poskytovania liekov, ale i z hľadiska informácií a osvety. Navyše zaväzujúci postup alebo spôsob prevencie šírenia chorôb počas presídlenia nie je žiadnym spôsobom špecifikovaný, no vzhľadom na nebezpečenstvo z nich plynúce, je dôležité stanoviť aspoň základné kritériá a postupy pre minimalizovanie rizík prenosu. Príkladom je štúdia *Medzinárodnej Organizácie pre Migráciu* (IOM) z roku 2006, financovaná UNAIDS, hodnotiaca zraniteľnosť vnútorných presídlencov voči infekčným chorobám, HIV a AIDS v štyroch oblastiach Ugandy. Štúdia zistila, že otázky chudoby, hladu, nedostatočný príjem, ale aj nečinnosť, sú hlavnými dôvodmi prečo sa ženy a dievčatá zapájajú do poskytovania sexuálnych služieb. Tieto služby sú poskytované aj deťmi, ktoré stratili rodičov, a ktoré sú zodpovedné za obživu ich mladších súrodencov a patria medzi najzraniteľnejšiu skupinu. Spojitosť rizikového správania a celkových podmienok pri vnútornom presídlení poskytuje základ pre častý a mnohokrát nekontrolovateľný výskyt choroby.

Problémom je i spomínaná diskriminácia presídlencov trpiacich HIV/AIDS. V mnohých krajinách je zaobchádzanie s nakazenými presídlencami značne protiprávne a vyznačuje sa horšími životnými podmienkami a poskytovaním len minimálnej opatery.⁸⁸

Okrem toho, že presídlené osoby sú ovplyvnené vyššou mierou rizika v rámci ohrozenia alebo poškodenia ich fyzického zdravia (niektoré jeho aspekty sú rozobrané vyššie), nie je tajomstvom, že proces presídlenia so sebou prináša i množstvo stresových situácií a vysoký stupeň psychickej záťaže, vyvrcholením ktorých býva zvýšený počet rôznych psychických porúch. Napríklad v roku 2006, IOM svojou štúdiou posudzovala psycho-sociálne potreby v bývalých okresoch indonézskej provincie Aceh. Tá poukazovala na extrémny výskyt traumatických symptómov. V tejto súvislosti i medzinárodné spoločenstvo uznalo, že presídlenici v tomto smere vyžadujú zvýšenú starostlivosť. Psycho-sociálna pomoc sa tak síce poskytuje ako doplnok k tradičnej humanitárnej pomoci, no súčasne rastie potreba zaradiť ju ako pevnú súčasť podpory. Vo väčšine krajín je prítomný určitý druh psycho-sociálnej pomoci pre vnútorné presídlené osoby. Rehabilitácia a výskumné centrá pre obeť mučenia sú prítomné

---

⁸⁸ http://www.brookings.edu/speeches/2009/0622_hiv_aids_kalin.aspx [cit. 2012-11-11]

v niekoľkých, presídlení postihnutých krajinách, vrátane Bangladéša, Srí Lanky a Filipín. Podpora a pomoc je prítomná i v kurdských oblastiach Iraku a v Nepále. Všeobecne však platí, že podpora poskytovaná miestnymi alebo medzinárodnými organizáciami zostáva naďalej obmedzená a nedostatočne koordinovaná⁸⁹ a takmer nikdy nepokrýva celú presídleneckú populáciu.

1.3.1.3 Ochrana rodinného života

Presídlení sú ohrozovaní rôznymi rizikovými faktormi počas celého procesu presídľovania, v období ich pobytu v táborech alebo na iných miestach alebo pri realizácii trvalých riešení. V priebehu týchto presídľovacích fáz dochádza k rozpadom celých sociálnych štruktúr, rodiny nevynímajúc. Viacero krajín preto začalo s procesom registrácie za účelom získania presnejšieho obrazu o počte postihnutých, mimo iného i z dôvodu poskytnutia možnosti na opätovné zlúčenie oddelených rodín. V tomto smere vzrastá úloha monitoringu, ktorý jednak uľahčuje prehľad o počte postihnutých osôb, zefektívňuje zabezpečovanie ich potrieb a navyše pomáha pri sledovaní ich pohybu spôsobom, ktorý podporuje vyhľadávanie a získavanie informácií o nezvestných členoch rodín.

Je preto dôležité aby presídlení mohli preukázať svoju identitu, právny status, poprípade aby mohli vycestovať. S danými situáciami *Princípy* počítajú a preto presídlení:

- „[...] Majú byť vybavení potrebnou dokumentáciou, ako sú rodné listy, pasy, sobášne listy (20)“;

Právo na dokumentáciu je stanovené i v ľudsko-právnych dokumentoch: *Všeobecná deklarácia* (čl.6) a *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach* (čl.16).

Identifikačné dokumenty zároveň zaručujú právo na právnu subjektivitu a „uznanie ako osoby pred zákonom“. Príslušné orgány majú teda povinnosť vydať pre vnútorne presídlené osoby všetky potrebné dokumenty, ktoré im umožňujú výkon ich zákonných práv (volebné právo, právo na vzdelanie, uzatváranie manželstva, prístup k zdravotnej starostlivosti, navrátenie majetku a pod.), a to bez uloženia neprimeraných podmienok pre ich získanie.

- majú právo na rešpektovanie rodiny, oddelené rodiny by mali byť zlúčené čo najskôr (17);

Presídlení majú právo na rešpektovanie rodinného života, čo okrem iného znamená, že členovia rodiny by nemali byť nedobrovoľne oddelení a v prípade, že oddelení sú, majú úrady povinnosť napomáhať ich zjednoteniu. Toto právo sa vzťahuje aj na zachovanie súkromia

---

⁸⁹ [http://www.internal-displacement.org/8025708F004D404D/\(httpPages\)/61944755DF644EE1C12570C9005BAC3A?OpenDocument\[cit. 2012-10-12 \]](http://www.internal-displacement.org/8025708F004D404D/(httpPages)/61944755DF644EE1C12570C9005BAC3A?OpenDocument[cit. 2012-10-12])

v rodinných vzťahoch. Právo na rodinný život je zakotvené i vo *Všeobecnej deklarácii* a to v zmysle slobodného rozhodovania a zdôraznenia rodiny, ako „*prirodzenej a základnej jednotky spoločnosti*“ (čl.16). V čl. 8 *Európskeho dohovoru o ochrane ľudských právach a základných slobôd*, je uvedené: „*každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života ...*“. Rodinný život ako základná hodnota je ilustrovaná v *Medzinárodnom pakte OSN o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach*, ktorý v čl. 10 prehlasuje: „*najširšia možná ochrana a pomoc by sa mala poskytovať rodine, ktorá je prirodzenou a základnou jednotkou spoločnosti, najmä pri jej založení a v čase, keď zodpovedá za starostlivosť a výchovu nezaopatrených detí.*“

- „*Právo presídlených osôb vedieť o osude a mieste pobytu ich blízkych, ktorí sú nezvestní*“;

Rôzne výzvy a potreby sa pri tomto práve objavujú hlavne v súvislosti s nezvestnými dievčatami a chlapcami, ktorí sú prijímaní do ozbrojených skupín. Stáva sa, že osoby miznú priamo z táborov, a aj preto sa zdôrazňuje potreba dôkladnej registrácie osôb, ktoré sa v táboroch nachádzajú:⁹⁰

- „*Hroby vnútorne presídlených osôb by mali byť rešpektované a umožniť prístup vnútorne presídleným osobám navštíviť hroby svojich zosnulých príbuzných (16)*“;
- „*Orgány musia zhromažďovať a identifikovať pozostatky zomrelých, a uľahčiť návrat zosnulých k najbližším príbuzným, ktorí budú s nimi nakladať úctivo (16).*“.

Príklad: Uganda

Práva súvisiace so zachovaním úcty k zomrelým a zachovanie hrobov a komplikácie s tým súvisiace, možno priblížiť na svojráznom prípade z Ugandy. Vlastníci pozemkov v Acholi, na ktorých sa nachádzali tábory presídlencov sa odvolali na vládu a rozvojových partnerov aby im poskytli kozy k vykonaniu tradičných rituálov, ktoré mali slúžiť na to, aby bývalí presídlenci mohli exhumovať pozostatky svojich zomrelých príbuzných pochovaných na miestach bývalých táborov. Väčšina vlastníkov pôdy totiž vyjadrila obavu, že duchovia mŕtvych budú strašiť ich rodiny, ak by sa rituály nevykonali. Požadovali tiež aby boli hroby premiestnené z dôvodu ďalšej kultivácie pôdy. Požiadavka kôz na rituálne účely bola adresovaná vláde s opodstatnením, že väčšina príbuzných nemala finančné prostriedky na ich kúpu. Oficiálne miesta sa však vyjadrili, že výdavky spojené s rituálmi by mali byť uhradené príbuznými zomrelých, a tak sa mnoho presídlencov vrátilo späť do svojich domov bez toho,

---

⁹⁰ <http://www.tamilsydney.com/content/view/2221/37/> [cit. 2013-02-13]

aby mohla byť exhumácia príbuzných vykonaná.⁹¹

Súhrn medzinárodných dokumentov súvisiacimi s rodinným životom je nasledujúci: *Všeobecná deklarácia ľudských práv (1948)*, *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (1966)*, *Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966)*, *Dohovor o právach dieťaťa (1989)*. Ďalej sú to: *Odporúčanie o súhlase na uzatvorenie manželstva, o minimálnom veku potrebnom na uzatvorenie manželstva a o registrácii manželstiev (1965)*, *Deklarácia OSN o zastavení násilia proti ženám (1994)*.

1.3.2 Iné ľudské práva a slobody obsiahnuté v riadiacich princípoch

Presídlenie nesie zo sebou okrem rizík v podobe všeobecnej straty životných istôt, psychologickú traumu a stres, asociálne správanie, narušenie rolí v rodine a komunite, nemožnosť a neschopnosť ich zabezpečenia zdrojov, sťažený prístup k vzdelaniu a práci. Sú to situácie, ktoré môžu vážne ohroziť človeka vytrhnutého z podmienok, ktoré považoval za relatívne bezpečné a nemeniteľné. Z podmienok, ktoré mu zaručovali určitý stupeň sebarealizácie, sebareflexie a rešpektu voči vlastnej osobe. *Riadiace princípy* preto upravujú nasledovné práva

1.3.2.1. Právo na slobodu pohybu, názorov, vyjadrovania sa a združovania

- „Každá vnútorne presídlená osoba má právo slobody pohybu a slobodu zvoliť si miesto pobytu“(14.1);

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv, v Štvrtom Protokole (čl. 2, 3) obsahuje verziu tohto práva, ktoré zaručuje právo každého opustiť ktorúkoľvek krajinu, a právo na vstup na územie, ktorého je štátnym príslušníkom. Tvrdí tiež, že „každý, kto sa legálne zdržiava na území niektorého štátu, má na tomto území právo slobody pohybu a slobody zvoliť si miesto pobytu“.

Táto sloboda v rámci Princípov navyše zahŕňa:

- právo voľného pohybu vo vnútri i mimo táborov alebo v iných miestach osídlenia (14.2);
- právo na bezpečnosť v akejkoľvek časti krajiny (15a)
- právo opustiť krajinu(15b);
- právo žiadať o azyl (15c);
- právo byť chránený proti nútenému návratu alebo presídleniu na akékoľvek miesto, kde by boli ich život, bezpečnosť, sloboda a/alebo zdravie ohrozené (15d).

---

⁹¹ OCOWUN, CH., Landowners want help on IDP graves, New Vision, Aug 09, 2010. Dostupné na internete: <http://www.newvision.co.ug/D/8/16/728215>

Príklad: Irak

Po roku 2003, spolu pádom režimu Saddáma Husseina, padlo i množstvo právnych obmedzení voľného pohybu, no ten bol de facto naďalej výrazne limitovaný vo všetkých častiach Iraku. Presídlenci čelili obťažovaniu, ktoré obmedzovalo ich slobodu pohybu a prístup k základnej pomoci. Po zhoršení bezpečnostnej situácie v južnom a centrálnom Iraku v roku 2007, bolo obmedzenie postupne uložené v severných provinciách. Presídlencov, ktorí sa nachádzali medzi jednotlivými provinciami, provinčné orgány považovali za hrozbu pre etnickú a kmeňovú homogenitu v oblasti. Prijali sa opatrenia, aby sa „*nechceným*“ presídlencom zabránilo prístupu k určeným službám, a tak ich účinne zbavovali práv a nárokov. V súčasnosti voľný pohyb presídlencov v Bagdade a jeho okolí pokračuje, no je narušovaný radom bezpečnostných opatrení, vrátane kontrolných a bezpečnostných plotov a múrov. Sloboda pohybu je tiež ovplyvnená kontrolami na hraniciach provincií, ktoré niekedy končia zatýkaním. Deje sa to hlavne v oblasti Kurdistanu, kde je najviac postihnuté arabské obyvateľstvo, a to kvôli nedostatku riadnych dokladov alebo v dôsledku chybných totožností.⁹²

Sloboda názorov a vyjadrovania sa zahŕňa právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky akýmikoľvek prostriedkami a bez ohľadu na hranice (čl.19 *Všeobecnej deklarácie*).

Sloboda združovania je jedno z viacerých politických práv (niekedy považovaná za občiansku slobodu). Je to jednak skupinové právo a jednak právo jednotlivca, ktorého cieľom je umožniť vznik politických strán a iných sociálnych hnutí. V širšom poňatí je to právo legitímne vytvárať odborové zväzy, hoci ich samotné vytváranie alebo členstvo v nich, je identifikované i ako samostatné právo⁹³.

1.3.2.2 Právo na vzdelanie, sociálne zabezpečenie a osobný rozvoj

Právo na vzdelanie:

Čo najskorší návrat do školských zariadení má pri presídlení prioritnú úlohu v minimalizovaní doby prerušenia vzdelávania a pozitívneho vplyvu na psycho-sociálne väzby detí. Školská dochádzka slúži i na znižovanie rizík spojených s obchodovaním a so sexuálnym, či domácim násilím. Prístup k vzdelaniu je neraz sťažený hneď z niekoľkých dôvodov. Školy sú neraz vzdialené niekoľko kilometrov od táborov alebo od bydlísk

---

⁹² Dostupné na internete: [http://www.internal-displacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/9253D4E30F160B58C1257914004A822E](http://www.internal-displacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/9253D4E30F160B58C1257914004A822E). [cit. 2013-02-03]

⁹³ ROBERTSON, D., A Dictionary of Human Rights, London: Europa Publications Limited, 1997, lxxxv. ISBN: 0-203-41001-7 (Abdobe Reader Format).

presídlencov. Bezpečnosť pri ceste do školy je ohrozená mýnovými poliami, ozbrojenými skupinami alebo sexuálnymi útokmi. Deti nie sú v množstve prípadov vybavené potrebnou dokumentáciou (identifikačné karty, rodné listy). Potýkajú sa s diskrimináciou a jazykovými bariérami a veľakrát sú sami zodpovedné za ekonomickú situáciu v rodine, čiže práca a pomoc v domácnosti majú prednosť pred samotným vzdelaním.

- „Právo na kultúrnu, politickú a verejnú účasť, rovnosť prístupu k verejným službám, práci a právo na rovnakú odmenu za rovnakú prácu (22)“;

Príklad: Sýria: kultúrne práva

V Sýrii žije početná kurdská menšina, ktorá je tak ako v minulosti (pozbavenie občianstva v 1962 a jeho prinavrátenie v roku 2011), tak aj za súčasnej komplikovanej situácie, postihnutá presídlením. Kurdi majú svoj vlastný jazyk, zvyk a tradície, ktoré boli sýrskymi orgánmi niekoľkokrát potlačené. Pri oslavách kurdskeho „nového roku“ (Nowruz) boli pravidelne zatýkaní (roku 2008 pri jeho oslavách, ktoré si vláda vysvetlila ako politické nepokoje, zahynuli traja ľudia). Okrem toho, bolo potlačované i organizovanie ďalších kultúrnych podujatí a spomienkových slávností spojenými s kurdskými zvykmi a tradíciami. Zakázala sa i verejná podpora alebo vyjadrenie sympatií Kurdom v Iraku a v Turecku⁹⁴

Príklad: Stredoafriická republika: politická a verejná účasť

V roku 2010 sa diali útoky proti civilistom zo strany ugandskej Armády božieho odporu (Lord's Resistance Army-LRA). Tá donútila k presídleniu viac ako 20.000 ľudí v Stredoafrickej republike. Cieľom bolo vyvolávanie humanitárnej krízy a politickej neistoty, a tak zvyšovanie pravdepodobnosti, že presídlené obyvateľstvo nebude môcť hlasovať v prezidentských voľbách (januári 2011).⁹⁵

Príklad: Azerbajdžan: prístup k zamestnaniu

Zodpovedný prístup k riešeniu situácie presídlencov v oblasti zamestnanosti si zvolil Azerbajdžan, ktorý v rokoch 1992-1993 čelil vojenskému konfliktu s Arménskom o územie Náhorného Karabachu, následky ktorého vidno dodnes. Okrem všeobecnej komplikovanej situácie presídlencov, sa štát musel popasovať i s vysokou mierou nezamestnanosti, ktorá bola najviac viditeľná práve u tejto skupiny obyvateľstva. Na základe rozhodnutia ministerstva

---

⁹⁴ Human Rights Watch, Syria, Group Denial Repression of Kurdish Political and Cultural rights in Syria, 2009, s. 22, 24, 25. Dostupné na internete: http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/syrial109webwcover_0.pdf

⁹⁵ Voice of America (VOA), 30. apríl 2010; Reuters AlertNet, 3. márch 2010. [http://www.internal-displacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/CF4A048957AF1193C12577D4005346B8](http://www.internal-displacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/CF4A048957AF1193C12577D4005346B8)

Azerbajdžanskej republiky č. 204 z novembra 2000 „o vyhlásení pravidiel a podmienok poskytovania úverov vnútorne presídlených osôb zapojených do poľnohospodárstva“⁹⁶, sa vytvorilo množstvo pracovných miest pre presídlencov a zároveň im boli poskytované mikro-úvery pre vytváranie zamestnanosti v oblasti poľnohospodárstva. Pozitívny prístup k zamestnaneckej otázke presídlencov sa prejavil aj v rozhodnutí vlády (účinnosť od 1. januára 2013), ktoré pomocou štátneho rozpočtu otvára pracovné miesta pre presídlencov a podporuje podniky a organizácie v ich prijímaní do zamestnania.⁹⁷

Zákaz diskriminácie (negatívne právo)

Zásady rovnosti a zákazu diskriminácie sú pevne zakotvené v medzinárodnom práve (čl. 7, Všeobecná deklarácia ľudských práv, spoločný čl. 3 *Ženevských dohovorov*, *Ženevský dohovor IV*, čl. 27(3), čl. 75 *Protokolu I*, a články 2(1) a 4(1) *Protokolu II*). Výslovný zákaz diskriminácie vnútorne presídlených osôb z dôvodu ich presídlenia v oblasti ľudských práv neexistuje. Avšak, čl. 7 *Všeobecnej deklarácie ľudských práv*, čl. 2(2) *Medzinárodnej dohody o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach*, čl. 2(1) a čl. 26 *OPP* a ďalších zmlúv o ľudských právach zdôrazňujú, že nie je zakázaná len diskriminácia na základe rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, národnostného pôvodu, a podobných dôvodov, ale i diskriminácia na základe „iného postavenia“⁹⁸ (vyjadrením čl. 7 *Všeobecnej deklarácie* termínom „bez akejkoľvek diskriminácie“). Tento posledný termín by mal byť vykladaný extenzívne, a tak sa vzťahovať i na vnútorne presídlené osoby.

Jeden z aspektov tohto negatívneho práva, relevantný pre presídlencov, je najmä rasová a rodová diskriminácia. Tá sa môže vyskytnúť v rámci samotného poskytovania pomoci.

Nedávny povšimnutiahodný príklad z Kene poukazuje na nerovné zaobchádzanie s presídlencami. Politické názory sú v Keni úzko prepojené s etnickou príslušnosťou a je uskutočňovaná tzv. „etnická politika“⁹⁹, ktorej pôvod možno nájsť v kmeňovom zložení populácie. Odhaduje sa, že 400.000 ľudí z rôznych komunít v Rift Valley bolo odsunutých kvôli interetnickým stretom po posledných voľbách v roku 2007. Výskum HRW v centrálnej Keni na konci roku 2012, ukázal výrazne preferenčné zaobchádzanie s presídlenými osobami z komunity Kikuyu, ku ktorej patrí i prezident Mwai Kibaki oproti iným presídlencom. Úrady neposkytli dostatočné zdôvodnenie pre rozdielne zaobchádzanie, spočívajúce hlavne

⁹⁶ <http://www.refugees-idps-committee.gov.az/en/pages/18.html> [cit. 2012-10-12]

⁹⁷ <http://qmkdk.gov.az/en/laws/68.html> [cit. 2012-10-12]

⁹⁸ KÄLIN, W., Guiding Principles on Internal Displacement Annotations, The American Society of International Law, The Brookings Institution - University of Bern Project on Internal Displacement Studies in Transnational Legal Policy • No. 38, The American Society of International Law Washington, DC, 2008, s 12. ISBN: 0-979239-0-2, 978-097923289-0-9.

⁹⁹ ONGÁYO, A., O., Politics of ethnic alliances and ethno-regional parties: Which way for Kenya?, Kenya today, August 27, 2012. Dostupné na internete: <http://www.kenya-today.com/politics/politics-of-ethnic-alliances-and-ethno-regional-parties-which-way-for-kenya>

vo zvýhodňovaní jednej komunity voči ostatným spôsobom prideľovania domov, pozemkov a finančných prostriedkov.¹⁰⁰

1.3.2.3 Záruky procesnej povahy a právneho štátu

Právna ochrana presídlencov býva nedostatočná i z dôvodov, ktoré spôsobujú nedostačujúcu vynútiteľnosť práva z dôvodov absencie alebo neschopnosti polície a súdov, etnických a rasových diskriminačných opatrení, častej zmeny orgánov zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci, čo vyvoláva stav právnej neistoty.

Spôsobená situácia môže mať za následok ohrozenie slobody vyjadrujúcu nielen ľudskú autonómiu, právo na slobodné rozhodovanie, ale i ďalšie prvky, ktoré sú súčasťou osobného i verejného postavenia človeka ako slobodnej bytosti a vyjadrujú jeho právnu subjektivitu. „Každá ľudská bytosť má právo na uznanie za osobu pred zákonom“ (princíp 20). Bez uznania tohto práva môže byť jednotlivec derogovaný na objekt práva a môže byť tak zbavený viacerých ostatných práv.¹⁰¹

S týmto právom úzko súvisí osobná sloboda a na základe nej nesmie byť nikto svojvoľne zatknutý a zadržaný, čiže pozbavený slobody, okrem prípadov a konaní, kde je možné pozbaviť osobu osobnej slobody v súlade so zákonom;¹⁰²

- „Vnútroštátne orgány majú primárnu povinnosť a zodpovednosť pri poskytovaní ochrany a humanitárnej pomoci pre vnútorne presídlené osoby v rámci ich jurisdikcie (Princíp 3.1); Z pohľadu medzinárodného práva je tu zachovaný princíp štátnej suverenity a princíp nezasahovania (nie z pohľadu vojenskej intervencie).“
- „Vnútorne presídlené osoby majú právo od týchto orgánov požadovať a prijímať ochranu a humanitárnu pomoc. Pre takúto požiadavku nesmú byť prenasledované ani potrestané (Princíp 3.2)“;

Príklad: Irak

Iracké ministerstvo pre migráciu a presídlenie je hlavným vládny orgánom pre riešenie otázky presídlenia v krajine. Na základe jeho opatrení majú registrovaní presídlenci a navrátilci nárok na rad práv a výhod, ako je napr. prenájom alebo kúpa nehnuteľnosti, získanie titulu na získanie pôdy, volebné právo a prístup k špecifickým službám v miestach ich registrácie. No celkovo sa systém zdá byť diskriminačný. V súčasnosti majú právo registrácie

---

100 Human Rights Watch, Kenya: Discrimination Against Rift Valley Displaced, 17 January 2013. Dostupné na internete: <http://www.hrw.org/news/2013/01/17/kenya-discrimination-against-rift-valley-displaced>

101 JANKUV, J., Medzinárodné a európske mechanizmy ochrany ľudských práv. Bratislava: Iura edition, 2006, ISBN: 80-8078-096-X.

¹⁰² V článku 9 (1.), Medzinárodného paktu občianskych a politických práv

výlučne osoby, ktorých presídlenie nastalo po roku 2006 a tí, ktorí sa presídlencami stali v apríli 2003, (zmena režimu Saddáma Husseina) sú z registrácie vylúčení. Navyše od roku 2009, bola registrácia presídlencov na úrovni provincií obmedzená a nakoniec zastavená, a to i napriek tomu, že nie všetky presídlené osoby (po roku 2006) boli schopné pristúpiť k registrácii. Existuje i niekoľko dôvodov prečo sa vnútorne presídlené osoby nesmú, nechcú alebo nemôžu zaregistrovať. Úrady ministerstiev na úrovni provincií sú obsadené členmi alebo prívržencami miestnych politických strán a z obáv zo sektárskej, kmeňovej, či politickej diskriminácie si presídlenci volia možnosť neregistrovať sa. Taktiež ekonomicky zraniteľní presídlenci sa úradmi považujú za ohrozenie etnickej, náboženskej, kmeňovej, či politickej homogenity v jednotlivých oblastiach. Úrady nielen vyjadrili neochotu, no navyše vykonávali opatrenia na zabránenie prístupu presídlencov k službám a zbavovali ich práv a nárokov, následkom čoho sa ich situácia naďalej zhoršuje.¹⁰³ V niektorých prípadoch sa postihnutí presídlenci báli prezentovať svoje požiadavky a vstúpiť do samotného procesu, ktorý im mal zabezpečiť splnenie ich nárokov (týkalo sa to najmä majetkových otázok). Správa, ktorú publikovala UNHCR v roku 2009 ukazuje, že 60 percent vnútorne presídlených osôb (opýtaných) nevyhľadalo pomoc od príslušných inštitúcií z dôvodu strádania potrebných dokumentov, nedôvery v štátne inštitúcie, vysokých poplatkov alebo v dôsledku obáv z odplaty.¹⁰⁴

- „Donucovacie opatrenia v prípade potreby, musia byť vykonané príslušnými právnymi orgánmi (7.3.a)“;
- „Právo na účinné odvolanie voči rozhodnutiu, vrátane preskúmania takéhoto rozhodnutia príslušnými súdnymi orgánmi, musí byť rešpektované (7.3.f)“;
- „IDP's majú byť chránené okrem iného, aj pred okamžitými alebo svojvoľnými popravami a násilnými zmiznutiami, vrátane únosu alebo neoprávneného zadržania, ohrozujúce život alebo s následkom smrti (10.1.c, d)“;
- „Nik nesmie byť svojvoľne zatknutý alebo zadržaný (12.1)“;
- „Vnútorne presídlené osoby musia byť chránené pred akýmkoľvek diskriminačným zatknutím a zadržaním ako výsledkom vnútorného vysídlenia (12.3)“;
- „Presídlené osoby nesmú byť internované alebo obmedzované na tábor. Ak je v prípade výnimočných okolností takéto internovanie alebo väzenie je nevyhnutné, nesmie trvať dlhšie, ako vyžadujú okolnosti (12.2)“.

Tým, že presídlená osoba nesmie byť svojvoľne zadržovaná znamená, že nesmie byť zatknutá alebo vo väzbe (či už vo väzení alebo na inom mieste) bez oprávneného dôvodu a bez

¹⁰³ http://www.refugeecooperation.org/publications/Iraq/09_chatelard.php [cit. 2012-12-02]

¹⁰⁴ LALANI, M., Still Targeted: Continued Persecution of Iraq's Minorities, Minority Rights Group International, 2010, s. 20. Dostupné na internete: [http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/\(httpDocuments\)/828136AC3B6CEC1BC12577490040B081/\\$file/MRG_IraqRep_June10_FINAL.pdf](http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/(httpDocuments)/828136AC3B6CEC1BC12577490040B081/$file/MRG_IraqRep_June10_FINAL.pdf)

riadneho súdneho konania. Napríklad situácie, kedy sú presídlení nútení ostať v tábore a nesmú ho opustiť, možno považovať za svojvoľné zadržiavanie.¹⁰⁵

Príklad: Srí Lanka

Nedávne ukončenie konfliktu na Srí Lanke medzi vládou a Tamilmi však neznamenalo zastavenie nezákonného zadržiavania tisícky etnických Tamilov. Od roku 2008 vláda zadržala prakticky každého, vrátane celých rodín presídlených v dôsledku bojov na severe. Presídlení boli zadržiavaní z dôvodu podozrení, že patria k tamilským bojovníkom, hoci medzi nimi boli ženy a deti. Nezákonne boli zadržiavaní vo vojenských táboroch s obmedzeným pohybom. Hoci právo ľudských práv umožňuje obmedzenie slobody pohybu z bezpečnostných dôvodov, to musí mať jasný právny základ, musí byť účelové a primerané. Navyše zadržiavané osoby žili v nevyhovujúcich podmienkach a boli mnohokrát podrobované bitkám a ponižovaniu.¹⁰⁶ Zatiaľ čo vláda neustále vyhlasovala, že väčšina z nich sa bude môcť vrátiť domov, doterajšie rokovania vlády a absencia akýchkoľvek konkrétnych plánov neprináša nádej na ich prepustenie. Podľa posledných informácií (2012) vláda naďalej zadržiava tieto osoby na základe procesu nazývaného „rehabilitácia“. Popritom boli hlásené ďalšie svojvoľné zatýkania, nové násilné zmiznutia, únosy zabíjanie prebiehajúce na severe a na východe, a tak Tamilom, s údajnými väzbami na rebelov, stále hrozí nebezpečenstvo svojvoľného zatýkania a mučenia.¹⁰⁷

1.3.2.4 Vlastnícke právo

Je známe, že počas procesu vnútorného presídlenia sa z rôznych príčin menia vlastnícke práva a vzťahy. Osoby, ktorým bol počas presídlenia odňatý ich majetok majú základné právo, aby toto ich vlastníctvo, alebo držba mohli byť obnovené a to spôsobom, ktorý by im umožnil voľné nakladanie s majetkom za rovnakých podmienok aké boli stanovené pred presídlením. Taktiež má byť garantované právo na plnú náhradu spôsobenej škody.

Kardinálnym problémom býva to, že presídlení prichádzajú o majetok bez možnosti reštitúcie a nasleduje zložitá cesta jeho plného prinavrátenia alebo aspoň jeho časti.

Princípy potvrdzujú právo vnútorne presídlených osôb na vlastníctvo a reštitúciu majetku v princípe 21, a to nasledovne:

- *nikto nesmie byť svojvoľne zbavený majetku a vlastníckeho práva;*

---

¹⁰⁵ FISHER, D., Guide to International Human Rights Mechanisms for Internally Displaced Persons and their Advocates, The Brookings Institution – University of Bern Project on Internal Displacement, Jún 2006, s.34.

¹⁰⁶ Swaminathan Natarajan, Former Sri Lanka rebels 'abused in detention', BBC Tamil service BBC, 15 July 2010. Dostupné na internete: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-17958616>

¹⁰⁷ Human Rights Watch, Sri Lanka. Dostupné na internete: <http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/sri-lanka> [cit. 2012-12-23]

- *vlastnícke právo a majetok presídlených osôb musia byť za všetkých okolností chránené najmä proti nasledujúcim aktom:*
  - a) *plienenie;*
  - b) *priame alebo nevyberané útoky alebo iné násilné činy;*
  - c) *jeho využitie na ochranu vojenských operácií alebo cieľov;*
  - d) *odveta;*
  - e) *zničenie alebo privlastnenie ako formy kolektívneho trestu;*
- *vlastnícke právo a majetok, ktoré po sebe zanechali vnútorne presídlené osoby by mal byť chránený pred zničením a svojvoľnou a nedovolenou spreneverou, okupáciou alebo zneužitím;*
- *príslušné orgány majú povinnosť a zodpovednosť pomáhať navrátilcom alebo presídleným osobám znova nadobudnúť v najvyššej možnej miere ich majetok a majetok, ktoré po sebe zanechali, alebo ktorý im bol odňatý na základe ich presídlenia. Ak znovunadobudnutie tohto majetku a vlastníckeho práva nie je možné, musia príslušné orgány poskytnúť alebo pomôcť týmto osobám získať primerané odškodnenie alebo inú formu náhrady škody (princíp 29.2).*

Ludské práva zaručujú vlastnícke právo s výhradou obmedzení, a to na základe zákona a vo verejnom záujme. Svojvoľné zbavenie osôb ich majetku by znamenalo porušenie tohto práva. Osobitné zákony a postupy na zabezpečenie dodržiavania vlastníckych práv, nielen presídlených osôb, je súčasťou právnych predpisov väčšiny, ak nie všetkých krajín sveta. V dôsledku toho musí byť ochrana vlastníckych práv zvyčajne vynútená prostredníctvom existujúcich vnútroštátnych právnych systémov založených na medzinárodnej právnej úprave.

Vlastnícke právo je zakotvené i v ľudskoprávných dokumentoch; (*Všeobecná deklarácia ľudských práv* (čl. 1, 7), *Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach* (čl.1(2), 2(2), 11(1), 25) a *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach* (článok 5 (d) (ii)).

Právo na súkromné vlastníctvo nechýba ani v medzinárodnom humanitárnom práve: *Ženevský dohovor o humanitárnom práve IV.*, čl. 33, čl. 142, *Dodatkový protokol I. k Ženevskému dohovoru*, čl. 52, čl. 75(2).d, čl. 85.

Haagsky poriadok (čl. 23 a 25) obsahuje všeobecný zákaz zničenia alebo zabavenia majetku nepriateľa, pokiaľ to bezpodmienečne nevyžaduje vojenská nevyhnutnosť a čl. 46 zakazuje konfiškácie súkromného majetku.

Medzinárodné trestné právo upravuje oblasť odškodnenia vrátane reštitúcie, náhrady a rehabilitácie v *Rímskom Štatúte Medzinárodného Súdneho Dvora* (čl.75)¹⁰⁸.

¹⁰⁸ Rome Statute of the International Criminal Court, A/CONF.183/9

Súčasťou právnej úpravy, ktorá podporuje návrat presídlencov k ich majetku sú aj rezolúcie BR OSN ako napríklad:

- *Rezolúcia 1997/29 (1997)*¹⁰⁹ ;
- *Rezolúcia 2002/7 (2002)*¹¹⁰;
- *Rezolúcia 2004/55 (2004)*¹¹¹;
- *Rezolúcia 2005/21 (2005)*¹¹²;
- *Rezolúcia 2005/46 (2005)*¹¹³

Uvedené právo je obsiahnuté aj v regionálnych zmluvách o ľudských právach, vrátane *Amerického dohovoru o ľudských právach* (čl. 21), v *Africkej charte ľudských práv* a v *Protokole I. Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd* (čl.1).

Úprava tejto oblasti je prítomná aj v špecifických právnych štandardoch ako sú napríklad:

Princípy bývania a majetkovej reštitúcie pre utečencov a presídlené osoby (2005) (*Principles on housing and Property Restitution for Refugees and Displaced Persons*)¹¹⁴. Princípy artikulujú normy týkajúce sa ochrany proti presídleniu a posilňujú inštitút reštitúcie formou postupov, inštitúcií, mechanizmov a právnych predpisov. Cieľom je vytvoriť súbor medzinárodných noriem, ktoré poskytujú univerzálne prístupy k bývaniu a reštitúcii majetku, a tiež uplatňovanie súvisiacich politík na národnej a medzinárodnej úrovni.

Základné princípy a usmernenia pre právo na nápravu a odškodnenie obetí porušovania medzinárodných ľudských práv a humanitárneho práva (2005) (*Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Violations of International Human Rights and Humanitarian Law*)¹¹⁵.

---

¹⁰⁹ UN Commission on Human Rights, The right to restitution, compensation and rehabilitation for victims of grave violations of human rights and fundamental freedoms., 17 April 1998, E/CN.4/RES/1998/43. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00f0b950.html>

¹¹⁰ UN Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, *Resolution 2002/7 Housing and Property Restitution in the Context of Refugees and Other Displaced Persons*, 14 August 2002, E/CN.4/Sub.2/RES/2002/7. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/404351e74.html>

¹¹¹ UN Commission on Human Rights, *Resolution 2004/55 on Internally Displaced Persons*, 20 April 2004, E/CN.4/RES/2004/55. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/415beb784.html>

¹¹² UN Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, *Resolution 2005/21 on Housing and Property Restitution for Refugees and Displaced Persons*, 11 August 2005, E/CN.4/Sub.2/RES/2005/21. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4411504f4.html>

¹¹³ UN Commission on Human Rights, *Resolution 2005/46 on Internally Displaced Persons*, 19 April 2005, E/CN.4/RES/2005/46. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/429c525d4.html>

¹¹⁴ UN Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, *Principles on Housing and Property Restitution for Refugees and Displaced Persons*, 28 June 2005, E/CN.4/Sub.2/2005/17. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/41640c874.html>

¹¹⁵ Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law . Adopted and proclaimed by General Assembly resolution 60/147 of 16 December 2005.

V súvislosti s konfliktami v bývalej Juhoslávii, Kolumbii a Zimbabwe je možné predložiť príklady ako sa niektoré z krajín vyrovnali s majetkovými právami počas masového presídlenia. Práve na týchto štátoch je zaujímavé to, že každý z nich zvolil inú formu riešenia problému, čo viedlo k úspešným i k menej úspešným výsledkom.

Príklad č.1: Bývalá Juhoslávia

Za dôležitý krok v súvislosti s vlastníckym právom v bývalej Juhoslávii bolo ustanovenie *Komisie pre nárok nehnuteľného majetku presídlených osôb a utečencov*¹¹⁶, a to na základe *Dohody o utečencoch a presídlených osobách pripojenej k Daytonským mierovým dohodám* ako *Príloha VII (Agreement on Refugees and Displaced Persons annexed to the Dayton Accords, 1995)*. Podľa Dohody má Komisia rozhodovať o nárokoch na nehnuteľnosti v Bosne a Hercegovine. Článok XII, ods. 3, stanovuje, že táto Komisia neuzná majetkové transakcie za platné, ak boli vykonané pod nátlakom.¹¹⁷ Komisia navyše rozhodla aj o všetkých nárokoch na nehnuteľný majetok v Bosne a Hercegovine, ktorý nebol dobrovoľne predaný, alebo inak prevedený od 1.4. 1992, a tiež v prípadoch, kedy má sťažovateľ majetok v držbe. Uvedené je aj to, že „zásah do ich práva na pokojné užívanie majetku musí byť odôvodnený, vo verejnom záujme a za podmienok ustanovených zákonom“. To znamená, že rekvízie musia mať základ vo vnútroštátnom práve a ďalšie práva musia byť k dispozícii a dostatočne zabezpečené.¹¹⁸

Vyššie uvedená *Dohoda* stanovuje, že „všetci utečenci a presídlené osoby majú právo, aby sa im prinavrátil majetok, ktorého boli zbavení v priebehu vojny od roku 1991 a majú byť odškodnení za majetok, ktorý nemožno prinavrátiť“.¹¹⁹

Uvedené práva boli navyše potvrdené viacerými rezolúciami Valného zhromaždenia OSN.¹²⁰

Vzhľadom na vykonávanie *Prílohy VII.* sa objavila kritika Chorvátska. Rezolúciou

¹¹⁶ Podobná komisia bola vytvorená po konflikte v Kosove.

¹¹⁷ http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v2_cha_chapter38_rule133_sectionb [cit. 2012-12-20]

¹¹⁸ http://law.kuleuven.be/ipr/eng/CRPC_Bosnia/CRPC/new/bo/html/news/2001/feb/Newspressreleases09-02b.htm [cit. 2012-12-20]

¹¹⁹ Agreement on Refugees and Displaced Persons annexed to the Dayton Accords, Chapter One, Article I(1) of Annex 7. Dostupné na internete: http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=375

¹²⁰ Rezolúcie VZ OSN: Res.48/153, 20 December 1993, §13, adopted without a vote; Res. 49/10, 3 November 1994, § 8, voting record: 97-0-61-26; Res. 49/196, 23 December 1994, § 13, voting record: 150-0-14-21; Res. 50/193, 22 December 1995, § 12, voting record: 144-1-20-20; Res. 55/24, 14 December 2000, § 19, adopted without a vote. Rezolúcie Komisie pre ľudské práva: Res. 1992/S-2/1, 1 December 1992, § 4, voting record: 45-1-1; Res. 1994/72, 9 March 1994, § 8, adopted without a vote; Res. 1994/75, 9 March 1994, § 5, voting record: 41-1-10; Res. 1995/89, 8 March 1995, § 8, voting record: 44-0-7. Rezolúcie BR OSN: Res. 779, 6 October 1992, § 5, voting record: 15-0-0; Res. 820 A, 17 April 1993, § 7, voting record: 13-0-2; Res. 941, 23 September 1994, § 3, voting record: 15-0-0; Res. 947, 30 September 1994, § 8, voting record: 15-0-0.

prijatou v roku 1995,¹²¹ BR OSN okrem iného vyzvala Chorvátsko zrušiť časový limit pre návrat utečencov do Chorvátska a požadovala vrátenie ich majetku. Chorvátsko informovalo predsedu *Komisie OSN pre ľudské práva*, že parlament prijal právny predpis,¹²² v ktorom lehota na návrat osôb, ktoré opustili svoj majetok bola zrušená a majetok im bol prinavrátený.¹²³

Príklad č. 2: Kolumbia

Približne osem miliónov hektárov produktívnej pôdy bolo v Kolumbii zabavenej neoprávnene, predovšetkým domorodcom a potomkom obyvateľov z afrických krajín. Pokusy o jej reštitúciu boli v Kolumbii v mnohých smeroch neúspešné, najmä z dôvodu nevôle vlády riešiť túto situáciu. I preto Ústavný súd zaviazal vládu aby prijala komplexné opatrenia a mechanizmy nielen pre priame riešenia na podporu reštitúcií, ale i na to, aby sa situácia neopakovala.

Snaha kolumbijskej vlády vyústila do návrhu reštitučného zákona predloženým prezidentom Santosom počas jeho volebnej kampane, ponúkajúc možnosť odškodnenia osobám, ktorí stratili pôdu v dôsledku vojenského konfliktu alebo v dôsledku porušenia ľudských práv.

Tento zákon (schválený v júni 2011) sa však potýka s niekoľkými konfliktnými oblasťami. Napríklad čl. 2 zákona sa zameriava výhradne na reštitúcie v oblastiach postihnutých generalizovaným polovojenským násilím v rámci procesu nazvanom „*spravodlivosť a mier*“. Vylučujú sa ním ďalšie skupiny osôb, ktoré by mali mať nárok na vrátenie pôdy, či už sú to osoby mimo postihnutých oblastí alebo obeť iných príčin presídlenia.

Ďalšou komplikáciou a nedostatkom zákona je i to, že administratívna jednotka, ktorá by rozhodovala o pohľadávke, by mala mať výhradnú právomoc rozhodnúť o tom, koho pohľadávka je legitímna v prípade, ak je prítomných viacero nárokov k tomu istému majetku. Toto rozhodnutie nie je nárokovateľné súdnou cestou a navyše je bez jasných pravidiel a bez možnosti odvolania voči tomuto rozhodnutiu. (čl. 22 a ďalej). Kritika sa dotkla i výsady návratu pre presídlencov, ktorá je v zákone ponúkaná ako trvalé riešenie. Osoby, ktoré nemajú úmysel vrátiť sa, budú odškodnené (čl. 19). Limituje to teda osoby, ktoré by preferovali reštitúciu pred návratom. Presídlenci by však mali mať nárok na reštitúciu bez ohľadu na ich rozhodnutie pre návrat.

---

¹²¹ UN Security Council, *Resolution 1019 (1995) Adopted by the Security Council at its 3591st meeting, on 9 November 1995*, 9 November 1995, S/RES/1019 (1995), Dostupné na internete:

<http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00f15d8.html>

¹²² Act of Amendment of the Act on Temporary Taking over and Managing Property (17. January 1996)

¹²³ Croatia, Letter dated 15 April 1996 to the Chairman of the UN Commission on Human Rights, UN Doc.

E/CN.4/1996/159, 15 April 1996, s.10 (22). Dostupné na internete: [http://daccess-dds-](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G96/108/97/IMG/G9610897.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G96/108/97/IMG/G9610897.pdf?OpenElement](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G96/108/97/IMG/G9610897.pdf?OpenElement)

Okrem toho, zákon zakazuje transakcie súvisiacimi s reštituovaným majetkom a to na dva roky (čl. 21). Táto skutočnosť výrazne obmedzuje právo ľudí nakladať so svojím majetkom. Navyše neexistuje žiadna možnosť vlastníka požiadať o zrušenie takéhoto zákazu. Problematikou sa javí i absencia opatrenia na zabezpečenie reštitúcie majetku pre ženy, ktoré sú v oblasti vlastníckych práv značne znevýhodnené. Uznesenie Ústavného súdu vo vzťahu práv žien k majetku však potvrdilo, že dané práva by mali byť zapracované do návrhu zákona.

Daný bol tiež prísľub podpory pri návrate, a to cestou rôznych stimulov a dotácií pre podporu malého poľnohospodárstva. Táto podpora však nebola žiadnym spôsobom zapracovaná do zákona, a je tak právne nenárokovateľná.¹²⁴

Příklad č.3: Zimbabwe

Zimbabwe získalo nezávislosť v roku 1980, a od tej doby krajinu riadi Mugabeho ZANU-PF strana (*Zimbabwe African National Union - Patriotic Front*).

Vláda bola konfrontovaná s problémom riešenia problému vlastníctva pôdy (15,5 miliónov hektárov pozemkov bolo vo vlastníctve „bielych“ komerčných poľnohospodárov) a preto sa pustila do prísneho programu pozemkovej reformy zameranej na rozdelenie ornej pôdy.

Program pozemkovej reformy bol však spolitizovaný, vláda označila vlastníkov pozemkov za stúpencov opozičnej strany MDC (*Movement for Democratic Change*) a väčšina obyvateľov krajiny bola uvedená v zozname povinnej akvizície.

V roku 2003, tisíce obchodných poľnohospodárov a ich pracovníkov bolo prinútených opustiť krajinu a hľadať útočisko v provizórnych táboroch alebo presídliť sa do mestských oblastí. Touto formou bolo presídlených približne 150.000 ľudí. V Zimbabwe tým došlo k nárastu počtu obyvateľov v mestských oblastiach, ktorí boli nútení vybudovať si provizórne prístrešia a navyše v roku 2005, vláda začala operáciu „*Murambatsvina*“ („*operácia Očisty*“ *odstránenie špiny*), „*operation Clean-up*“ (*clean out the filth*), čo znamenalo kampaň násilného vysťahovania a búrania prístreškov hlavne v chudobných štvrtiach.¹²⁵

Okrem neoprávnene vykonaných zásahov do ľudských práv došlo i k rapídному zhoršeniu humanitárnej situácie v krajine a nižšie uvedené fakty predkladajú obraz o tom, ako Zimbabwe riešilo zabezpečenie ochrany vnútorne presídlených osôb:

---

¹²⁴ Sebastián Albuja, IDMC report: Colombia restitution bill represents significant progress but concerns remain Dostupné na internete: <http://terra0nullius.wordpress.com/2010/11/11/idmc-report-colombia-restitution-bill-represents-significant-progress-but-concerns-remain/>
<http://terra0nullius.wordpress.com/resources/2010-09-colombia-restitution-bill-in-spanish/>

¹²⁵ VAMBE, M.T., *The Hidden Dimensions of Operation Murambatsvina*. Zimbabwe: Weaver Press, 2008, 2 s, 31 s. ISBN: 978 1 77922 071 4.

- okrem toho, že vyhnanie poľnohospodárov bolo vykonané ponižujúcim spôsobom a väčšina obetí bola zatknutá a zadržovaná, boli spomenuté prípady porušovania ľudských práv priamo podporované štátom (uplatňovanie zákonov o zonácii územia, s ktorými sú prípady násilného vyst'ahovania spojené a ktorých cieľom je stranícko-politický zisk)¹²⁶.
- väčšina osôb nebola o vyst'ahovaní vopred informovaná;
- operácia Murambatsvina ohlasovala ničenie útočísk a drancovanie vlastníctva vnútorne presídlených osôb, ktoré boli týmto spôsobom presídlené dvakrát, no tentoraz z mestských oblastí;
- počas operácie Murambatsvina bolo asi 20.000 osôb zatknutých alebo zadržovaných neoprávnene;
- vláda zámerne blokovala dodávky humanitárnej pomoci pre presídlencov a humanitárnym organizáciám bolo znemožnené poskytovať stanové prístrešky;
- podpora humanitárnych agentúr bola zablokovaná, a tiež ich snahy zásobovania pre tranzitné tábory;
- v júni 2005, vláda začala operáciu „Garikai/Hlalani Kuhle“ (v zmysle rekonštrukcie a presídlenia). Táto operácia mala prispieť k riešeniu problému presídlenia; počet bytových jednotiek postavených v rámci tohto režimu bol však ďaleko nižší ako bolo nevyhnutné, a vôbec nezodpovedal počtu presídlencov;¹²⁷
- podmienky na využitie systému bývania na základe schémy, ktoré Garikai poskytovala boli dané takým spôsobom aby vnútorne presídlené osoby neboli spôsobilé z tohto systému ťažiť.

Porovnanie prípadov

Prípady týchto krajín poukazujú na odlišné spôsoby, ako čeliť problémom vnútorného presídlenia. Na jednej strane je tu prípad bývalej Juhoslávie, ktorej pomoc sa ponúkla zo strany medzinárodného spoločenstva a základy pre riešenie presídleneckého problému boli riešené formou implementácie medzinárodných právnych štandardov a plánovaním konkrétnej vnútroštátnej legislatívy. Kolumbia sa snaží vyriešiť problém vôľou samotného štátu, a to prostredníctvom národnej právnej úpravy. Postráda sa tu však možnosť a sila znížiť počet vnútorne presídlených osôb. Zimbabwe zas poukazuje na rozpory a komplikácie počas celého procesu presídlenia. Štát svojou diskriminačnou politikou nielen zapríčinil zhoršenie situácie, ale konal v rozpore s národným i medzinárodným právom. Obštrukcie povoliť humanitárnu pomoc boli i v rozpore s *Riadiacimi princípmi o vnútornom presídlení* (25.3), ktoré stanovujú právo medzinárodných humanitárnych organizácií a iných subjektov ponúkať svoje služby na podporu presídlencov v zmysle *bona fide* (25.2). Podporila to aj výzva osobitného vyslanca

¹²⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:070E:0088:0090:SK:PDF> [cit. 2012-06-17]

¹²⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:070E:0088:0090:SK:PDF> [cit. 2012-06-17]

OSN, ktorý vyzval vnútroštátne orgány, aby uvažovali o humanitárnych ponukách, „*najmä keď príslušné orgány nie sú schopné alebo ochotné poskytnúť požadovanú humanitárnu pomoc*“.¹²⁸

Je potrebné analyzovať viaceré štáty a spôsoby ich vyrovnávania sa s jednotlivými aspektami, ktoré presídlenie prináša. Možná kombinácia najefektívnejších riešení, spolu s prispôbením sa individuálnym podmienkam jednotlivých krajín, môže dopomôcť k prevencii vzniku presídlenia, alebo k zamedzeniu jeho šírenia a nárastu počtu postihnutých osôb.

1.3.3. Postavenie vnútorne presídlených osôb v medzinárodnom humanitárnom práve.

Medzinárodné humanitárne právo (MHP) sa uplatňuje v akomkoľvek ozbrojenom konflikte majúcom medzinárodný alebo vnútroštátny charakter bez ohľadu na jeho pôvod. Vztahuje sa i na situácie okupácie ako dôsledok ozbrojeného konfliktu. Rôzne právne režimy sa vzťahujú na medzinárodné ozbrojené konflikty, ktoré sú medzi štátmi, a na ozbrojené konflikty (vnútorne alebo) nemajúce medzinárodný charakter, ktoré sa odohrávajú v rámci jedného štátu.¹²⁹

Kľúčovými právnymi nástrojmi MHP sú *Ženevske konvencie* z roku 1949 a ich dva protokoly z roku 1977. Mnoho princípov obsiahnutých v týchto dokumentoch je súčasťou medzinárodného obyčajového práva, a tak sú automaticky záväzné v situáciách ozbrojených konfliktov a pre všetky strany konfliktu. Taktiež MVČK vypracoval štúdiu o medzinárodnom obyčajovom humanitárnom práve. Obsahom štúdie je 161 pravidiel a väčšina z nich je použiteľná v medzinárodných i vnútroštátnych ozbrojených konfliktoch.

Medzinárodné humanitárne práva nerozoznávajú kategóriu vnútorne presídlených osôb. Presídlenci sú zahrnutí v skupine civilného obyvateľstva, a tak môžu využívať všetky ustanovenia, ktoré chránia civilistov. Ustanovenia o ochrane civilných osôb sú obsiahnuté vo *IV. Dohovore o ochrane civilných obyvateľov počas vojny a Dodatkovom Protokole I.* (1977).

Článok 3, ktorý je vo všetkých štyroch *Dohovoroch* spoločným prvkom, bol dôležitým momentom tým, že prvýkrát „pokryl“ situácie nemedzinárodných (vnútroštátnych) ozbrojených konfliktov. Kategoricky zakazuje útoky na život a /alebo osoby, branie rukojemníkov a útoky na ľudskú dôstojnosť osôb v situáciách „*ozbrojeného konfliktu, ktorý nemá medzinárodný charakter a vyskytujúci sa na území jednej zo zmluvných strán*“ (túto skutočnosť potvrdzuje aj

¹²⁸ UN Special Envoy on Human Settlements Issues in Zimbabwe: Report of the Fact-Finding Mission to Zimbabwe to assess the Scope and Impact of Operation Murambatsvina, 2005. Dostupné na internete: http://www.zimbabwesituation.com/zimbabwe_rpt.pdf

¹²⁹ <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005XG1223%2802%29:SK:HTML> [cit. 2012-06-17]

Rímsky štatút MSD¹³⁰). Zároveň ukladá pozitívnu povinnosť zabezpečiť chorým a zraneným poskytovanie zdravotnej starostlivosti. Táto povinnosť je absolútna pre každú stranu v konflikte a nie je závislá na reciprocite.¹³¹

Medzinárodné humanitárne právo na rozdiel od práva ľudských práv, explicitne zakotvuje zákaz núteného presídlenia.¹³² Zákaz deportácie alebo presídlenie časti civilného obyvateľstva vlastného štátu na okupované územie (s výnimkou prípadov, „*keď to vyžaduje bezpečnosť obyvateľstva alebo akútny prípad vojnového charakteru*“) sú uvedené v *IV. Dohovore* (čl. 49) a v *Dodatkovom protokole I.* (čl. 4a).¹³³ Dočasné evakuácie sa môžu vykonávať len vtedy, ak to vyžaduje bezpečnosť civilistov a vojenská nevyhnutnosť. Takáto evakuácia podlieha prísnyim podmienkam. Opatrenia musia byť vykonávané spôsobom, aby sa nimi zabezpečila nerozlučiteľnosť rodín, a aby sa presídlenému obyvateľstvu poskytlí uspokojivé podmienky prístrešia, hygieny, zdravia, bezpečnosti a výživy. Rozsiahlejšie garancie sa jednotlivcom dostávajú v priebehu presídlenia, kedy sú chránení dvoma súbormi noriem. Prvá sa vzťahuje na všetky IDP's (považovaných za súčasť civilného obyvateľstva) a je vyjadrená napr. v čl. 75 *Dodatkového protokolu* (1977) alebo v spomenutom spoločnom čl. 3 *Ženevských dohôd* (1949) a zaručujú ochranu pred zabitím, mučením a nútenými prácami. Druhá garancia je obmedzenejšia a aplikuje sa na IDP's, ktoré boli presídlené na základe výnimky podľa čl. 49 *Ženevskej dohody IV* a čl. 17 *Dodatkového protokolu II.* Bojujúce strany majú povinnosť poskytnúť týmto osobám všeobecnú ochranu, spolu s uspokojujúcimi životnými podmienkami.¹³⁴

Po evakuácii majú presídlenec právo vrátiť sa akonáhle pominú príčiny presídlenia. Strany konfliktu sú aj po tomto povinné umožniť humanitárny prístup a pomoc civilnému obyvateľstvu v núdzi (*Dohovor IV.*, čl. 3 11, 12).

Deportácie a násilné premiestňovanie obyvateľstva na okupované územie zakazuje i

¹³⁰ „V prípade ozbrojeného konfliktu, ktorý nemá medzinárodný charakter, vážne porušenia článku 3, ktorý je spoločný pre štyri Ženevské dohovory z 12. augusta 1949, konkrétne akýkoľvek z týchto činov spáchaný voči osobám, ktoré sa aktívne nezúčastňujú na nepriateľských akciách, vrátane príslušníkov ozbrojených síl, ktorí zložili zbrane, a tých, ktorí sú vyradení z boja pre chorobu, zranenie, väzbu alebo z inej príčiny: i) násilie voči životu a osobe, najmä vražda každého druhu, zmrzačenie, kruté zaobchádzanie a mučenie, ii) urážanie ľudskej dôstojnosti, najmä ponižujúce a pokorujúce zaobchádzanie, iii) branie rukojemníkov, iv) vynášanie trestov a vykonávanie poprav bez predchádzajúceho rozsudku vyhláseného riadne vytvoreným súdom poskytujúcim všetky súdnezáruky, ktoré sa všeobecne uznávajú za nepostrádateľné“ (Rímsky štatút Medzinárodného Trestného Súdu, čl. 8, ods. 2, písm.c)

¹³¹ <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/380?OpenDocument> [cit.2012-06-19]

¹³² ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P., BÍLKOVÁ, V., FÁBEROVÁ, A., SKÁLKOVÁ, M., HONUSKOVÁ, V., *Teorie a praxe azylu a uprchlictví.* Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2006, s. 126. ISBN: 80-85889-79-X.

¹³³ Resolution 64/296 on Status of Internally Displaced Persons and Refugees from Abkhazia, Georgia and the Tskhinvali region/South Ossetia, Georgia, 28 August 2009 *Sixty-third session, Agenda item 13, Protracted conflicts in the GUAM area and their implications for international peace, security and development.* Dostupné internete: <http://unic.un.org/imucms/Dish.aspx?loc=71&pg=708>. UN Security Council Res. 674., 29 October 1990, preamble, voting record 13-0-2. UN Security Council, Res.752, 15 May 1992, § 6 voting record 15-0-0.

¹³⁴ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P., BÍLKOVÁ, V., FÁBEROVÁ, A., SKÁLKOVÁ, M., HONUSKOVÁ, V., *Teorie a praxe azylu a uprchlictví.* Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2006, s. 126. ISBN: 80-85889-79-X.

mnoho vojenských manuálov¹³⁵ a ich zákaz je zahrnutý aj vo vnútroštátnych právnych predpisoch mnohých štátov.¹³⁶ Oficiálne vyhlásenia a prax štátov tiež podporujú zákaz premiestnenia vlastného civilného obyvateľstva na okupované územia.¹³⁷ Štáty týmito prehláseniami demonštrujú svoj súhlas s uplatňovaním predmetného práva, čo posilňuje jeho účel a vyjadruje dôveru medzinárodnej spolupráce. Navyše takéto verbálne prejavy štátov predstavujú postup, ktorý prispieva k vytvoreniu medzinárodného obyčajového práva (*Medzinárodný súdny dvor* vzal do úvahy oficiálne vyhlásenia ako štátnu prax v mnohých prípadoch, vrátane *Fishery Jurisdiction case* (1974) v prípade, *Nikaragua* (1986) a *Gabčíkovo-Nagymaros* (1997))¹³⁸.

Vnútroštným presídlením sa počas vojenského konfliktu môže sledovať aj pokus o zmenu demografického zloženia okupovaného územia. Tieto praktiky však boli medzinárodným spoločenstvom odsúdené.¹³⁹

Nedostatkom však ostáva fakt, že medzinárodné humanitárne právo neobsahuje osobitné ustanovenia o dôstojnom a bezpečnom návrate presídlencov a nevzťahuje sa ani na situácie sporadického násillia, tak ako je to spomenuté v *II. Dodatkovom protokole*: „*tento Protokol nebude aplikovaný v prípade vnútroštných nepokojov a napätia akými sú vzbury, izolované a sporadické násilné činy a ostatné činy podobnej povahy, ktoré sa nepovažujú za ozbrojené konflikty*“.¹⁴⁰

1.3.4 Postavenie vnútorne presídlených osôb v medzinárodnom trestnom práve

Medzinárodné trestné právo taktiež obsahuje právne normy, ktoré určitým spôsobom

---

¹³⁵Lois et coutumes de la guerre (Extrait et commentaire), Règlement 51.7/II f, Armée Suisse, 1987 (193 (2)), The Law of War on Land being Part III of the Manual of Military Law, The War Office, HMSO, 1958, § 560, Leyes de Guerra, RC-46-1, Público, II Edición 1969, Ejército Argentino, Edición original aprobado por el Comandante en Jefe del Ejército, 9 May 1967, § 5.008.

¹³⁶ Australia, Criminal Code Act 1995, as amended on 1 November 2007, taking into account amendments up to Act No. 177 of 2007, Chapter 8, § 268.45, s. 331., Azerbajdžan, Criminal Code, 1999, Article 116.0.14. Ďalší výpočet vnútroštátnych úprav: http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v2_rul_rule130#_IVNaLe

¹³⁷ Príkladom: United States Department of Defence, Report to Congress on the Conduct of the Persian Gulf War, Appendix O, The Role of the Law of War, 10 April 1992 ILM, Vol. 31, s. 635. Sweden, Statement of Government Policy in the Parliamentary Debate on Foreign Affairs, 14 February 2007, s. 12, A/RES/2675 (XXV) Basic Principles for the protection of civilian populations in armed conflicts. ICRC, Working paper submitted to the Preparatory Committee for the Establishment of an International Court, 1 February 1997 §1 (I.).

¹³⁸ http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_in_asofcuin#refFn_92_13 [cit. 2012-12-12]

¹³⁹ Resolution 64/296 on Status of Internally Displaced Persons and Refugees from Abkhazia, Georgia and the Tskhinvali region/South Ossetia, Georgia, 28 August 2009 *Sixty-third session, Agenda item 13, Protracted conflicts in the GUAM area and their implications for international peace, security and development*. Dostupné na internete: <http://unic.un.org/imucms/Dish.aspx?loc=71&pg=708>. UN Security Council Res. 674., 29 October 1990, preamble, voting record 13-0-2. UN Security Council, Res.752, 15 May 1992, § 6 voting record 15-0-0.

¹⁴⁰ Potvrďuje to aj Rímsky štatút MSD: „Odsek 2 písm. c) sa vzťahuje na ozbrojené konflikty, ktoré nemajú medzinárodný charakter, a preto sa nevzťahuje na situácie vnútroštných nepokojov a napätí ako sú vzbury, izolované a sporadické akty násillia alebo iné akty podobnej povahy“ (čl. 8, ods. 2, písm.d).

upravujú oblasť presídlenia. Na jednej strane sú to ustanovenia, ktoré kvalifikujú násilné presídlenie všeobecne alebo za špecifických podmienok ako vojnový zločin (napr. čl. 147 *Ženevskeho dohovoru IV.*, čl.8, ods.2a) alebo zločin proti ľudskosti (čl. 7, ods. 2d). V rámci týchto ustanovení sa „*násilný presun alebo deportácia obyvateľstva*“ zaraďujú medzi zločiny proti ľudskosti (čl. 5, ods. 1, písm.)¹⁴¹

Násilný presun: „*nútené premiestnenie dotknutých osôb z oblasti, kde sú zákonne prítomní, vyhnaním alebo iným donucovaním bez dôvodov povolených medzinárodným právom*“ (čl.5.2.d), *ak bol spáchaný ako súčasť rozsiahleho alebo systematického útoku namiereného proti civilnému obyvateľstvu s vedomím útoku (...)* (čl.7.1).

Nezákonná deportácia alebo presun, alebo nezákonné obmedzenie (čl.83, písm. a, vii) a „*priamy alebo nepriamy presun časti vlastného civilného obyvateľstva okupujúcou mocnosťou na územie, ktoré okupuje, alebo deportácia alebo presun celého obyvateľstva okupovaného územia alebo jeho časti v rámci tohto územia alebo mimo neho*“ (čl.8, ods.3, písm. a, viii), sú vojnovým zločinom „*najmä ak boli spáchané ako súčasť plánu alebo politiky alebo ako súčasť páchania takých zločinov vo veľkom rozsahu*“ (čl.8, ods.1).

Na druhej strane sú to ustanovenia, ktoré kriminalizujú činy (mučenie, znásilnenie), ktorých obeťami sa presídlenci môžu stať.¹⁴²

Za jeden z dôležitých medzníkov v medzinárodnom trestnom práve sa považuje prijatie *Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu*, ktorý okrem iného obsahuje zásadu komplementarity, ktorá je vyjadrená v preambule *Rímskeho štatútu*: „(...) *Medzinárodný trestný súd zriadený podľa tohto štatútu bude doplnkom k vnútroštátnym trestným jurisdikciám*“.¹⁴³

Znamená to, že medzinárodné sudy ako je *Medzinárodný trestný súd*, všeobecne vykonávajú súdnu právomoc v prípade, ak nie sú vnútroštátne sudy ochotné alebo schopné stíhať a trestať tieto zločiny.¹⁴⁴ Zároveň však obmedzuje právomoc Medzinárodného trestného súdu na najzávažnejšie trestné činy, týkajúce sa medzinárodného spoločenstva ako celku.

Súdne komory *Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu* v niekoľkých rozsudkoch charakterizovali nútené presídlenie v dvoch formách. Vo forme **deportácie**, ktorá bola definovaná ako „*nútené vysídlenie*¹⁴⁵ *osôb vyhostením alebo inými*

¹⁴¹ E/CN.4/Sub.2/1997/2, 27 June 1997: navyše, populačné presuny sú zlučiteľné s normami "soft law", ako je Deklarácia o právach príslušníkov národnostných, etnických, náboženských a jazykových menšín (A/RES/47/135, čl.1 (1)), Návrh Kódexu zločinov proti mieru a bezpečnosti ľudstva (*Draft code of crimes against the peace and security of mankind, 1996, (18, (g))*).

¹⁴² ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P., BÍLKOVÁ, V., FÁBEROVÁ, A., SKÁLKOVÁ, M., HONUSKOVÁ, V., Teorie a praxe azylu a uprchlictví. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2006, s. 126. ISBN: 80-85889-79-X.

¹⁴³ Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu, Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky, Zbierka zákonov č. 333/2002.

¹⁴⁴ Štátne orgány majú povinnosť stíhať porušovanie ľudských práv a práv humanitárneho práva zakotvené v ich právnych systémoch. Štatút (čl.5, ods.1, Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR 333/2002 Z.z).

¹⁴⁵ Termín "nútený", ak je používaný v odkaze na trestný čin *deportácie*, nie je obmedzený na fyzickú silu, ale zahŕňa hrozbu silou a nátlak, a ak je deportácia spôsobená strachom z násilia, pod nátlakom, zadržavania, fyzické

donucovacími

zákonmi

v oblasti, v ktorej sú legálne, cez štátne hranice, bez zákonného dôvodu“.¹⁴⁶ A vo forme násilného presunu, ktorý označený ako „nútený návrat alebo presídlenie ľudí z jednej oblasti do druhej, ktoré môže prebiehať v rámci národných hraníc“.¹⁴⁷

1.4 Regionálne právne úpravy a nástroje týkajúce sa právneho postavenia a ochrany vnútorne presídlených osôb

1.4.1 Európa

Otázkou vnútorného presídlenia, sa v rámci európskeho regiónu zaoberá Rada Európy, ktorá schválila *Riadiace princípy o vnútornom presídlení*. Ochrana presídlených je daná i na základe „Európskeho dohovoru o ľudských právach“ a na základe špecifických situácií presídlenia v Európe bolo prijatých aj niekoľko odporúčaní napr.:

- *Odporúčanie 1424 (1999), Hodnotenie humanitárnej situácie v Juhoslovanskej zväzovej republike, predovšetkým v Kosove a Čiernej Hore (Recommendation 1424 (1999) Evaluation of the humanitarian situation in the Federal Republic of Yugoslavia, particularly in Kosovo and Montenegro)*, ktoré žiada aby vnútorne presídlené osoby boli chránené v súlade s EDĽP. Odsek 2. tohto odporúčania opakuje, že s vnútorne presídlenými osobami by sa malo zaobchádzať v súlade s EDĽP a vyzýva k zásadnej zmene vnímania vnútorne presídlených osôb ako sú Srbi, Albánci, Turci, Rómovia a iných menšín, a to na všetkých politických úrovniach. Odsekom 10 sú členské štáty Rady Európy vyzvané uplatňovať princípy *Dohovoru o ľudských právach*.¹⁴⁸
- *Odporúčanie 1499 (2001) o humanitárnej situácii utečencov a vnútorne presídlených osôb (IDP) z Čečenska (Recommendation 1499 (2001), Humanitarian situation of refugees and internally displaced persons (IDPs) from Chechnya)* obsahuje rôzne odporúčania o zaobchádzaní s čečenskými presídlenými v Ruskej federácii. Odporúčania sa týkajú otázok účinnosti a zvýšenia humanitárnej pomoci pre vnútorne

---

útlaku alebo zneužitia moci proti tejto osobe, alebo osobám alebo inej osobe alebo zneužitím donucovacieho prostredia.

¹⁴⁶ *Simic*, IT-95-9-PT, Judgement (“*Simic Trial Judgement*”), 17 October 2003, para. 122, [Judicial Supplement No. 45](#); *Naletilic & Martinovic*, IT-98-34-T, Judgement, 31 March 2003, para. 670, [Judicial Supplement No. 42](#); *Krnjelac*, IT-97-25-T, Judgement (“*Krnjelac Trial Judgement*”), 15 March 2002, paras. 474 & 476, [Judicial Supplement No. 31 bis](#); *Krstic*, IT-98-33-T, Judgement (“*Krstic Trial Judgement*”), 2 August 2001, paras. 521, 531 and 532, [Judicial Supplement No. 27](#).

¹⁴⁷ *Krnjelac Trial Judgement*, para. 474. The *Krstic Trial Judgement*, at its paragraph 521, defines both deportation and forcible transfer as “the involuntary and unlawful evacuation of individuals from the territory in which they reside

¹⁴⁸ <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA99/EREC1424.HTM> [cit. 2012-12-12]

presídlené osoby v Čechensku.¹⁴⁹

- *Odporúčanie (2006) Výboru ministrov členským štátom o vnútorne presídlených osobách (Recommendation Rec (2006) 6 of the Committee of Ministers to member states on internally displaced persons, April 2006)*¹⁵⁰.
- *Odporúčanie 1631 (2003), vnútornom presídlení v Európe, Parlamentné zhromaždenie (Recommendation 1631(2003), Internal Displacement in Europe, Parliamentary Assembly)*¹⁵¹.

1.4.2 Amerika

Organizácia amerických štátov prijala v júni 2008, *Rezolúciu Valného zhromaždenia 2417 (AG/RES 2417) (General Assembly Resolution 2417, (AG/RES. 2417), June 2008)*, v ktorej sa zdôrazňuje dôležitosť implementácie efektívnych politík na prevenciu a odvrátenie vnútorného presídlenia a pomoc vo všetkých jeho fázach.¹⁵²

1.4.3 Afrika

Pakt o bezpečnosti, stabilite a rozvoji v oblasti Veľkých jazier (2006) (Pact on Security, Stability and Development in the Great Lakes Region, 2006) sa stal prvým záväzným multilaterálnym nástrojom na svete, zameraný na problematiku vnútorného presídlenia. Ciele tohto paktu sú tri:

- (1.) vytvoriť právny rámec pre prijatie Riadiacich princípov I. a právny základ pre ich transpozíciu,
- (2.) zabezpečenie právnej ochrany fyzických a materiálne potreby vnútorne presídlených osôb,
- (3.) posilnenie záväzku členských štátov prevencie a odstránenie príčiny presídlenia.¹⁵³

---

¹⁴⁹ <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA01/EREC1499.htm> [cit. 2012-12-12]

¹⁵⁰ Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation Rec (2006) 6 of the Committee of Ministers to member states on internally displaced persons (*Adopted by the Committee of Ministers on 5 April 2006 at the 961st meeting of the Ministers' Deputies*). Dostupné na internete: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=987573&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>

¹⁵¹ Council of Europe, Parliamentary Assembly, Recommendation 1631(2003), Internal Displacement in Europe, (*Text adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly, on 25 November 2003*). Dostupné na internete: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta03/EREC1631.htm>

¹⁵² http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws_and_Policies/OAS/OAS_IDPRes.pdf [cit. 2012-12-12]

¹⁵³ [www.internaldisplacement.org/8025708F004BE3B1/\(httpInfoFiles\)/60ECE277A8EDA2DDC12572FB002BBDA7/\\$file/Great%20Lakes%20pact_en.pdf](http://www.internaldisplacement.org/8025708F004BE3B1/(httpInfoFiles)/60ECE277A8EDA2DDC12572FB002BBDA7/$file/Great%20Lakes%20pact_en.pdf) [cit. 2012-12-12]

Pakt obsahuje 10 protokolov a 4 akčné programy s 33 prioritnými programami. Medzi protokoly, ktoré priamo súvisia s vnútorným presídlením patria:

- *Protokol o ochrane a pomoci vnútorne presídleným osobám (Protocol on the Protection and Assistance to Internally Displaced Persons);*
- *Protokol o vlastníckych právach navrátilcov (Protocol on the Property Rights of Returning Persons).*

Ďalším dokumentom v rámci afrického riešenia presídleneckého problému je *Dohovor Africkej únie na ochranu a pomoc vnútorne presídlených osôb v Afrike (Dohovor z Kampaly) (African union convention for the protection and assistance internally displaced person in Africa (Kampala Convention))*¹⁵⁴.

I keď tento dohovor patrí medzi kľúčové nástroje ochrany presídlených v Afrike, vytyka sa mu niekoľko nedostatkov:

- *článkom 4 sa dáva priestor pre diskrimináciu pretože sa zameriava "iba" na etnické, rasové alebo na náboženské faktory, na rozdiel od Riadiacich princípov, ktoré zakazujú diskrimináciu akéhokoľvek druhu. (4.,4a);*
- *Dohovoru chýba pozitívne tvrdenie princípu č. 1 v Riadiacich princípoch, ktoré pojednáva o nasledovnom: „vnútorne presídlené osoby sa majú tešiť z rovnakých práv a slobôd podľa medzinárodného a vnútroštátneho práva, rovnako ako ostatné osoby v ich krajine. „Nanajvyš nevytvára negatívnu povinnosť štátov aby predišli politickému, sociálnemu, kultúrnemu a ekonomickému vylúčeniu a marginalizácii, ktoré by mohli spôsobiť presídlenie" (princíp 3.,1b.);*
- *Dohovor obsahuje pravidlá správania pre neštátne ozbrojené subjekty, ale na druhej strane nemôžu byť takéto subjekty zmluvnou stranou Dohovoru (čl.7);*
- *časti o monitoringu a spôsob dodržiavania Dohovoru sú nejasné. Návrh predpokladá zriadenie konferencie zmluvných štátov na účely monitorovania a skúmania implementácie, ale nešpecifikuje jeho funkcie ani objasnenie mechanizmov podávania správ (čl.14).*¹⁵⁵

1.5 Národné právne úpravy a nástroje týkajúce sa právneho postavenia a ochrany vnútorne presídlených osôb

Úloha ujasniť štatút presídlenca sa pomaly presúva od jeho definovania k postupnému stanoveniu kritérií, ktoré vymedzujú jasné právomoci vnútroštátnych orgánov pri určovaní

¹⁵⁴ <http://www.unhcr.org/4ae9bede9.html> [cit. 2012-12-12]

¹⁵⁵ <http://www.idpaction.org/index.php/en/news/16-principles2standards> [cit.2012-12-14]

podmienok vzniku a zániku štatútu IDP, vymedzenie ich práv a povinností a riadenie operácií súvisiacich s vnútorným presídlením a ochranou presídlených osôb.

Niekoľko krajín prijalo právne predpisy, ktoré stanovujú vytvorenie národného štatútu pre vnútorne presídlené osoby alebo „*pre vybrané skupiny vnútorne presídlených osôb*“ (napr. presídlené v dôsledku konkrétneho konfliktu). Takto vytvorené štatúty môžeme nájsť v krajinách ako Azerbajdžan, Bosna a Hercegovina, Cyprus, Gruzínsko, Chorvátsko, Kolumbia a Ruská federácia. Ich vnútroštátne zákony rozoznávajú právny štatút presídlencov a kladú si za cieľ efektívne poskytnutie ochrany. Výhody plynúce z takto postavených politík a z konkrétnych právnych noriem umožňujú štátom rýchlo reagovať na mimoriadne udalosti a vytvoriť systém, ktorý je ľahko prispôsobiteľný špecifikám miestnych obyvateľov a ich potrebám. No nato, aby národné politiky a iné nelegislatívne opatrenia boli čo najúčinnjšie, musia byť založené na ústavnom alebo na inom legislatívnom základe .

1.5.1 AFRIKA

1.5.1.1 Angola

Konflikt v Angole (1990-2002) spôsobil vnútorné vysídlenie viac ako 4 miliónov obyvateľov.¹⁵⁶ Po ukončení nepriateľských akcií vnútorné presídľovanie pokračovalo v rokoch 2001 a 2006 z dôvodu mestskej obnovy v Lusake.¹⁵⁷

- Celková snaha riešiť problém presídlencov vyústila do nasledujúcich vyhlásiek *Rady ministrov: Vyhláška Rady ministrov č. 1/01, Normy týkajúce sa presídlenia presídlených osôb (Norms on the Resettlement of Internally Displaced Populations 2001)* stanovila pravidlá, ktorými sa riadi proces presídlenia vnútorne presídlených osôb a utečencov.

Zodpovednosť v súčasnosti leží na jednotlivých provinčných vládach, ktoré dohliadajú na proces presídľovania. V uvedenej vyhláške sú uvedené konkrétne právomoci takýchto vlád a takisto zodpovednosť humanitárnych agentúr v špecifických oblastiach (čl. 1 a 2). Norma tiež obsahuje kvalitatívnu a kvantitatívnu identifikáciu pozemkov, ktoré majú byť zabezpečené pre prípad návratu a presídlenia presídlených osôb (čl.3). Ďalšou dôležitou časťou je zabezpečenie bezpečnosti (čl. 4), v ktorej je zahrnutá aj nevyhnutnosť zapojenia orgánov a samotnej postihnutej populácie do plánovania a riadenia procesu dobrovoľného návratu (čl. 5). Rieši sa i prítomnosť štátnej správy pri presídlení alebo návrate (čl. 6), potreba obnovenia infraštruktúry pre vybudovanie nemocníc a škôl (čl. 7), vrátane sociálnej pomoci a zabezpečenie nevyhnut-

¹⁵⁶ UTTERWULGHE S., Angolan IDPs resolving conflicts. Centre for Common Ground, 29 s.

¹⁵⁷ <http://www.brookings.edu/projects/idp/Laws-and-Policies/angola.aspx> [cit. 2012-12-14]

ných potrieb ako sanitácia, voda a potraviny (čl. 8 a 9). Napokon je tu obsiahnutá výzva na monitorovanie situácie a sledovanie pokroku v miestach presídlenia a návratu (čl. 11).¹⁵⁸

- *Vyhláška Rady ministrov č. 79/02, Štandardné operačné postupy pre presadzovanie „Noriem, týkajúcich sa presídlenia presídlených obyvateľov“ (Standard Operational Procedures for the Enforcement of the „Norms on the Resettlement of Displaced Populations“ (2002))* pozostáva z piatich kapitol a 22 článkov, ktoré riešia nasledujúce otázky:
  - **Všeobecné ustanovenia** (definícia/identifikácia vnútorne presídlenej osoby, presídlenia, dočasného presídlenia, skratky a výrazy, (osobnú) príslušnosť (zákon sa vzťahuje na presídlené osoby a angolských utečencov, vracajúcich sa do vlasti);
  - **Implementačné orgány** (štruktúra orgánov a ich kompetencie počas procesu presídlenia a pri návrate);
  - **Provinčný program pre presídlenie a návrat** (nevyhnutné postupy pri vzniku, trvaní a ukončení presídlenia alebo návratu, otázky zabezpečenia infraštruktúry, plány a identifikácia potrieb počas všetkých fáz presídlenia/návratu);
  - **Zodpovednosť za vykonávanie procesu presídlenia alebo procesu návratu** (zodpovednosť jednotlivých orgánov počas dobrovoľného presídlenia, návratu, rodinná reunifikácia, zabezpečenie pôdy, sanitácia, sociálna asistencia, technické zabezpečenie, atď.);
  - **Financovanie a manažment** (pri financovaní sa počíta s tromi zdrojmi: prostriedky zo štátneho rozpočtu, národné a medzinárodné dotácie a iné právne prijateľné formy podporujúce konkrétne projekty a programy).¹⁵⁹

1.5.1.2 Burundi

V Burundi v roku 1993 prepukla občianska vojna po atentáte na prvého prezidenta krajiny M. Ndadaya z kmeňa Hutu. Neľútostné boje, ktoré trvali až do roku 2000 spôsobili presídlenie približne 800.000 osôb. V tom istom roku bola podpísaná Arushská mierová dohoda, no v roku 2006 sporadické boje spôsobili ďalšie presuny obyvateľstva. Navyše prírodné katastrofy vrátane sucha a povodní v rokoch 2006-2007, spôsobili presídlenie ďalších tisícok ľudí. Následkom týchto udalostí boli schválené nasledujúce právne nástroje:

- *Arushská mierová dohoda pre Burundi, Protokol IV (Arusha Peace and Reconciliation Agreement for Burundi, Protocol IV, 2000)*

Protokol rieši podporu obnovy krajiny po jeho politickej, ekonomickej a sociálnej

¹⁵⁸ <http://www.brookings.edu/projects/idp/Laws-and-Policies/angola.aspx> [cit. 2012-12-14]

¹⁵⁹ Council of Ministers Decree No. 79/02, 2002 . Dostupné na internete: http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Angola/Angola_SOPs_ResettlementNorms2002_Eng.pdf

stránke a súčasťou ochrany presídencov je vytvorenie Národnej komisie pre rehabilitáciu obetí, ktorá je poverená organizáciou a koordináciou návratov, vrátane organizovania informačných a osvetových kampaní pre proces obnovy užívania majetku (čl.2, čl.3, čl.4, čl. 8).¹⁶⁰

- *Protokol pre vytvorenie trvalého rámca pre konzultáciu o ochrane presídlených osôb (Protocol for the Creation of a Permanent Framework for Consultation on the Protection of Displaced Persons, 2001)* obsahuje ustanovenia o vytvorení subjektov, ktoré by zabezpečili rýchlu realizáciu mechanizmov na zabezpečenie prístupu k ochrane presídlených osôb (§2).¹⁶¹
- *Program Národnej rehabilitácie obetí (National de Rehabilitacia des Sinistré, 2004)*. Cieľom tohto programu je obnova mieru, stability, repatriácia utečencov a demobilizácia bojujúcich strán. Za hlavné problémy sa označujú najmä rozmach chudoby, pandémie AIDS a zvyšujúci sa počet opustených detí.

Program je rozdelený do šiestich častí:

- **Ciele a stratégia pomoci**
- **Bezpečnosť pre výživu a poľnohospodárstvo**
- **Ochrana ľudských práva a protimínové aktivity:** v tejto časti si vláda dáva za úlohu posilňovanie práv opatreniami ako:
  - *boj proti beztrastnosti*
  - *posilňovanie vnútroštátnej ochrany*
  - *pravidelné monitorovanie ľudských práv*
  - *podpora kultúry v otázkach mieru*
  - *vzdelávanie verejnosti v oblasti ľudských práv*

Okrem iného rieši sa tu aj otázka prístupu k sociálnym službám, vzdelávaniu, zdravotníctvu, zabezpečenie výživy, vody a kanalizácie.

- **Financovanie**
- **Orgány:** táto časť rieši ich právomoci a kompetencie rozdelené podľa oblasti pôsobenia.
- **Podporné opatrenia:** sú to opatrenia, smerujúce k zaisteniu úspechu programu a rehabilitácie obetí. Je ich viacero, no spomenúť sa môžu opatrenia na zabezpečenie udržateľného bezpečnostného prostredia (VI. 1.), pravidelné monitorovanie intervencie v rámci programu (VI.8) a zlepšenie výživy obetí (VI. 9).¹⁶²

---

¹⁶⁰ <http://www.brookings.edu/projects/idp/Laws-and-Policies/burundi.aspx> [cit. 2012-12-14]

¹⁶¹ <http://www.brookings.edu/projects/idp/Laws-and-Policies/burundi.aspx> [cit. 2012-12-14]

¹⁶² http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Burundi/Burundi_ProgrammeNational_2004.pdf [cit.2012-12-16]

1.5.1.3 Sudán

Sudán je federáciou, od ktorej sa v roku 2011 odčlenil južný Sudán vyhlásením nezávislosti.¹⁶³ S prihliadnutím na túto pomerne krátku dobu trvania nezávislosti južného Sudánu je priskoro posudzovať presídlenecú situáciu oboch štátov. Preto ju spracúvavam na základe informácií, ktoré boli aktuálne v čase pred vyhlásením nezávislosti juhu, a do označenia Sudán teda zahrňam i južný Sudán.

Sudán patrí medzi krajiny s najvyšším počtom presídlených osôb na svete. Odhady hovoria o približne 4,5-5,2 miliónoch osôb.¹⁶⁴

Právne postavenie vnútorne presídlených osôb v Sudáne je všeobecne neisté a vyznačuje sa prvkom diskriminácie, najmä v dôsledku donedávna etnicky a nábožensky rozdelenej krajiny na moslimský sever a kresťanský a animistický juh. Krajina je rozdelená aj geograficky. Územie bývalého spoločného štátu je zreteľne rozdelené na vlhký, úrodnejší a na ropu bohatší juh a púštny sever transportujúci ropu. Typy problémov presídlenia v severnom Sudáne sa týkajú najmä miest v okolí Chartúmu a zahŕňajú každodenné problémy vťahujúce sa k vzdelávaniu, zdravotníctvu, k verejným službám, doprave a komunikáciám, demoláciám domov, a nakoniec je to vojna, hladomor a ekonomická migrácia, ktoré tvoria hlavné dôvody sudánskeho presídlenia. Rozdrobená krajina je poznačená hlavne najdlhšie trvajúcou občianskou vojnou na africkom kontinente, ktorej výsledkom boli mierové rokovania a vznik dvoch nezávislých štátov.

Mier v Sudáne prešiel niekoľkými fázami. Mierový proces sa začal vzájomnými dialógmi, ktoré boli označené **Dialóg a konzultácia Darfúr - Darfúr (DKDD)**. Dosiadnutá mierová dohoda je zbierka dohôd a protokolov, ktoré boli dohodnuté medzi Národným ľudovým kongresom (NCP) a Sudánskym ľudovo-oslobodeneckým hnutím (SPLM) v rozmedzí niekoľkých rokov. Okrem mieru sa zároveň zasadzuje o povinnosť NPC k účasti na ochrane vnútorne presídlených osôb.

Proces DKDD je obsiahnutý v *Deklarácii princípov*, ktoré v júli 2005 podpísala sudánska vláda a je jedným z hlavných pilierov spoločných mierových rokovaní. a zdôrazňuje dôležitosť zmierenia, odškodnenia obetí a právo presídlencov vrátiť sa do svojho pôvodného bydliska.¹⁶⁵

Na základe tejto dohody majú všetci sudánski občania základné občianske, politické, sociálne, kultúrne a hospodárske práva. Všetky práva a povinnosti sú založené na občianstve a

---

¹⁶³ V januári 2011 prebehlo referendum, ktoré rozhodlo o nezávislosti Južného Sudánu (9. júl 2011) a BR OSN prijala rezolúciu S/RES/1996 (2011), ktorou vytvorila novú medzinárodnú misiu UNMISS, ktorá slúži na zakladaní nových štátnych inštitúcií, no napriek tomu problémom ostáva občianskou vojnou rozorvaný región Darfúr.

¹⁶⁴ <http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/%28httpPages%29/22FB1D4E2B196DAA802570BB005E787C?OpenDocument> [cit. 2012-12-16]

¹⁶⁵ <http://www.ssag.sk/SSAG%20study/GEO/SZG/SudanDarfur.pdf> [cit. 2012-09-09]

nie na príslušníctve k náboženstvu a zvykom.

Okrem základných práv a základných slobôd, mierová dohoda obsahuje aj niekoľko konkrétnych ustanovení týkajúcich sa vnútorne presídlených osôb v podobe repatriačného, presídľovacieho, rehabilitačného, rekonštrukčného a rozvojového plánu, ktorý má reagovať na potreby vojnou postihnutých oblastí (čl. 1.5.4). Obsahuje i poskytnutie pomoci a humanitárnu činnosť v prospech presídlencov, utečencov a ďalších postihnutých osôb a ich právo na návrat (čl. 1.10.), odmínovacie aktivity pre umožnenie návratu presídlených populácií (čl. 8.6.4.), reintegračný proces, z ktorého by mali mať prospech navrátilci a lokálne komunity (čl. 24.10).¹⁶⁶

Doposiaľ ostáva v platnosti dokument s názvom *Národná politika Sudánu o vnú-tornom presídlení (Sudan's National Policy on Internal Displacement)* z roku 2009, ktorý vydalo *Ministerstvo humanitárnych záležitostí*. Vychádza z *Riadiacich princípov*, no nie bez výnimky. Ako je v časti „*Princípy (Prechodná fáza)*“ (čl. 22) uvedené, tieto zásady je možné vykladať: [...] „*v súlade s dočasnou ústavou z roku 2005, zvykmi, zákonmi a sudánskymi tradíciami*“. A hoci v tomto právnom dokumente sú zakotvené základné práva vnútorne presídlených osôb a povinnosti a záväzky štátu voči nim, čl. 22, týmto ustanovením dáva priestor na diskriminačné zaobchádzanie a porušovanie medzinárodných princípov.¹⁶⁷

Sudán tiež ratifikoval *Africkú chartu ľudských práv a práv národov*. Umožňuje to občanom Sudánu obrátiť sa v prípade porušenia práv na *Africkú komisiu pre ľudské práva a práva národov* so sídlom v Banjule (Gambia). Musia však splniť podmienky podľa článkov 46 až 59 Charty. Napríklad čl. 50 vyžaduje k podaniu oznámenia vyčerpanie všetkých dostupných opravných prostriedkov.¹⁶⁸

Kritika voči Sudánu súvisiaca s presídlením je najmä kvôli neprijatiu medzinárodných dohovorov ako *Dohovor o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti* a *Dohovor o obmedzení prípadov bezdomovectva*.

Sudán nie je zmluvnou stranou ani *Rímskeho štatútu*, ktorý v roku 2002 vytvoril Medzinárodný trestný súd (MTS), a tým neuznáva súdnu právomoc MTS nad svojimi štátnymi príslušníkmi. MTS bol upozornený *Rezolúciou BR OSN 1593 (2005)* na vážne porušovanie ľudských práv, ktoré sa udiali v západnej oblasti Chartúmu. Rezolúcia však zároveň dáva hlavnému štátnemu zástupcovi MTS právomoc viesť vyšetrowanie a trestné stíhanie vo veci ťažkých zločinov spáchaných v Darfúre.¹⁶⁹

¹⁶⁶ <http://www.aec-sudan.org/docs/cpa/cpa-en.pdf> [cit.2012-09-09]

¹⁶⁷ http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Sudan/Sudan_IDPPolicy.pdf [cit. 2012-09-10]

¹⁶⁸ <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/z1afchar.htm> [cit. 2012-09-10]

¹⁶⁹ Security Council refers situation in Darfur, Sudan, to prosecutor of International Criminal Court, Resolution 1593 (2005) Adopted by Vote of 11 in Favour To None Against, with 4 Abstentions (Algeria, Brazil, China, United

*Výkonný výbor Úradu Vysokého komisára pre utečencov (UNHCR) v záverečnej správe č. 75 (1994) a Memorandum Vysokého komisára UNHCR tiež vyzvali UNHCR na zapojenie sa do ochrany presídlencov v Sudáne.*¹⁷⁰

Na kritické slová sudánska vláda reagovala tvrdeniami, že podporuje návrat osôb presídlených do ich osád v rámci krajiny, ale nie je schopná zaručiť im bezpečnosť. Vysoký komisár OSN pre utečencov pre zmenu uviedol, že sudánska vláda premiestnila v roku 2007 až 75. 000 Arabov z Čadu a Nigérie do dedín, z ktorých boli vysídlení ich nearabskí obyvatelia a poskytla im aj sudánske občianstvo spolu s občianskymi preukazmi. Navyše ich príchod bol prezentovaný ako návrat presídlencov.¹⁷¹

1.5.2 ÁZIA

1.5.2.1 Azerbajdžan

Azerbajdžan je jednou z krajín, ktorá sa právne iniciovala v ochrane presídlencov prostredníctvom národnej legislatívy. Na označenie IDP užíva termín „*nútene presídlená osoba*“ (*osoba presídlená vo vnútri štátu*). V zákone *O postavení utečencov a nútene presídlených osobách (Law of the Republic of Azerbaijan On Status of Refugees and Forcibly Displaced (Persons Displaced Within The Country) Persons, 1999)* sú reštriktívne upravené príčiny presídlenia: vojenská agresia a prírodná alebo technologická katastrofa.

Vymedzeniu podliehajú osoby s prechodným, resp. s iným typom pobytu, pretože zákon sa vzťahuje len na osoby s *trvalým pobytom*,¹⁷² a to na rozdiel od *Riadiacich princípov*, ktoré rozširujú pôsobenie definície na osoby presídlené z miest ich *obvyklého pobytu*.

Naopak štatút sa rozširuje na občanov Azerbajdžanu, ktorí boli nútení opustiť miesto svojho trvalého pobytu v inej krajine z vyššie uvedených dôvodov (čl.1).

States), Security Council 5158th Meeting, Press release: SC/8351. Dostupné na internete:

<http://www.un.org/News/Press/docs/2005/sc8351.doc.htm>

¹⁷⁰ Úloha UNHCR je však doposiaľ neistá, ako to bolo napríklad v prípade návratu 225. 000 juho-sudánskych utečencov, ktorým UNHCR pomáhal po nejakú dobu v regióne Gambelle v Etiópii. Táto skupina bola násilne vrátená do Sudánu. UNHCR sa rozhodla, že sa nebude priamo zapájať do poskytovania pomoci a ochrany týmto osobám. Ako hlavný dôvod takéhoto odmietnutia bolo vyhnúť sa negatívnym reakciám sudánskej vlády.

¹⁷¹ <http://www.gurtong.net/ECM/Editorial/tabid/124/ctl/ArticleView/mid/519/articleId/1012/Arabs-pile-into-Darfur-to-take-land-cleansed-by-janjaweed.aspx> [cit. 2012-09-10]

¹⁷² Law of the Republic of Azerbaijan „ On Status of refugees and Forcibly Displaced (Persons Displaced Within the Country) Persons, May 1999, čl 1. Dostupné na internete: http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Azerbaijan/Azerbaijan_StatusLaw_1999.pdf

1.5.2.2 India

Sever a severovýchod Indie bol svedkom niekoľko desaťročí trvajúceho ozbrojeného konfliktu vedúceho k presídleniu viac než 650.000 ľudí.¹⁷³

Prírodná katastrofa v podobe tsunami z roku 2004 spôsobila vysídlenie približne 2,7 milióna osôb a viac ako 21 miliónov ľudí je obeťou rozvojových projektov v dôsledku rozmachu indickej ekonomiky¹⁷⁴ a na dôvažok, každoročne rastie počet presídlencov v dôsledku záplav.

Presídlené osoby v dôsledku spomínaných developérskeho projektov tvoria počtom najväčšiu kategóriu presídlennej populácie. Odhaduje sa, že od roku 1947 bolo z tohto dôvodu v Indii presídlených okolo 50 miliónov ľudí. Približne 16,4 milióna ľudí je presídlených z dôvodu výstavby priehrad, baní (2,5 milióna), priemyselného rozvoja (1,5 milióna) a rozvoja národných parkov (0,6 milióna).¹⁷⁵

Indická vláda nedisponuje vypracovanou národnou politikou ani právnymi predpismi, alebo inými mechanizmami na zabránenie presídlenia, a to ani v prípadoch ozbrojených konfliktov a iných foriem násilia. Absencia právnych nástrojov však vládu nezbavuje zodpovednosti, ktorá sa prejavuje v asistencii presídlencom na *ad hoc* základe v jednotlivých štátoch, respektíve dištriktoch a jej druh sa môže líšiť (napr. záležiac od príslušnosti k etnickej skupine).¹⁷⁶

India sa vo všeobecnosti vyznačuje vážnym porušovaním ľudských práv a tento stav viedol k tomu, že *Národná komisia pre ľudské práva* v Indii odporúčala aby sa záruka dodržiavania ľudských práv (aj vnútorne presídlených osôb) garantovala formou príslušných právnych predpisov.

V roku 2003 vznikla *Národná politika pre projekt rehabilitácie postihnutých rodín (National Policy on Resettlement and Rehabilitation for Project Affected Families)*¹⁷⁷. Bola primárne určená na ochranu záujmov chudobných poľnohospodárskych robotníkov, remeselníkov a domorodých etnických adivaských skupín. Táto *Politika* je však rodovo

---

¹⁷³ <http://www.internal-displacement.org/publications/global-overview-2010-asia-india.pdf> [cit. 2012-09-12]

¹⁷⁴ http://www.uni-bielefeld.de/tidrc/ag_comcad/pdf/Panel_7_Negi_Development-projects-vs-internally-displaced-population-in-India.pdf [cit. 2012-09-12]

¹⁷⁵ Od roku 2010 pribudlo ďalších tisíc presídlencov. Príčinou boli a sú viaceré konflikty medzi Naxalitmi (Naxalmi), maoistickou skupinou a indickou vládou, protipovstalecké operácie v štáte Manipur a násilie v pohraničnom regióne Assam – Meghalaya.
[http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/\(httpCountrySummaries\)/C5BFD0104FE7EA56C125779200432A32?OpenDocument&count=10000](http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/(httpCountrySummaries)/C5BFD0104FE7EA56C125779200432A32?OpenDocument&count=10000) [cit. 2012-09-10]

¹⁷⁶ [http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/\(httpCountrySummaries\)/C5BFD0104FE7EA56C125779200432A32?OpenDocument&count=10000](http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/(httpCountrySummaries)/C5BFD0104FE7EA56C125779200432A32?OpenDocument&count=10000) [cit. 2012-09-12]

¹⁷⁷ Ministry of Rural Development (Department of Land Resources), National Policy on Resettlement and Rehabilitation For Project Affected Families- 2003. (Published in the Gazette of India, Extraordinary Part- I, Section 1, No-46, dated 17th February, 2004). Dostupné na internete:
http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/India/India_Policy%20AffectedFamilies_2003.pdf

diskriminačná¹⁷⁸, a má i ďalšie vážne nedostatky:

- *finančná pomoc bola obmedzená na sumu zodpovedajúcej danému ekvivalentu;*
- *garantuje minimálnu ochranu proti skorumpovaným úradníkom (napr. ustanovenie 1.3 stanovuje, že niektoré ústredné ministerstvá majú k dispozícii vlastné riešenia);*
- *ustanovenia pre postihnutých ľudí a ich účasti v procese sťažností sú postavené reštriktívne (7.2.3);*
- *postupy NPRR sú aktivované len vtedy, ak je vysídlený určitý počet ľudí - najmenej 500 rodín v nížinách a 250 rodín v oblastiach vysočiny (4.1).*

Jedným z hlavných cieľov *Politiky* bolo síce „*minimalizovať presídlenie*“, no ustanovenie 6.11 (b) zároveň uvádza: „[...] *ak nie je dostatok štátnej pôdy, potom pôda môže byť zakúpená, alebo získaná v rámci Zákona o Nadobúdaní pôdy z roku 1894 za účelom presídlenia a rehabilitačného programu/plánu*“. To znamená, že štát má právo vystaňovať každý subjekt z jeho pozemku s cieľom presídliť projektom postihnuté osoby. Zároveň sa uvádza, že štát môže využiť svoje mimoriadne právomoci podľa *Zákona o nadobúdaní pôdy* a ľudí z ich pôdy vystaňovať, čím sa vytvára ďalší cyklus presídlenia. Nespomína sa ani žiadne odškodnenie pre takto presídlené osoby.

Ako je vidno, prístup Indie je vo vzťahu k presídleným osobám dosť vágny, hoci sa pokúsila o novú rehabilitačnú politiku v r. 2007. *Politika* mala byť zlepšením návrhu *Národnej politiky* z roku 2006. V náčrte sa objavilo množstvo zmien, či už v definíciách alebo v rozšírení kategórií postihnutých osôb, ktorým sa priznávali práva spojené s presídlením. No aj táto snaha sa skončila neúspechom, najmä pre zlyhanie štátu zabezpečiť podmienky pre trvalo udržateľný rozvoj, pre narastajúce konflikty a kontinuálne porušovanie ľudských práv.¹⁷⁹

1.5.2.3 Nepál

Vnútorne presídlenie nie je pre Nepál neznáma problematika. Štát sa s ňou v minulosti potýkal najmä v súvislosti s prírodnými katastrofami alebo ekonomickým rozvojom.

Od roku 1996 trpí Nepál ozbrojeným konfliktom medzi Komunistickou stranou Nepálu (Maoistami/ CPN-M) a nepálskou vládou. Tento konflikt začal v okrese Rolpa operáciou „*Romeo*“ a rýchlo sa rozšíril do takmer celého Nepálu. Boje medzi mocenskými skupinami spôsobili prudký nárast vnútorne presídlených osôb a tzv. „*ľudová vojna*“ sa zároveň stala hlavnou príčinou vnútorného presídlenia v Nepále. S eskaláciou konfliktu v tejto krajine, najmä

---

¹⁷⁸ Jej ustanovenia nepokrývajú postavenie dospelých dcér (3.1 (j)) a to na základe vzoru stanoveného súdnym tribunálom v prípade tzv. vodného sporu „Narmada“ z roku 1979. Rozhodnutím súdu sa jedine muži stávajú príjemcami odškodnenia a rehabilitácie. Vydaté dcéry/ženy sa nezahŕňajú do rodiny a po ich vydaji sa rozväzujú ich spoločensko-ekonomické väzby.

¹⁷⁹ www.mcrg.ac.in/globalisation/3%20R%20&%20R%20policy.doc [cit. 2012-09-23]

po vyhlásení núdzového stavu v novembri 2001, sa počet vnútorne presídlených ľudí dramaticky zvýšil (vzhľadom na neexistenciu akejkoľvek komplexnej evidencie vnútorne presídlených osôb a žiadne systematické sledovanie pohybu obyvateľstva vnútroštátnymi orgánmi alebo medzinárodnej organizácie, je ťažké poskytnúť akékoľvek presnejšie odhady o celkovom počte osôb vysídlených po vypuknutí konfliktu v roku 1996).¹⁸⁰ Medzi postihnutých sa radia najmä odporcovia Maoistov (členovia alebo sympatizanti politických strán ako napr. Zjednotení Marxistickí-Leninisti (UML), Nepálsky Kongres (NC) a Rastriya Prajatantra strana (RPP))¹⁸¹.

Zástupca *Generálneho tajomníka OSN v oblasti ľudských práv vnútorne presídlených osôb* vypracoval niekoľko odporúčaní vo vzťahu k ich potrebám a k ochrane, vrátane dokončenia komplexnej národnej politiky a prijatie nových alebo zmenu už existujúcich právnych predpisov.

V roku 2004 tak vznikol *Program úľavy pre vnútorne presídlené osoby v dôsledku konfliktu pre rok 2004/2005 (Relief Program for Internally Displaced People Due to Conflict for FY 2004/05)*¹⁸². Dokument priznáva nárast presídlených a tiež fakt, že množstvo problémov ostáva nedotknutých medziiným, aj z dôvodu vzniku nových typov presídlených osôb (1.). Cieľom programu je stanoviť systematickejšiu podporu obetí presídlenia (3.) formou peňažnej podpory, štipendií pre deti a peňažných náhrad škôd na majetku, ošetrovania zranených, starostlivosti, osobitne o ženy a deti, podpory žien a obetí (presídlenia) v rozvíjaní zručností, ktoré im majú zaistiť príjem (6 f, h).

Nevýhody tohto programu sú:

- *funkcie v identifikačných komisiách sú formované na politickom základe a možnosť účasti obetí, resp. občianskej spoločnosti v tomto procese je daná len v nevyhnutných prípadoch, pričom tieto prípady nie sú presne identifikované (9. b);*
- *zodpovednosť za monitorovanie a hodnotenie procesu je daná na troch úrovniach: centrálnej, regionálnej a lokálnej, pričom nie je spomenutý žiaden odvolací inštitucionálny stupeň (11.).*

---

¹⁸⁰V júli 2010, väčšina medzinárodných agentúr v Nepále pracovala na odhadovanom základe 50.000 presídlených osôb.

[http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/1949E98C81942B55C12571FE004D8821?OpenDocument](http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/1949E98C81942B55C12571FE004D8821?OpenDocument) [cit. 2012-09-23]

¹⁸¹ http://www.dspace.cam.ac.uk/retrieve/533666/pdsa_01_02_03.pdf [cit. 2012-09-23]

¹⁸² Relief Program for Internally Displaced People Due to Conflict for FY 2004/05. V prílohe 5. je daná klasifikácia obetí presídlenia, kde sa okrem iného uvádzajú rodiny civilistov zabitých, unesených (a vyhlásených za mŕtvych) Maoistami. Príloha 6. obsahuje definíciu presídlenia. Dostupné na internete: http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Nepal/Nepal_IDPreliief_2004.pdf.

V roku 2007 vznikol ďalší v poradí právny nástroj *Národná politika o vnútorne presídlených osobách (National Policy on Internally Displaced Persons)*.¹⁸³ *Národná politika* obsahuje programy, stratégie a ciele zamerané na potrebu presídlených osôb. Štát si dáva za úlohu zohrávať dôležitú rolu v prevencii presídľovania, v ochrane ľudských práv, v uvoľňovaní humanitárnych prostriedkov a v aktivácii humanitárnych činností. Nepál sa pri tomto procese riadi *Všeobecnou deklaráciou ľudských práv* a *Riadiacimi princípmi o vnútornom presídlení*. Politika má tiež za cieľ poskytovať rôzne výhody a úľavy cestou rozvoja a integrovaného a koordinovaného mechanizmu na ochranu základných ľudských práv vnútorne presídlených osôb (6.2). Ochrana a pomoc sa poskytuje bez akejkoľvek diskriminácie (8.1.1, 8.1.3, 8.1.4), jednotlivé typy pomoci sa sústreďujú na ženy, deti, siroty a iné zraniteľné skupiny obyvateľstva (7.10), či už ide o poskytovanie technických a finančných zdrojov na poskytovanie vzdelávania, zamestnania a zdravia (7.4), poskytovanie legálnych dokumentov ako sú pasy, rodné listy a občianske preukazy (8.2.5). Sú taktiež prítomné programy na rozvoj podnikania, poskytnutie dočasného bývania (9) a nechýba ani časť o rehabilitácii (8.3). Zodpovednosť za stratégie na minimalizovanie presídlenia leží na nepálskej vláde (7.5).

Hoci nepálska vláda prijala spomínané dokumenty, obeť presídlenia trpia naďalej porušovaním ľudských práv a diskrimináciou. Dôvodov zlyhania vlády môže byť viacero. Počínajúc vnútroštátnou politickou situáciou, nedostatočnou a nepresnou identifikáciou a registráciou obetí presídlenia, strachom z prenasledovania, pokračujúc nepokojnou situáciou na hraniciach s Indiou, až po komplikovanú topografiu krajiny.

1.5.2.4 Srí Lanka

Aj Srí Lanka je štátom postihnutým viacerými udalosťami, ktoré zapríčinili masové presídleňské vlny.

Či už je to neutíchajúci vojenský konflikt, ktorého výsledkom je viac než milión presídleňcov alebo katastrofa v podobe tsunami (viac než 500.000 ľudí)¹⁸⁴

Vnútroštátny vojnový konflikt sa začal oficiálne v roku 1983 medzi Tigrami oslobodenia tamilského flamu (LTTE) a vládou. Už predtým bolo obyvateľstvo nábožensky a etnicky rozdelené medzi Sinhálcov, ktorí predstavujú budhistickú časť obyvateľstva a Tamilcov, ktorí sú hinduisti.

V januári 2009 padlo administratívne a politické stredisko LTTE Killinochchi a zvyšní separatisti sa siahli do ťažko preniknuteľných terénov. V oblastiach bojov vtedy ostalo

---

¹⁸³ National Policies on Internally Displaced Persons, 2063 (2007). Dostupné na internete:

http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Nepal/Nepal_Policy_2007.pdf

¹⁸⁴ http://www.sc99ews.com/Tsunami_Srilanka/Pdf/Situational%20Report%20on%20Tsunami%20IDPs%20of%20Southern%20Sri%20Lanka.pdf [cit.2012-09-23]

odhadom 300.000 civilistov a približne 400. 000 ľudí sa stalo presídlencami.¹⁸⁵

V dôsledku kritickkej situácie a pre zabezpečenie efektívneho riešenia krízy, vláda v júli 1999 začala *Rámcový proces na pomoc, obnovu a zmierenia (National Framework for Relief, Rehabilitation and Reconciliation, June 2002)*.¹⁸⁶

Tento dokument uvádza percentá postihnutého obyvateľstva, ktorého až 95 % , sa nachádza v oblasti Mannar¹⁸⁷ a obsahuje i výpočet nedostatkov vypracovaných na základe spolupráce vládnych, mimovládnych a medzinárodných organizácií. Mimo toho sa zistila nedostatočná znalosť medzinárodne uznávaných noriem pre poskytovanie humanitárnej pomoci a ochrany pre vnútorne presídlené osoby.

Cieľom bolo preto riešiť predložené problémy a zabezpečiť, aby boli naplnené základné potreby ľudí zasiahnutých konfliktom. Pre tento účel bol v roku 2002 vytvorený *Úrad generálneho komisára pre pomoc, obnovu a zmierenie* a v roku 2004 nasledovalo vytvorenie samostatného *Ministerstva pomoci, obnovy a zmierenia*.¹⁸⁸

Ako príloha 2 Rámcového procesu sú uvedené *Riadiace princípy o vnútornej presídlení*, ktoré sa stali oficiálnou politikou pre pomoc presídlencom.¹⁸⁹

Spoločným dielom vlády a OSN sa stal dokument *Spoločná stratégia na uspokojenie okamžitých potrieb vracajúcich sa (navrátených) vnútorne presídlených osôb (Joint Strategy to Meet the Immediate Needs of Returned Internally Persons, 2002-2003)*.¹⁹⁰ Vznikol po podpísaní prímeria medzi vládou a LTTE v roku 2002. Vláda a OSN v ňom vyjadrujú okamžitú podporu pre návrat viac ako 100.000 presídlených osôb. Agentúram OSN, vládnym ministerstvám a organizáciám sú v dokumente pridelené požiadavky na základe jednotlivých oblastí, či už sú to odmiňovacie aktivity, vzdelávanie, zdravie, výživa, administratívne riešenia, monitorovanie situácie a podávanie správ. Jednotlivé úlohy sa majú vykonávať pod vedením *Generálneho komisára pre pomoc, obnovu a zmierenie*.

Dňa 26. decembra 2004 postihla Srí Lanku prírodná katastrofa vo forme tsunami, ktorá mala na svedomí tisícky mŕtvych a tisícky ľudí ostalo bez domova. Srí Lanka reagovala na vzniknutú situáciu vydaním *Tsunami zákona (osobitné ustanovenia), č. 16 z roku 2005 (Zákon*

---

¹⁸⁵ [http://www.foreign.gov.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_E1F35966ADC4049CC125783B004AFFA3_SK/\\$File/SriLanka_ZIT_2011.pdf](http://www.foreign.gov.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_E1F35966ADC4049CC125783B004AFFA3_SK/$File/SriLanka_ZIT_2011.pdf) [cit.: 2012-09-23-]

¹⁸⁶ http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Sri_Lanka/Sri%20Lanka_FrameWork_2002.pdf [cit. 2012-09-23]

¹⁸⁷ http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Sri_Lanka/Sri%20Lanka_FrameWork_2002.pdf [cit. 2012-09-23]

¹⁸⁸ <http://www.erd.gov.lk/devforum/Treasury/paper-2.pdf> [cit.:2012-09-23]

¹⁸⁹ http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Sri_Lanka/Sri%20Lanka_FrameWork_2002.pdf [cit. 2012-09-23]

¹⁹⁰ Government of Sri Lanka and United Nations Country Team, Joint Strategy to Meet the Immediate Needs of Returned Internally Displaced Persons (IDP's), July 2002 – June 2003. Dostupné na internete: http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Sri_Lanka/Sri%20Lanka_JointStrategy_2002.pdf

(osobitné ustanovenia), s osobitnými právnymi predpismi, ktoré majú byť vykonávané vo vzťahu k majetku a osôb, postihnutými tsunami, ktoré nastalo 26. Decembra 2004 a záležitosti s tým spojené) (*Tsunami (Special Provisions) Act, 2005*)¹⁹¹.

Zákon je rozdelený do šiestich častí.

Časť I. pojednáva o spôsobe vydávania úmrtných listov pre mŕtve a nezvestné osoby;

Časť II. stanovuje podmienky osobnej príslušnosti, inštitucionálnej zodpovednosti, podmienky registrácie, adopcie;

Časť III. obsahuje podmienky a lehoty vydržania majetku;

Časť IV. pojednáva o nárokoch tsunami postihnutých osôb;

Časť V. sa venuje právam nájomcov priestorov alebo pozemkov postihnutých;

Časť VI. vyznačuje podmienky v prípadoch priestupkov voči majetku.

V roku 2007 vláda prijala *Resettlement Authority Act*.¹⁹²

Cieľom tohto zákona bolo vytvoriť orgán, ktorý má právomoc formulovať národnú politiku, plánovať, realizovať, monitorovať a koordinovať presídlenie vnútorne presídlených osôb a utečencov.

Napriek spomínaným národným a medzinárodným právnym reguláciám, ostáva situácia srílanských vnútorných presídlencov neistá, o čom svedčia i dáta zozbierané *Monitorovacím centrom pre vnútorné presídlenie* (IDMC), podľa ktorých je v súčasnosti na Srí Lanke viac než 327 000 presídlencov.¹⁹³

1.5.3 AMERIKA

1.5.3.1 Guatemala

V krajine prebiehal vojenský konflikt medzi ľavicovými guerillami a vojenskou diktatúrou neprerušovane od roku 1960 až do roku 1996. Táto dlhodobá vojnová situácia postihla najmä pôvodné mayské obyvateľstvo a poľnohospodárov. Celkový počet guatemalských utečencov sa však nedá s určitosťou zistiť a doterajšie dáta sú nespoľahlivé. Odhaduje sa,

---

¹⁹¹ http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Sri_Lanka/SriLanka_2005_TsunamiProvisions.pdf [cit. 2012-09-23]

¹⁹² Parliament of the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka, Resettlement Authority Act, No.09 of 2007.

Dostupné na internete:

http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Sri_Lanka/Sri%20Lanka_ResettlementAct_2007.pdf

¹⁹³ [http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/D19BC2605A15FBF2C1257816004B8C9D?OpenDocument#45.2.1](http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/D19BC2605A15FBF2C1257816004B8C9D?OpenDocument#45.2.1) [cit. 2012-09-23]

že vnútorné presídlenie postihuje 8 - 11,6% z celkovej populácie, hoci percento môže byť vyššie z dôvodu nepriznania sa k statusu presídlenej osoby.¹⁹⁴

Dlhodobá zlá situácia presídlencov a utečencov viedla k prijatiu *Dohody o presídlení skupín obyvateľstva odsunutých v dôsledku ozbrojených konfliktov (Agreement on Resettlement of the Population Groups Uprooted by the Armed Conflict)*.¹⁹⁵

Okrem definícií, zásad a cieľov, dohoda ponúka aj garancie rešpektovania ľudských práv a slobôd. Špeciálne sa zameriava na ochranu Mayov, vdov a sirôt. Dokument priznáva i niektoré nedostatky ako sú napr. nedostatočná dokumentácia presídlených osôb sťažujúca ich prístup k občianskym a politickým právam, problémy s vlastníctvom pôdy a „inštitucionálnu slabosť“ riešenia problému. Na druhej strane *Dohoda* vyzýva k urgentným riešeniam na riešenie uvedených otázok.¹⁹⁶

Napriek prijatiu *Dohody* sa nepodarilo dostať pod kontrolu široké porušovanie práv a včasné plnenie stanovených úloh, či už kvôli nedostatku zdrojov alebo z dôvodu rozšírenej diskriminácie. V neposlednom rade sa v Guatemale vyskytujú ďalšie prípady presídlenia pôsobením drogových kartelov a násilím v chudobných štvrtiach. Krajine sa dodnes nepodarilo vybudovať silný inštitucionálny základ na zabezpečenie bezpečnosti a zníženie kriminality postihujúcej väčšinu obyvateľstva.

1.5.3.2 Kolumbia

V súčasnosti sa v Kolumbii nachádzajú zhruba tri milióny vnútorných presídlencov a situácia sa tým stala jednou z najkrízovejších na svete. Po Sudáne je to druhá krajina s najvyšším počtom vnútorne presídlených osôb a vnútorným presídlením patrí k najťažšie postihnutých krajinám sveta, hlavne v dôsledku násillia ilegálnych ozbrojených skupín usilujúcich sa o zachovanie politickej moci. Presídlenci musia čeliť rôznym hrozbám od atentátov po priame útoky, či ozbrojené konfrontácie, a to najmä v malých mestách. Okrem 40 rokov trvajúceho vnútroštátneho konfliktu, príčinou presídlenia sa stal i obchod s drogami a prítomnosť veľkých medzinárodných podnikov zaoberajúcimi sa poľnohospodárstvom a ťažbou nerastných surovín.

Stúpajúci počet presídlených osôb poukazuje na nedokonalú metodológiu monitoringu presídlených obyvateľov, na základe čoho je veľmi obtiažne určiť tých, ktorí sa vrátili do pôvodného bydliska alebo tých, ktorí sú stále v procese presídlenia. Na základe tejto zložitej

---

¹⁹⁴[http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/A7E1B7BD7528B329C12575E500525165?OpenDocument#expand](http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/A7E1B7BD7528B329C12575E500525165?OpenDocument#expand) [cit. 2012-09-23]

¹⁹⁵ www.c-r.org [cit. 2012-09-23]

¹⁹⁶ http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Guatemala/Guatemala_ResettlementAgreement.pdf [cit. 2012-09-23]

a urgentnej situácie, zástupca generálneho prokurátora pre ľudské práva v Kolumbii definoval nasledujúce druhy presídlenia:

- *presídlenie populácií roľníkov, ktoré je vyvolané rôznymi aktérmi zapojených do násilných akcií trvajúcich dovtedy, dokiaľ sa im týmto spôsobom nepodarí presunúť celé skupiny, resp. komunity;*
- *neúmyselné presídlenie v dôsledku ozbrojených konfliktov medzi rozličnými skupinami.;*
- *presídlenie spôsobené osobami, ktoré majú záujem o držbu pôdy a násilne pôsobia prostredníctvom súkromných záujmových skupín;*
- *dobrovoľné presídľovanie do prírodných rezervácií za účelom pestovania nedovolených plodín, čo spôsobuje ďalší typ konfliktu.¹⁹⁷*

Tieto typológie presídlenia tvoria základ pre radu systémov používajúcich sa na sledovanie migrácie presídlencov prostredníctvom národných alebo medzinárodných agentúr. Monitoring siete uľahčuje sledovanie trendov v presídľovaní, no individuálne posuny sú náročnejšie na pozorovanie v porovnaní s masovými presídleneckými vlnami. Problémom tiež ostáva, že väčšina osôb sa bráni procesu registrácie zo strachu pred násilím a zastrášaním.

Napriek týmto neútešným pomerom, Kolumbia patrí medzi štáty s najvyspelejšie vyvinutou legislatívou v oblasti vnútorného presídlenia, no otázkou je efektívnosť jej vykonávania.¹⁹⁸

Národná legislatíva Kolumbie, týkajúca sa vnútorného presídlenia prešla troma hlavnými fázami:

1.) obdobie pred rokom 1997, ktoré je obdobím pred prijatím osobitných právnych predpisov k problému presídlenia

2.) roky 1997 až 2004 (spolu s prijatím a počiatočným vykonávaním „zákona 387“ z roku 1997), kedy sa prijali:

- *Vyhláška 976 z roku 1997 o uplatnení Národného fondu pre katastrofy v situáciách hromadného presídľovania (Decree 976 of 1997 Concerning the Application of the National Disaster Fund to Situations of Mass Displacement);*
- *Dohoda č. 59 z roku 1997, ktorou Národná rada pre sociálnu bezpečnosť a ochranu zdravia vyhlasuje hromadné presídlenie ako prejav násillia a katastrofickú udalosť (Agreement No. 59 of 1997 of the National Council for Social Security & Health Declaring Mass Displacement as a Result of Violence a Catastrophic Event);*

---

¹⁹⁷ PROFILE OF INTERNAL DISPLACEMENT COLOMBIA, Compilation of the information available in the Global IDP Database of the Norwegian Refugee Council , 14 June 2002, 13 s. Dostupné na internete:

<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2B7A08515C240D3885256BDB00538014-nrc-col-14jun.pdf>

¹⁹⁸ [http://www.internaldisplacement.org/80257297004E5CC5/\(httpPages\)/9B53FD612B5E8D22802572980050ED0E?OpenDocument](http://www.internaldisplacement.org/80257297004E5CC5/(httpPages)/9B53FD612B5E8D22802572980050ED0E?OpenDocument) [cit. 2012-09-23]

- *Dohoda č. 85 z roku 1997, ktorým sa mení dohoda č. 59 z roku 1997 (Agreement No. 85 of 1997 Amending Agreement No. 59 of 1997)*
- *Zákon 387 o vnútornom presídľovaní, 1997 (Law 387 on Internal Displacement, 1997);*
- *Dohoda č. 77 z roku 1997 o Príspevkovom režime všeobecného systému sociálneho zabezpečenia v zdravotníctve (Agreement No. 77 of 1997 Concerning the Subsidized Regime of the General System of Social Security in Health);*
- *Vyhláška 173 z roku 1998, ktorou sa prijíma Národný plán pre všestrannú pomoc násilne presídlenému obyvateľstvu (Decree 173 of 1998 adopting the National Plan for Comprehensive Assistance to Populations Displaced by Violence);*
- *Vyhláška č. 489 z roku 1999 o primárnom orgáne riadiaceho vládne politiky pre vnútorných presídlencov (Decree No. 489 of 1999 Concerning the Primary Authority Responsible for Overseeing Governmental Policies for the Internally Displaced);*
- *Vyhláška č. 2007 z roku 2001 Regulačných článkov 7, 17 a 19 zákona 387 z roku 1997, týkajúceho sa návratu alebo presídlenia presídlených vidieckych spoločenstiev (Decree No. 2007 of 2001 Regulating Articles 7, 17, and 19 of Law 387 of 1997 Relating to the Return or Resettlement of Displaced Rural Communities);*
- *Vyhláška č. 2569 Regulačného zákona 387 o vnútornom presídlení (Decree No. 2569 of 2000 Regulating Law 387 on Internal Displacement);*
- *Dohoda č. 244 z roku 2003 o Príspevkovom režime všeobecného systému sociálneho zabezpečenia v zdravotníctve (Agreement No. 244 of 2003 Concerning the Subsidized Regime of the General System of Social Security in Health);*
- *rok 2004 a ďalej (po vydaní rozhodnutia T-025 z roku 2004).*
- *Zákon 1448 o obetiach a pozemkovej reštitúcii roku 2011 (Law 1448 on Victims and Land Restitution of 2011);*
- *Rozhodnutie T-025 z roku 2004 (Decision T-025 of 2004);*
- *Uznesenie č. 5139 z roku 2005 vytvárajúce technický výbor pre informačné systémy národného systému pre jednotnú podporu násilne presídlenému obyvateľstvu (Resolution No. 5139 of 2005 creating the Technical Committee for Information Systems of the National System for Comprehensive Assistance to Populations Displaced by Violence);*
- *Vyhláška č. 250 z roku 2005 o prijatí Národného plánu pre jednotnú pozornosť násilne presídlenému obyvateľstvu (Decree No. 250 of 2005 Concerning the Adoption of a National Plan for Comprehensive Attention to the Population Displaced by Violence);*
- *Rozhodnutie 176 z roku 2005 (Award 176 of 2005);*
- *Rozhodnutie 177 z roku 2005 (Award 177 of 2005);*
- *Rozhodnutie 178 z roku 2005 (Award 178 of 2005);*
- *Rozhodnutie 218 z roku 2006 (Award 178 of 2005).*

Čo sa týka Kolumbie a vzťahu k medzinárodnej právnej úprave, Kolumbia v roku 1991 prijala ústavu a s ňou aj systém priameho začlenenia medzinárodného práva ľudských práv do vnútroštátneho práva (čl.93)¹⁹⁹. Ústavný súd v roku 1995 rozhodol, že medzinárodné právo má v skutočnosti prednosť pred bežnými zákonmi a medzinárodná právna úprava ľudských práv a humanitárne právo je na ústavnej úrovni. Tým sa podpísané a ratifikované zmluvy o ľudských právach a humanitárne právne zmluvy stali súčasťou ústavy a sú používané ako referencie pre jej výklad.

Kolumbijská judikatúra a správne právo navyše odkazujú na Riadiace princípy napriek ich soft law charakteru (napríklad, Ústavný súd rozhodnutie T-025, Auto 092 z roku 2008, Auto 004, 005, 006, 008, 011 z roku 2009).

1.5.3.3 Mexiko

Mexiko musí bojovať s množstvom problémov súvisiacimi s vnútorným presídlením, no presný počet presídlencov v Mexiku nie je známy. Neexistujú žiadne oficiálne štatistiky, a tým sa sťažuje proces identifikácie osôb, ich potrieb a miesta pobytu. Známu skutočnosťou je však to, že najvyšší počet presídlencov sa nachádza v štáte Chiapas, kde sa sústreďuje najmä domorodé obyvateľstvo, ktoré sa riadi najmä zvykovým právom. Postihnuté sú aj štáty Guerrero a Oaxaca. I 70 percent z 570 obcí v Oaxace sa riadi podľa obyčajového práva a tento riadiaci systém je náchylný na manipuláciu zo strany zahraničných investorov, ktorí majú záujem o vodné energetické zdroje v Oaxace. Štát Guerrero je naopak známy porušovaním ľudských práv zo strany armády a v neposlednom rade je presídľovanie v tejto oblasti spôsobované bojmi medzi jednotlivými drogovými kartelmi.²⁰⁰ Od roku 2006, kedy prezident Felipe Calderón vyhlásil ofenzívu proti drogovým kartelom, domovy opustilo približne 230.000 ľudí.

Navzdory zvyšujúcemu počtu presídlencov, Mexiko prehliada presídleňecový problém, o čom svedčí aj absencia akéhokoľvek právneho nástroja sústreďujúceho sa na potreby presídlencov.

1.5.3.4 Peru

Ozbrojený konflikt v Peru trval od roku 1980 do roku 2000. Nárast počtu presídlencov sa za toto obdobie odhaduje od 500.000 do 1 milióna.²⁰¹ Okrem vojny, ďalšími faktormi

---

¹⁹⁹ http://confinder.richmond.edu/admin/docs/colombia_const2.pdf [cit. 2012-08-01]

²⁰⁰ [http://www.internaldisplacement.org/8025708F004BE3B1/\(httpInfoFiles\)/F88894B92F17C98CC1257695005CE269/\\$file/Mexico+-+December+2009.pdf](http://www.internaldisplacement.org/8025708F004BE3B1/(httpInfoFiles)/F88894B92F17C98CC1257695005CE269/$file/Mexico+-+December+2009.pdf) [cit. 2012-08-01]

²⁰¹ <http://www.brookings.edu/projects/idp/Laws-and-Policies/peru.aspx> [cit. 2012-08-01]

spôsobujúcich nárast presídlencom sú záplavy a zosuvy pôdy (január 2010, apríl 2011).

Reakciou štátu na presídlenie dôsledku bojov, bolo prijatie *Zákona o vnútorných presídlencom, zákon č. 28223 (Law Concerning the Internally Displaced, April 2004 (Law No. 28223))*.²⁰² I keď tento zákon pôvodne stanovuje za príčiny presídlenia ozbrojený konflikt, všeobecné násilie a porušovanie ľudských práv (článok 2.), už v roku vydania zákona vyšlo *Nariadenie o zákone o vnútorných presídlencom (Regulation on the Law Concerning the Internally Displaced, 2004)*,²⁰³ ktoré extenzívnym spôsobom udáva ďalšie dôvody presídlenia. Okrem vyššie uvedených, sú to prírodné katastrofy alebo katastrofy spôsobené človekom nemajúc za následok prekročenie štátnej hranice. *Presídlenie* je tu formálne rozdelené do dvoch kategórií, a to na *dobrovoľné* a *nedobrovoľné*. *Návrat* je stanovený ako dobrovoľný proces a *integrácia* a spolu s reintegráciou by mali byť plánované na základe plánu udržateľného rozvoja (čl. 4), a ak to situácia vyžaduje, štát má povinnosť prijať konkrétne ponuky od medzinárodných humanitárnych organizácií. Táto povinnosť sa reflektuje priamo v uvedenom *Zákone o vnútorných presídlencom* (v čl. 4, ods.4.2.), tak ako je to obsiahnuté i v *Riadiacich princípoch o vnútornom presídlení*.

1.5.3.5 USA

Americká vládna agentúra pre medzinárodný rozvoj (USAID) patrí medzi hlavných medzinárodných darcov v oblasti vnútorného presídlenia a humanitárnej ochrany. V októbri 2004 prijala agentúra *Politiku USAID pre pomoc vnútorným presídlencom (USAID Assistance to IDPs Policy and Implementation Guidelines, 2004)* a stala sa prvou darcovskou organizáciou, ktorá vydala jasné politické vyhlásenie týkajúce sa vnútorne presídlených osôb. Politika je doplnená o tzv. „*vykonávacie pokyny*“, ktoré sú určené na poskytovanie podrobných praktických prístupov pre implementáciu rámcovej politiky.²⁰⁴

Dokument USAID prijal definíciu vnútorne presídlených osôb na základe *Riadiacich princípoch* a vysoký počet presídlencom považuje za „*dôkaz extrémneho sociálneho alebo politického napätia, ktoré ohrozuje vyhliadky na rozvoj a regionálnu stabilitu*“.

Dokument obsahuje nasledovné fázy presídlenia:

- 1. Prípravná predhavarijná fáza** je fáza pred samotným presídlením;
- 2. Prechodná reintegračná fáza** obsahuje potrebné kroky na zabezpečenie ochrany

²⁰² http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Peru/Peru_IDPlaw_2004_Eng.pdf [cit. 2012-08-01]

²⁰³ Reglamento De La Ley Sobre Desplazamientos Internos (Ley N° 28223, Ley Sobre los Desplazamientos Interno) Decreto Supremo N° 004-2005-MIMDES. Dostupné na internete: http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Peru/Peru_IDPRegulation_Spa.pdf

²⁰⁴ <http://www.usaid.gov/policy/ads/200/200mbd.pdf> [cit. 2012-08-11]

postihnutých, ako je napr. ochrana pred nedobrovoľným návratom, vytvorenie silnejšej občianskej spoločnosti a právneho štátu;

3. Dlhodobá rozvojová fáza, počas ktorej sa vnútorne presídlené osoby vracajú domov, alebo sú presídlené na iných miestach a ich komunity a miestne samosprávy potrebujú pomoc pri výstavbe alebo oprave vodných systémov, zdravotníckych systémov, škôl a dopravných trás.

Všetky fázy zahŕňajú niekoľko špecifických prístupov:

- **Posilnenie a Sebestačnosť**: USAID programy sa snažia posilniť postavenie vnútorne presídlených osôb a podporovať ich sebadôveru zapájaním do rôznych programov (projektanti, realizátori a príjemcovia);
- **Diferenciácia postihnutého obyvateľstva**: USAID zahŕňa všetky hodnotenia programových projektov a hodnotenie sa sústreďuje i na otázky rodovej rovnosti;
- **Komunitný program**: USAID podporí programy, ktoré budú zodpovedať potrebám jednotlivých spoločenstiev.
- **Komplexná koordinácia**: USAID koordinuje finančné a ľudské zdroje na zabezpečenie spolupráce úradov, misií, amerických vládnych agentúr a ďalších partnerov na základe jednotného strategického plánu, aby sa dosiahli jasné strategické ciele, ktorými by sa vytvorili príležitosti na prekonanie vážnych škôd.
- **Zmierňovanie a riadenie konfliktu**: USAID vyžaduje od misií, aby jeho poslanie bolo vykonávané na základe dôkladných analýz v konfliktných alebo post konfliktných krajinách, alebo kde existuje možnosť konfliktu.
- **Strategické plánovanie**: vplyv vnútorného presídlenia na dlhodobý rozvoj cieľov, ako aj priaznivé účinky rozvojových programov, ktoré môžu mať užitočný vplyv na vnútorne presídlené osoby by mali byť začlenené do strategických cieľov krajiny.

USAID/Washington má za cieľ identifikovať ďalšie technické prostriedky a externé odborné poznatky. Zdroje so špecifickým zameraním a údaje o vnútorne presídlených osobách sú poskytované americkým Výborom pre utečencov a oddelením vnútorného presídľovania Úradu OSN pre koordináciu humanitárnych záležitostí (OCHA).²⁰⁵

Pred vydaním uvedenej politiky mali Spojené štáty príležitosť zažiť mohutnú vlnu presídľovania, doposiaľ najvýraznejšiu v auguste 2005, keď hurikány Katrina a Rita zasiahli pobrežie Mexického zálivu. V postihnutej oblasti Spojených štátov sa vtedy na základe odhadov presídlilo 1.3 milióna ľudí.

USA na vzniknutú situáciu reagovalo expresne. Americký Kongres prijal *Hurricane*

²⁰⁵ <http://www.usaid.gov/policy/ads/200/200mbd.pdf> [cit. 2012-08-11]

Education Recovery Act (2006). Tento „školský zákon“, za implementáciu ktorého je zodpovedný priamo minister školstva, mal za cieľ minimalizovať problémy v školskej dochádzke najmä v prípadoch zdravotne postihnutých detí. Poskytoval reciprocitu v oblasti vzdelania učiteľov postihnutých presídlením.²⁰⁶

1.5.4 EURÓPA

1.5.4.1 Bosna a Hercegovina

Právna úprava Bosny a Hercegoviny v zákone *O vnútorne presídlených osobách a navrátilcoch v Bosne a Hercegovine a utečencoch z Bosny a Hercegoviny*, z roku 2005 (*Law On Displaced Persons And Returnees in the Federation of Bosnia and Hercegovina and Refugees from Bosnia and Hercegovina*), detailnejšie a precíznejšie reaguje na predchádzajúci zákon z roku 1999.

Okrem iného, definuje kto sa považuje za IDP a spôsob uznania jej štatútu:

*„Presídlenou osobou je občan Bosny a Hercegoviny, s bydliskom v Bosne a Hercegovine, ktorý bol vykázaný z jeho obvyklého pobytu v dôsledku konfliktu alebo opustil obvyklé miesto pobytu po 30. apríli 1991, vzhľadom k odôvodnenému strachu pred prenasledovaním z dôvodu rasy, náboženstva, národnosti, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo politického presvedčenia, a ktorý nie je schopný bezpečne a dôstojne vrátiť sa do miesta jeho obvyklého bydliska, a ani sa dobrovoľne nerozhodol pre trvalý pobyt inde.“*²⁰⁷

Postavenie presídlenej osoby (a navrátilca) sa uznáva odo dňa, keď podala žiadosť o uznanie takéhoto štatútu (čl.8).

Stav presídlených osôb zaniká, pokiaľ sa takáto osoba (čl. 10):

- a) dobrovoľne vracia do miesta svojho bývalého pobytu;
- b) odmieta sa vrátiť do miesta svojho bývalého pobytu, aj v prípade, že pri dobrovoľnom návrate do miesta svojho doterajšieho obvyklého bydliska je zachovaná jej bezpečnosť a dôstojnosť, a pokiaľ neexistujú žiadne závažné dôvody vyplývajúce z predchádzajúceho prenasledovania alebo iné závažné humanitárne dôvody;
- c) dobrovoľne sa rozhodla usadiť sa natrvalo inde (na území federácie);
- d) ak vnútorne presídlená osoba slobodne použila svoj predvojnový majetok v mieste

²⁰⁶ http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/United_States/USA_HurricaneEducationAct.pdf [cit. 2012-08-11]

²⁰⁷ Neoficiálny predklad. Law On Displaced Persons And Returnees In the Federation of Bosnia and Hercegovina and Refugees from Bosnia and Hercegovina. FBiH, Official Gazette, no. 15/05 of 16. March 2005, čl. 4. Dostupné na internete:

http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Bosnia/Bosnia_DisplacedPersons%20ReturneesLaw_2005.pdf

- jeho bývalého miesta trvalého pobytu (predaj výmena, prenájom);*
- e) ak slobodne použila majetok v mieste jeho prechodného pobytu (kúpa domu, bytu);*
- f) ak vnútorne presídlená osoba využila pomoc/dotáciu na nutnú opravu jeho domu, bytu v mieste jeho trvalého/prechodného pobytu;*
- g) v prípade smrti;*

Legislatíva v Bosne a Hercegovine (ako aj v Kolumbii a v Chorvátsku) súčasne predpokladá zánik štatútu IDP, ak osoba odmieta štátnu pomoc alebo osobitné ponúkané riešenia. Tu štát predpokladá, že presídlená osoba už našla odpoveď na svoje potreby alebo sa rozhodla pre iné riešenie.

1.5.4.2 Gruzínsko

V Gruzínsku je zaujímavosťou, že štatút sa vzťahuje len na gruzínskych štátnych príslušníkov a na osoby bez štátnej príslušnosti²⁰⁸. Vnútroštátna úprava statusu IDP sa tým pádom netýka osôb, ktoré získali občianstvo inej krajiny, a to ani v prípade, ak táto osoba neopustila územie gruzínskeho štátu. Tým sa porušuje zásada č. 1, ods.1: „*vnútorne presídlené osoby majú pri zachovaní úplnej rovnosti, rovnaké práva a slobody podľa medzinárodného a vnútroštátneho práva, ako ostatné osoby v ich krajine.*“²⁰⁹

1.5.4.3 Chorvátsko

Chorvátske právo do novembra 1999 oficiálne diferencovalo dve kategórie presídlených osôb:

1. Tzv. „*vylúčené osoby (expelled persons)*“. Túto skupinu tvorili prevažne etnickí Chorváti všetkých vekových skupín, presídlení mimo regiónu chorvátskej Danubiany (v súčasnosti je navrátených väčšina Chorvátov).
2. „*Presídlené osoby*“ zahŕňajú prevažne Srbov. Väčšinu z nich sú seniori a sociálne slabé osoby v regióne Danubiany alebo z iných častí Chorvátska²¹⁰ (hoci toto druhové rozlišovanie bolo zrušené, v praxi vraj naďalej pokračuje).

---

²⁰⁸ Law of Georgia On Intenally Displaced Persons, v znení neskorších predpisov 2006, čl. 1. Dostupné na internete: http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Georgia/Georgia_IDPLaw_2006.pdf

²⁰⁹ The Guiding Principles of Internal Displacement. OCHA: New York, 1999. Dostupné na internete: <http://ochanet.unocha.org/p/Documents/Guidance%20on%20Profiling%20Internally%20Displaced%20Persons.%20OCHA-NRC.%20English.pdf> [cit. 2012-08-11]

²¹⁰ <http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/%28httpEnvelopes%29/66028DFF92E55A2A802570B8005A6DB5?OpenDocument> [cit. 2012-08-12]

1.5.4.4 Ruská federácia

Postsocialistická éra v Rusku so sebou priniesla nielen demokratické zmeny, ale tiež separatistické snahy viacerých oblastí bývalého Sovietskeho zväzu. Konflikty v Čečensku, Severnom Osetsku-Alánsku, Južnom Osetsku a Gruzínsku mali za dôsledok produkciu tisícok utečencov a prisídlencov.²¹¹ Rusko reagovalo na situáciu vydaním *Federálneho zákona č. 202-FZ zo dňa 20. decembra 1995, O zavedení zmien a doplnkov k legislatíve Ruskej federácie pre nútenú migráciu (so zmenami a doplnkami z 07.08. 2000, 24.12. 2002, 23.12 2003)* (*Federal Law No. 202-FZ of December 20, 1995, On Introducing the Amendments and Addenda to the Law of the Russian Federation on the Forced Migrants (with the Amendments and Additions of August 7, 2000, December 24, 2002, December 23, 2003)*)²¹².

Štatút núteného migranta je v Rusku definovaný v čl.1. Definícia zahŕňa pod tento pojem nielen občana Ruskej federácie, ale aj cudzinca a osobu bez štátnej príslušnosti, ktorí sa trvalo zdržiavajú na území Ruska, na základe právneho dôvodu, a aj občana bývalého ZSSR, ktorí sa trvalo zdržiava na území republiky, ktorá bola členom ZSSR, a ktorému bol udelený štatút utečenca, ale toto postavenie stratil v súvislosti s nadobudnutím štátneho občianstva Ruskej federácie na základe existencie okolnosti, ktorá zabránila osobe počas platnosti tohto štatútu, usadiť sa na území Ruskej federácie.²¹³ Zákon obsahuje aj ďalšie podmienky získania a uznania štatútu „núteného migranta“, garancie (čl.8) s týmto spojené, ich práva a povinnosti (čl.6), právomoci federálnych výkonných orgánov a samosprávnych orgánov (čl. 7). Čl.9 upravuje odňatie a pozbavenia štatútu.

Odňatie je možné v prípadoch:

- *strata občianstva Ruskej federácie;*
- *trvalý pobyt mimo Ruskej federácie;*
- *uplynutie obdobia, počas ktorého bol status priznaný v súlade s bodom 4. čl. 5 zákona (je to obdobie 5- tich rokov s možnosťou predĺženia).*

Pozbavenie je možné ak osoba:

- *je odsúdená za spáchanie trestného činu právoplatným rozsudkom (ustanovenie bolo*

---

²¹¹ Posledné odhady (2010) hovoria o približne 78.000 tisícoch prisídlených osôb. Údaj zahŕňa vnútorne presídlené osoby so statusom „núteného migranta“ z Čečenska a Severného Osetska, osoby v rámci i mimo severného Kaukazu).

[http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/\(httpPages\)/22FB1D4E2B196DAA802570BB005E787C?OpenDocument&count=1000](http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/(httpPages)/22FB1D4E2B196DAA802570BB005E787C?OpenDocument&count=1000)

²¹² Federal Law No. 202-FZ of December 20, 1995 On Introducing the Amendments and Addenda to the Law of the Russian Federation on the Forced Migrants (with the Amendments and Additions of August 7, 2000, December 24, 2002, December 23, 2003). Dostupné na internete:

http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Russia/Russia_AmendedLawNo202%20FZ.pdf

²¹³ http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Russia/Russia_AmendedLawNo202%20FZ.pdf [cit. 2012-08-12]

zrušené, uvedené nižšie);

- *úmyselne poskytla nepravdivé informácie alebo zámerne prezentovala falšované doklady, ktoré slúžili ako základ pre priznanie štatútu.*

Zákon obsahuje i negatívne vymedzenie núteného migranta. Okrem dôvodov, ako spáchanie zločinov proti mieru, ľudskosti a iných zločinov podľa federatívnych zákonov a nesplnenie podmienok pre podanie žiadosti, neuzná sa tento status ani osobe, ktorá opustila miesto svojho bydliska z ekonomických dôvodov alebo z dôvodu hladomoru alebo epidémie, alebo z dôvodu mimoriadnych situácií prírodného alebo technogénneho charakteru.

Zákonu sa vytyka hlavne ľahká manipulovateľnosť a diskriminácia zo strany orgánov znevýhodňujúc určité skupiny ľudí, ktoré sú oprávnené na ochranu a pomoc. Obmedzenia sú prítomné v podobe piatich rokov pre priznanie štatútu a vyskytujú sa problémy s jeho predĺžením. Ťažkosti sú i v prípadoch získavania pasov, legálneho pobytu, získaním práce, dôchodkov a vzdelania. Tieto všetky právne obmedzenia namierené najmä voči čečenskej populácii, sú manévrom na jednanie federálnej a jednanie na samosprávnej úrovni,

Protiprávne pôsobilo ustanovenie v ruskej legislatíve, ktorým štatút „núteného migranta“ mohol zaniknúť na základe právoplatného odsúdenia za závažný trestný čin. Ústavný súd svojím rozhodnutím, vyhlásenom 21. Novembra 2002, toto ustanovenie zrušil.

Súd argumentoval jeho protiprávnosť porušením viacerých článkov ústavy (čl. 2, 19, 45, 55) a vyvodil záver, že odňatie takéhoto migračného štatútu by bol ďalším trestom za rovnaký zločin, čím by sa porušilo právo migrantov, a to právo rovnosti pred zákonom. Súd navyše poznamenal, že takýto spôsob odňatia štatútu nebol stanovený v trestnom práve.²¹⁴

Porušovanie práv má aj inú podobu, hlavne na severnom Kaukaze.²¹⁵ napr. v roku 2010, národný ombudsman vypracoval odporúčania na riešenie problému falšovaných dokladov. Tie vedú k strate majetku presídlených osôb z Čečenska.²¹⁶

---

²¹⁴ 1.)Christophe Beau, National legislation, 18 s. Dostupné na internete:

<http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/129706/.../16-18.pdf>.

2.)The Constitution of the Russian Federation. Compliance with the Russian Federation Constitution of Article 9, sub-clause 1, Clause 3 and para.1, Clause 6 of the Russian Federation Federal Law "On Forced Migrants" in Connection with a Complaint Filed by Mr M.A. Mkrtychan Publisher [Russian Federation: Constitutional Court](#), 21 November 2002, 5 s.

²¹⁵ Od vojny v roku 1999, skupiny právnikov a medzivládne organizácie sústreďujú a prezentujú množstvo dôkazov o účasti ruskej armády na mimosúdnych popravách a mučení v Čečensku. Ruská vláda začala prenasledovanie a nútené presídľovanie tiež v Ingušsku. Všetky tieto aktivity sú závažným porušením medzinárodného humanitárneho práva. Rusko má však tendenciu ospravedlňovať ich bojom proti terorizmu, s tvrdením, že viacero teroristických skupín operujúcich v Rusku, pochádza práve zo spomínaných oblastí. Avšak táto situácia nie je v Rusku úplne nová. Objavila sa totižto aj na začiatku 90-tych rokov počas Jel'cinovej vlády. Tieto porušenia práva však boli nazývané tzv. "obnovenie ústavného poriadku".

²¹⁶ http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/ngos/ANNANCPV_RussianFederation46.pdf [cit.2012-08-15]

1.5.4.5 Srbsko/Kosovo

Srbsko je štátom, ktorý produkuje najvyšší počet utečencov a vnútorne presídlených osôb v Európe od vojny v roku 1990. Odhady hovoria o 97.286 presídlencov žijúcich v Srbsku.²¹⁷

Po intervencii NATO v roku 1999, nastala obrovská vlna migrácie, ktorá zaťažila najmä srbský štát, kde sa usadilo množstvo utečencov z Chorvátska a z Bosny a Hercegoviny. Situácia sa nezlepšila ani po vyhlásení nezávislosti Kosova v roku 2008 a štát naďalej zápasí s ekonomickou a sociálnou krízou spôsobujúcou nestabilitu s potenciálom pre násilné konflikty.

Srbsko prijalo niekoľko programov pre uľahčenie situácie presídlencov a na zabezpečenie trvalých riešení. Riešením problémov utečencov a vnútorne presídlených osôb bolo prijatie *Národnej stratégie pre riešenie problémov utečencov a vnútorne presídlených osôb (National Strategy for Resolving the Problems of Refugees and Internally Displaced Persons, 2002)*.²¹⁸ Prostredníctvom jednotlivých stratégií sa mal stanoviť rámec pre zabezpečenie podmienok pre repatriáciu a miestnu integráciu, zahŕňajúc i Chorvátsko a Bosnu a Hercegovinu.

Hoci dokument obsahuje podporu návratu pre Kosovo a Metohiju, zatiaľ sa repatrioval nízky počet ľudí. Dôvodom bola nevhodná implementácia *Rezolúcie BR 1244*²¹⁹ týkajúca sa časti o poskytovaní bezpečného návratu všetkým utečencom a vnútorne presídleným osobám do Kosova.²²⁰

Je potrebné dodať i to, že Srbsko je zmluvnou stranou všetkých významných medzinárodných zmlúv v oblasti ľudských práv a humanitárneho práva. Podľa čl. 16 srbskej ústavy, zahraničná politika Srbskej republiky musí byť založená na všeobecne uznávaných zásadách a pravidlách medzinárodného práva.

Všeobecne uznávané pravidlá medzinárodného práva a ratifikované medzinárodné zmluvy sú neoddeliteľnou súčasťou právneho systému v Srbskej republike a používajú sa priamo. Ratifikované medzinárodné zmluvy musia byť v súlade s ústavou.²²¹

Čl. 18 ústavy zaručuje priamu implementáciu ľudských práv a práv menších na základe všeobecne uznávaných pravidiel medzinárodného práva, ratifikovaných medzinárodných zmlúv

²¹⁷ <http://www.idp-profiling.org/serbia-idp-profiling-report.html> [cit.2012-08-15]

²¹⁸ Government of the Republic of Serbia, National Strategy for Resolving the Problems of Refugees and Internally Displaced Persons, 30 May 2002. Dostupné na internete: http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Serbia/Serbia_IDPstrategy_2002.pdf

²¹⁹ Resolution 1244 (1999) Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999. Dostupné na internete: <http://www.nato.int/kosovo/docu/u990610a.htm>

²²⁰ V Kosove sa vyskytovala setnická diskriminácia na inštitucionálnej úrovni, aj na úrovni samosprávy, kde sa vydávali jednostranné rozhodnutia, čo bolo zjavným porušením Rezolúcie 1244. Príkladom je vyhlásenie o legalizáciu činnosti Kosovskej oslobodeneckej armády, prenos činnosti medzinárodnej správy na dočasné inštitúcie samosprávy.

²²¹ http://www.srbija.gov.rs/cinjenice_o_srbiji/ustav_odredbe.php?id=217 [cit. 2012-08-17]

a zákonov.²²²

Spomínaná zlá ekonomická a sociálna situácia prinútila srbskú vládu k prijatiu *Dokumentu o stratégii znižovania chudoby (The Poverty Reduction Strategy Paper (2003))*. Jeho základným cieľom bola hospodárska obnova krajiny so zvláštnym zreteľom na zníženie celkovej chudoby ohrozených skupín (ako sú utečenci a vnútorne presídlené osoby). Bohužiaľ, doteraz táto stratégia ostala vo väčšej miere nerealizovateľná, najmä kvôli zmenám v akčnom pláne a kvôli inštitucionálnym medzerám.²²³

V roku 2006 bol prijatý medzi Srbskom, dočasnou kosovskou samosprávou a dočasnou misiou OSN v Kosove *Protokol o dobrovoľnom a udržateľnom návrate (Protocol on Voluntary and Sustainable Return)*.²²⁴ Jeho cieľom je urýchlenie procesu návratu, pričom jeho podmienkami sú zabezpečenie bezpečnosti a prístup k základnej infraštruktúre. Je tu tiež prítomná možnosť presídlenia do inej, alternatívnej časti krajiny ako jedno z východísk pre presídlené osoby (čl. 2), pri rešpektovaní ich slobodnej voľby a bez nátlaku.

Protokol prihliada okrem viacerých medzinárodne uznaných dokumentov, aj na *Riadiace princípy o vnútornom presídlení*.

V októbri 2009, kosovské *Ministerstvo pre spoločnosť a návraty* prijalo *Stratégiu pre komunitu a návraty (Strategy for Communities and Returns 2009-2013)* na dosiahnutie hospodárskeho rozvoja, stabilizácie a umožnenie trvalého návratu pre presídlenú komunitu.²²⁵

Súčasnú situáciu štátu Kosova predstavuje podľa viacerých názorov precedens, ktorý sťažuje postavenie presídlencov a utečencov.²²⁶ Po jednostrannom vyhlásení nezávislosti Kosova sa o ich situácii vyjadril i Eduardo Arboleda, vedúci kancelárie UNHCR v Srbsku. Hovoril o úplnom zastavení návratu presídlených osôb a vzdaní sa úloh UNHCR na tomto území. Arboleda zároveň spomenul nedostatok finančných zdrojov na rýchle ukončenie krízy, no dúfa že trvalé riešenie bude realizovateľné prostredníctvom regionálneho projektu, ktorý bude vytvorený vládami Srbska, Chorvátska, Bosny-Hercegoviny a Čiernej Hory.²²⁷

---

²²² http://www.srbija.gov.rs/cinjenice_o_srbiji/ustav_odredbe.php?id=218 [cit. 2012-08-17]

²²³ BOBIC, M., Forced Migrants in Serbia: Refugees and Internally Displaced Persons—Facts and Figures, Coping Strategies, Future. *Refuge*, vol. 26, 10 s. Dostupné na internete: <http://pi.library.yorku.ca/ojs/index.php/refuge/article/viewFile/30612/28122>

²²⁴ Organization for Security and Co-operation in Europe, Mission in Kosovo, Department of Human Rights and Communities Municipal responses to displacement and returns in Kosovo, November 2010, s. 1, 4. Dostupné na internete: <http://www.osce.org/kosovo/73854>.

²²⁵ <http://www.osce.org/kosovo/73854> [cit. 2012-08-17]

²²⁶ Prekážky, ktoré sa objavujú pri reintegrácii navrátilcov a presídlencov v Kosove sú najmä: nedostatok politickej vôle; nedostatok finančných zdrojov; nedostatok kapacít na plánovanie a realizáciu projektov; nedostatok koordinácie na úrovni obcí a medzi centrálnou a miestnou úrovňou; nedostatok vhodnej účasti a funkčnosti na koordinácii komunálnych mechanizmov. <http://www.osce.org/kosovo/73854>

²²⁷ <http://gatesofvienna.blogspot.com/2003/01/news-feed-20100703.html#52203> [cit. 2012-08-17]

1.5.5 Blízky východ

1.5.5.1 Irak

Intenzívne vojnové konflikty poznačili Irak v niekoľkých vlnách. Tento nepokojný štát bol postihnutý britsko-irackou vojnou (1941), iránsko-irackou vojnou (1980-1988), druhou vojnou v Perzskom zálive (1990-1991), treťou vojnou v Perzskom zálive a pokračujúcou irackou rebéliou (2003-dodnes). Situácia sa v Iraku síce postupne stabilizuje, avšak niektoré oblasti (Kirkúk, Ninewa) ostávajú naďalej problematické.

Iracká snaha v súvislosti s presídľovaním sa začala naplno prejavovať od roku 2006, kedy vyšiel *Štatút komisie pre riešenie reálnych majetkových nárokov, č.2 z roku 2006 (Statute of the Commission for the Resolution of Real Property Claims, Order Number 2 of the Year 2006)*²²⁸ a *Informačný formulár o majetku vnútorne presídlených osôb (Information Form for Property of the Internally Displaced, 2006)*²²⁹.

V roku 2008 Ministerstvo pre Presídlenie a Migráciu vydalo *Národnú politiku o presídlení (National Policy on Displacement)*,²³⁰ ktorá sa „snaží ponúknuť všeobecný opis problému a určiť jeho rozmery a mieru v irackej spoločnosti. Národná politika tiež určuje základné ciele a prostriedky na ich monitorovanie a dosiahnutie“.²³¹

Podľa stanoviska uvedeného v dokumente, presídlenie ovplyvnilo najmä školstvo a zamestnanosť a práve zlá situácia v týchto oblastiach sa považuje i za príčinu rastúceho terorizmu.

Politika okrem základných potrieb (voda, jedlo, príbytok, vzdelanie, zdravie), obsahuje aj výpočet práv ako: právny štatút presídlenca a jeho uznanie, právo na ochranu majetku a kompenzáciu, právo slobodného pohybu.

Cieľom politiky je nájsť efektívny, reálny a komplexný rámec pre riešenie potrieb presídlencom prostredníctvom garancie ich práv ústavou, vnútroštátnymi predpismi a medzinárodným právom. Politika sa riadi okrem *Riadiacich princípov* aj nasledujúcimi medzinárodnými nástrojmi: *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, Dohovor o právach*

---

²²⁸ Statute of the Commission for the Resolution of Real Property Disputes, Order No. (2) of the year 2006. Dostupné na internete:

http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Iraq_2006_PropertyResolution.pdf

²²⁹ Republic of Iraq Ministry of Displacement and Migration, Information Bureau Statistic Department, Information Form for Property of the Internally Displaced. Dostupné na internete:

http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Iraq_PropertyForm.pdf

²³⁰ http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Iraq_2008_National_Policy.pdf

[cit. 2012-08-17]

²³¹ Ministry of displacement and migration, National policy on displacement, Júl 2008, 4 s. Dostupné na internete:

http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Iraq_2008_National_Policy.pdf

*diet'ata, Dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie a Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, pravidlá a predpisy medzinárodného humanitárneho práva.*²³²

Vláda si dáva za úlohu, aby prístup presídlencov k ľudským právam a prístup k pomoci a službám bol rovnaký ako pre zvyšok irackej populácie. Mimo toho, je pre vládu dôležitým krokom posilnenie súdneho a správneho systému aby sa ním mohlo reagovať na požiadavky presídlencov a navrátilcov. Jednou z úloh je preto upevniť a zvýšiť funkcie Ministerstva pre ľudské práva (*Mohr*) a Národného výboru pre ľudské práva.²³³

1.5.5.2 Izrael

Vnútorní presídlenci sú v Izraeli neznámou kategóriou. Izrael ju formálne nepozná a nikdy túto skupinu neuznal ako súčasť populácie. Pre praktické dôvody však predsa len existuje určitá kategorizácia izraelských presídlencov.

1. *Najväčšia skupina palestínskych vnútorne presídlených osôb v rámci Izraela bola pôvodne presídlená v priebehu vojny v roku 1948.*
2. *Druhá skupina (vnútorne presídlení Palestínčania po roku 1948) pozostáva z Palestínčanov v Izraeli, ktorí boli presídľovaní od roku 1948 v dôsledku zaberania pôdy a demolácie domov.*
3. *Treťou skupinou sú Palestínčania, ktorí boli presídlení na Západnom brehu, vrátanie východného Jeruzalema a pásma Gazy počas vojny v roku 1967.*
4. *Štvrtú skupinu tvoria Palestínčania presídlení zo Západného brehu, východného Jeruzalema a pásma Gazy po roku 1967 v dôsledku zaberania pôdy, demolácie domov a v dôsledku zrušenia práv na pobyt v Jeruzaleme.*²³⁴

Okrem Palestínčanov, je tu však aj ďalšia populačná skupina beduínov presídlených po roku 1948.

Približne 80.000 beduínov žije v nelegálnych osadách postrádajúc základnú infraštruktúru. Domy a budovy sú postavené nelegálne a preto sú štátom demolované. Najviac postihnutou oblasťou je Negev. Izraelskí predstavitelia beduínom permanentne ponúkajú riešenia formou presídlenia do vládou plánovaných obcí, alebo už existujúcich mestských štvrtí,

---

²³² Ministry of displacement and migration, National policy on displacement, Júl 2008, s.7. Dostupné na internete: http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Iraq_2008_National_Policy.pdf

²³³ Ministry of displacement and migration, National policy on displacement, Júl 2008, s.17 Dostupné na internete: http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Iraq_2008_National_Policy.pdf

²³⁴ REMPEL TERRY, Coordinator, Research and Information BADIL Resource Center for Palestinian Residency & Refugee Rights Bethlehem, International Law and Durable Solutions for IDPs, Paper prepared for 3rd Annual Land and Housing Conference, *Palestinian Refugees and the Internally Displaced within Israel*, Nazareth, 26 March 2003, s. 3.

no tie sú väčšinou obývané migrantmi z Afriky (mestské štvrte na juhu Tel-Avivu). Byty v týchto štvrtiach sú nedostatočne vybavené, prostredie je známe vysokým výskytom kriminality a nedostatkom pracovných príležitostí. Mestské prostredie navyše vylučuje akúkoľvek možnosť viesť tradičný beduínsky spôsob života

Právnym dôvodom pre zmienené presídľovanie beduínov bol osmanský pozemkový zákon z roku 1858. V rámci reformy nazvanej *Tanzimat*, začala povinnosť registrácie pozemkov do katastra nehnuteľností. To spôsobilo, že niektorí beduíni sa síce rozhodli zaregistrovať svoju pôdu, avšak veľká negramotnosť tejto skupiny a nedostatočná relevantnosť dokumentácie spôsobili administratívne medzery. Navyše väčšina pôdy bola nekvalitná a najbližšie osadená lokalita bola Beer-Sheva. Izrael následne rozhodol, že pozemky spadajú pod kategóriu "nefunkčných" a podľa otomanského práva majú byť prinavrátené štátu. Napriek štátnej hegemonii, beduíni žiadali späť 600.000 dunamov v Negeve, na ktorých prinavrátenie sa však doposiaľ nenašli dostatočné riešenia, i napriek tomu, že Izrael ratifikoval *Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach* v roku 1991, podľa ktorých štát musí zaručiť právo na bývanie. Výbor Spojených národov zodpovedný za interpretáciu zmluvy uviedol, že vlády môžu vykonávať nútené vystaňovanie iba za „najvýnimočnejších okolností“ a len v súlade s princípmi ľudských práv, ktoré vyžadujú aby vláda takéto presídlenie konzultovala s postihnutými jedincami alebo komunitami. Navyše je nutné určiť jasný verejný záujem, ktorý vyžaduje presídlenie a zaručiť dodatočnú príležitosť takéto presídlenie právne napadnúť a poskytnúť primeranú náhradu a primerané náhradné pozemky a ubytovanie.²³⁵

Vyššie spomínané skutočnosti majú podporu v *Deklarácii práv domorodého obyvateľstva* (2007), kde sa uvádza, že domorodé národy majú právo na pozemky, ktoré tradične vlastnia, obývajú alebo inak používajú (čl. 26.1), a že štáty by mali poskytnúť právne uznanie v tejto oblasti (čl.26.3). Stanovuje tiež, že žiadny presun domorodých národov by sa nemal uskutočniť bez ich slobodného, predchádzajúceho a informovaného súhlasu a len po predchádzajúcej dohode na spravodlivé odškodnenie (čl.10).²³⁶

Izraelská vláda hlasovanie o beduínskej otázke neustále odkladá, a ako dôvod udáva zvyšujúci sa tlak rôznych záujmových skupín, ktoré reagujú na úmysel prideliť beduínom pôdu v Negeve.²³⁷ Pri tejto príležitosti je však dôležité dodať, že väčšina krajín Blízkeho východu priznáva beduínom len užívateľské, no žiadne vlastnícke právo k pôde.

1.5.5.3 Líbya

Dňa 15. februára 2011 začal v Líbyi interný konflikt ako reakcia na ďalšie nepokoje

²³⁵ <http://www.hrw.org/en/news/2010/08/01/israel-halt-demolitions-bedouin-homes-negev> [cit. 2012-08-20]

²³⁶ <http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/en/drip.html> [cit. 2012-08-20]

²³⁷ <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4076737,00.html> [cit. 2012-08-20]

prebiehajúce v Tunisku a Egypte. Cieľom nepokojov bolo zvrhnutie vlády Muammara Kadáfího. Následkom tejto situácie Líbijský výbor pre humanitárnu pomoc informoval, že približne 35.000 osôb bolo vyhnaných z Ajdabye do Benghazi. UNHCR hlásil o 6000 osobách hľadajúcich útočisko v Tubruqu.

Podobná situácia je v Sýrii a Jemene. V súčasnosti Medzinárodné spoločenstvo reaguje na krízu rôznymi sankciami hlavne voči Sýrii. *Bezpečnostná rada OSN* vyzýva Sýriu o zastavení násilia proti civilistom a *Komisia pre ľudské práva* prijala uznesenie, ktoré vyzýva k vyšetrovaniu vrážd a ďalších porušovaní ľudských práv v Sýrii.²³⁸

Z pohľadu na všetky uvedené právne úpravy na rôznych legislatívnych úrovniach, v rôznych oblastiach, spolu s paralelným sústredením sa na konkrétne právne štatúty presídlencov a postoje a prístupy jednotlivých štátov v oblasti ochrany, je možné vidieť univerzálnu snahu riešiť problematiku presídlenia. Stáva sa, že reálny stav nezodpovedá stavu právneho a faktorov, ktoré to ovplyvňujú môže byť viacero: nedostatok skúseností, vôle, informácií, zdrojov štátu, ich neochota poskytnutia ochrany alebo nezájum o medzinárodnú spoluprácu, nefunkčnosť štátnych orgánov a pod.. Nič sa však nemení na skutočnosti, že štáty si uvedomili existenciu presídľovacieho javu a záujem o jeho právne riešenia neutícha.

1.6 Konečná fáza presídlenia

„*Presídlenie nemá trvať dlhšie, než to vyžadujú okolnosti*“ (Riadiace princípy o vnútornom presídlení, 6.3).

1.6.1 Zodpovednosť za poskytovanie ochrany a záruk v poslednej fáze presídľovacieho procesu

Presídlenci majú právo na ochranu a pomoc počas presídlenia a po ňom sa im tieto práva garantujú a súčasne sa im zaručujú trvalé riešenia. (princípy, 28-30) Za ne sú zodpovedné národné orgány štátu, na území ktorom sa presídlenci nachádzajú (princíp 3.1). Tento princíp je odrazom všeobecne uznávanej zásady suverenity, ktorú obsahuje aj čl. 2, ods.7, *Charty OSN*, zakazujúc intervenciu (nie vojenskú) vo veciach, ktoré v podstate patria do vnútornej právomoci ktoréhokolvek štátu.

Vnútorne presídlené osoby majú teda právo požadovať a prijímať ochranu a humanitárnu pomoc od týchto orgánov. Medzinárodná pomoc a ochrana je často požadovaná

---

²³⁸ V čase prác na tejto rigoróznejšej práci sa situácia v krajinách neustále mení a nedostatok a neprehľadnosť informácií mi nedovolili bližšie reagovať na stav presídlenia v uvedených štátoch.

vtedy, ak štátne orgány nechcú alebo nemôžu chrániť základné práva vnútorne presídlených osôb. Avšak častý výskyt nedoriešených otázok týkajúcich sa napr. chýbajúceho mandátu OSN pre presídlené osoby (UNHCR pomáha v rámci vedenia táborov, poskytovania prístrešia a ďalších základných potrieb) a chýbajúca medzinárodná inštitucionálna zodpovednosť za vnútorné presídlenie, naďalej bránia efektívnemu poskytovaniu medzinárodnej ochrany presídlencov. Žiadna z existujúcich agentúr nie je doposiaľ oprávnená mať explicitný mandát na poskytovanie medzinárodnej ochrany a ani na plánovanie a realizovanie trvalých riešení pre vnútorne presídlené osoby.²³⁹

1.6.2 Trvalé riešenia

Počas posledných desiatich rokov sa medzinárodné spoločenstvo pokúšalo riešiť inštitucionálne a právne medzery týkajúce sa poskytnutia trvalých riešení pre presídlencov. *Riadiace princípy* poskytujú trvalé riešenia (28.) v podobe:

- *Návratu a následnej reintegrácie;*
- *Lokálnej integrácie v mieste presídlenia;*
- *Presídlenia (relokácia) do inej časti krajiny.*

1.6.2.1 Návrat a reintegrácia

Tento spôsob trvalých riešení je jednou z najprioritnejších volieb presídlencov.

Právo na návrat je zakotvené vo viacerých medzinárodných dokumentoch ako *Všeobecná deklarácia ľudských práv* (čl. 13.2), *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach* (čl. 12.4), *Medzinárodný pakt o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie* (čl. 5, (d) (iii).

V regionálnych zmluvách: *Americký dohovor o ľudských právach* (čl. 22.5), *Africká charta ľudských práv a práv národov* (čl. 12.2), *Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd*, *Protokol č. 4 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd priznávajúci niektoré práva a slobody iné než tie, ktoré sú uvedené v Dohovore a v prvom dodatkovom protokole k Dohovoru zo 16. 9. 1963.*

Výnimkou nie je ani humanitárne právo a niektoré mierové dohody (*Štvorstranná dohoda o dobrovoľnom návrate utečencov a vnútorne presídlených osôb v Gruzínsku/Abcházku*,²⁴⁰ *Všeobecná mierová dohoda pre Mozambik (Protokol III)*.²⁴¹

²³⁹ KORN, D.A, Exodus within Borders, An Introduction to the Crisis of Internal Displacement, Washington: Brookings Institution Press, 1999, supra note 15, 36, 38 s. ISBN: 0-8157-4954-6.

²⁴⁰ Quadripartite Agreement on Voluntary Return of Refugees and Displaced Persons in Georgia/Abkhazia(4 April 1994), čl.3, (a,c).

²⁴¹ General Peace Agreement for Mozambique (Protocol III) (12 March 1992), časť III.

1.6.2.2 Reintegrácia

Táto forma predstavuje dlhodobý, kontinuálny sociálny a ekonomický proces rozvoja a obnovenie občianskeho stavu, ktorý umožňuje presídlencom nanovo získať fyzické, sociálne, právne a materiálne zabezpečenie a pokračovať v normálnom živote.²⁴²

Tak ako pri návrate alebo reintegrácii, i **relokácia** musí byť uskutočnená na základe slobodného rozhodnutia založenom na dobrovoľnosti a informovanosti vybrať si túto formu ako najvýhodnejšie riešenie. Akákoľvek relokácia (vrátane návratu a reintegrácie), ktorá postráda slobodné rozhodnutie útočí na normy medzinárodného práva.

Presídlenie sa končí, ak sa objaví jedno z vyššie uvedených trvalých riešení. Neznamená to však to, že presídlenci nemajú právo na pokračujúcu ochranu a pomoc. V niektorých krajinách prebieha registrácia (na Haiti vydávali presídlenecké registračné karty/*displacement registration card*)²⁴³ presídlencov za účelom poskytnutia pomoci v rôznych formách. Skutočnosť, že presídlenci žiadajú o takúto pomoc nemusí zákonite znamenať, že sa pre nich našlo aj trvalé riešenie. Z hľadiska medzinárodného práva je presídlenie faktický stav a registrácia môže byť užitočná, ak je viazaná na konkrétne ciele. Podľa medzinárodného práva, registráciou, alebo bez nej sa nemení právo presídlencov na trvalé riešenia.²⁴⁴

Rozsah potrieb pre každé z trvalých riešení je kvalitatívne i kvantitatívne odlišný a špecifický, no spoločne zahŕňa niekoľko spoločných opatrení (podľa Riadiacích princípov):

- *primárna zodpovednosť na zabezpečenie trvalých riešení leží na vnútroštátnych príslušných orgánoch. Medzinárodní humanitárni a rozvojoví účastníci majú vzájomne sa dopĺňujúce role (30.);*
- *dotknuté orgány by mali poskytnúť a umožniť rýchly a neobmedzený prístup k humanitárnym a rozvojovým organizáciám, ktoré pomáhajú vnútorne presídleným osobám v snahe o dosiahnutie trvalého riešenia“ (30.);*
- *potreby, práva a oprávnené záujmy vnútorne presídlených osôb by mali byť primárnymi úlohami pri tvorbe štátnych politík v súvislosti s trvalými riešeniami;*
- *všetky príslušné orgány musia rešpektovať právo vnútorne presídlených osôb na informácie a ich dobrovoľnú voľbu, a tiež ich právo podieľať sa na plánovaní a riadení*

²⁴² Tento proces zvyčajne zahŕňa: sociálno-ekonomickú (re)integráciu, vrátane rezidenčnej, zdravotnej, kultúrnej, náboženskej, jazykovej, vzdelanostnej integrácie. Občiansko-právnu (re)integráciu: obsahujúcu mechanizmy ochrany, právne poradenstvo, zlúčenie rodiny, prístup k osobným dokumentom a ľudsko-právnu (re)integráciu: existencia právnych nástrojov a ich dostupnosť, antidiskriminačné programy, ochrana pred zneužívaním ich situácie. BARGEROVÁ Zuzana, DIVINSKÝ Boris, Integrácia migrantov v Slovenskej republike, výzvy a odporúčania pre tvorcov politík. Bratislava: IOM Medzinárodná Organizácia pre migráciu, 2008, s. 23-26. ISBN 978-80-970012-4-7.

²⁴³ http://www.eshelterc-ccmhaiti.info/pdf/Registration_UPDATE_Return_Resettlement_SOPs_FINAL.pdf [cit. 2012-08-20]

²⁴⁴ Brookings-Bern Project on Internal Displacement, Protecting Internally Displaced Persons: A Manual for Law and Policymakers (2008), 13-15 s. Dostupné na internete:

www.brookings.edu/papers/2008/1016_internal_displacement.aspx.

trvalých riešení (28.2);

- *miestna integrácia alebo usadenie sa inde v krajine v prípade neexistencie možnosti k návratu, nesmie byť považovaná za zrieknutie sa svojho práva na návrat, a táto voľba by mala byť uskutočniteľná;*
- *za žiadnych okolností nesmú byť presídleni podporovaní alebo nútení k návratu alebo premiestnení do oblastí, kde je ich život, bezpečnosť, sloboda či zdravie ohrozené;*
- *hľadanie trvalého riešenia nesmie byť predmetom diskriminácie z dôvodov súvisiacich s presídlením (29);*
- *populácie a spoločenstvá, ktorých situácia je porovnateľná so situáciou vnútorne presídlených osôb nesmú byť zanedbané v porovnaní s presídlencami;*
- *presídlené osoby, ktoré dosiahli trvalé riešenie sú naďalej ochraňované v oblasti ľudských práv alebo v oblasti humanitárneho práva;*
- *žiadne nátlak vrátane fyzickej sily, obťažovania, zastrášovania, odopierania základných služieb nie je prijateľné a nesmie brániť návratu;*
- *vnútroštátne orgány, prípadne s podporou medzinárodného spoločenstva, majú povinnosť prijať vhodné opatrenia na zavedenie podmienok a rovnako poskytovať prostriedky, aby sa zabezpečil dobrovoľný, bezpečný a dôstojný návrat, resp. presídlenie alebo reintegrácia;*
- *rekonštrukcia a regulácia potrieb presídlených osôb sa musí diať v súlade s platnými požiadavkami v oblasti ľudských práv a zákazu diskriminácie.²⁴⁵*
- *vnútroštátne orgány spolu s humanitárnymi a rozvojovými subjektmi musia zaistiť presídlencom všetky relevantné informácie o možných trvalých riešeniach a zabezpečiť aby ich rozhodnutie bolo vykonané slobodne a bez nátlaku.*

Môžu sa však vyskytnúť situácie, kedy je voľba trvalého riešenia obmedzená kvôli podmienkam, ktoré to z rôznych príčin neumožňujú. Sloboda pohybu a pobytu nie je v týchto prípadoch porušená, no v krajnej situácii, ako napr. opakované katastrofy na tom istom území, mýnový terén a pod., byť obmedzená môže (sporná bola napr. relokácia v Sudáne, kedy vraj vláda nedokázala zabezpečiť bezpečnosť v presídlených táboroch, a tak zvažovala nútené presídlenie z Kalmy na juhu Darfúru, do inej časti krajiny²⁴⁶). Na druhej strane, v situáciách presídlenia vyplývajúce z vážneho porušovania ľudských práv, najmä z dôvodov etnického násillia, sú úrady povinné chrániť presídlených pred ďalším protiprávnym konaním a návraty nesmú byť trvalo zakázané.²⁴⁷

---

²⁴⁵ Framework on Durable Solutions for Internally Displaced Persons, s.2. Dostupné na internete: http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/reports/2010/04_durable_solutions/04_durable_solutions.pdf [cit. 2012-08-22]

²⁴⁶ <http://iwpr.net/report-news/concerns-over-sudanese-idp-relocation-plan> [cit. 2012-08-22]

²⁴⁷ Framework on Durable Solutions for Internally Displaced Persons, 19 s. Dostupné na internete: http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/reports/2010/04_durable_solutions/04_durable_solutions.pdf

ZHRNUTIE I. ČASTI

V súvislosti s vyššie uvedenou širokou škálou problémov a značnou obsiahlosťou témy, som sa snažila v tejto časti rigorózne práce poskytnúť náhľad na takmer každú z presídľeneckých problematik, najmä z pohľadu medzinárodného práva. Snažiac sa o popis existujúcich právnych noriem a postupných hlbším vnímaním komplikovanosti témy, sa postupne odhalili viaceré nedostatky, ktorými by sa malo viac zaoberať nielen na právnej, ale aj na sociálnej, ekonomickej globálnej úrovni a to spôsobom, ktorým by sa zjednotil systém právnej kategorizácie a identifikácie osôb, ich práv, potrieb a ochrany. Je potrebné, aby sa úsilie o zrealizovanie všetkých snáh dialo na niekoľkých úrovniach: medzinárodnej, národnej i lokálnej, a aby viedlo najmä k unifikovaným konkrétnym podmienkam a kritériám vzniku (nadobúdania) štatútu presídlenca, tak ako je to v prípade utečencov, a zároveň určiť aj podmienky na jeho odňatie, či zánik. Užitočné, hoci nie urgentné sa javí špecifikovať právnu pozíciu a charakter *Princípov* (či už v podobe obyčajového práva alebo so zachovaním ich pôvodného postavenia ako nezáväzného nástroja), čo by sprehládnilo podmienky ich používania a dalo odpovede na otázky, ktoré vyvstávajú pri ich implementácii, spolu so zachovaním princípu suverenity. Súčasnosť im v tomto smere síce veľmi nepraje i pre spomínaný nedostatok konsenzu štátov, no tie však na svetovom summite (World Summit Outcome) v roku 2005 uznali *Princípy* ako „dôležitý medzinárodný rámec pre ochranu vnútorne presídlených osôb“²⁴⁸. Interpretáciou takéhoto postoja by mohlo byť i to, že štáty síce odmietli ich právnu povahu, no nie je vylúčené, že (pri najlepších očkávaniach a naliehavosti riešiť presídľeneckú situáciu vo svete) by sa *Princípy* mohli v budúcnosti transformovať do formy univerzálneho dohovoru, alebo do podoby obyčajového práva. Zatiaľ však ostávajú v rovine praktického „vodítka“ pre štáty, ktoré bojujú s presídlením. Dnešná podoba *Princípov* (i napriek právnej nezáväznosti) dokáže ozaj pružne reagovať na presídľenecké situácie, a navzdory niektorým ich nedostatkom sa javia ako účinný zdroj pri tvorbe vnútroštátneho práva v oblasti presídlenia. Štáty svojimi zákonmi síce reagujú na presídlenie mnohými spôsobmi, ovplyvňované pri tom špecifickými vnútornými podmienkami (politickými, ekonomickými, geografickými, demografickými), no najťažšia úloha sa tu javí spôsob a postup identifikácie presídľeneckých osôb, ktorá je dôležitým aspektom pri umožnení prístupu k univerzálne i špecificky priznaným právam (ak ich národná legislatíva upravuje). Na realizáciu týchto úloh slúži systém registrácie, no v problematických podmienkach vnútorneho presídlenia sa tento javí ako nedostatočný, nepresný a nie vždy je schopný dostatočne zabezpečiť podstatu ochrany presídľencov a ich prístup k službám. Chýba tu efektívny monitorovací mechanizmus následkom čoho, je obtiažne určiť skutočný rozsah a objem potrieb pre presídľencov. Úloha

²⁴⁸ A/RES/60/1, 2005, art. 132. Dostupné na internete:

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan021752.pdf> [cit. 2012-08-22]

monitoringu je totiž dôležitou pri poskytovaní pomoci a umožňuje ľahšie a adresnejšie reagovať na vzniknutú situáciu. V súčasnosti je síce monitoring riešený prostredníctvom činnosti *Monitorovacieho centra pre vnútorné presídlenie (International Displacement Monitoring Centre, IDMC)*, založenom v roku 1998, *Nórskou utečeneckou Radou (NRC)*, no finálne riešenia v tejto oblasti závisia hlavne na vôli a možnosti štátov, ktoré by viedli centrálny register presídlených osôb, ktorý by pozostával zo zozbieraných dát z postihnutých oblastí, zisťovaných pomocou nezávislých lokálnych registrov. Je samozrejmé, že takéto opatrenia vyžadujú značné finančné, materiálne, technické, personálne a administratívne požiadavky. Pre tento účel sa ponúka možnosť medzinárodnej spolupráce v podobe vytvorenia nezávislých orgánov alebo pomoc ďalších aktérov vybavených mandátom na to určeným (príklad IDMC). Symbióza štátov a ďalších aktérov, na ktorú sa *Princípy* odvolávajú, by tak bola uvedená do života. Netreba tu však zabúdať na ochotu štátov v tomto smere spolupracovať alebo poskytovať predmetné informácie. To v súčasnosti spôsobuje i vratkosť a neobjektívnosť monitorovacieho mechanizmu. Už samotný fakt, že neexistujú žiadne presné štatistiky o počtoch presídlených osôb (všeobecne) dáva dôvod na názor, že zisťovanie skutočného stavu podmienok samotného presídlenia a pomery presídlených ostávajú na úrovni odhadov. Tým sa kontrola dodržiavania, či už samostatnej vnútornej legislatívy alebo *Princípov* (v štátoch, v ktorých tvoria súčasť práva) dostáva do neúčinnnej polohy. Ako problematické sa javia i trvalé riešenia, a to najmä v období, kedy síce jav presídlenia skončil, no presídleni ostávajú naďalej v zraniteľnej pozícii. V tomto smere by bolo potrebné prijať riešenia hlavne na lokálnej úrovni, spolu s posilňovaním autority a nezávislosti príslušných orgánov, hlavne z dôvodu ohrozenia rizikami, ktoré „postpresídlenecké obdobie“ prináša (nezamestnanosť, zmena sociálneho a ekonomického prostredia, atď.). Ďalšie riešenia sa ponúka v medzinárodnej organizácii, ktorá by zastrešovala presídlených, tak ako v prípade UNHCR. Účinnejším riešením sa javí rozšírenie mandátu UNHCR, nielen na poskytovanie humanitárnej pomoci, ale i na komplexnejšie riešenia problémov presídlených osôb. Presídlenecká situácia si totiž vo všeobecnosti žiada, aby konečným garantom dodržiavania ľudských práv a humanitárneho práva, bolo práve medzinárodné spoločenstvo. Komplikáciou k vyššie uvedenému, sa javí princíp suverenity, ktorého rešpektovanie však nemožno považovať ako nástroj na zneužívanie práv a odmietania humanitárnej pomoci (povinnosť jej prijatia nie je nikde explicitne vyjadrená). Suverenita totiž neznamená len právo vykonávať moc nad vnútornými záležitosťami, no nesie so sebou i veľkú zodpovednosť za správnu realizáciu a uplatňovanie práva.

II. POSTAVENIE UTEČENCŮ V MEDZINÁRODNOM PRÁVE

Utečenci zaujímajú v systéme medzinárodného práva dvojakú právnu pozíciu vyjadrenú

- 1.) *princípom štátnej suverenity*, ktorý okrem iného znamená, že vlády jednotlivých štátov nesú zodpovednosť za ochranu utečencov nachádzajúcimi sa na ich území a štát má zároveň právo kontrolovať ich vstup na svoje územie.
- 2.) *humanitárnymi zásadami, vychádzajúcich zo všeobecného medzinárodného práva a zo zmlúv*²⁴⁹. To so sebou prináša viacero dôležitých povinností zo strany štátov smerom k utečencom, ktoré im vyplývajú z ich medzinárodnoprávných záväzkov.

Zakotvenie štatútu utečenca v medzinárodnom práve a v národných právnych systémoch znamená výnimočnú pozornosť venovanú tejto skupine, no napriek rozsiahlym právnym úpravám patrí problematika utečenectva k najviac preberaným politickým otázkam súčasnosti.²⁵⁰

2.1 História utečenectva

Utečenecký problém je známy počas celej histórie. Prvotné písomné odkazy na ľudí utekajúcimi pred prenasledovaním sa našli v najstarších textoch písaných pred 3500 rokmi, počas rozkvetu impérií na Strednom východe. Pôvod termínu *utečenec-réfugié* (fr.) možno sledovať do obdobia roku 1648 počas kreovania Vestfálskeho mieru, v priebehu ktorého sa zrodilo aj moderné chápanie suverénneho štátu. Relatívne krátko pre týmto obdobím, môžeme utečenecký jav sledovať na českom území. „České zeme“ boli jedným územím, ktoré prijímali utečencov prenasledovaných z náboženských dôvodov (rudolfínska doba), aj oblasťou, odkiaľ ľudia pred prenasledovaním utekali najmä po udalostiach, ktoré nastali po bitke na Bielej hore.²⁵¹ Znamenalo to porážku českého protestantského odboja a tvrdú perzekúciu a vynútenú emigráciu protestantov.

I vo Francúzku bolo náboženstvo dôvodom prenasledovania a následného hľadania

---

²⁴⁹ GOODWIN-GIL, Guy. S, McADAM, Jane, The Refugee in international law. Third edition, Oxford: Oxford University Press, 2007, Introduction. ISBN: 978-0-19-920763-3.

²⁵⁰ .Ibid. Preface

²⁵¹ Uprchlíkem v Česku , Azylová politika, žadatelé o azyl, děti jako uprchlíci ..., Člověk v tísní – společnost při ČT, o. p. s. , 2004, s.2. Dostupné na internete:

http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/PINF_Azyl.pdf

útočiska. V roku 1685, potom čo sa ediktom z Fontainebleau zrušil *Nantský edikt* zaručujúcim náboženskú znášanlivosť, tisíce hugenotov utieklo z Francúzska, zo strachu pred náboženským prenasledovaním. Hugenoti dosiahli ochranu *Postupimským ediktom*, ktorý bol vydaný brandemburským kniežaťom a umožňoval hugenotom usadenie sa na jeho území.

Súhrn týchto udalostí možno považovať za začiatok súčasného tradičného chápania utečenectva, pokračujúc utečeneckými vlnami počas Francúzskej revolúcie až po 20. storočie, ktoré má na svedomí dve svetové vojny. Tie nasledovne zapríčinili ďalšie masové posuny perzekvovaného obyvateľstva.

Prvý krok v medzinárodnej spolupráci v oblasti záležitostí utečencov bolo vytvorenie (*Ligou národov*) funkcie *Vysokého komisára pre utečencov z Ruska* (1921). Veľkú časť postihnutých tvorili ruskí utečenci. Dôvodom boli hlavne politické zmeny po Veľkej októbrovej socialistickej revolúcii v roku 1917. Prvým Vysokým komisárom sa stal Fridtjof Nansen, známy hlavne v spojení s tzv. „*Nansenovými pasmi*“ (spomenuté nižšie), ktoré boli predchodcami cestovných dokladov v znení *Dohovoru z roku 1951*. Po Nansenovej smrti (1931) sa úrad transformoval na *Medzinárodný Nansenov úrad pre utečencov*.

V období 20-tych a 30-tych rokov 20. storočia schválila Liga národov viacero dohôd a konvencií týkajúcich sa žiadateľov o azyl a azylantov.

Medzi najvýznamnejšie patrili:

- *Dohoda z roku 1926 (Arrangement of 1926)*, sa týkala vydávania potvrdení totožnosti, ktoré nahradzovali cestovné doklady. Najskôr boli určené pre ruských emigrantov a v histórii sú známe pod pojmom *Nansenove pasy*. Podpísaním dohody z roku 1928, mohli tieto cestovné doklady používať aj asýrski, asýrsko-chladejskí a tureckí azylanti.
- *Dohovor o rozšírení istých opatrení prijatých pre ruských a arménskych utečencov na ostatné kategórie utečencov (1928)*, (*Arrangement Concerning the Extension to Other Categories of Certain Measures Taken in Favour of Russian and Armenian Refugees*): Vysoký komisár F. Nansen vypracoval správu, v ktorej rozdelil utečencov do skupín z hľadiska etnickej a územnej príslušnosti. Tento zoznam bol však príliš obsiahly, a tak bol revidovaný spôsobom, ktorým sa poskytla ochrana dvom postihnutým skupinám (tureckej a asýrsko-chaldejskej).
- *Dohovor o právnom postavení ruských a arménskych utečencov (1928)*, (*Arrangement Relating to the Legal Status of Russian and Armenian Refugees*): týmto *Dohovorom* sa vyjasnila potreba jednotnej definície utečenca a otázka jeho právneho postavenia. Vlády, ktoré prijali *Dohovor* sa zhodli, že je potrebné jasnejšie vymedziť právne postavenie ruských a arménskych utečencov a odporučili vymenovanie zástupcov Vysokého komisára pre utečencov „v čo najväčšom počte krajín“. Tiež urobili rad odporúčaní vládam krajín pobytu (termín „azyl“ nebol použitý) týkajúcich sa osobného stavu,

rozvodu, oslobodenia od reciprocity, od *cautio iudicatum solvi*, od obmedzujúcich pracovnoprávných predpisov, daní, vyhostenia a cestovných víz.²⁵²

- *Dohovor o funkciách zástupcov vysokého komisára Spoločnosti národov pre utečencov (1928) (The Agreement Concerning the Functions of the Representatives of the League of Nations, High Commissioner for Refugees)*: zaviedol konzulárnu asistenciu v rámci ochrany utečencov.
- *Dohoda týkajúca sa medzinárodného postavenia utečencov (Convention Relating to the International Status of Refugees)* bola ratifikovaná 28. októbra 1933, deviatimi štátmi, vrátane Francúzska a Veľkej Británie (tá však odmietla druhý odsek článku 3, ktorý pojednáva o predchádzaní odmietnutia vstupu na hraniciach), ktoré boli v tom čase považované za najdôležitejšie veľmoci.²⁵³ *Dohoda* zjednotila predchádzajúce dohody a obsahovala predpisy týkajúce sa osobného postavenia azylanta s možnosťami zamestnania, vzdelávania a iných sociálnych práv, ale taktiež obmedzovala možnosť ich vyhostenia z krajiny (non-refoulement).
- *Dohoda o postavení utečencov z Nemecka (Convention concerning the Status of Refugees coming from Germany)*: bola prijatá v roku 1938 (predchádzala jej *Dočasná dohoda o právnom postavení utečencov prichádzajúcich z Nemecka*, 1936) a vychádzala z ustanovení *Dohovoru* z roku 1933. Jej ustanovenia výraz *refoulement* nezmieňujú a bolo dokonca stanovené²⁵⁴ (*Dočasná dohoda*, III., čl. 4, ods.3), že v extrémnych prípadoch môže byť utečenec „poslaný späť za hranicu Reich“. Najskôr sa týkala žiadateľov z Nemecka, o rok neskôr sa formou prijatia protokolu rozšírila jej platnosť, aj na žiadateľov prichádzajúcich z Rakúska. Stala sa vzorom pre medzinárodné dohody v budúcnosti i z dôvodu, že riešila dve základné otázky: 1.) definíciu pojmu utečenec a 2.) jeho právne postavenie. Okrem pozitívnych vyjadrení v definíciách, dohoda obsahovala aj obmedzujúcu klauzulu, ktorou vyňala z okruhu medzinárodných právom chránených osôb jednotlivcov, ktorí využili vhodnú príležitosť k emigrácii.. V tom istom roku *Spoločnosť národov* založila pre potreby nemeckých utečencov úrad *Vysokého komisára pre utečencov z Nemecka*. Nansenov úrad a úrad Vysokého komisára pre utečencov z Nemecka nahradil v roku 1938, *Úrad Vysokého komisára Spoločnosti*

---

²⁵² League of Nations, *Arrangement Relating to the Legal Status of Russian and Armenian Refugees*, 30 June 1928, League of Nations Treaty Series, Vol. LXXXIX, No. 2005, Dostupné na internete: <http://www.refworld.org/docid/3dd8cde56.html>

²⁵³ 1.) JAEGER, G., On the history of the international protection of refugees, *Revue internationale de la Croix-Rouge International Review of the Red Cross*, Form IRRIC September 2001, Vol. 83 No 843 727. Dostupné na internete: http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/727_738_jaeger.pdf, 2.) League of Nations, *Convention Relating to the International Status of Refugees*, 28 October 1933, League of Nations, Treaty Series Vol. CLIX No. 3663, Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3dd8cf374.html>

²⁵⁴ 1.)Ibid., 2.) League of Nations, *Provisional Arrangement concerning the Status of Refugees Coming from Germany*, 4 July 1936, League of Nations Treaty Series, Vol. CLXXI, No. 3952, Dostupné na internete: <http://www.refworld.org/docid/3dd8d0ae4.html>

národov pre utečencov. Paralelne s ním vznikol na konferencii v Eviane *Medzivládny výbor pre utečencov* (1938-1947). Ten mal na starosti záležitosti rakúskych, nemeckých a neskôr španielskych utečencov.²⁵⁵

Utečenecká kríza počas druhej svetovej vojny spôsobila exodus približne 55 miliónov ľudí. V roku 1943 bola Organizáciou Spojených národov založená *Správa spojených národov pre hospodársku pomoc a obnovu* (UNRRA) aby poskytovala pomoc oslobodeným krajinám. V roku 1949 bola UNRRA rozpustená a jej úlohy boli transformované na *Medzinárodnú organizáciu pre utečencov* (IRO), ktorá bola založená v roku 1945. Tá mala na starosti špecializované úlohy nielen v oblasti utečenectva, ale aj presídlenia. IRO bola dočasnou agentúrou a činnosť vykonávala do roku 1951.

Dňa 14. decembra 1950 bol *Valným zhromaždením OSN* zriadený *Úrad Vysokého komisára OSN pre utečencov* (UNHCR). Jeho činnosť začala 1. januára 1951.

Pôvodný mandát bol obmedzený na tri roky (v roku 2003 Valné zhromaždenie OSN zrušilo požiadavku obnovovania mandátu) na doriešenie problému pomoci pre zvyšok utečencov z 2.svetovej vojny. Problém utečenectva však ani po vojne nebol vyriešený a postupom času sa netýkal len Európy. Alžírka vojna za nezávislosť v roku 1954 bola dôvodom prvej intervencie Vysokého komisára OSN pre utečencov mimo európskeho kontinentu. Následkom množstva utečencov z Alžírka, nastala aj zmena vnímania utečeneckej problematiky. Predtým ľudia utekali väčšinou jednotlivo, no následkom udalostí v Alžírsku sa utečenectvo začalo chápať ako masový jav.

Rok 1951 nebol iba rokom, kedy začal UNHCR vykonávať svoju činnosť, ale aj rokom prijatia jeho *Štatútu* a rokom *Ženevského Dohovoru o právnom postavení utečencov*, ktorý sa stal kľúčovým dokumentom v oblasti ochrany utečencov a povinností štátov. Rok 1951, je aj rokom zriadenia *Medzivládneho výboru pre migráciu*, ktorý je od roku 1989 známy pod názvom *Medzinárodná Organizácia pre Migráciu* (IOM).

Dohovor bol prijatý na *Konferencii splnomocnených zástupcov Spojených národov* v Ženeve 28. apríla 1951 a do platnosti vstúpil 22. apríla 1954. *Dohovor* pozostáva z preambuly, štyridsatichšiestich článkov zaradených v siedmich kapitolách a z dodatku.

Vzorom preň sa stala *Všeobecná deklarácia ľudských práv*, ktorá v čl. 14 deklaruje: „každý má právo vyhľadať a používať v iných krajinách azyl pred prenasledovaním“.

Aplikácia *Dohovoru* však narážala na časové obmedzenia stanovené 1. januárom 1951. Preto bol v roku 1967 prijatý *Protokol, týkajúceho sa právneho postavenia utečencov*, ktorý odstraňuje geografické (týkal sa len zmluvných štátov) a časové obmedzenia obsiahnuté v

---

²⁵⁵ JANKUV, J. Medzinárodné a európske mechanizmy ochrany ľudských práv. Bratislava: Iura Edition, 2006, 248 s. ISBN: 80-8078-096-X.

pôvodnom *Dohovore* (žiadnym spôsobom však nerozširuje definíciu utečenca),²⁵⁶ podľa ktorého: „zahŕňa iba tie osoby, ktoré sa stali utečencami v dôsledku udalostí pred 1. januárom 1951.“ Protokol „berúc na vedomie, že od prijatia tohto dohovoru sa vyskytli nové kategórie utečencov a že by takíto utečenci nemuseli patriť do pôsobnosti tohto dohovoru, považujúc za žiaduce, aby všetci utečenci mohli využívať rovnaké postavenie, aké je obsiahnuté v definícii dohovoru, bez vzťahu k časovému obmedzeniu 1. januárom 1951...“²⁵⁷

Dohovor sa spolu s *Protokolom* stali prvými medzinárodným univerzálnymi právnymi nástrojmi upravujúcich práva utečencov a povinnosti štátov pri ich ochrane a boli inšpiráciou pre mnohé regionálne a národné legislatívy v oblasti utečenectva. Popri týchto „tvrdých“ legislatívnych nástrojoch, existuje rad „soft law“ prameňov medzinárodného utečeneckého práva. I keď nie sú záväzné, poukazujú však na vývoj utečeneckého práva a odrážajú určitý politický záväzok k riešeniu utečeneckého problému. Medzi ne patrí napr. *Deklarácia o územnom azyle* prijatej *Valným zhromaždením OSN* v roku 1967, rezolúcie *Hospodárskej a Sociálnej Rady* a závery o medzinárodnej ochrane, prijaté *Výkonným výborom*.²⁵⁸

Súčasťou širokej škály právnych inštrumentov ochrany utečencov sa stali aj *Stanovy UNHCR*. Vysoký komisár je v nich vyzvaný, aby (okrem iného) poskytoval ochranu utečencom, ktorí podliehajú jeho kompetencii (pod záštitou OSN).

2.2 Utečenec

Najucelenejšiu a najvšeobecnejšiu definíciu ponúka *Dohovor o právnom postavení utečencov* z roku 1951.

Dohovor v článku 1. definuje utečenca ako „osobu, ktorá sa nachádza mimo svojho štátu, má oprávnené obavy pred prenasledovaním z rasových, náboženských a národnostných dôvodov alebo z dôvodu príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo zastávania určitých politických názorov, nemôže prijat' alebo v dôsledku uvedených obáv odmieta ochranu svojho štátu alebo osobe bez štátneho občianstva, ktorá sa nachádza mimo štátu svojho doterajšieho

---

²⁵⁶ Širšia definícia bola prijatá Organizáciou africkej jednoty (OAJ) v roku 1969, rozširujúca definíciu utečencov, i na osoby, nútené opustiť miesto svojho obvyklého bydliska, kvôli agresii, okupácii, cudzej nadvláde alebo udalostiam vážne narušujúcim verejný poriadok. Podobne zástupcovia stredoamerických štátov v roku 1984 vydal deklaráciu Kartagena, ktorá zahŕňa medzi utečencov utekajúce osoby pred všeobecným násilím, medzinárodnými konfliktami a vážnym narušením verejného života. I keď Úrad Vysokého komisára pre utečencov (UNHCR) bol vytvorený v roku 1950 na pomoc a ochranu utečencov v Európe po 2.sv. vojne, v priebehu rokov, UNHCR tiež pomohol skupinám, ktoré nutne nespádajú do definícia utečenca podľa Dohovoru a Protokolu. V Afrike, UNHCR ponúka pomoc a ochranu utečencom na základe OAJ definície.

JAMES R. LEWIS, CARL SKUTSCH, THE HUMAN RIGHTS ENCYKLOPEDIA, Volume Three. NY: M.E. Sharpe, INC, 2001, 859 s. ISBN: 0-7656-8023-8.

²⁵⁷ <http://www.ludiaakomy.sk/download/Newyorsk%C3%BD%20protokol.pdf> [cit. 2013-03-15]

²⁵⁸ <http://www.unhcr.org/3d464b239.html> [cit. 2013-03-15]

pobytu v dôsledku týchto udalostí, a ktorá sa tam vzhľadom na uvedené obavy nemôže alebo nechce vrátiť.“

Okrem tejto definície vznikli v rámci regionálnych právnych noriem extenzívnejšie definície. *Dohovor Organizácie africkej jednoty (Organization of African Unity, OAU)* je oblastnou dohodou prijatou v roku 1969. Týka sa špecifických aspektov utečeneckej problematiky v Afrike a k definícii utečenca obsiahnutej v *Dohovore* z roku 1951, pripojila objektívnejšie prvky (rozšírenie definície utečenca na osobu nútenú opustiť krajinu pôvodu nielen z dôvodu prenasledovania):

- „utečencom je každá osoba donútená opustiť svoju krajinu pôvodu kvôli agresii, okupácii, zahraničnej nadvláde alebo udalostiam, ktoré závažne narušajú verejný poriadok v časti štátu alebo v celej krajine“.

V roku 1984 prijala konferencia predstaviteľov latinskoamerických vlád a významných právnikov *Kartagenskú deklaráciu*. Podobne ako *Dohovor OAU* pripojila i *Kartagenská deklarácia* k definícii utečenca z *Dohovoru* z roku 1951 objektívnejšiu úvahu:

- „utečencami sú osoby, ktoré opustia svoju krajinu, „pretože ich životy alebo slobody sú ohrozené všeobecným násilím, zahraničnou agresiou, vnútorným konfliktom, rozsiahlym porušovaním ľudských práv alebo inými okolnosťami závažne narušajúcimi verejný poriadok“.

2.2.1 Rozbor definície utečenca

2.2.1.1 Osoby spadajúce do kategórie utečenca podľa Dohovoru a klauzuly určujúce priznanie utečeneckého štatútu

Právna teória a prax v oblasti utečeneckého práva umožnila pomocou definície podľa *Dohovoru* určiť kategorizáciu osôb spadajúcu pod medzinárodnú ochranu utečeneckého práva.

Pojmové kategorizácia utečenca:

Sur place: osoba, ktorá v okamihu odchodu z krajiny pôvodu nebola utečencom, stala sa ním však neskôr a to v dôsledku okolností, ktoré nastali v dobe jeho neprítomnosti.

In orbit: utečenec, ktorému je neustále odmietaná jeho žiadosť o azyl napriek tomu, že nebol vrátený do krajiny, kde mu hrozí prenasledovanie (v Európe sa vyriešil tento problém *Dublinským dohovorom* a to určením štátu zodpovedného za preskúmanie žiadosti o azyl podanou v jednom z členských štátov).

De facto: Osoba, ktorá nie je uznaná ako utečenec (v zmysle čl.1, *Ženevského dohovoru a Protokolu*), a ktorý je nie je schopný, alebo ochotný pre politické, rasové, náboženské, či iné platné dôvody vrátiť sa do krajiny pôvodu.²⁵⁹

Prima facie: osoby, o ktorých utečeneckom statuse bolo rozhodnuté v rámci väčšej skupiny v situáciách masových utečeneckých vln, bez individuálneho posudzovania.

Mandatórny utečenec: je chránený priamo UNHCR. Osoba môže byť súčasne mandatórnym utečencom, aj utečencom na základe *Dohovoru a Protokolu*. Ak niektorá z krajín nimi nie je viazaná, resp. osobe nie je priznaný štatút utečenca v rámci použitia časových alebo geografických obmedzení, v tom prípade má naďalej možnosť požívať ochranu Vysokého komisára za podmienok stanovených v štatúte.

Článok 1. sa delí na tri klauzuly (podľa *Príručky UNHCR o postupoch a kritériách pri priznávaní štatútu utečenca*), ktoré napomáhajú určiť právny status utečenca:

- **Inkluzívna klauzula**
- **Exkluzívna klauzula**
- **Cesačná klauzula**

Inkluzívna klauzula

Kategóriu utečencov podľa tejto klauzuly tvoria osoby, ktoré sú oprávnené na ochranu podľa Dohovoru, a sú to:

Štatutárni utečenci

Článok 1.1 *Dohovoru* o nich pojednáva ako o osobách, ktoré sú považované za utečencov v zmysle ustanovenia medzinárodných nástrojov, ktoré predchádzajú *Dohovoru* a podľa obecnej definície, ktorá stanoví za utečencov osoby, ktoré sa v dôsledku udalostí, ktoré nastali pred 1. januárom 1951, nachádzajú mimo svoju vlasť a majú oprávnené obavy pred prenasledovaním. Zoznam týchto osôb, ktoré spĺňajú kritérium právneho statusu utečenca bol, uvedený v záujme zabezpečenia spojenia prítomnosť s minulosťou a zaistenia kontinuity medzinárodnej ochrany utečencov

Ochrana sa pri tom vzťahuje primárne na osoby so štátnou príslušnosťou na rozdiel od **osôb bez štátnej príslušnosti** (*Dohovor* čl. 1A(2)).

Osoba bez štátnej príslušnosti je považovaná za utečenca, ak sa táto osoba nachádza „mimo štátu svojho doterajšieho pobytu“, a ktorá sa do tohto štátu zároveň nechce, alebo

---

²⁵⁹ Recommendation 773 (1976) on the situation of de facto refugee. ods. 1.

Poznámka: Tento termín nie je definovaný v právnom zmysle v členských štátoch EÚ. V Nemecku sa tomto zmysle odvoláva na utečenca, ktorý nepožiadal o azyl alebo ktorého žiadosť o azyl bola bez možnosti odvolania zamietnutá. Jeho odmietnutie, je však pozastavená, pretože život, fyzická bezpečnosť alebo sloboda sú v nebezpečenstve. Preto je takáto osoba v hostiteľskej krajine „tolerovaná“ základe humanitárneho práva.

nemôže vrátiť kvôli obavám z prenasledovania. V smere utečenectva, tak dostáva osoba bez štátnej príslušnosti rovnakú ochranu ako utečenec, nakoľko svojvoľné odopretie štátnej príslušnosti na základe rasy, náboženstva, národnosti, príslušnosti k určitej sociálnej skupine, alebo zastávania určitých politických názorov môže naznačovať, že takémuto jednotlivcovi by malo byť uznané postavenie utečenca.

Na základe *Príručky UNHCR o postupoch a kritériách pri priznávaní štatútu utečenca* je nutné, aby aj osoba bez štátnej príslušnosti mala oprávnené obavy z prenasledovania (tu je potrebné podotknúť, že apolita môže mať viacero miest obvyklého pobytu v niekoľkých štátoch, no zároveň môže mať obavy z prenasledovania v každom z nich).

Podľa iných názorov sa kladie otázka, či takúto osobu, u ktorej nie je prítomná možnosť vrátiť sa do krajiny jej obvyklého pobytu, je možné kvalifikovať ako utečenca na základe *Dohovoru*, a to bez toho aby musela preukázať oprávnené obavy z prenasledovania. Možnosť odlišného štandardu ochrany vychádza z gramatickej anomálie v čl. 1A(2), ktorá vytvára dojem, že požiadavka oprávnenej obavy sa neaplikuje rovnakým spôsobom pre tých, ktorí disponujú štátnym občianstvom a tých, ktorí sú bez občianstva.²⁶⁰

Túto skutočnosť podopierajú aj viaceré súdne rozhodnutia (Rakúsko, Nemecko). *Správny súd v Nemecku riešil prípad Palestínčana, ktorý určitý čas pobýval v Libanone a v roku 1978 prišiel do Nemecka na libanonský cestovný pas. Jeho žiadosť o azyl bola zamietnutá, no bol schopný naďalej regulovať svoje právne postavenie. Jeho pas bol v roku 1981 predĺžený, no ďalšie žiadosti z roku 1986 a 1987 libanonské orgány odmietali vybaviť. Žiadosti o vydanie cestovných dokladov pre osoby bez štátneho občianstva a utečenecké doklady mu boli taktiež zamietnuté. Keď v roku 1978 opúšťať Libanon, mal možnosť sa vrátiť, no neskôr na základe vyššie uvedených skutočností to viac nebolo možné. Hlavným sporným bodom bolo, či takéto osoby sú pod ochranou štátu, a či nemožnosťou vrátiť sa na miesto ich obvyklého pobytu môžu potvrdiť, alebo preukázať to, že sú utečencami v zmysle Dohovoru.*²⁶¹

Pozastavujúca klauzula

Dohovor sa nevzťahuje na všetkých utečencov. V čl.1, písm. C a D sú vymenované výnimky, kedy sa uvedená definícia neuplatní.

Ide o prípady, kedy osoba- utečenec:

- dobrovoľne znova požiada o ochranu štátu, ktorého je štátnym príslušníkom,
- po tom, čo stratí občianstvo, znova ho dobrovoľne nadobudne,
- nadobudne nové štátne občianstvo a nachádza sa pod ochranou štátu, ktorý jej toto

²⁶⁰ GOODWIN-GIL, G., S. McADAM, J. The Refugee in international law. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2007, 68 s. ISBN: 978-0-19-920763-3.

²⁶¹ Verwaltungsgericht Berlin = Administrative Court Berlin. 3 Nov. 1989. No. VG 10 A 4.88.

občianstvo udelil,

- *dobrovoľne sa opätovne usadí v štáte, ktorý opustila, alebo kam sa nechcela vrátiť zo strachu pred prenasledovaním,*
- *nemôže ďalej odmietat' ochranu štátu, ktorého je príslušníkom, z dôvodu zániku príčin udelenia statusu utečenca*
- *je schopná, súc osobou bez štátneho občianstva, vrátiť sa do štátu svojho predchádzajúceho pobytu, pretože zanikli okolnosti pre ktoré sa jej priznalo postavenie utečenca.*

Exkluzívna klauzula

Táto klauzula má vylučujúce účinky, ktoré pôsobia na osoby, ktoré i keď spĺňajú podmienky na štatút utečenca, napriek tomu ho získať nemôžu. Vzťahuje sa na osoby:

- 1) *ktoré v súčasnosti majú ochranu alebo pomoc iných orgánov alebo odborných organizácií Organizácie Spojených národov, než je Úrad Vysokého komisára Organizácie Spojených národov pre utečencov;*
- 2) *ktorých príslušné orgány štátu, v ktorom majú pobyt, priznali práva a povinnosti, ktoré udeľujú štátnym občanom tohto štátu;*
- 3) *u ktorých sú vážne dôvody domnievať sa, že*
  - *sa dopustili trestného činu proti mieru, trestných činov vojenských alebo trestných činov proti ľudskosti podľa medzinárodných dokumentov obsahujúcich ustanovenia o takýchto trestných činoch,*
  - *sa dopustili vážneho nepochitického trestného činu mimo štátu svojho azylu predtým, než v ňom boli prijatí ako utečenci (definíciu vážnych nepochitických zločinov, ktoré osoba spáchala mimo krajiny utečenca medzinárodné právo nepozná. V praxi ide najmä o závažné zločiny proti životu a zdraviu),*
  - *sú vinné za činy, ktoré sú v rozpore s cieľmi a zásadami Organizácie Spojených národov.*

1.) Jedinou skupinou spadajúcou pod toto ustanovenie patria v súčasnosti Palestínčania. *Agentúra OSN pre pomoc palestínskym utečencom na Blízkom východe (UNRWA, v minulosti bola známa i Agentúra OSN pre obnovu Kóreje/UNKRA) bola založená po arabsko-izraelskom konflikte, rezolúciou Valného zhromaždenia OSN 302 (IV) z 8. decembra 1949. K realizácii priamych programov pre pomoc a v prospech palestínskych utečencov došlo 1. mája 1950, kedy Agentúra začala svoju činnosť. Úloha Agentúry zahŕňa pomoc, ochranu a presadzovanie globálnej politiky v prospech palestínskych utečencov.*

Samotný Izrael sa rozhodol interpretovať jeho povinnosť prijímať žiadateľov o azyl

reštriktívnym spôsobom. Po prijatí reštriktívneho výkladu čl. 1(d) *Dohovoru o utečencoch* Izrael zistil, že Palestínčania nemajú nárok na poskytnutie azylu (nepriame donútenie Palestínčanov, buď zostať na palestínskych územiach, alebo požiadať o azyl v iných ,väčšinou v susedných krajinách ako je Egypt, Libanon, Jordánsko). Dôvodom pre takýto prístup bola a je bezpečnostná situácia v krajine. Izraelské azylové konanie totižto definuje kategóriu „*štátneho nepriateľa*“, ktorá zahŕňa príslušníkov z arabských a moslimských krajín, ktorým rovnako ako v prípade Palestínčanov, azyl nemusí byť poskytnutý (bližšie v časti o doplnkovej ochrane).²⁶²

Narastajúci problém palestínskych utečencov spôsobil opakované predlžovanie mandátu UNRWA (v súčasnosti je to do 30. júna 2014).

Podľa pracovnej definície UNRWA, palestínski utečenci sú osoby, ktorých obvyklé miesto pobytu bola Palestína medzi júnom 1946 a májom 1948, a ktorí prišli o svoje domovy a o zdroj obživy v dôsledku arabsko-izraelského konfliktu v roku 1948.²⁶³

Služby UNRWA sú k dispozícii všetkým tým, ktorí žijú v oblasti jej činnosti (Gaza, Západný breh vrátane východného Jeruzalema, Jordánsko, Libanon a Sýria), a ktorí spĺňajú definíciu, sú zaregistrovaní u *Agentúry* a potrebujú pomoc. Potomkovia pôvodných palestínskych utečencov sú tiež oprávnení na registráciu. Dneškom je to cca 5 miliónov palestínskych utečencov oprávnených na UNRWA služby.

Po založení UNRWA boli palestínski utečenci výslovne a zámerne vylúčení z režimu medzinárodného utečeneckého práva podľa *Dohovoru o právnom postavení utečencov* a *Protokolu* v prípade, ak sa im pomoc dostane zo strany UNRWA. UNHCR naopak poskytuje pomoc a ochranu tým palestínskym utečencom, ktorí sa nachádzajú mimo územia pôsobnosti a operácií UNRWA.

2.) Zaujímavosťou tejto časti *Dohovoru* je, že sa nevyžaduje aby sa jednotlivcom dostávalo práv, ktoré sa vzťahujú k občianstvu, v plnom rozsahu. S ohľadom na základné ciele ochrany však *právo vstupu do štátu* a *princíp non-refoulement* treba považovať za esenciálne.

3.) Úlohou tohto ustanovenia je zabránenie zneužitiu štatútu utečenca osobami zodpovednými za činy, ktoré sú odcudzované medzinárodným spoločenstvom. Najmä v spojitosti s týmto ustanovením sa vynára častá otázka uplatnenia princípu non-refoulementu.

2.2.1.2 „Mimo svojho štátu“

Pri tejto časti definície sa vyžaduje princíp exteritoriality. Utečenec sa musí nachádzať mimo územia štátu svojho občianstva, resp. svojho obvyklého pobytu. V prípade bipolitov alebo

²⁶² KRITZMAN-AMIR, T., BERMAN, Y. Responsibility Sharing and the Rights of Refugees: The Case of Israel. 2011, Vol. 41, 621s.

²⁶³ <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=86> [cit. 2012-04-15]

osôb s viacerými štátnymi občianstvami, sa takéto osoby stávajú utečencami, ak sa nachádzajú mimo územia týchto štátov a u každého z nich je splnená podmienka obavy z prenasledovania z dôvodov uvedených v *Dohovore*. V prípade, ak môžu využiť ochranu jedného zo štátov svojho občianstva, tak národná ochrana má prednosť pred medzinárodnou.

2.2.1.3. „Oprávnená obava“

Obava sa skladá zo *subjektívnej* a *objektívnej* zložky. *Subjektívnu zložku* tvorí *určitý stupeň obavy, stiesnenosti* spôsobený očakávaním niečoho zlého, nepríjemného. Strach môže byť prehnaný alebo naopak podhodnotený, no nikdy nemôže byť natoľko presne určený, aby sa mu prisúdila kvalifikovaná úloha, ktorú zohráva v procese posudzovania skutočného rizika. Tak, ako to obsahuje *Príručka o postupoch a kritériách na priznanie štatútu utečenca* (ďalej len *Príručka*): „(...) *Subjektívny charakter obáv z prenasledovania vyžaduje vyhodnotenie názorov a pocitov dotknutej osoby (...)*.“²⁶⁴

Pri subjektívnej zložke treba vziať do úvahy psychologické, ekonomické a sociálne pozadie žiadateľa, a preto sa tu vyžaduje *objektívna zložka*, ktorú predstavuje *oprávnenosť* slúžiaca ako formálny dôkaz, ktorý by mal podporiť túto obavu (napr. situácia v krajine). Na základe týchto zložiek by sa následne malo zistiť, či osoba čelí reálnemu riziku. Oprávnené obavy možno predpokladať tiež v prípade, ak daná osoba bola prenasledovaná aj minulosti, a to z dôvodov obsiahnutých v *Dohovore*. Oprávnené obavy sa týkajú sa nielen osôb, ktoré sú, alebo boli prenasledované, ale aj na tie, ktoré sa chcú prenasledovaniu vyhnúť.

Ako príklad pre vyššie uvedené, môže slúžiť rozsudok Súdneho dvora z 2. marca 2010 týkajúci sa konania o výklade čl. 11, ods. 1 písm. e) *smernice Rady 2004/83/ES z 29. apríla 2004 o minimálnych ustanoveniach pre oprávnenie a postavenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva, ako utečenci alebo osoby, ktoré inak potrebujú medzinárodnú ochranu a obsah poskytovanej ochrany* (Ú. v. EÚ L 304, s. 12; *Mim. vyd. 19/007, s. 96, ďalej len „smernica“*) v spojení s článkom 2 písm. c) *tej istej smernice*, kde sa v časti o prejudiciálnych otázkach uvádza:

(...)

(86.) *Treba pripustiť, že úroveň náročnosti zhromažďovania relevantných dôkazov na účely posúdenia okolností môže byť čisto z hľadiska vecnej správnosti skutkových zistení od prípadu k prípadu rôzna.*

(87.) *Osoba, ktorá sa po viacerých rokoch strávených mimo svojej krajiny v postavení utečenca, odvoláva na iné okolnosti, aby odôvodnila obavu z prenasledovania, v tejto súvislosti zvyčajne*

²⁶⁴ Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status P 52 (1979).

nemá rovnaké možnosti vyhodnotiť riziko, ktorému by bola vystavená vo svojej krajine pôvodu, ako ten žiadateľ, ktorý svoju krajinu pôvodu práve opustil.

(88.) Naproti tomu náročnosť požiadaviek, ktoré sa kladú na posudzovanie zhromaždených údajov sa nemení, či už v štádiu skúmania žiadosti o priznanie postavenia utečenca, alebo v štádiu skúmania otázky jeho zachovania, keď sa po tom, ako bol konštatovaný zánik okolností, ktoré viedli k priznaniu tohto postavenia, posudzujú iné okolnosti, na základe ktorých mohla vzniknúť opodstatnená obava z prenasledovania.

(89.) V týchto dvoch štádiách skúmania sa totiž posúdenie týka tej istej otázky a síce, či zistené okolnosti predstavujú takú hrozbu, že dotknutá osoba sa môže vzhľadom na svoju individuálnu situáciu odôvodnene obávať, že bude skutočne vystavená aktom prenasledovania.

(90.) Toto posúdenie závažnosti rizika treba v každom prípade vykonať opatrne a obozretne, keďže tu ide o otázky súvisiace s integritou ľudskej bytosti a s osobnými slobodami (...).

2.2.1.4 Prenasledovanie

Samotný pojem „*prenasledovanie*“ nie je definovaný v žiadnom medzinárodnom dokumente. Avšak jednotlivé štáty a aplikačná prax vytvorili niekoľko jeho výkladov.

Články 31 a 33 *Dohovoru* pri prenasledovaní referujú na ohrozenie života a slobody. Z čl. 33 možno vyvodiť, že ohrozenie života alebo slobody z dôvodu rasy, náboženstva, národnosti, politického presvedčenia, alebo príslušnosti k určitej sociálnej skupine je vždy prenasledovaním, no *to* môže zahŕňať, aj ďalšie závažné porušovanie ľudských práv.²⁶⁵ Podľa *Príručky* sa má vzhľadom na individuálne názory a pocity prihliadať na akékoľvek skutočné, alebo predpokladané opatrenia voči osobe, a s ohľadom na rozdiely v psychologickej stavbe jednotlivcov a podľa okolností každého prípadu by sa interpretácia toho, čo sa rovná prenasledovaniu mala líšiť.²⁶⁶

Viacere interpretácie poukazujú na „vodítka“ identifikujúce prenasledovanie, ktoré zahŕňajú:

- **vážnu ujmu** (ohrozenie života, slobody, zlé zaobchádzanie, signifikantné fyzické ohrozovanie alebo výrazné ekonomické ťažkosti, zabránenie prístupu k základným službám alebo zabránenie zárobkovej činnosti, a s tým znepřístupnenie zabezpečenia

²⁶⁵ 1.) GOODWIN-GIL, Guy. S, McADAM, Jane, *The Refugee in international law*. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2007, 90 s. ISBN: 978-0-19-920763-3.

2.) *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees HCR/IP/4/Eng/REV.1* Reedited, Geneva, January 1992, UNHCR 1979, čl. 51. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/3d58e13b4.html>

²⁶⁶ Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status* P 52 (1979).

živobytia, atď.).²⁶⁷

- **systematickosť**
- **diskrimináciu**

Okrem toho môže byť žiadateľ podrobený rôznym opatreniam, ktoré sa samy o sebe rovnajú prenasledovaniu (napr. diskriminácia v rôznych formách, hoci sama o sebe nevytvára základ pre prenasledovanie, okrem prípadov, ktoré sú v kombinácii s ďalšími nepriaznivými faktormi, napr. znečistené ovzdušie, neistota v krajine pôvodu). V takýchto situáciách môžu mať rôzne zúčastnené prvky vplyv na myseľ osoby takým spôsobom, ktorým sa dá rozumne odôvodniť požiadavka oprávneného strachu z prenasledovania na kumulatívnom základe.²⁶⁸

Vzhľadom na subjektívnu a objektívnu zložku oprávnenej obavy je nutné analyzovať vierohodnosť (*credibility*) ohrozenia života alebo slobody. Tá je totiž dôležitá pri definovaní obsahu prenasledovania, no ako bolo spomenuté vyššie, individuálna povaha jednotlivých situácií a okolností mnohokrát spôsobuje ťažkosti pri jeho určovaní.

Pojem „prenasledovanie“ je obsiahnutý aj v medzinárodnom trestnom práve, kde sa považuje za trestný čin proti ľudskosti:²⁶⁹ „prenasledovanie eskaluje do extrémnej podoby úmyselného a zámerného konania, ktoré je určené k zničeniu skupiny alebo jej časti, možno mať za to, že toto prenasledovanie určené k zničeniu skupiny alebo časť skupiny, činí genocídu.“²⁷⁰

Je nutné podotknúť, že prenasledovanie na vyššie uvedených základoch, nie možné zamieňať s oprávneným sťažaním a trestom za trestný čin podľa všeobecného práva; „utečenec je obeťou alebo potenciálnou obeťou nespravodlivosti, nie na úteku pred spravodlivosťou“.²⁷¹

2.2.1.5 Dôvody prenasledovania

Dohovor identifikuje päť nasledujúcich dôvodov prenasledovania:

- **rasa;**
- **náboženstvo;**
- **národnosť;**
- **príslušnosť k určitej sociálnej skupine;**

²⁶⁷ GOODWIN-GIL, Guy. S, McADAM, Jane, The Refugee in international law. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2007, 91 s. ISBN: 978-0-19-920763-3.

²⁶⁸ An Introduction Protection: protecting persons of concern to UNHCR, UNHCR, Ženeva, 1. Augusta 2010, para.55. Dostupné na internete: <http://www.hrea.org/learn/tutorials/refugees/Handbook/hbpart1.htm>

²⁶⁹ CRYER R., FRIMAN H., ROBINSON D. WILMHURST E, An Introduction to International Criminal Law and Procedure. 2nd Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, 184 s. ISBN-13: 978-0-521-11952-8.

²⁷⁰ Kupreskić et al. ICTY T. Ch. II 14.1.2000 para. 636.

²⁷¹ Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees HCR/IP/4/Eng/REV. 1 Reedited, Geneva, January 1992, UNHCR 1979, čl. 56. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/3d58e13b4.html>

- politické názory.

2.2.1.5.1 Rasa

Uvedomujúc si rozporuplnosť tohto pojmu sa *rasa* dá chápať v čo najširšom slova zmysle (či už na sociologickom, alebo antropologickom základe) zahrňujúc druhy etnických skupín, ktoré sú všeobecne a v bežnom slova zmysle považované za rasy. Pri jej určení možno vychádzať z definície rasovej diskriminácie, ktorá podľa *Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie* (1965) znamená: „akékoľvek rozlišovanie, vylučovanie, obmedzovanie alebo zvýhodňovanie založené na rase, farbe pleti, rodovom alebo na národnostnom alebo etnickom pôvode, ktorého cieľom alebo následkom je znemožnenie alebo obmedzenie uznania, používania alebo uskutočňovania ľudských práv a základných slobôd na základe rovnosti v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej alebo v ktorejkoľvek inej oblasti verejného života“.

Táto definícia nerobí žiaden rozdiel medzi diskrimináciou na základe etnického a rasového pôvodu z časti preto, že rozdiel medzi oboma zostáva diskutabilný, či už medzi sociológmi, biológmi alebo antropológmi. V britskom práve sa napríklad nachádza pojem „rasová skupina“, ktorá sa chápe ako „akákoľvek skupina ľudí, ktorá je definovaná odkazom na ich rasu, farbu pleti, národnosť (vrátane občianstva) alebo na ich etnický alebo národný pôvod.“²⁷²

Príslušnosť k určitej rase i napriek rozšírenej diskriminácii, neznamená okamžitý nárok na utečenecký status, no možno ju za určitých okolností považovať za dostatočný dôvod na jeho priznanie.

2.2.1.5.2 Náboženstvo

Medzi najvýznamnejšie medzinárodné dokumenty upravujúce slobodu myslenia, svedomia a náboženstva patrí *Všeobecná deklarácia ľudských práv*, ktorá zahŕňa aj „slobodu zmeniť svoje náboženstvo alebo vieru a slobodu sám, či spoločne s inými, verejne, alebo súkromne prejavovať svoje náboženstvo, alebo vieru vo výluke, v praktickom živote, bohoslužbe a obradoch“.

Z vyššie uvedených ustanovení vychádza aj *Deklarácia o odstránení všetkých foriem neznášanlivosti a diskriminácie zakladajúcich sa na náboženstve alebo na viere* (1981), ktorá nasledovne definuje termín „neznášanlivosť a diskriminácia zakladajúce sa na náboženstve a viere: akákoľvek odlišnosť, výnimka, obmedzenie alebo uprednostnenie založené na

---

²⁷² <http://www.cps.gov.uk/publications/prosecution/rpbcbook.html#a02> [cit. 2012-04-15]

náboženstve alebo viere, ktorého cieľom resp. dôsledkom je popretie alebo narušenie uznávania, užívania alebo výkonu ľudských práva a základných slobôd na základe rovnosti.“

Diskrimináciu založenú na náboženstve alebo viere navyše pokladá táto deklarácia za urážku voči ľudskej dôstojnosti.

2.2.1.5.3 Národnosť

Národnosť nemožno chápať len ako štátne občianstvo, ale aj ako príslušnosť k etnickej alebo lingvistickej skupine a môže sa prekrývať s výrazom „rasa“.

Prenasledovanie z dôvodov národnosti môže spočívať v nepriaznivých postojoch a opatreniach proti národnej (etickej, jazykovej, kultúrnej) menšine a za určitých okolností spôsobuje odôvodnený strach z prenasledovania, alebo spôsobenia inej ujmy. Vyskytujú sa prípady, kedy je nutné rozlíšiť prenasledovanie z dôvodov národnosti a prenasledovanie z dôvodov politických. Vtedy je konflikt medzi národnými skupinami spojený s politickými hnutiami, najmä tých, ktoré sa zaoberajú národnostnými otázkami.²⁷³

2.2.1.5.4 Sociálna skupina

Doposiaľ neexistuje žiaden špecifický a konkrétny zoznam sociálnych skupín v zmysle čl.1A (2) *Dohovoru*. Príslušnosť k sociálnej skupine je preto v súčasnosti chápaná na základe charakteru jednotlivých skupín v rôznych spoločnostiach, a na základe vyvíjajúcej sa legislatívy v oblasti ľudských práv.

Súdne rozhodnutia, nariadenia, zásady a postupy využívajú rôzne výklady toho, čo tvorí sociálnu skupinu v zmysle *Dohovoru* z roku 1951.

Napríklad v common law jurisdikciách dominujú dva prístupy:

- 1.) **prístup** tzv. „*chránených charakteristík/vlastností*“ (niekedy označovaný ako prístup nemennosti) skúma, či je skupina spájaná s nemennými charakteristikami alebo vlastnosťami, ktoré sú natoľko zásadné pre ľudskú dôstojnosť, aby sa ich osoba nemala vzdať. Nemenná charakteristika môže byť vrodená (napr. pohlavie alebo etnická príslušnosť) alebo nemenná z iných dôvodov (napr. zamestnanie alebo spoločenské postavenie). Rozhodovateľ tohto prístupu bude skúmať, či údajná skupina je definovaná:

- (a) vrodеныmi, nemennými charakteristikami,

²⁷³http://www.en.refugeelawreader.org/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=189&Itemid [cit. 2012-04-15]

(b) dočasným alebo dobrovoľným stavom, ktorý je nemenný z dôvodu historickej stálosti,

(c) charakteristikou alebo spojením s touto skupinou, ktoré sú tak zásadné pre ľudskú dôstojnosť, že členovia takejto skupiny by ju nemali byť nútení opustiť. Navyše tento prístup skúma, či skupina zdieľa spoločnú charakteristiku, ktorá z nich robí právoplatné skupiny, alebo ich odlišuje od spoločnosti. Tento spôsob rozlišovania je označovaný, ako prístup tzv. „sociálnej percepcie“. Tu opäť platí, že ženy, rodiny a homosexuáli sú podľa tejto analýzy uznané za konkrétne sociálne skupiny v závislosti od okolností a spoločnosti, v ktorej existujú.²⁷⁴

Zo spomínaných súdnych rozhodnutí, z ktorých predchádzajúce tvrdenia vychádzajú, možno spomenúť:

- **Prípád Acosta**, A-24159781 (*Matter of Acosta, A-24159781, 1 March 1985 US Board of Immigration Appeals*): (...) Prenasledovanie z dôvodu príslušnosti k určitej sociálnej skupine „odkazuje na prenasledovanie smerujúce k jednotlivcovi, ktorý je členom skupiny osôb, zdieľajúcich spoločnú nemennú charakteristiku, tj. charakteristiku, ktorej zmena nie je v moci jednotlivých členov skupiny, alebo má tak zásadný význam pre ich identitu alebo svedomie, že by nemalo byť pre nich povinnosťou aby ju zmenili...“²⁷⁵
- **Islam v. Minister pre vnútorné záležitosti** (*Islam v. Secretary of State for the Home Department; R v. Immigration Appeal Tribunal and Another, ex parte Shah [1999] UKHL 20, 25 March 1999 (UK House of Lords)*): (...)“Vo všeobecnej rovine by sa dalo hovoriť o existencii sociálnej skupiny v tom prípade, kedy bola skupina ľudí s osobitnou črtou spoločnosťou uznaná za odlišnú. Ako sa sociálne zvyky a sociálne postoje líšia od jednej krajiny k druhej, tak aj určité sociálne skupiny môžu byť rozpoznateľné v jednej krajine, no v iných nie“.²⁷⁶
- **Kanada (Generálny prokurátor) v. Ward** (*Canada (Attorney General) v. Ward [1993] 2 S.C.R. 689, 30 June 1993 (Supreme Court of Canada)*): „Pri objasňovaní obsahu určitej sociálnej skupiny by sa mali brať do úvahy ochrana ľudských práv a boj proti diskriminácii, ktoré tvoria základ pre medzinárodné iniciatívy pre ochranu utečencov. (...)Základ pre prenasledovanie určitej sociálnej skupiny sa skladá z troch kategórií: (1) skupiny definované vrodenu, nemennou charakteristikou, (2) skupiny, ktorých členovia sa dobrovoľne združujú (spoločujú) pre dôvody tak zásadné pre ich ľudskú dôstojnosť, že by nemali byť nútené toto spoločenstvo opustiť (3) skupiny spojené predchádzajúcim dobrovoľným stavom, ktorý je nezmeniteľný z dôvodu jeho

²⁷⁴ http://www.justice.gov/eoir/vll/benchbook/resources/UNHCR_Guidelines_Social_Group.pdf [cit.2013-03-15]

²⁷⁵ <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b6b910> [cit.2012-12-29]

²⁷⁶ <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3eb11c2f4> [cit.2013-03-15]

*historickej stálosti*²⁷⁷

Využitie uvedených postupov pri určovaní kategórie sociálnej skupiny v rozličných jurisdikciách vyjadruje názor, že ženy, homosexuáli, HIV infikované osoby, alebo osoby so zdravotným postihnutím, alebo dokonca celé rodiny môžu predstavovať určitú sociálnu skupinu v zmysle článku 1A (2).

Pre lepšie pochopenie a ilustráciu pojmu „určitá sociálna skupina“ možno pridať nasledované konkrétne prípady (rozhodnutia):

Príklad 1: Mrzačenie ženských pohlavných orgánov:

- *Fornah v. Secretary of State for the Home Department [2006] UKHL 46, 18 October 2006 (UK House of Lords):*

Je to prípad mladej ženy zo Sierra Leone, ktorá utiekla pred zmrzačením, no postavenie utečenca (podľa *Dohovoru*) jej bolo odmietnuté. Dôvodom bolo, že jej oprávnená obava z prenasledovania nespĺňala kritéria ani jedného z piatich konvenčných dôvodov. Minister rozhodol, že Fornah nie prenasledovaná z dôvodu „svojho členstva k určitej sociálnej skupine“ ako tvrdí, no pripustil, že v prípade, žeby bola nútená k návratu do krajiny pôvodu, mohla by byť vystavená nehumánnemu, ponižujúcemu zaobchádzaniu (porušenie článku 3, *Európskeho dohovoru o ľudských právach*).²⁷⁸

- *In re Fauzia Kasinga, No. 3278, 13 June 1996 (Interim Decision) (US Board Of Immigration Appeals):*

Ženy v Sierra Leone boli označené za sociálnu skupinu v zmysle článku 1A (2) dohovoru z roku 1951. Nesporné dôkazy dali jasne najavo, že ženy v Sierra Leone boli skupinou osôb zdieľajúcich spoločnú charakteristiku, a to z pozície sociálnej menejcennosti v porovnaní s mužmi, ktorá bola bez zásadných zmien v sociálnych hodnotách nemenná. Mrzačenie ženských pohlavných orgánov bolo extrémnym výrazom diskriminácie, ktorej subjektom boli všetky ženy v Sierra Leone. Nato aby bola identifikovaná široká sociálna skupina nepatriaca do ustálenej judikatúry, bolo by vhodné prijať alternatívnu definíciu najmä mrzačením nepostihnutých žien v Sierra Leone, presadzovanú v prípade Fornah a UNHCR. Táto definícia spĺňala kritériá *Dohovoru*. Jej spoločným rysom bolo totiž vnímanie žien ako odlišnej, a nie ako prenasledovanej skupiny.²⁷⁹

²⁷⁷ <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b673c> [cit.2013-03-15]

²⁷⁸ <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldjudgmt/jd061018/sshd.pdf> [cit. 2013-03-15]

²⁷⁹ <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=47bb00782> [cit. 2013-03-15]

Príklad 2: Sexuálna orientácia:

Refugee Appeal No. 1312/93, Re GJ, 30 August 1995 (New Zealand Refugee Status Authority):

„Homosexuáli v Iráne sú (roz)poznateľnou sociálnou skupinou, ktorá je spojená spoločnou vnútornou charakteristikou, ktorú predstavuje (najmä) ich sexuálna orientácia. Homosexualita je, buď vrodená, alebo nemenná charakteristika, alebo charakteristika tak zásadná pre identitu, alebo ľudskú dôstojnosť, že jej zmena by nemala byť požadovaná“.²⁸⁰

Hernandez-Montiel v. Immigration and Naturalization Service, 225 F.3d 1084, 24 August 2000 (US Court of Appeal for the 9th Circuit):

V Mexiku, homosexuáli so ženskou sexuálnou identitou predstavujú „určitú sociálnu skupinu“. Ženská sexuálna identita je nemenná, pretože tá bola žiadateľovi vlastná jeho identite, a v každom prípade by nemala byť jej zmena požadovaná.

Príklad 3: Politika plánovania rodiny:

V Číne funguje politika plánovania rodiny (ofic. „Politika národnej populácie a plánovania rodiny“), ktorá spočíva v snahe čínskej vlády obmedziť výraznú populačnú explóziu v krajine a preľudnenie. V roku 2010 bola dokonca uskutočnená kampaň, ktorej cieľom bolo sterilizovať takmer 10 tisíc ľudí v rámci zásahu proti rodičom, ktorí porušili pravidlá o rodinnom plánovaní.²⁸¹

Prípady, kedy bola takáto politika kritizovaná a označená ako dôvod na priznanie utečeneckého štatútu nie sú ojedinelé, o čom svedčia aj nasledovné vyjadrenia:

„Ženy v Číne, ktoré majú viac ako jedno dieťa, sú vystavené násilnej sterilizácii, a z toho dôvodu tvoria určitú sociálnu skupinu v zmysle definície Dohovoru“.²⁸² (...)“Zdieľajú podobný sociálny status a majú podobný záujem (...). Sú identifikované takým účelom (cieľom), ktorý je tak zásadný pre ich ľudskú dôstojnosť, že by nemalo byť pre ne povinnosťou aby ho zmenili“. Reprodukčná sloboda sa tu chápe ako základné právo a „nútená sterilizácia v rámci politiky jedného dieťaťa v Číne predstavuje prenasledovanie.“²⁸³

Podobný názor je zastávaný stanoviskom UNHCR, podľa ktorého nútená sterilizácia predstavuje porušovanie základných práv a povinné potraty alebo sterilizácie môžu znamenať mučenie, neľudské, alebo ponižujúce zaobchádzanie predstavujúce prenasledovanie. Poznomenáva tiež, že „právo alebo politiku, obmedzujúcich právo založiť rodinu, alebo

²⁸⁰ <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b6938> [cit. 2013-03-15]

²⁸¹ Denník SME, Čínske úrady chcú sterilizovať 10-tisíc ľudí v jednom meste, 16.apríl 2010.

²⁸² Cheung v. Canada (Minister of Employment and Immigration) (C.A.) Court of Appeal, Mahoney, Stone and Linden J.J.A. "Toronto, March 26; Ottawa, April 1, 1993. Dostupné na internete: <http://reports.fja.gc.ca/eng/1993/1993fca0404.html>

²⁸³ Ibid.

rozhodnúť sa slobodne a zodpovedne o počte a čase narodenia detí, možno považovať za perzekučné (...).²⁸⁴

Príklad 4: Zdravotné postihnutie:

Primárnou otázkou vo veci *Tchoukhrova v. Gonzales (Tchoukhrova v. Gonzales, 404 F.3d 1181, 21 April 2005 (US Court of Appeals) for the 9th Circuit* bolo, či rámci imigračných zákonov USA, môže byť azyl poskytnutý rodičom postihnutého dieťaťa prenasledovaným v rodnej krajine z dôvodu jeho zdravotného postihnutia, alebo či sa rodina musí vrátiť nedobrovoľne späť do domovskej krajiny, kde bude dieťa pravdepodobne čeliť ďalšiemu pretrvávajúcemu a vyčerpávajúcemu prenasledovaniu.

Išlo o prípad, kedy sa v Rusku narodilo dieťa (Evgenij) s diagnózou detskej mozgovej obrny. Postihnutie bolo spôsobené najmä nedbanlivosťou lekárov. Tesne po pôrode bolo dieťa násilne odtrhnuté od matky a následne hodené do kontajnera s odôvodnením, že lekári nevidia dôvod, prečo by dieťa malo ďalej žiť. Matka však dieťa našla, no to bolo umiestnené do zariadenia pre osirelé deti s vrodenými chybami. Rodičom boli odoprené návštevy, až sa im napokon podarilo svojho syna navštíviť. Podmienky, v ktorých deti žili boli desivé a rodičia sa preto rozhodli, i napriek silnému tlaku zo strany štátnych orgánov, nesúhlasiť s trvalou hospitalizáciou ich syna. Pri hľadaní lepšej zdravotnej starostlivosti vycestovali trikrát do USA. Po ich návrate do Ruska odmietli, na odporúčanie amerického lekára, syna zaočkovať s vzhľadom na jeho krehký imunitný systém. Tento krok však viedol k ťažkostiam pri poskytovaní akejkoľvek zdravotnej starostlivosti pre ich syna. Diagnóza detskej mozgovej obrny navyše viedla k odmietaniu prístupu do verejných škôl a to napriek tomu, že postihnutie bol fyzického, a nie mentálneho rázu. Okrem toho bolo dieťa podrobované sociálnemu odmietaniu a predsudkom, ktoré vyvrcholili fyzickým napadnutím, ktorého následkom bola s výnimkou telesných zranení i psychická trauma. Ataky pokračovali aj vo forme verejného urážania, a hoci matka podala trestné oznámenie, to bolo políciou zmietnuté zo stola. Po celú tú dobu sa vláda snažila dieťa hospitalizovať a preto matka spolu s ďalšími rodičmi založila asociáciu a publikovala článok, v ktorom kritizovala ruskú vládu v smere liečby detí so zdravotným postihnutím. Článok nebol uverejnený a boj pokračoval písaním listov, finančnými zbierkami, ale všetky snahy boli zmarené pokračujúcimi útokmi na rodinu, pasívnym prístupom polície a prepustením otca z práce, ktorú si nemohol nájsť nasledujúce dva roky. To spôsobilo, že rodičia nemohli poskytnúť adekvátnu ochranu pre svojho syna a preto rodina odišla v roku 2000 do USA.

Okrem iných právnych otázok sa v tomto prípade zvažovala i otázka príslušnosti

---

²⁸⁴ UN High Commissioner for Refugees, *UNHCR Note on Refugee Claims Based on Coercive Family Planning Laws or Policies*, August 2005, ods. 8, 10, 13. Dostupné na: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4301a9184.html>

k určitej sociálnej skupine a záverom bolo: „1) rodina, je členom určitej sociálnej skupiny, (2) škodu, ktorú utrpeli bola spôsobená na základe príslušnosti k tejto sociálnej skupine, a (3) ujma bola spôsobená vládou, alebo tými, ktorých vláda nechcela, alebo nemohla ovládať“.²⁸⁵

Federálny odvolací súd v San Franciscu napokon rozhodol, že rodina so zdravotným postihnutým dieťaťom, prenasledovaného v dôsledku svojho postihnutia, je spôsobilá pre politický azyl v USA. Odborníci v tomto prípade hovorili o zvlášť významnom rozhodnutí z dôvodu, že týmto rozhodnutím sa neposkytlo útočisko len Evgeniovi Tchoukhrovovi, ale i jeho rodičom.

Príklad 5: Príslušníctvo k rodine

Rodina „Thomasess“ prišla z Južnej Afriky do USA, aby zabránila hrozbe fyzického ublíženia a zavražďovaniu, ktorým trpela. Ich príčinou bola skutočnosť, že jeden z členov rodiny zle zaobchádzal s černošským obyvateľstvom počas jeho pôsobenia v Durbane. Život rodiny sa následkom toho natoľko skomplikoval, že požiadali v USA o udelenie azylu.

Finálne rozhodnutie sa nieslo v zmysle, že rodina v minulosti trpela prenasledovaním v dôsledku ich rodinnej príslušnosti, a to v zmysle príslušníctva k určitej sociálnej skupine: „(...) pojem sociálna skupina naznačil, že tu existoval určitý druh spojenia medzi osobami v skupine. Z čisto lingvistickej analýzy vyplýva, že prenasledovanie môže zahŕňať perzekúciu, buď trestaním ľudí, ktorí sú v určitom vzťahu a majú určitý stupeň podobnosti k sebe navzájom, alebo k osobám rovnakej triedy, alebo ktoré zdieľajú obdobné záujmy, ako sú etnický, kultúrny, jazykový pôvod, alebo vzdelanie, rodinné zázemie, alebo i hospodársku činnosť“.²⁸⁶

Príklad 6: Obchodované osoby

Na prvý pohľad sa môže zdať, že tieto osoby nespádajú do charakteristiky spoločnej preposudzovanie kritérií pre „určitú sociálnu skupinu“, no rozmach obchodovania s ľuďmi udáva v súčasnosti smer k zmenám, ktoré extenzívnym spôsobom identifikujú obchodované osoby ako členov sociálnej skupiny. Dôkazom je i rozhodnutie vo veci žiadateľky o azyl pochádzajúcej z Moldavska, ktorá bola obchodovaná za účelom vykonávania prostitúcie vo Veľkej Británii.

Stanovisko bolo v tomto prípade nasledovné: „bývalé obeť obchodovania s ľuďmi a bývalé obeť obchodovania s ľuďmi za účelom sexuálneho vykorisťovania sú schopné byť členmi určitej sociálnej skupiny (...) na základe ich zdieľaného spoločného zázemia, alebo

²⁸⁵ Victoria TCHOUKHROVA, Dmitri Tchoukhrova, and Evgeni Tchoukhrova, Petitioners v. Alberto R. GONZALES, Attorney General, Respondent. No. 03-71129. United States Court of Appeals, Ninth Circuit. Argued and Submitted September 1, 2004. Filed April 21, 2005, III., A., 26

²⁸⁶ Michelle Thomas et al. v. Alberto R. Gonzales, Attorney General, 02-71656; A75-597-033; A75-597-034; A75-597-035; A75-597-036, United States Court of Appeals for the Ninth Circuit, 3 June 2005. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/42d0f0854.html> [cit. 2012-12-30]

predchádzajúcej skúsenosti byť obeťou obchodovania“.²⁸⁷

Prípady 7: Deti v ohrození

I deti môžu za určitých okolností tvoriť „určitú sociálnu skupinu“, tak ako to bolo v prípade *Lukwago v. Ashcroft*. Pri preskúmaní prípadu odvolacím súdom (*United States Court of Appeals for the Third Circuit*) bol vyjadrený názor, že bývalý detský vojak z Ugandy, Lukwago, má nárok na azyl na základe oprávnených obáv z budúceho prenasledovania zo strany LRA (*Lord's Resistent Army*), pretože trieda bývalých detských vojakov, ktorí utiekli z LRA zapadá do zákonnej definície „určitá sociálna skupina“ a „pretože existujú dôkazy, že trieda (bývalých detských vojakov) môže byť vo väčšom nebezpečenstve zo strany LRA, než širšia populácia (...)“²⁸⁸

I keď výber prípadov bol náčrtom hlavne anglo-americkéj jurisdikcie z pohľadu vnímania „určitej sociálnej skupiny“, poukazuje sa ním na možnosti jej širokej interpretácie, (i na komplikácie s jej jednoznačnou aplikáciou) a to hlavne z dôvodu, že viaceré prípady boli zo začiatku odmietnuté zo strany imigračných úradov. Navyše rozhodnutia tohto druhu môžu predstavovať významný krok k postupnému ustáleniu rozoberaného pojmu v medzinárodnej právnej oblasti.

K uvedenému je potrebné dodať, že i UNHCR sa domnieva, že z dôvodu náročnosti problematiky je vhodné prijať jeden štandard, ktorý obsahuje oba dominantné prístupy: „určitá sociálna skupina je skupina osôb, ktoré majú spoločnú vlastnosť inú ako je hrozba z prenasledovania, alebo ktoré sú vnímané spoločnosťou ako skupina. Charakteristikou je často to, čo je vrodené, nemenné, alebo čo je inak zásadné pre ľudskú identitu, svedomie alebo výkon ľudských práv“.

Táto definícia zahŕňa vlastnosti, ktoré sú historické, a preto nemôžu byť zmenené a tie, ktoré sa hoci zmeniť dajú, meniť by sa nemali, pretože sú úzko späté s totožnosťou osoby, alebo sú výrazom základných ľudských práv osoby.²⁸⁹ Príkladom môže byť práve *pohlavie* a *rod*, a hoci vzhľadom k tomu, že nie sú vymenované v *Dohovore*, ani v *Protokole* ako dôvody prenasledovania, čoraz viac krajín ich prijíma ako dôvod prenasledovania, a ako „podkategóriu“ sociálnej skupiny, pretože práve tieto vlastnosti sú vrodené a nezmeniteľné. Podobné riešenie uznal aj Výkonný výbor UNHCR v zmysle článku 1 (A) (2) *Dohovoru o právnom postavení utečencov*.²⁹⁰

²⁸⁷ *SB (PSG - Protection Regulations - Reg 6) Moldova v. Secretary of State for the Home Department*, CG [2008] UKAIT 00002, United Kingdom: Asylum and Immigration Tribunal / Immigration Appellate Authority, 26 November 2007, Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/47837c902.html>

²⁸⁸ *Lukwago v. Ashcroft, Attorney General*, 02-1812, United States Court of Appeals for the Third Circuit, 14 May 2003, Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/47a7078c3.html>

²⁸⁹ GUIDELINES ON INTERNATIONAL PROTECTION: “Membership of a particular social group” within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, s.3,4.

²⁹⁰ UNHCR, utečenkyně a medzinárodná ochrana (Ženeva, 1885), záver č. 39 (XXXVI), odsek (k).

Na uvedených prípadoch sa taktiež ukázalo, že rodové a sexuálne násilie môže mať podobu znásilnenia, sexuálneho násillia, sexuálneho vykorisťovania, sexuálneho obťažovania, sexuálneho násillia použitého ako vojenská zbraň a nástroj mučenia. Okrem toho zahŕňa aj socioekonomické násillie, fyzické, emocionálne a psychologické násillie²⁹¹, prípadne ich rôzne kombinácie, pričom tu neexistuje žiadna hierarchia dôležitosti pri ich posudzovaní a navyše môžu spadať pod kategórie rôznych trestných činov podľa medzinárodného trestného práva. Faktom však ostáva, že väčšina krajín sveta nezaraďuje pohlavie/rod do kategórie sociálnej skupiny, a tým pádom ich nepovažujú ani za dôvod prenasledovania. Príčinou ja najčastejšie reštriktívny výklad hmotného práva a tiež to, že krajiny veľakrát neuznávajú širokú škálu rizikových podmienok, ktoré majú za dôsledok vznik utečeneckého štatútu.

2.2.1.5.5 Politické názory

Prenasledovanie tohto druhu znamená, že sa zastávajú názory, ktoré úrady netolerujú. S najväčšou pravdepodobnosťou ide názory znamenajúcich kritiku pre ich politiku alebo postupy. Je však nutné preukázať vedomosť orgánov o takýchto názoroch - v opačnom prípade tu chýba dôvod k prenasledovaniu. Ako príklady možno uviesť verejné vyjadrenie názorov, účasť na protiviládných protestoch a pod..

Osoby, ktoré skrývajú svoje politické názory, potom čo opustili svoje krajiny, môžu byť tiež oprávnené na štatút utečenca a to v prípade, ak môžu preukázať, že ich názory budú pravdepodobne dôvodom prenasledovania po ich návrate domov.²⁹²

2.2.1.6 „Nemôže alebo nechce prijať ochranu štátu“

Táto časť definície znamená, že inštitúcie štátu pôvodu nemôžu, alebo z rôznych príčin odmietajú garantovať ochranu. Čo predstavuje odmietnutie ochrany, musí byť stanovené v súlade s okolnosťami prípadu. Ochrana zo strany štátu môže byť chápaná v dvoch smeroch, a to ochrana *vnútorná* a ochrana *vonkajšia*. Vnútoraná ochrana zahŕňa ochranu hodnôt ako života, zdravia, slobôd a je garantovaná vnútroštátnym právom. Ochrana vonkajšia spadá pod diplomatickú ochranu (vydávanie dokladov pre osoby žijúce v zahraničí, právo na návrat).²⁹³ Ak sa zdá, že žiadateľovi boli odopreté služby (napr. odmietnutie vydania cestovného pasu alebo predĺženie jeho platnosti, alebo odmietnutie návratu do domovského štátu), ktoré sa obvykle

²⁹¹ Sexuálne a rodové násillie voči utečencom, navrátencom a presídleným osobám. UNHCR, Bratislava: máj 2003, s. 19-23.

²⁹² <http://www1.umn.edu/humanrts/edumat/studyguides/refugees.htm> [cit. 2012-02-15]

²⁹³ GOODWIN-GIL, G., S., McADAM, J., The Refugee in international law. Third edition, Oxford: Oxford University Press, 2007, s.3. ISBN: 978-0-19-920763-3.

priznávajú štátnym občanom, môže to predstavovať odmietnutie ochrany v rámci definície.²⁹⁴

2.3 Utečenec „*Prima facie*“

Ako bolo spomenuté, povaha individualizovaného utečenectva sa vzhľadom na povahu vojenských konfliktov, začala meniť do formy masovosti. V týchto prípadoch existuje možnosť štátu priznať týmto osobám právne postavenie utečencov na skupinovom základe. Je však dôležité spomenúť, že priznanie štatútu pre skupiny na *prima facie* základe nie je spomínané v žiadnom medzinárodne záväznom právnom dokumente zaoberajúceho sa utečeneckým právom, a nie je prítomné ani v rámci prípravných prác (*travaux préparatoires*) na *Dohovore*.

Zmysel tohto inštitútu spočíva v tom, že každý z danej skupiny utečencov sa považuje za evidentného utečenca na *prima facie* základe, ak neexistujú dôkazy o opaku. Štát, tomto zmysle (v spolupráci s UNHCR), môže rozhodnúť o udelení štatútu utečenca celej skupine na základe objektívnych informácií o podmienkach v krajine pôvodu.

S vzhľadom na charakter *prima facie* sú známe dva hlavné myšlienkové prúdy:

1. George Okoth-Obbo je toho názoru, že pod pojmom *prima facie* sa rozumie predbežné posúdenie osoby, alebo osôb ako utečencov, bez nutnosti určenia štatútu utečenca pre jednotlivcov s konečnou platnosťou. Podstata spočíva v tom, že štatút *prima facie* je prezumpčný a tento predpoklad trvá dovtedy, kým nie je rozhodnuté o opaku. Vychádza pritom z faktu, že kým postavenie utečenca má byť spravidla stanovené na individuálnom základe, existujú situácie, kedy boli celé skupiny nútené utiecť, a to na základe takých okolností, ktoré naznačujú, že členovia takýchto skupín by mohli byť považovaní za utečencov aj individuálne. V takýchto situáciách je potreba pomoci naliehavá, ale z praktických dôvodov nie je možné individuálne posúdenie štatútu utečenca pre každého člena skupiny.²⁹⁵

2. Ivor Jackson zas tvrdí, že uznanie štatútu *prima facie* oprávňuje túto skupinu k predpokladu, že jednotliví členovia skupiny sú utečenci, a tak môžu ťažiť z medzinárodnej ochrany a pomoci. Zachovávajú si svoj charakter utečenca dovtedy, kým neexistujú silné a presvedčivé náznaky

---

²⁹⁴ Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, HCR/IP/4/Eng/REV.1 Reedited, Geneva, January 1992, UNHCR 1979, art. 99.

²⁹⁵ Okoth-Obbo, G., Thirty Years On: A Legal Review of the 1969 OAU Convention Governing the Specific Aspects of Refugee problems in Africa, Paper Presented at the Special OAU/UNHCR Meeting of Government and Non-Government Experts Technical Experts on the 30th Anniversary of the 1969 OAU Refugee Convention, para 85. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/42d673472.pdf>

(dôkazy), že nie sú utečencami, alebo zanikli okolnosti, pre ktoré im bol štatút utečenca priznaný.²⁹⁶

Prvý názor počíta s predbežnou a potenciálnou možnosťou uznania štatútu (...) „že členovia takýchto skupín **by mohli byť** považovaní za utečencov aj individuálne“, no z uvedených dôvodov im individuálny štatút nie je udelený, „až kým nebude rozhodnuté o opaku“. Na základe tohto možno predpokladať, že tento opak by mal byť dokázaný, aby sa mohlo účinne rozhodnúť o štatúte utečenca na individuálnom základe. Vystáva otázka, čo bude nasledovať, ak spomínaný opak nemožno s určitosťou, ktorá by stačila na určenie štatútu dokázať. Keďže štatút *prima facie* je tu prezumpčný, pokračuje? V akom zmysle a za akých podmienok? Ako nasledovne určiť skutočný stav jednotlivcov?

Druhý názor ráta s možnosťou budúceho posúdenia individuálneho postavenia podporený podmienkou „silných a presvedčivých“ dôkazov a zánikom okolností. Tento názor bol prijatý aj praxou Rakúska, ktoré muselo v rokoch 1956-1957 reagovať na masívny prísun maďarských utečencov (neskôr aj Juhoslávia). Na základe pôsobnosti *Dohovoru* im vydávali osvedčenie o spôsobilosti (akonáhle to bolo technicky možné), ibaže následným šetrením sa ukázalo, že nie každý jednotlivec mal nárok na výhody plynúce z *Dohovoru*.

Hoci oba názory majú v určitých bodoch správne pochopenie problematiky, nedávajú jednoznačné odpovede na množstvo komplikácií súvisiacimi s *prima facie* štatútom (aké sú štandardy pre posúdenie štatútu *prima facie*?, aké práva sa vzťahujú na *prima facie* utečencov? v akej miere? atď.) Je preto potrebné podrobnejšie skúmanie tejto oblasti, ktorá zahŕňa i hodnotenie vplyvu prvotného priznania *prima facie* pre ďalšie fázy a pravidlá rozhodovania o osude *prima facie* utečeneckých skupín a úlohu dôkazu (vrátane jeho presvedčivosti (*legal burden*) a dôkazného bremena (*evidential burden / onus probandi*) v tomto procese.

Podľa iných názorov sa status utečenca môže vzťahovať len na jednotlivca-osobu, tak ako to ustanovuje definícia *Dohovoru*, ktorá obsahuje termín „osoba“ a nie „osoby“.²⁹⁷ Na podporu tohto tvrdenia slúži aj fakt, že Vysoký komisár Schnyder odmietol, v súvislosti so spomínanou vlnou maďarských utečencov, zahrnúť uznanie skupiny na *prima facie* základe pod jeho mandát. Pre skupiny utečencov, vnútorne presídlené osoby a iné kategórie osôb nespádajúce pod mandát UNHCR, no vyžadujúce ochranu, boli zriadené tzv. „dobré služby“ (*good offices*).

Na základe viacerých štúdií sa potvrdil záver, že uznanie *prima facie* štatútu sa používa

---

²⁹⁶ JACKSON I., *The Refugee Concept in Group Situations*. The Netherlands: Kluwer Law International, 1999, 4s. ISBN: 90-411-1228-6.

²⁹⁷ *Prima facie* determination of refugee status, An overview and its legal foundation, Working Paper Series No. 55, Refugee Studies Centre, Oxford Department of International Development University of Oxford, January 2010, s.10. Dostupné na internete: http://www.rsc.ox.ac.uk/publications/working-papers-folder_contents/RSCworkingpaper55.pdf

skôr z praktického hľadiska na pomenovanie, respektíve označenie unikátnej situácie v utečeneckom práve, v prípadoch, kedy štát postráda kapacitu na individuálne uznanie statusu utečenca. Aj v stanovisku UNHCR sa uvádza, že z hľadiska počtu utečencov a z hľadiska prijímajúceho štátu, je politika „*masového prílevu*“ definovaná na základe rýchlosti prílevu, ktorý je v rovnováhe s veľkosťou prijímajúcej krajiny a jej kapacitou spracovať jednotlivé prípady pre uznanie utečeneckého statusu.²⁹⁸

Podľa viacerých názorov a vzhľadom na vyššie uvedené, je termín „*prima facie*“ právne neistý a chýba tu autoritatívne a presné určenie jeho používania. Je tiež kvalitatívne odlišný od individuálneho uznania statusu utečenca a to z niekoľkých hľadísk:

- *na osoby, ktoré sú označené za prima facie utečencov nespadá úprava vylučovacích ustanovení spod ochrany na základe Dohovoru (uvedené nižšie). Je viac zameraná na úvahy o zaradení takýchto osôb do ochrany takým spôsobom, aby spĺňali kritéria Dohovoru o ochrane;*
- *nie je tu prítomná žiadna konkrétna doba trvania tohto statusu. Ten trvá dovtedy, kým nie je určený individuálny utečenecký status;*
- *na uznanie statusu prima facie sa vzťahuje dočasné riešenie lokálnej integrácie a repatriácie, nie však presídlenia, čo sa líši od inštitútu dočasnej ochrany.*

Ako sa spomína, pojem *prima facie* sa nenachádza v *Dohovore*, ani v jeho *Protokole*, čo sú záväzné právne dokumenty. Existujú však dva spôsoby ich výkladu, a to na základe:

- *Viedenského dohovoru o zmluvnom práve z roku 1969 a to článkom 31;*
- *predložením otázky Medzinárodnému súdnemu dvoru (MSD/ ICJ), kde je možné riešenie pre túto otázku na základe doložky o obligatórnej jurisdikcii MSD v prípade, ak by sa pojem prima facie stal súčasťou medzinárodného právneho dokumentu.*

Na jednej strane absencia akéhokoľvek medzinárodného inštrumentu, ktorý by poskytoval štandardy pre uznanie štatútu na *prima facie* základe, a na druhej strane jeho nevyhnutná potreba pre riešenie urgentných situácií masových utečeneckých vln zapríčinili špecifickú úpravu tohto inštitútu v rámci jednotlivých vnútroštátnych nástrojov. Sú známe dva základné spôsoby ktoré zaručujú skupinový utečenecký štatút.:

1.) **Ministerské vyhlásenie:** utečenecký štatút na *prima facie* základe môže byť garantovaný ministrom alebo iným kompetentným orgánom. Príkladným štátom je Tanzánia, kde bol tento

---

²⁹⁸ Prima facie determination of refugee status, An overview and its legal foundation, WORKING PAPER SERIES NO. 55, Refugee Studies Centre, Oxford Department of International Development University of Oxford, January 2010, s.10. Dostupné na internete: http://www.rsc.ox.ac.uk/publications/working-papers-folder_contents/RSCworkingpaper55.pdf

spôsob upravený dnes už zrušeným zákonom *Refugee Control Act 1966*. Súčasná legislatíva upravujúca *prima facie* je v Tanzánii obsiahnutá v *Refugees Act (1998)*. Ďalším štátom upravujúcim spôsob ministerského vyhlásenia je Južná Afrika v *South African Refugees Act (1998)* (*Zákon/Act č. 19544, hlava 6, časť 35 (1)*). Hlavnou prednosťou ministerského vyhlásenia je odstránenie nutnosti individuálneho určenia statusu každého žiadateľa, ktoré môže byť v niektorých prípadoch hromadného prílevu neuskutočiteľné a príliš nákladné.²⁹⁹ I napriek tejto výhode, v pozadí ostáva riziko politického rozhodovania.

2.) **Určenie právneho postavenia určeným subjektom:** táto metóda vyžaduje aby každý zo žiadateľov prichádzajúci v rámci masového prílevu predstúpil pred určený subjekt a predložil svoj prípad. Tento orgán potom rozhodne na základe objektívnych skutočností v krajine pôvodu žiadateľa, či je alebo nie je táto osoba utečencov v zmysle akejkoľvek platnej definície.³⁰⁰

Zvláštnosťou je, že priame používanie pojmu „*prima facie*“ je prítomné v národných legislatívach štyroch štátov: Albánsko, Burundi, Keňa a Sierra Leone, hoci v malých odchýlkach:

- V **albánskom** azylovom práve (*Law on Asylum*)³⁰¹ z roku 1998, sa *prima facie* spája s dočasnou ochranou (čl.14) v prípade „prílevu veľkého rozsahu“ (*large scale influx*) (čl. 31.1).
- V **Burundi** existuje ohľadom poskytovania ochrany na *prima facie* základe **Zákon o azyle a ochrane utečencov** z roku 2008 (*Loi No. 1/32 du 13 novembre 2008 sur l'asile et la protection des réfugiés au Burundi /Asylum and Refugee protection Act*)³⁰². Podobne ako v prípade Albánska, sa *prima facie* štatút používa pri masovom príleve v prípade medzinárodného, občianskeho konfliktu, alebo v prípadoch všeobecného násillia. Štatút udeľuje minister vnútra po dobu max. 6 mesiacov od príchodu. Na posúdenie uznania skupiny je vytvorená *ad hoc* komisia, ktorá okrem iného, zhromažďuje informácie o dôvodoch masového prílevu a poradná komisia, ktorá udeľuje *prima facie* utečencom prechodný pobyt po dobu 3 mesiacov s možnosťou predĺženia (1x).
- **Keňský** utečenecký zákon z roku 2006 (*The Refugees Act, 2006 [Kenya], No. 13 of*

²⁹⁹ RUTINWA, B., New issues in refugee research, Working paper No. 69, *Prima facie* status and refugee protection, Faculty of Law, University of Dar es Salaam, Tanzania, October 2002, s. 9. Dostupné na internete: <http://www.refworld.org/pdfid/4ff3f8812.pdf>

³⁰⁰ Ibid.

³⁰¹ *Law on Asylum in the Republic of Albania* [Albania], No. 8432, 14 December 1998. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b5c07.html>

³⁰² Loi No. 1/32 du 13 novembre 2008 sur l'asile et la protection des réfugiés au Burundi [Burundi], No. 1/32, 13 November 2008. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/49eef2572.html>

2006, 30. December 2006),³⁰³ používa definíciu *prima facie* v nasledujúcom zmysle: „osoba bude považovaná za *prima facie* utečenca na účely tohto zákona, pokiaľ táto osoba v dôsledku vonkajšej agresie, okupácie, cudzej nadvlády alebo udalostí, ktoré vážne narušujú verejný poriadok v ktorejkoľvek časti, alebo v celej krajine jej pôvodu, alebo jej štátnej príslušnosti, je nútená opustiť miesto svojho obvyklého pobytu, aby hľadala útočisko na inom mieste mimo svojej krajiny pôvodu alebo štátnej príslušnosti“ (časť 3.2).

Na rozdiel od albánskeho práva sa pri *prima facie* nespája s „prílevom“ (masovým charakterom) utečencov, a tak sa môže flexibilne aplikovať aj na jednotlivcov, hoci sa tu nestráca ani zmysel poskytnutia statusu *prima facie* pre celé skupiny osôb.

- **Sierra Leone** má od roku 2007 **Zákon o ochrane utečencov** (*The Refugees Protection Act, 2007 [Sierra Leone], No. 6 of 2007, 30 August 2007*)³⁰⁴. Ten stanovuje, že ak kompetentný úrad považuje akúkoľvek skupinu osôb za utečencov na základe definície písmena a.), b.), c.) alebo d) v odseku 1, v časti 2, môže deklarovať túto skupinu za utečencov. Takéto vyhlásenie môže kedykoľvek zmeniť alebo zrušiť. Vyhlásenia úradu sa tiež vzťahujú na rozsiahly príliv osôb (large scale influx), pričom v súvislosti s týmto prílevom, je nutná konzultácia s reprezentantom UNHCR. Na základe ustanovení zákona sa spája *prima facie* štatút s masovým charakterom utečeneckého javu.

Porovnanie:

Pri posudzovaní a používaní inštitútu v rámci hore uvedených štátov treba vychádzať najmä z celkových okolností a charakteru utečenectva v týchto štátoch. Keďže ide o štáty, ktoré sú postihnuté masovosťou (Albánsky prílev Kosovčanov v roku 1999, Macedónčanov v roku 2001, Keňa - Somálci, Burundi - Rwandania. Sierra Leone - Libérijčania), podmienky pre jeho riešenie sa líšia od ekonomických, sociálnych kapacít, až po bezpečnostné riziká pre prijímajúci štát a špecifickosť regiónu. Veľa však závisí i na ochote štátu a jeho odbornú pripravenosť pre náležité poskytnutie ochrany a pri určovaní štatútu *prima facie*. Napr. Keňa ráta s násilím vojnového charakteru. Je pri tom možné vychádzať z faktu, že Keňa prijíma najviac utečencov zo Somálska, ktoré je známe chronickými ozbrojenými konfliktami. No i napriek existencii právneho zakotvenia inštitútu v keňskej legislatíve, neznamená to jeho bezvýhradné uplatňovanie. Dôkazom bolo uzavretie hraníc so Somálskom v roku 2007, s odôvodnením nutnosti takéhoto opatrenia pre zachovanie národnej bezpečnosti, pričom utečenecké

³⁰³ Neoficiálny preklad. The Refugees Act, 2006, No. 13 of 2006, Revised Edition. Dostupné na internete: http://www.kenyalaw.org/klr/fileadmin/pdfdownloads/Acts/RefugeesAct_13of2006.pdf

³⁰⁴ The Refugees Protection Act, 2007 [Sierra Leone], No. 6 of 2007, 30 August 2007. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/477e578a2.html>

konzorcium argumentovalo kontraproduktívnosťou uvedeného postupu a to tým, že práve znovuo tvorenie hranice zvýši schopnosť vlády zaistiť bezpečnosť možnosťou sledovať a kontrolovať vstup do krajiny.³⁰⁵

Štát Burundi je postihovaný prílevom najmä rwandských utečencov. V roku 2009, stovky ľudí utieklo z Rwandy v dôsledku násillia a represíí. 60-tim rodinám (cca 115 osôb) sa podarilo v Burundi požiadať o azyl v zákonnej lehote. Ostatní, snáď kvôli strachu z okamžitého vyhostenia, predložilo svoje pohľadávky neskôr.

Minister vnútra sa o tejto skupine následne vyjadril, že ich žiadosti boli podané príliš neskoro, a preto by mali byť deportovaní. Minister podpísal komuniké potvrdzujúce jeho rozhodnutie a skupina bola z Burundi vyhostená, hoci medzinárodné utečenecké právo upravuje podanie žiadosti i mimo požadovaného časového rámca.³⁰⁶ Burundi (strana *Dohovoru*) tak svojim rozhodnutím porušila nielen dané ustanovenie, ale i čl. 32 (vyhostenie) a 33 (inštitút non-refoulementu), ale aj svoj vlastný zákon (hore uvedený), ktorý poskytuje podobnú ochranu (časť. 6, čl. 19, 20).

Burundský zákon nerieši ani situáciu, ktorá nastáva po predĺženej lehote, na ktorú bol štátut udelený, a ani obdobie, kedy prechodný pobyt zanikne.

V prípade Sierra Leone, ustanovenie o možnosti kedykoľvek zmeniť vyhlásenie o *prima facie* dáva priestor na posúdenie právnej istoty pri jeho využití.

V Albánsku spojenie *prima facie* s dočasnou ochranou znamená, že osoby, ktorým bola dočasná ochrana poskytnutá, ťažia z práv priznaných utečencom, pokiaľ však nie sú obmedzené Národnou komisiou pre utečencov (právo na prácu, sloboda pohybu). Pričom takéto obmedzenie je možné len z objektívnych dôvodov a po dobu troch rokov.

Ako sa pri konkrétnejšom porovnaní jednotlivých vnútroštátnych legislatív zdá, ani priame zakotvenie *prima facie* inštitútu nedáva istotu, že jeho aplikácia nebude poznačená svojráznymi rozhodnutiami orgánov, ktoré môžu v niektorých prípadoch porušiť nielen medzinárodné právo, ale paradoxne i vlastné zákony. Je preto žiadúce, aby sa uplatňovanie *prima facie* dôslednejšie opieralo o medzinárodné štandardy utečeneckého práva a práva ľudských práv a zároveň mať na zreteli riziká, ktoré sa môžu vyskytnúť hlavne z pohľadu bezpečnosti prijímajúceho štátu (prienik kriminálnych živlov, teroristických skupín alebo ďalších osôb vylúčených z medzinárodnej ochrany), alebo ktoré môžu viesť k jeho zneužitiu.

---

³⁰⁵ Napriek snahám keňskej vlády prešlo hranicami v rokoch 2007-2008, vyše 80. 000 Somálcov. The Situation for Somali Refugees and Asylum Seekers in Kenya Worsens, International Refugee Rights Initiative, 2009. Dostupné na internete: <http://www.refugee-rights.org/Publications/RRN/2009/April/V5.I2.SituationForSomaliRefugees.html>

³⁰⁶ 1.) Human Rights Watch, Burundi: Stop Deporting Rwandan Asylum Seekers, 2. December 2009. Dostupné na internete: <http://www.hrw.org/news/2009/12/02/burundi-stop-deporting-rwandan-asylum-seekers>, 2.) UNHCR Geneva, UNHCR's Guidelines on Applicable Criteria and Standards relating to the Detention of Asylum-Seekers, February 1999, s. 2. Dostupné na internete: <http://www.coe.int/t/dg3/children/News/DetentionGuidelinesENG.pdf> [citované 29. január 2013]

Mala by sa posilniť i úloha UNHCR, ktoré by malo zväziť vypracovanie príručky o postupoch a kritériách pre určenie postavenia utečenca v situáciách hromadného prílevu, ktorá by poskytli smernice a štandardy pre (okrem iného), vylúčenie, zrušenie a zánik postavenia utečencov uznaných na prima facie základe.³⁰⁷

2.4 Právne inštitúty ochrany utečencov

2.4.1 Princíp non-refoulement – „Princíp nevracania“

V predchádzajúcej časti sa naznačil princíp *non-refoulementu* v súvislosti s jeho ochrannou funkciou utečencov, ktorého podstata spočíva v povinnosti štátov nevracat' osoby na územie štátov, kde by boli ohrozené.

Z historického hľadiska princíp *non-refoulement* získal na dôležitosť počas I. svetovej vojny (1914-1918), ktorá bola poznačená vysokým počtom utečencov. Prvý krát bol výslovne obsiahnutý v *Dohode o medzinárodnom postavení utečencov (Convention Relating to the international Status of Refugees)* prijatej 28. októbra 1933.³⁰⁸ Tu sa však princíp vzťahoval len na utečencov, ktorí boli autorizovaní štátom. Potreba ochrany prostredníctvom princípu narastala v dôsledku utečencov z Nemecka, no i napriek jeho narastajúcej autorite a dôležitosť, možno uviesť varovný prípad zaoceánskeho parníka St. Louis, ktorý ilustruje, čo môže spôsobiť neposkytnutie vstupu a ochrany utečencom.

St. Louis opustil hamburský prístav 5. mája 1939 s 907 židovskými cestujúcimi na palube. Potom, čo im boli zrušené vstupné víza na Kubu, všetky štáty Latinskej Ameriky im odmietli vstup na svoje územia. I Spojené štáty parník odmietli, a dokonca poslali vojnovú loď na zabezpečenie jeho dostatočnej vzdialenosti od pobrežia, aby sa tak cestujúcim zabránilo priplávaniu na breh. Kanada sa tiež od utečencov dištancovala. Loď bola nakoniec nútená vrátiť sa do Európy, kde bola neskôr väčšina z cestujúcich zabitá nacistickým režimom.

Po 2. svetovej vojne, ktorá znamenala novú éru v chápaní utečeneckej politiky, prešiel princíp poslednou formou právnej úpravy. Masové prúdy utečencov pozmenili pohľad na zásadu *non-refoulementu* vo viacerých smeroch. Už rok po vojne, v roku 1946, OSN naplno prijala myšlienku, že žiaden utečenec alebo presídlená osoba, ktorá vyjadrila oprávnené námietky k návratu do krajiny pôvodu, nesmie byť k takémuto návratu nútená.³⁰⁹

³⁰⁷ RUTINWA, B., New issues in refugee research, Working paper No. 69, Prima facie status and refugee protection, Faculty of Law, University of Dar es Salaam, Tanzania, October 2002, s.27.

³⁰⁸ Túto dohodu podpísalo len 8 štátov, aj to tri z nich s rôznymi reštrikciami a obmedzeniami.

³⁰⁹ Rezolúcia Valného zhromaždenia 8 (I), 12.2. 1946, para. (c)(ii)

Práve vysoké počty utečencov a viaceré snahy o zavedenie spomenutej zásady viedli k vzniku *Dohovoru* z roku 1951. Automaticky sú ním viazané štáty, ktoré prijali *Dohovor* alebo jeho *Protokol* (1967).

Čl. 33 *Dohovoru* výslovne uvádza:

1.) „žiadny zmluvný štát nevyhostí utečenca akýmkoľvek spôsobom alebo ho nevráti na hranice území, na ktorých by jeho život alebo jeho osobná sloboda boli ohrozené z dôvodov jeho rasy, náboženstvá, národnosti, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo zastávania určitých politických názorov“.

2.) „výhody tohto ustanovenia však nemôže požadovať utečenec, ktorého odôvodnene možno považovať za nebezpečného pre bezpečnosť štátu, v ktorom sa nachádza, alebo ktorý po tom, čo bol právoplatným rozsudkom uznaný za vinného z osobitne závažného trestného činu, predstavuje nebezpečenstvo pre spoločnosť tohto štátu.“

Princíp obsahujú aj medzinárodné zmluvy regionálnej povahy ako *Dohovor Organizácie africkej jednoty* (1969)³¹⁰ (dnes Africká únia) alebo *Kartagenská deklarácia o utečencoch* (1984) (právne nezáväzná)³¹¹. Táto zásada je tiež začlenená do niekoľkých medzinárodných zmlúv o ľudských právach, napríklad v *Dohovore proti mučeniu* (1984), ktorý zakazuje násilné vrátenie osôb do krajiny, kde existuje reálne nebezpečenstvo mučenia (čl. 3).

Ako je možné odvodiť z čl. 33, ide o negatívnu povinnosť štátu nevrátiť utečenca do krajiny, kde by riskoval prenasledovanie na základe jedného, alebo viacerých konvencionálnych dôvodov uvedených v *Dohovore*. Na rozdiel od niektorých ustanovení, ide o nederogovateľné ustanovenie obsiahnuté v Protokole (čl. VII(2)). Štát tak musí rátať, aj s obmedzením slobodného výkonu svojich práv podľa všeobecného i partikulárneho medzinárodného práva, a to v rozsahu a v medziach práv a povinností, ktoré prijal. Touto charakteristikou sa princíp stáva kardinálnym a stabilným nástrojom ochrany utečencov. V praxi štátov dokonca došlo (od roku 1951) k rozšíreniu princípu cestou interpretácie, ktorou sa rozumie nielen nevrátenie, ale i neodmietnutie utečenca na hranici, ak by bol jeho život alebo sloboda ohrozené.³¹² Avšak štáty z dôvodu možnosti narušenia svojej suverenity a imigračnej kontroly pridali druhý odsek, ktorý má vylučujúci účinok princípu, a to na základe všeobecne medzinárodného práva a princípu štátnej zvrchovanosti, ktorý garantuje právo riadiť vstup a odchod cudzincov *do* a *zo* svojho územia. Tu je nutné pripomenúť rozdiel medzi imigračným právom riadeným domovskou

³¹⁰ Convention governing the specific aspects of refugee problems in Africa, 1001 U.N.T.S. 45, Addis-Abeba, 10 september 1969 (entered into force June 20, 1974), čl.2 (3). Dostupné na internete: http://www.africa-union.org/Official_documents/Treaties_%20Conventions_%20Protocols/Refugee_Convention.pdf

³¹¹ Americas - Miscellaneous, *Cartagena Declaration on Refugees, Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama*, 22 November 1984, Section III, paragraph 5. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36c.html>

³¹² ČEPELKA Č., ŠTURMA P., BÍLKOVÁ V., FÁBEROVÁ A., SKÁLKOVÁ M., HONUSKOVÁ V.. Teorie a prax azylu a uprchlictví, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2006, s. 39. ISBN: 80-85889-79-X.

legislatívou a právom utečeneckým, ktoré je súčasťou medzinárodného právneho systému.

2.4.1.1 Princíp *non-refoulement* a jeho povaha *ius cogens*

V medziach medzinárodného práva existuje množstvo názorov na povahu tohto princípu, jednak z hľadiska rozsahového a jednak z hľadiska jeho pozície v medzinárodnej normatívnej hierarchii.

Princíp je vo svojej súčasnej podobe pomerne mladým právnym inštitútom a predstavuje výnimku z inak čisto zmluvného utečeneckého práva.³¹³ Výnimka spočíva v tom, že podľa ustálených názorov je princíp *non-refoulement* súčasťou obyčajového a súčasne zmluvného medzinárodného práva a vyzdvihuje sa jeho kogentný charakter³¹⁴: „(...) *zásada non-refoulement, postupne nadobúda charakter imperatívneho pravidla medzinárodného práva*“.³¹⁵ Tieto názory sú založené na obvyklej praxi v kombinácii s uznaním jeho normatívneho charakteru zo strany štátov.³¹⁶ Uvedenú skutočnosť podporuje i jeho zmluvný charakter (uvedené vyššie), závery Výkonného výboru UNHCR (EXCOM) (napr. *EXCOM in Conclusion (XXXIII) – 1982 in Conclusion No.79 (XLVII) – 1996 and Conclusion No.81 (XLVIII) – 1997*) a viaceré rezolúcie prijaté Valným zhromaždením OSN (*UNGA Resolution 52/103 of 9 February 1998*) o tom, že princíp *non-refoulement* patrí medzi fundamentálne princípy obyčajového práva a (...) „*nie je predmetom odchýlky*“³¹⁷ (je nutné poznamenať, že závery Výkonného výboru nemajú silu zákona a nemôžu vytvárať záväzné povinnosti). Kartagenská deklarácia obsahuje vyjadrenie o dôležitosti a významu princípu *non-refoulementu* (vrátane zákazu odmietnutia na hranici), „*ako základného kameňa medzinárodnej ochrany utečencov. Tento princíp je imperatívny vzhľadom na utečencov a pri súčasnom stave medzinárodného práva by mal byť uznaný a zachovávaný ako pravidlo ius cogens*“.³¹⁸ Vychádzajúcim a ústredným bodom pre jeho interpretáciu sú tiež články 31., 32., *Viedenského dohovoru o zmluvnom práve* (1969). Zásadným pravidlom výkladu je tu *bona fide* v súlade s obvyklým významom.

---

³¹³ Ibid.

³¹⁴ 1.) Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol, art. 12. 2.) General Conclusion on International Protection No. 25 (XXXIII) – 1982, b.). 3.) Cartagena Declaration on Refugees (1984), Section III(5). 4.) Americas - Miscellaneous, *Mexico Declaration and Plan of Action to Strengthen International Protection of Refugees in Latin America*, 16 November 2004, Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/424bf6914.html>

³¹⁵ General Conclusions adopted by the Executive Committee on International Protection of Refugees, No. 25 (XXXIII) 1982) (b).

³¹⁶ <http://www.unhcr.org/cgi-bin/txis/vtx/refworld/rwmain?docid=437b6db64> [cit. 2012-11-02]

³¹⁷ Conclusion adopted by the executive committee on international protection of refugees, No. 79 (XLVII) General (1996) (Executive Committee—47th Session), (i).

³¹⁸ Americas - Miscellaneous, Cartagena Declaration on Refugees, Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama, 22 November 1984, III. (5). Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36ec.html>

Proti týmto tvrdeniam existujú opačné teórie (*opinio iuris*), ktoré tvrdia, že na to aby sa tento princíp dal považovať sa reálnu súčasť *ius cogens*, mu chýba jednoznačnosť a ustálená prax štátov, hlavne v otázkach výnimiek z princípu.³¹⁹ Argumentuje sa viacerými porušeniami princípu (prípady Tanzánie, ktorá v roku 1995 uzatvorila hranicu v súvislosti s rwandskými utečencami, nasledovaná Zairom v roku 1996), nad ktorými sa vyjadrili všeobecné obavy.³²⁰

Zistené skutočnosti ma vedú k názoru, že princíp *non-refoulementu* možno považovať za súčasť *ius cogens*. Jeho kogentný charakter sa zdôrazňuje (okrem iného) i argumentom, ktorého ústrednosť spočíva v bode, že *non refoulement* je „*neoddeliteľnou súčasťou zákazu mučenia a ten patrí do ius cogens*“³²¹, čo bolo potvrdené viacerými súdnymi rozhodnutiami: „*zákaz mučenia je kategorická norma alebo ius cogens*“.³²²

Na argumenty, ktoré túto skutočnosť spochybňujú hlavne z dôvodu porušovania tohto princípu možno použiť stanovisko MSD v prípade Nikaragua: „*ak štáty jednajú takým spôsobom, ktorý je zjavne nezlučiteľný s uznávaným pravidlom, a bránia takéto správanie tým, že apelujú na výnimky alebo odôvodnenia obsiahnuté v samotnom pravidle, potom správanie štátu je na tomto základe opodstatnené a význam takéhoto prístupu skôr pravidlo potvrdzuje ako ho oslabuje*“³²³.

Ďalšie sporné názory o kogentnom charakter *non-refoulementu* považujem za príliš rozsiahlu tému, ktorá prekračuje možnosti i tématické zameranie tejto práce. Vyžaduje sa tu individuálny prístup k problému na to, aby sa mohol zaujať jednoznačný postoj k danej problematike. Preto sa prikláňam k názorom, ktoré sú v súčasnej dobe považované za najpriateľnejšie a neboli až na výnimky spochybnené. Zároveň zastávam názor, že jednotlivé parametre súvisiace s spomínanými právnymi inštitútmi je potrebné bližšie objasniť a zjednotiť.

---

³¹⁹ FARMER, A., Non- refoulement and jus cogens limiting anti-terror measures that threaten refugee protection, Georgetown Immigration Law Journal [Vol. 23:1], 2009, s. 8. Dostupné na internete: http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/Non-Refoulement%20and%20Jus%20Cogens%20Limiting%20Anti-Terror%20Measures%20That%20Threaten%20Refugee%20Protection_0.pdf

³²⁰ CONCLUSIONS ADOPTED BY THE EXECUTIVE COMMITTEE ON INTERNATIONAL PROTECTION OF REFUGEES, No. 79 (XLVII) GENERAL (1996) (Executive Committee—47th Session), (i).

³²¹ 1.) DROEGE, C., – Transfers of detainees: legal framework, non-refoulement and contemporary challenges, International Review of the Red Cross, Volume 90 Number 871 September 2008, s. 690. 2.) MAY, L., Global Justice and Due Process, časť Non refoulement as a jus cogens norm, Cambridge University Press, 2011, s. 175. ISBN:978-0-521-15235-8 (Paperback).

³²² 1. The Prosecutor v. Anto Furundžija – Case No. IT-95-17/1-T, "Judgement" 10 December 1998, Trial Chamber II (Judges Mumba [Presiding], Cassese and May) para.144.

2. *Chahal v. The United Kingdom*, 70/1995/576/662, Council of Europe: European Court of Human Rights, 15 November 1996, (80) Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b69920.html>

³²³ HARRIS, D., Cases and Materials on International law, Case concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua, A (Nicaragua v. United States of America), ICJ Decision of 27 June 1986 (paragraph 186), seventh edition, by Thomas Reuters (Legal) Limited, London: 2010, s. 729. ISBN: 9781847032782.

2.4.1.2 Princíp non-refoulement z pohľadu jeho osobného a územného rozsahu

2.4.1.2.1 Osobný rozsah

V rámci *Dohovoru* čl. 33 (1) sa *non-refoulement* vzťahuje na každú osobu, ktorá je utečencom podľa podmienok *Dohovoru* tj.: „každá osoba, ktorá spĺňa požiadavky definície utečenca obsiahnuté v článku 1A(2) *Dohovoru* a neprichádza do konfliktu s jeho vylučovacími ustanoveniami“. Túto skutočnosť vystihuje nasledujúce vyjadrenie: „uznanie jej právneho postavenia ako utečenca z nej utečenca nečiní, ale prehlasuje ju za neho. Nestáva sa teda utečencom, pretože je takto uznaná, ale je takto uznaná, pretože je utečencom.“³²⁴

Článkom 33 sa dáva najavo skutočnosť, že princíp sa má týkať všetkých utečencov, či už legálne alebo nelegálne zdržiavajúcich sa na území krajiny, a tiež bez ohľadu na to, či sa nachádzali v krajine zatiaľ, čo boli rezidenti v krajine tretej.³²⁵ V zásade sa v oblasti ľudských práv nerozlišuje medzi štátnymi príslušníkmi a cudzími štátnymi príslušníkmi, pokiaľ ustanovenia týchto zmlúv výslovne neustanovujú zákonnosť rozlišovania tohto druhu. Práve s princípom *non-refoulementu* sa spája viacero otázok, ktoré sa vynárajú v rámci osobného rozsahu a v chápaní štátov v spojitosti s prijatím alebo odmietnutím utečenca na hranici štátu. V podstate sa význam princípu rozširuje na každú osobu, ktorá má opodstatnený strach z prenasledovania, alebo z dôvodu, že jej hrozí nebezpečenstvo mučenia, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestu po návrate do príslušnej krajiny.³²⁶

Princíp sa vzťahuje aj na žiadateľa o azyl, aspoň počas počiatočného obdobia a za vhodných okolností, inak by tu neexistovala efektívna ochrana.³²⁷

Aplikácia princípu *non-refoulementu* nie je vylúčená ani v podmienkach *mass scale influx*, hoci v pripomienkach *travaux preparatoires* na *Dohovore*, sa v týchto prípadoch argumentovalo jeho nepoužiteľnosťou.³²⁸ Možnosť jeho uplatnenia v prípade hromadného a systematického porušovania ľudských práv, všeobecného násillia, vojny, prírodnej katastrofy, čiže v prípadoch masových utečeneckých vln totiž nevylučuje *Dohovor* ani prax štátov (v rezolúcii 36/125, prijatej 19. Decembra 1981, Valné zhromaždenie vyzvalo vlády aby uľahčili úsilie Vysokého komisára v medzinárodnej ochrane utečencov, medziiným, chrániť takéto osoby v prípadoch masového prílevu). Štáty majú však v tomto prípade voľnú úvahu (akt voľnosti)

³²⁴ Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, HCR/IP/4/Eng/REV.1 Reedited, Geneva, January 1992. Part One, chapter 1.28. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/3d58e13b4.html>

³²⁵ Stenberg, G. Non-Expulsion and Non-Refoulement: The Prohibition Against Removal of Refugees with Special Reference to Articles 32 and 33 of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees (Studies in International Law). Iustus forlag, Uppsala, 1989, s. 174. ISBN-10: 9176781410

³²⁶ GOODWIN-GIL, G. S., McADAM, J. The Refugee in international law. Third edition, Oxford: Oxford University Press, 2007, 234 s. ISBN: 978-0-19-920763-3.

³²⁷ Ibid., s. 232.

³²⁸ The refugee convention, 1951, The travaux preparatoires analysed with a commentary by Dr. Paul Weis. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/4ca34be29.html>

o tom, či princíp použijú, no žiadna legálna povinnosť sa im neukladá. (prípád Tampa). Taktiež nie je možné od štátu očakávať aby prijal množstvo utečencov, ktoré je nad jeho kapacity (ekonomické, sociálne riziká). Štát musí v týchto prípadoch konať v dobrej viere tak, aby nedochádzalo k zneužitiu princípu s cieľom obísť svoje povinnosti.

Ako je vidieť, neexistuje jasný rámec poskytnutia tejto druhej ochrany pri masových utečeneckých vlnách. Je to ďalší príklad odlišného vnímania princípu ako súčasť obyčajového práva.

Utečenca však možno výnimočne vrátiť do krajiny, a to na základe dvoch dôvodov (čl.33.2. *Dohovoru*):

1.) *v prípade vážneho porušenia národnej bezpečnosti štátu pobytu,*

2.) *v prípade dokázanej a závažnej trestnej činnosti, ktorá predstavuje pokračujúce nebezpečenstvo pre spoločnosť.*

No tieto výnimky je nutné vnímať na striktno limitovanom výklade. Prísne obmedzenie výnimiek z princípu napomáha síce vybalansovanie národnej bezpečnosti s právami utečencov a doformovanie normy *ius cogens* do jej dokonalejšej podoby, vytvára sa tu však zároveň priestor na bezpečnostný relativizmus a odlišné vnímanie problematiky jednotlivými štátmi. Ak by sa mal totiž princíp *non-refoulementu* považovať za *ius cogens*, je predpoklad, že bude ako norma absolútna a nepodmienená. Charakter *ius cogens* by tak zakazoval extenzívne použitie článku 33.(2.), a tým aj uplatnenie nasledujúcich výnimiek z princípu, ktoré tak môžu ľahko viesť k porušeniu medzinárodného práva.

Ako príklad implementovanej politiky zachovania bezpečnosti a zároveň aj predpokladaným porušením princípu *non-refoulementu*, môže slúžiť donedávna široko používaná prax v Izraeli.

Politika rýchlych návratov, tzv. „*Hot Return Policy (HRP)*“, spočívala vo vracaní osôb na hraniciach Izraela, späť do Egypta, a to napriek obavám z nedostatku a neochoty poskytnutia ochrany z egyptskej strany. Táto politika bola vraj vzájomne koordinovaná medzi oboma štátmi (Egypt popiera existenciu akejkoľvek dohody alebo oficiálneho spoločného postupu), a z tohto dôvodu bola premenovaná na tzv. politiku „*koordinovaného návratu*“.

Proti jej uplatňovaniu a z dôvodu porušovania princípu *non-refoulement*, bola v roku 2007 podaná žiadosť o jej preskúmanie na izraelský Najvyšší súd.

Proti tejto žiadosti sa štát vyjadril argumentáciou, že politika neporušuje povinnosť *non-refoulementu*, pretože Izrael neposiela žiadateľa o azyl späť do krajiny ich pôvodu, ale odmieta im vstup na územie Izraela, a navyše sa Egypt považuje za bezpečnú krajinu (problematika bezpečnej krajiny uvedená nižšie). Súvisiac s povinnosťami Egypta smerom k utečencom, Izrael zároveň uviedol:

„Aj s ohľadom na malú menšinu tých, ktorá sa infiltrovala a je oprávnená na udelenie azylu (...), medzinárodné právo jasne uvádza, že prvá „bezpečná“ krajina azylu je pre nich (v tomto prípade) Egypt, kde mnoho z nich začala proces podania žiadosti o štatút utečenca, a je to práve Egypt, ktorý je povinný ich prijať a poskytnúť im dočasnú alebo trvalú ochranu v rámci Dohovoru o utečencoch a medzinárodného práva.“³²⁹

Po zmene geopolitickej a bezpečnostnej situácie v Egypte sa koordinované návraty od marca 2011 oficiálne nevykonávajú, no v praxi ich štát naďalej využíva (posledné známe prípady sú z apríla 2011).

Súd zatiaľ nemal čas o petícii rozhodnúť, a navyše po vyjadrení štátu o zastavení spornej politiky, považuje petíciu za čisto teoretickú, a podľa izraelského práva sa súd teoretickými prípadmi nezaoberá, okrem zriedkavých výnimiek.

Ako ďalší príklad vzťahu bezpečnosti a možného porušenia *non-refoulement*, môže slúžiť azda najznámejší prípad *Suresh vs. Kanada (MCI), 2002, SCC 1*, známy aj pod názvom „výnimka Suresh“ (*Suresh exception*). Tento sporný prípad vyvolal spochybnenie absolútneho zákazu refoulementu a nejednotnosť vnímania jeho kogentnej povahy. Esenciálnym bodom tu bol tzv. „*balancing act*“, medzi ochranou potrieb osoby (*Suresh*) a bezpečnosťou štátu (Kanady). Výsledkom tohto *balancing* zákona má byť nielen vlastná úvaha na základe kontextu, ale i posúdenie celkových okolností a podmienok konkrétnej osoby, ktorá má byť vyhostená. Táto rovnováha má podľa kanadskej judikatúry zaistiť, že vo väčšine prípadov nebude osoba vyhostená, ak jej bude hroziť mučenie. Ponecháva sa však otvorená možnosť na deportáciu vo výnimočných prípadoch.

Podobný prípad je prípad vyhostenia Mustafa Labsiho (alžírsky občan) zo Slovenskej republiky (2010), kedy Najvyšší súd potvrdil rozhodnutie Krajského súdu o zamietnutí azylu, pričom ako dôvod uviedol nebezpečenstvo organizovania trestnej činnosti z územia SR. Labsiho právny zástupca po celý čas argumentoval hrozbou mučenia v prípade jeho vrátenia na územie Alžírsku, no časovo nestihol podať sťažnosť na Ústavný súd a minister vnútra, s vedomím porušením predbežného opatrenia *Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP)*, nariadil okamžité vydanie Labsiho do Alžírsku.

Článok 39, *Rokovacieho poriadku ESLP*, aplikovaný v prípade Labsiho, predstavuje predbežné opatrenie, ktorého cieľom je zabezpečiť ochranu utečencov a migrantov vo vydávacom konaní (prípad *Soering*, 1989).

Smernice o ľudských právach a boji proti terorizmu, ktoré prijal *Výbor Ministrov Rady Európy* v júli 2002, pripomenuli, že aj v boji proti terorizmu musia byť ľudské práva rešpektované ako predpoklad k uplatňovaniu princípu *non refoulement*. Opierajúc sa o

---

³²⁹ Neoficiálny preklad. Dostupné na internete: www.acri.org.il/he/wp-content/uploads/2011/07/hit77302.pdf [cit. 2012-11-12]

judikatúru EŠLP Výbor zdôraznil, že bez ohľadu na to, akého činu sa osoba dopustila, nemôže byť navrátená, alebo vydaná do štátu, v ktorom jej hrozí zlé zaobchádzanie alebo trest smrti. Podobný princíp bol neskôr zachytený v *Dvadsiatich usmerneniach o nútenom návrate* (usmernenie č. 2, *Výbor rady ministrov Rady Európy*, 4. máj 2005).

Všetky tri prípady majú spoločné to, že štát akceptoval myšlienku **diplomatických záruk** o tom, že v prípade návratu bude s osobou zaobchádzané humánne.

Lenže diplomatické záruky prinášajú so sebou niekoľko nevýhod a rizík :

- *nedostatočná prax v ich uplatňovaní;*
- *rozdiely v jednotlivých regiónoch a jurisdikciách;*
- *ich vykonávanie je často prevádzané na politickej úrovni (riziko zmeny režimu, právna nezáväznosť - nejednotný výklad súdov o ich prípustnosti, netransparentosť);*
- *mnohokrát vyskytujúca sa nemožnosť právneho napadnutia takýchto záruk;*
- *nedostatočná (chýbajúca efektívna) kontrola osoby po návrate a počas jeho pobytu.*

Už len možnosť využitia diplomatických záruk je nepriamym porušením princípu *non-refoulementu*. Tým, že štáty potrebujú záruky, potvrdzujú len fakt, že v týchto krajinách existuje reálne riziko mučenia, alebo krutého zaobchádzania a nepriamo podporujú ilegálnu politiku mučenia v týchto štátoch. Tendencie v európskych krajinách však vedú k reštrikciám k využívaniu diplomatických záruk (*Chahal principle*), a dokonca k ich úplnému odmietaniu (Holandsko). Naopak USA ich využíva často a bez jasných obmedzení.³³⁰

2.4.1.2.2 Územný rozsah

Predpokladá sa, že princíp *non-refoulementu* sa bude aplikovať len na osoby, ktoré sa nachádzajú vo „vnútri“ štátov, a tým sa vynára otázka, čo v prípade odmietnutia osoby na hraniciach, resp. odmietnutie lodí v exteritoriálnom pásme (*prípady Tampa, Haitian interdiction programme*).

Argumentuje sa pri tom zachovaním územnej výsosti a právom kontroly vstupu cudzincov na územie a právo príslušných orgánov zvoliť prostriedky na zabránenie nelegálnej migrácie. Ukážkou štátnej politiky v týchto prípadoch sú austrálske migračné zóny (*migration zones*). Sú to zóny do 12 námorných míľ. Mimo týchto zón sa nachádzajú územia (ostrovy, námorné prístavy), na ktorých sa austrálsky migračný zákon neuplatňuje (*excised offshore place*). Osoby, ktoré sa na týchto ostrovoch vylodili (*offshore entry persons*) sú posielané do centier, kde môžu požiadať o azyl na základe požiadaviek stanovenými UNHCR, resp. austrálskymi orgánmi. *Offshore osoby* nemôžu podávať návrhy na súdny proces pred

³³⁰<http://www.icct.nl/userfiles/file/ICCT%20Discussion%20Paper%20EM%20Diplomatic%20Assurances.pdf> [cit. 2012-11-12].

austrálskymi súdmi, ktoré by prejednali ich prípad, resp. dôvody ich zadržania.³³¹

Ústredným bodom pre územný rozsah *non-refoulementu* je stanovisko UNHCR, ktoré zastáva názor, že účel a zámer v zmysle čl. 33(1) *Dohovoru* je jednoznačný t.j. „*povinnosť štátu nevyhostiť utečenca a žiadateľov o azyl do krajiny, kde by bol jeho život alebo osobná sloboda ohrozené*“. Táto povinnosť platí všade tam, kde štát vykonáva svoju jurisdikciu a to na hranici štátu, na šírom mori alebo na území iného štátu.³³² Spôsob ako predísť porušeniu princípu je v čl.32 (3.) *Dohovoru*, a to umožniť takejto osobe získať zákonné povolenie na vstup do iného štátu.

Nebezpečenstvo pre non refoulement predstavujú aj inštitúty tzv. „*bezpečnej krajiny pôvodu*“ a „*bezpečnej tretej krajiny*“.

Bezpečná krajina pôvodu

Existencia „bezpečných“ krajín pôvodu, predstavuje možnosť štátu odmietnuť osobe ochranu z dôvodu, že prichádza zo štátu, ktorý je považovaný za bezpečný, za podmienok dodržania stanovených kritérií pre označenie takejto krajiny ako „bezpečnej“ (dodržiavanie ľudských práv a právnych predpisov). Je nutné si uvedomiť, že kritériá na „bezpečnosť“, sú veľkrát politicky motivované a patria medzi kontroverzné témy (zoznam bezpečných krajín podlieha veľkým diskusiám najmä na európskej pôde). Použitie tejto koncepcie môže viesť k diskriminácii utečencov, čo je v rozpore s *Dohovorom*³³³ a ďalšími ľudskoprávnymi dokumentmi. Týmto postupom sa takisto môže určitým spôsobom vytrácať individuálne posudzovanie utečeneckého, resp. azylového statusu.

UNHCR v tomto prípade zastáva názor, že žiadnu krajinu nemožno vyhlásiť za absolútne bezpečnú a kladie dôraz na prísne individualizované posudzovanie žiadosti.

Na európskej pôde je prítomná otázka súvisiaca s aplikáciou inštitútu poznačená nedostatkom harmonizácie koncepcie bezpečnej krajiny a nejednotnosťou praxe v jej používaní. napr. *Smernica Rady 2005/85/ES z 1. decembra 2005 “o minimálnych štandardoch pre konanie v členských štátoch o priznávaní a odnímaní postavenia utečenca”*, dokonca umožňuje členským štátom určenie len časti krajiny za bezpečnú a pre určitú skupinu osôb v tejto krajine, ak sú vo vzťahu k tejto časti alebo k tejto skupine splnené podmienky odseku 2. (oddiel III, čl.30, ods.3). Jedná sa o tzv. „*alternatívu vnútorného úteku*“ (alebo „*princíp premiestnenia*“), ktorá podlieha kritike zo strany UNHCR, pretože je neraz používaná na zamedzenie alebo

³³¹ GOODWIN-GIL, Guy. S, McADAM, Jane, *The Refugee in international law*. Third edition, Oxford University Press, 2007, s. 254. ISBN: 978-0-19-920763-3.

³³² Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol ods.24. Dostupné na internete: <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/45f17a1a4.pdf>

³³³ http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/558/558668/558668sk.pdf [cit. 2012-11-12]

zamietnutie žiadosti udelenia štatútu utečenca počas procedúry. Možnosť vnútorného premiestnenia je pri určovaní štatútu utečenca relevantná iba v určitých obmedzených prípadoch.³³⁴

Bezpečná tretia krajina

Je to uznané pravidlo, podľa ktorého môžu byť utečenci vrátení z hraníc a poslaní späť do „*bezpečnej*“ krajiny, cez ktorú prešli, resp. ktorá je ich ochotná prijať.

Podľa UNHCR nie je vo všeobecnosti možné označiť tretiu krajinu za „*bezpečnú*“ bez toho, aby sa posúdil každý jeden prípad samostatne. Umožňuje totiž štátom presunúť utečencov, resp. uchádzačov o azyl do krajiny, ktorá je ochotná ich prijať bez toho, aby sa posúdila podstata ich žiadosti. To umožňuje štátom preniesť svoju zodpovednosť na tretie krajiny bez ohľadu na to, či bude žiadateľ chránený pred „*non-refoulementom*“, alebo či bude jeho prípad posudzovaný individuálne (*prípad Izraela uvedený vyššie*). Prítomné riziko je totižto aj v oblasti posudzovania bezpečnosti pre konkrétnu osobu utečenca, čo znamená, že čo je bezpečné pre jedného, môže znamenať riziko pre druhého.

Bolo by užitočné prehodnotiť aj inštitút „*super safe country*“, ktorý je zahrnutý aj do dôvodov pre tzv. *zrýchlenej azylovej procedúry (accelerated asylum procedure)*³³⁵ v štátoch EÚ, a či takéto paušálne stanovenie bezpečnosti bez posúdenia individuálnych a jedinečných okolností prípadu neprináša vylúčenie takmer všetkých občanov členských štátov z ich spôsobilosti pre štatút utečenca³³⁶ (zrýchlené konanie možno uskutočniť bez toho, aby osoba dostala príležitosť zúčastniť sa osobného pohovoru, predpokladá kratšie lehoty na podanie odvolania, odvolanie nemá automatický odkladný účinok, navyše v tejto procedúre sa uplatňujú rôzne časové lehoty na jej dokončenie, a to od 48 hodín až po neexistenciu akýchkoľvek formálnych lehôt³³⁷, čo môže mať za následok právnu neistotu u žiadateľa).

Ustanovenie smernice 2005/85/ES z 1. Decembra 2005 „*o minimálnych štandardoch pre konanie v členských štátoch o priznávaní a odnímaní postavenia utečenca*“ ponecháva rozhodovacie orgány mimo právneho rámca v oblasti kontroly výkonu a zákonnosti ich rozhodnutia, a taktiež neobsahuje žiadnu povinnosť vykonávať aktualizácie o bezpečnosti krajiny. Podľa niektorých názorov tento princíp vedie tiež k nespravodlivej externalizácii

³³⁴ unhcr.dexusnet.cz/.../handbook_ipu_attach2.doc [cit. 2012- 03- 03]

³³⁵ Smernica 2005/85/ES z 1. Decembra 2005 o minimálnych štandardoch pre konanie v členských štátoch o priznávaní a odnímaní postavenia utečenca, čl. 23.

³³⁶ HATHAWAY, James C, The rights of refugees under international law, Cambridge:Cambridge University Press, 2005.p. 328. ISBN-13-978-0-511-13202-5 eBook (EBL).

³³⁷ Európska Komisia|Brusel, 8.9.2010 COM(2010) 465 final, KOM(2010) 465 v konečnom znení Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade o uplatňovaní smernice 2005/85/ES z 1. Decembra 2005 o minimálnych štandardoch pre konanie v členských štátoch o priznávaní a odnímaní postavenia utečenca, Správa Komisie Európskemu Parlamentu A Rade o uplatňovaní smernice 2005/85/ES z 1. Decembra 2005 o minimálnych štandardoch pre konanie v členských štátoch o priznávaní a odnímaní postavenia utečenca.

migračného tlaku na zdroje susedných krajín z menej rozvinutými azylovými systémami.³³⁸

Na viaceré nedostatky v azylovom systéme EÚ sa poukazuje aj v závere správy Európskej Komisie o vykonávaní smernice: „*táto správa poukazuje na to, že cieľ vyrovnat' priestor pre spravodlivé a účinné azylové konania sa nepodarilo dosiahnuť v plnej miere. Komisia bude pokračovať v skúmaní a sledovaní všetkých prípadov, kde sa zistili problémy s transpozíciou alebo vykonaním smernice, s cieľom zjednodušiť jej správne a jednotné uplatňovanie a zabezpečiť úplné dodržiavanie zásady nevyhostenia a ďalších práv zakotvených v Charte EÚ.*”

Ostáva nepopierateľnou skutočnosťou, že i napriek existencii medzinárodných právnych ochranných systémov a záruk na ochranu právneho postavenia utečencov, zodpovednosť za ich plnenie a plnohodnotné využívanie je povinnosťou samotných štátov.

Obsiahlejšia analýza princípu *non-refoulementu* by presiahla rozsah a obsah témy tejto rigoróznejšej práce. Preto som zvolila, podľa môjho názoru, najzákladnejšie informácie o súčasných medzinárodnoprávných inštitútoch ochrany utečencov, ktoré priamo ovplyvňujú ich právne postavenie.

2.4.2 Azyl

Inštitút azylu bol známy už v staroveku. Pochádza z gréčtiny „*asylum*“, čo znamená útočisko/prístrešie. Obsahuje ho spojenecká zmluva medzi egyptským faraónom Ramsesom II. a chetitským kráľom Chattušilišom III (datovanie sa rôzni a pohybuje sa od roku 1269 - 1273 p.n.l.) a je vyjadrený vetou: „*Ak niekto príde z Tvojej krajiny do Mojej, tak ti ho nevydám.*“³³⁹ V tomto období, azyl chránil najmä páchatel'ov bežnej kriminality. V stredoveku sa vyznačoval viac náboženskou povahou a azylové miesta boli kostoly, resp. iné miesta náboženského významu. Zmenu prináša obdobie reformácie v 16. storočí, ktoré znamenalo ustálenie územného azylu, ktorý sa nevzťahoval len na vymedzené náboženské miesta, ale na celé teritórium územného suveréna a vyhradzovalo sa na politickú perzekúciu.³⁴⁰ Územný azyl sa ustálil v období reformácie a pokračoval v tomto smere do francúzskej revolúcie (1789), no až do začiatku 20. storočia bol považovaný viac za výsadné právo panovníka než za právo jednotlivca na ochranu.

Inštitút azylu v medzinárodnoprávnom poňatí spája dve navzájom podmieňujúce sa

³³⁸ http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/3/1/1/8/9/pages311892/p311892-5.php [cit. 2012-03-03]

³³⁹ KOVÁČIK, J.: Utečenci v dnešnom svete. Bratislava: Metodické centrum 2002, s. 7. ISBN: 80-8062-138-7.

³⁴⁰ Vid' ČEPELKA Č., ŠTURMA P., BÍLKOVÁ V., FÁBEROVÁ A., SKÁLKOVÁ M., HONUSKOVÁ V.: opak. cit., s. 11,13.

práva a to právo štátu poskytnúť azyl a právo jednotlivca hľadať a požívať azyl.³⁴¹ Nie je však možné zamieňať si tieto práva za právny nárok zo strany jednotlivca, resp. za povinnosť zo strany štátu. Rozlišuje sa pritom vnútroštátny *politický azyl*, ktorého zmluvná povaha je pojmovo dočasná, dôležitá je tu voľnosť štátov a platí pokiaľ trvajú dôvody prenasledovania a medzinárodne normovaný *územný azyl*, ktorý je založený na obyčajovom medzinárodnom práve, ktorého povaha je pojmovo trvalá.³⁴² Je známy i azyl *diplomacký*, ktorý je poskytovaný priamo na území štátu, kde bol čin spáchaný, alebo je osoba stíhaná, preto sa nejaví ako atribút územnej zvrchovanosti, ako je to pri územnom azyle, ale naopak, predstavuje jeho obmedzenie.³⁴³ V súčasnosti je inštitút diplomackého azylu obsiahnutý v *Caracaskej zmluve o diplomackom azyle* (1954).

2.4.2.1 Porovnanie azylového a utečeneckého práva

Azylové a utečenecké právo sú si blízke svojou povahou, no obsahujú nielen blízke prvky, ale i určité podstatné odlišnosti, hoci rozlíšenie týchto dvoch právnych inštitútov je relatívne zložitá. V minulosti sa totiž vyskytovali názory, že právo žiadať o azyl je spojené so snahou hľadať *trvalé* útočisko, a právo požiadať o status utečenca je spojené so snahou získať *dočasné* útočisko.³⁴⁴

Ďalšie názorové tvrdenia vyzdvihujú rozdiely v právnych úvahách, v ich pôvode a pozícii v právnom systéme:

- a) *azyl patrí medzi obyčajové právne inštitúty, zatiaľ čo utečenecké právo je upravené zmluvne;*
- b) *širšia povaha azylu je vyjadrená v jeho erga omnes pôsobnosti;*
- c) *práva a povinnosti azylantov sú upravené národným právom, kým utečenci disponujú právami upravenými v rámci rôznych cudzineckých režimov;*
- d) *obsahovo je chudobnejšie azylové právo, v porovnaní s väčším množstvom pravidiel v utečeneckom práve;*³⁴⁵
- e) *azyl je udeľovaný individuálne, na rozdiel od utečeneckého statusu, ktorý je možné udeliť aj väčšiemu množstvu osôb (prima facie);*

³⁴¹ 1.) JANKUV, J. Medzinárodné a európske mechanizmy ochrany ľudských práv. Bratislava: Iura Edition, 2006, 251s. ISBN: 80-8078-096-X.

2.) Všeobecná deklarácia ľudských práv (14.1).

³⁴² ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P. Mezinárodní právo veřejné. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, 367 s. ISBN: 978-80-7179-728-9.

³⁴³ ČEPELKA Č., ŠTURMA P., BÍLKOVÁ V., FÁBEROVÁ A., SKÁLKOVÁ M., HONUSKOVÁ V.. Teorie a prax azylu a uprchlictví, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2006, s. 17. ISBN: 80-85889-79-X.

³⁴⁴ JANKUV, J. Medzinárodné a európske mechanizmy ochrany ľudských práv. Bratislava: Iura Edition, 2006, 255s, 256s. ISBN: 80-8078-096-X.

³⁴⁵ Ibid.

- f) *pri azyle sa nešpecifikujú dôvody prenasledovania (obyčajová povaha), a tým sa dáva možnosť štátom udeliť azyl podľa vlastnej úvahy, čiže rozšíriť alebo zúžiť kritériá pre udelenie azylu. Naopak, štáty majú pri výklade kritérií pre udelenie utečeneckého statusu menšiu voľnosť, a to z dôvodu zmluvnej povahy utečeneckého práva;*³⁴⁶
- g) *rozdiely v osobnom rozsahu utečenca a azylanta sa prejavujú faktom, že osoba je utečencom samotným splnením podmienok daných Dohovorom, no azylantom sa osoba stáva rozhodnutím príslušného orgánu, čiže vnútroštátnym aktom.*

I napriek týmto odlišnostiam, novodobý vývoj vedie k stieraniu rozdielov medzi azylovým a utečeneckým právom a dochádza k ich postupnému spĺývaniu.³⁴⁷ Tento trend je viditeľný z nasledujúcich pohľadov a uvedený vývoj medzinárodných, európskych a vnútroštátnych úprav (ČR - *Zákon č.325/1999 Sb., o azylu, v znení neskorších predpisov*) vedie ku konštelácii, že pojmy azylant a utečenec používané v týchto legislatívach možno považovať za totožné³⁴⁸:

- a) *Dohovor (1951) v znení Protokolu (1967), sa vo veľkej miere používa na úpravu právnych pomerov azylantov (najmä dôvody prenasledovania sú súčasne dôvody na udelenie azylu);*
- b) *vo väčšine európskych krajín a ich vnútroštátnych právnych úpravách, sa inštitút územného azylu stotožňuje s právom žiadať o status utečenca.*³⁴⁹

2.4.2.2 Azyl a jeho povaha v rámci európskeho práva

Obyčajová povaha azylu nemení nič na tom, že táto oblasť je široko zmluvne podchytená, či už na regionálnej (prepracované je v tejto oblasti najmä európske právo) alebo na vnútroštátnej úrovni (snaha o kodifikáciu medzinárodnoprávneho inštitútu azylu zlyhala na konferencii v roku 1977). Relatívne prepracovaný európsky azylový systém zaviedol ďalšie subsidiárne formy ochrany v rámci „spoločného azylového systému“, ktorý vyjadruje spoločné štandardy pre členské štáty, ktoré reprezentuje 5 základných právnych aktov:

- a) *Smernica o prijímajúcich podmienkach 2003/9/ES*
- b) *Kvalifikačná smernica 2004/83/ES*
- c) *Procedurálna smernica 2005/85/ES*

³⁴⁶ Ibid

³⁴⁷ ČEPELKA, Č., ŠTURMA, P., BÍLKOVÁ, V., FÁBEROVÁ, A., SKÁLKOVÁ, M., HONUSKOVÁ, V., Teorie a prax azylu a uprchlictví, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva, Praha, 2006, s.77. ISBN: 80-85889-79-X.

³⁴⁸ JANKUV, J., Medzinárodné právo ľudských práv, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2003, s. 56. ISBN: 80-7097-535-0.

³⁴⁹ Ibid. s. 55

- d) *Dublinské nariadenie 343/2003 a 1560/2003*
- e) *Nariadenie EURODAC 2725/2000 (a 407/2002).*

Je treba pripomenúť, že opatrenia v oblasti azylu v EÚ majú základ v čl. 63 SES, čiže ide o komunitárne práva, dôsledkom čoho majú bezprostredný účinok, či prednosť pred vnútroštátnym právom.³⁵⁰

2.4.3 Doplnková ochrana (complementary protection)³⁵¹

Pri inštitúte doplnkovej ochrany chýba všeobecne prijímaná definícia, čo môže viesť k zámene s koncepciou dočasného útočiska, resp. dočasnej ochrany (*temporary protection*). Dočasná ochrana/útočisko (uvedené nižšie) sa všeobecne používa na opis krátkodobej reakcie na zvýšený prílev žiadateľov o azyl. Bola pôvodne vyvinutá európskymi štátmi ako reakcia na utečenecké vlny z dôvodu konfliktu v bývalej Juhoslávii. Doplnková ochrana sa naopak nepoužíva v núdzi, no je základom pre štáty, aby poskytovali tento druh ochrany ako alternatívu k uznaniu postavenia utečencov v zmysle *Dohovoru a jeho Protokolu*.³⁵²

Ide teda o ochranu, ktorá sa poskytuje v prípade, že sa síce žiadateľovi neudelil azyl, no existujú vážne dôvody domnievať sa, že by bol v prípade návratu do krajiny pôvodu vystavený reálnej hrozbe vážneho bezprávia. Podstatným rozdielom pri udeľovaní azylu a poskytovaní doplnkovej ochrany je čas, na ktorý sa ochrana udeľuje. V prípade azylu sa viaže na trvalý pobyt, v prípade doplnkovej ochrany ide o prechodný pobyt na dobu určitú, ktorá je v každom štáte odlišná.

Vážnym bezpráviom je pritom:

- *uloženie trestu smrti alebo jeho výkon,*
- *mučenie alebo neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trest,*
- *vážne a individuálne ohrozenie života, alebo nedotknuteľnosti osoby z dôvodu svojvoľného násillia počas medzinárodného alebo vnútroštátneho ozbrojeného konfliktu.*³⁵³

---

³⁵⁰ Ibid.s. 59

³⁵¹ Smernica Rady 2004/83/ES z 29. apríla 2004, o minimálnych ustanoveniach pre oprávnenie a postavenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva ako utečencov alebo osôb, ktoré inak potrebujú medzinárodnú ochranu a obsah poskytovanej ochrany. *Úradný vestník L 304*, 30/09/2004 S. 0012 – 0023. Dostupné na internete: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0083:SK:HTML> [cit. 2012-03-03]

³⁵² <http://www.unhcr.org/3d464b239.html> [cit.2012-03-03]

³⁵³ Smernica Rady 2004/83/ES z 29. apríla 2004 o minimálnych ustanoveniach pre oprávnenie a postavenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva ako utečencov alebo osôb, ktoré inak potrebujú medzinárodnú ochranu, a obsah poskytovanej ochrany, kapitola V, čl.15. *Úradný vestník L 304*, 30/09/2004 S. 0012 – 0023. Dostupné na internete: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0083:SK:HTML>

„Opodstatnená obava z prenasledovania alebo reálne riziko vážneho bezprávia môže byť založená na udalostiach, ktoré sa uskutočnili odvtedy, ako žiadateľ opustil krajinu pôvodu. Opodstatnená obava z prenasledovania alebo reálne riziko utrpenia vážneho bezprávia môže vychádzať z činností, ktoré vykonával žiadateľ odvtedy, ako opustil krajinu pôvodu, najmä tam, kde sa preukáže, že činnosti, z ktorých sa vychádza, predstavujú vyslovenie obvinení a pokračovanie v takýchto obvineniach alebo orientáciách, o ktorých sa rozhodlo v krajine pôvodu. Bez toho, aby bol dotknutý Ženevský dohovor, členské štáty môžu určiť, že žiadateľovi, ktorý podá následnú žiadosť, sa spravidla neudeli postavenie utečenca, ak je riziko prenasledovania založené na okolnostiach, ktoré žiadateľ vytvoril svojim vlastným rozhodnutím od opustenia krajiny pôvodu.“³⁵⁴

Hoci sa aplikácia inštitútu doplnkovej ochrany viaže k objektívnym hrozbám po prípadnom návrate žiadateľa do krajiny pôvodu, teda čiastočne k iným skutočnostiam nastávajúcim v odlišnom čase než v prípade aplikácie inštitútu azylu, sú pri rozhodovaní o udelenie či neudelenie doplnkovej ochrany do značnej miery určujúce tvrdenia samotného žiadateľa a z nich je potrebné vychádzať.³⁵⁵

Istým druhom doplnkovej ochrany, no bez akýkoľvek právnych záruk, je známy Izrael. Štát má špecifické postavenie k utečencom a žiadateľov o azyl. Väčšina žiadateľov prichádza z afrických krajín ako je Sudán, Eritrea a Pobrežie Slonoviny. Nárast žiadateľov o azyl z týchto krajín každým rokom neúmerne rastie a štatistické informácie krajiny poukázali na všeobecnú neochotu Izraela poskytnúť utečencom ochranu. Situáciu sa štát snaží vyriešiť na základe doplnkových ochranných mechanizmov v zmysle *Dohovoru*, ktoré majú charakter *dočasnej ochrany (temporary protection)*.³⁵⁶ Táto ochrana je však viac-menej formálna a v reálnych podmienkach veľmi zmätocná a chaotická a vyznačuje sa sťaženým, veľakrát dokonca nedosiahnuteľným prístupom k právnym, sociálnym a ekonomickým zárukám.

2.4.4 Dočasné útočisko (temporary refuge) a dočasná ochrana (temporary protection)

Poskytuje sa cudzincom, označovaných ako „*odídenci*“ (*externally displaced persons*): osoby, ktoré síce nespádajú pod definíciu v *Dohovore o utečencoch*, no sú ohrozené v prípade,

---

³⁵⁴ Smernica Rady 2004/83/ES z 29. apríla 2004 o minimálnych ustanoveniach pre oprávnenie a postavenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva ako utečencov alebo osôb, ktoré inak potrebujú medzinárodnú ochranu, a obsah poskytovanej ochrany, kapitola II, čl.5, ods.1-3. *Úradný vestník L 304*, 30/09/2004S.0012-0023. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0083:SK:HTML>

³⁵⁵ <http://www.e-pravo.sk/decisions/view/221/doplnkova-ochrana-ako-druha-forma-medzinarodnej-ochrany-v-suvlosti-s-neudelenim-azylu> [cit. 03-04- 2012].

³⁵⁶ KRITZMAN-AMIR, T., BERMAN, Y., Responsibility Sharing and the Rights of Refugees: The Case of Israel. 2011, Vol. 41, s. 620.

žeby sa vrátili do vlasti³⁵⁷. Inštitút dočasného útočiska sa používa na účely ochrany pred vojnovým konfliktom, endemickým násilím, následkami humanitárnej katastrofy, alebo sústavným, alebo hromadným porušovaním ľudských práv v krajine ich pôvodu. Dočasná ochrana by teda mala byť aktivovaná len v prípade naliehavých situácií a pri masových útekoch z postihnutých oblastí.

Dočasné útočisko nenahrádza opatrenia širšej ochrany, preto UNHCR požaduje, aby sa po uplynutí primeranej doby (jej odporúčaná doba trvania je od 6 mesiacov do 2 rokov) vytvorili predpoklady na stabilizáciu situácie³⁵⁸ a osobám požívajúcich dočasnú ochranu, a ktoré sa nemôžu vrátiť domov, poskytlo právo požiadať o plný štatút utečenca.

Počas trvania dočasnej ochrany by mali byť proporčne (*na základe dĺžky dočasnej ochrany*) poskytované práva ako: právo na zlúčenie rodiny, vzdelanie, sociálna pomoc na dostatočné pokrytie základných životných potrieb, zdravotná starostlivosť, zapojenie do zárobkovej činnosti, poskytnutie dokladov a poskytnutie informácií, ako tieto nároky dosiahnuť.

V zmysle univerzálnych dohovorov o ľudských právach možno chrániť tieto osoby napr. podľa čl. 3 *Dohovoru proti mučeniu* (1984), čl.7 *Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach* (1966), čl. 3 *Európskeho dohovoru o ľudských právach* (1950).

Osobitosťou v európskom azylovom práve je tzv. **Žiadosť o medzinárodnú ochranu**: ide o požiadavku vykonanú štátnym príslušníkom tretej krajiny alebo osobou bez štátneho občianstva o ochranu od členského štátu, o ktorom sa predpokladá, že požaduje postavenie utečenca alebo postavenie doplnkovej ochrany, a ktorý výslovne nepožaduje iný druh ochrany (*v rozsahu smernice, uvedené vyššie*), ktorý môže byť požadovaný osobitne.³⁵⁹

I napriek faktu, že tieto relatívne nové spôsoby ochrany neupravujú priamo postavenie utečencov, je možné ich zaradiť medzi významné a účinné právne inštitúty. Tie vedú nielen k posilneniu, ale i k špecifikácii postavenia osôb v cudzineckých právnych režimoch. Len prostredníctvom takto konkrétneho a jasne rozoznateľného statusu, je možné predísť jeho zneužívaniu, resp. k jeho nesprávnej aplikácii. Inštitút dočasného útočiska je niekedy dosť kritizovaný z dôvodu jeho implementovania členskými štátmi, ako nástroja, ktorý môže byť použitý na obchádzanie, alebo dokonca na vyhnutie sa povinnosť danými *Ženevským dohovorom*. Európska komisia preto odporúča členským štátom, aby prijali také legislatívne

---

³⁵⁷ MARTIN, S., F., Forced migration and the evolving humanitarian regime, Working Paper No. 20, Institute for the Study of International Migration Georgetown University Washington, DC USA, July 2000, s. 2. Dostupné na internete: <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=4ff5860e2&skip=0&query=externally%20displaced%20persons>

³⁵⁸ European Council on Refugees and Exiles, Position of European Council on Refugees and Exiles on Temporary protection in the context of the Need for a supplementary Refugee Definition, par.17, March 1997.

³⁵⁹ http://www.schengen.euroluris.sk/index.php?link=azilova_politika [cit 2012-04-13]

opatrenia, ktoré by dokazovali, že zneužitie dočasného útočiska nie je ich cieľom, resp. zámerom.³⁶⁰

2.5 Práva a povinnosti utečencov

Dohovor obsahuje výpočet práv utečenca, ktoré je možné rozdeliť do troch základných skupín:

1. Práva poskytované v národnom cudzineckom režime:

- *Sloboda náboženského vyznania a náboženskej výchovy*
- *Autorské práva a priemyselné vlastníctvo*
- *Právo na slobodný prístup k súdom*
- *Právo na základné školské vzdelanie*
- *Právo na verejnú podporu*
- *Právo na výhody pracovnoprávneho zákonodarstva a sociálne zabezpečenie*
- *Právo na rovnaké daňové a poplatkové zaťaženie*

2. Ďalšiu skupinu tvoria práva poskytované v **cudzineckom režime najvyšších výhod** (utečenci musia dostať, čo najpriaznivejšie zaobchádzanie, ako je to v prípade štátnych príslušníkov cudzej krajiny):

- *Právo stať sa členom odborov – združovacie právo*
- *Právo, stať sa členom inej politickej neziskovej organizácie*
- *Právo na zamestnanie a zamestnaneckú mzdu*

3. Utečenci musí dostať čo najpriaznivejšie zaobchádzanie tak ako je to možné, a ktoré musí byť aspoň tak priaznivé ako všeobecne v prípade cudzincov za rovnakých okolností, pokiaľ ide o nasledujúce práva:

- *Právo vlastníť majetok (nadobúdanie hnutel'ného a nehnuteľného majetku, vrátane nájomných práv)*
- *Právo na samostatnú zárobkovú činnosť (podnikanie)*
- *Právo na výkon slobodného podnikania*
- *Prístup k bývaniu*
- *Právo na vyššie vzdelanie*

---

³⁶⁰ Proposal for a Council Directive on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof, 24 May 2000, COM(2000) 303 final, 4 s, (2.3). Dostupné na internete: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2000:0303:FIN:EN:PDF>

- *Právo zvoliť si miesto pobytu*
- *Právo na voľný pohyb v krajine*

Všetkým utečencom musia byť poskytnuté doklady totožnosti a cestovné doklady, ktoré im umožnia cestovať mimo krajiny.

Z týchto práv je vylúčený osobný status utečenca, ktorý sa podľa čl.12 (1.) sa riadi zákonmi štátu jeho pôvodu alebo, ak ho nemá, zákonmi štátu jeho pobytu.

2.6 Trvalé riešenia

Tak ako predchádzajúca časť obsahuje výpočet práv utečencov, na druhej strane stoja povinnosti prijímajúceho štátu, ktoré sú mimo iného (zaistenie ochrany utečencov, vyňatie z reciprocity podľa zásad uvedených v čl.7 *Dohovoru*, obmedzenie voľnosti štátov pri výkone správnych a trestnoprávných. riešení) i poskytnutie trvalých riešení: repatriácie, integrácie a presídlenia. Medzi jednotlivými trvalými riešeniami neexistuje formálna hierarchia, no uplatňujú sa na základe kritérií dobrovoľnosti, bezpečnosti a reálnej možnosti uskutočnenia daného trvalého riešenia.

2.6.1 Dobrovoľná repatriácia

Patrí medzi najobvyklejšie riešenia. Podmienkami pre dobrovoľnú repatriáciu sú hlavne bezpečnosť (fyzickú i materiálnu), informovanosť a dôstojnosť.

2.6.2 Lokálna integrácia

Tento druh trvalého riešenia je právny, ekonomický a spoločensko-kultúrny proces , ktorý utečencovi umožňuje usadiť sa v krajine azylu.³⁶¹

Dôvodmi výberu lokálnej integrácie je najmä strach, hlavne ak osoba bola prenasledovaná dlhší čas a nedôveruje situácii v krajine odkiaľ musela utiecť. Ďalším dôvodom je nemožnosť vrátiť sa kvôli pokračujúcemu konfliktu.

Ak je pobyt utečenca v krajine dlhodobý, utečenec si za túto dobu vybuduje nový život a i napriek obnovy bezpečnosti a stability v krajine, preferuje ostať a kultivovať svoju sociálnu a ekonomickú nezávislosť.

³⁶¹ <http://www.unhcr.org/3d464b239.html> [cit 2012-04-13]

2.6.3 Presídlenie

V prípade, ak krajina, ktorá prijala utečenca nie je ochotná poskytnúť podmienky na lokálnu integráciu, prichádza riešenie vo forme presídlenia do tretích krajín.

Presídlenie zahŕňa výber a premiestnenie utečencov z krajiny, v ktorej hľadali ochranu do štátu, ktorý súhlasil, že im ochranu prizná (len málo krajín sa podieľa na programoch presídľovania UNHCR a akceptuje ročné kvóty utečencov). Tento stav zaisťuje ochranu pred refoulementom a poskytuje utečencovi a jeho rodine prístup k právam podobným tým, ktoré sú požívané štátnymi príslušníkmi. Presídlenie so sebou nesie možnosť, aby sa utečenec stal naturalizovaným občanom v krajine presídlenia.³⁶²

Presídlenie plní mimo iného funkcie :

- *nástroja na poskytovanie medzinárodnej ochrany a reaguje na špecifické potreby jednotlivých utečencov, ktorých život, sloboda, bezpečnosť, zdravie alebo iné základné práva sú v ohrození.*
- *môže to byť konkrétny výraz medzinárodnej solidarity a nástroj zdieľania zodpovednosti medzi jednotlivými štátmi a zníženia problémov súvisiacich s utečencami v azylovej krajine.*³⁶³

---

³⁶² Príručka UNHCR o presídlení, 2009. Revised edition, July 2011.. Dostupné na internete:

<http://www.unhcr.org/4a2ccf4c6.html>

³⁶³ <http://www.unhcr.org/3d464b239.html> [cit 2012-04-13]

ZÁVER

Práca priniesla pohľad na predmet vnútorného presídlenia všeobecne a právne postavenie vnútorne presídlenej osoby v jeho konkrétnej podobe, čo sú témy zvolené pre prvú časť predostretej rigorózne práce. Obsahom druhej časti je oblasť medzinárodného utečenec-kého práva a postavenie osoby utečenca v ňom. Skladba práce bola zvolená z dôvodu blízkej podobnosti oboch tém, so snahou o zachovanie ich individuálneho charakteru. I preto práca pri ich porovnaní využíva analytickú a komparatívnu metódu, ktoré mali za cieľ určiť ich totožné prvky a poukázať na ich rozdielnosti. Porovnaním kategórií presídlenca a utečenca sa nezistil len známy geografický aspekt, ktorý je v smere rozlíšenia medzi tzv. vnútorným a vonkajším utečenectvom asi najviditeľnejší, no zistili sa i ďalšie diferencie, ktoré otvárajú možnosti k podrobnejšiemu skúmaniu presídleneckého javu, respektíve k budúcim právnym úpravám, ktoré by určili jeho postavenie v medzinárodnej právnej úprave. Týka sa to hlavne statusu vnútorných presídlencov, ktorí doposiaľ nie sú jednoznačným spôsobom zaradení do systému medzinárodného práva, tak ako je to pri utečencoch. Opakom sú národné legislatívy, ktoré upravujú ich právne postavenie na vnútroštátnej úrovni. Na jednej strane sa zdá, že takéto uchopenie problému je správne, pretože presídlenie je vo všeobecnosti považované za internú záležitosť štátu, na druhej strane však vnútorné presídlenie vzniká z podobných príčin ako utečenectvo (ozbrojené konflikty, porušovanie ľudských práv) a medzinárodné spoločenstvo si uvedomuje serióznosť a intenzívnu potrebu riešenia tohto problému. V tejto súvislosti je prítomné dlhodobejšie úsilie o zaistenie ich právnej pozície. Prvým výsledkom týchto snažení bolo vypracovanie *Riadiacich princípov*, ktorých vznik síce nebol iniciovaný zo strany samotných štátov, no tie ich neskôr zaradili medzi dôležité vedúce nástroje pri ich boji s vnútorným presídlením a využívajú ich, ako akúsi predlohu pri tvorbe vlastných zákonov alebo ich dokonca zaraďujú do ich právnych poriadkov, ako súčasť platnej legislatívy. Z pohľadu medzinárodného práva však naďalej ostávajú právne nezáväzným dokumentom. Takto sa normatívny nedostatok na medzinárodnoprávnej úrovni určitým spôsobom kompenzuje regionálnym a vnútroštátnym právom, na ktorom vidieť spôsoby štátov, ako sa vyrovnávajú s rôznymi podobami presídlenia. Na konkrétnych legislatívach môžeme pozorovať uchopenie množstva prekážok súvisiacimi s oblasťami, ktoré sú nevyhnutné pre zachovanie potrieb jednotlivcov i celých skupín obyvateľstva postihnutých presídlením. Inapriek niektorým deficitom vyskytujúcim sa v oblasti národných právnych úprav, je možné pozorovať všeobecnú tendenciu zameranú na posilňovanie právneho postavenia presídlených osôb. Naopak, postavenie utečenca je zaistené platným medzinárodným právom, ktoré poskytuje ochranu v zmysle *Dohovoru o právnom postavení utečencov* (1951). *Dohovor* definuje okrem práv utečencov i podstatu vzniku a zániku ich právneho štatútu, ktorou je oprávnená obava

z prenasledovania z určených dôvodov, kdežto v prípade vnútorných presídlencov takýto element vzniku právneho štatútu abstínuje. Pozitívom je, že *Riadiace princípy* rozširujú príčiny vzniku vnútorného presídlenia na prírodné a človekom spôsobené katastrofy. Tie síce majú vplyv i na vznik viacerých utečeneckých vln, no doposiaľ nie sú uznané, ako ďalšie z dôvodov pre vznik utečeneckého štatútu. Vývoj je v tomto smere ovplyvňovaný klimatickými zmenami a ich dopad na nedobrovoľnú migráciu a má za následok postupné vytváranie novej kategórie „klimatického (environmentálneho) utečenca/presídlenca, ktorému sa z určitej časti práca venovala. Prácou sa okrem porovnania oboch skupín sledoval aj pohľad na právne inštitúty z hľadiska ich podchytenia na úrovni prípadov z praxe, aby sa tak predostrel reálny pohľad na jednotlivé časti problematiky. Práca sa snažila o tento prístup z dôvodu poukázania na to, že systém ochrany nepredstavuje iba výpočet jednotlivých práv a povinností, ale je i žijúcim mechanizmom odrážajúci skutočný stav opisovaných oblastí. Ďalší dôvod na zvolenie tohto postupu, bolo aj to, že nie vždy si uvedomujeme, čo sa za konkrétnym ustanovením, resp. predpisom skrýva a koľkými spôsobmi je možné naň reagovať. Práve praktickým uchopením je možné vidieť komplikovanosť použitia a využitia jednotlivých inštitútov v praxi, ktoré nie sú vždy chápané jednoznačným a unifikovaným spôsobom. Zložitou a rôznou ďalších nástrojov ochrany, ako je princíp *non-refoulementu*, alebo štatút utečenca na základe prima facie, sa práca venovala z dôvodu existencie odlišného nazerania na ich aplikáciu v súčasných podmienkach, ktoré sú sprevádzané meniacimi sa trendami bezpečnostnej a migračnej situácie vo svete. Úlohou nebolo zaujať jednoznačné stanovisko k predloženým „šedým“ zónam, no snahou bolo poukázať na ich permanentný a detailný vývoj. Odlišné a rozporuplné nazeranie najmä na princíp *non-refoulementu* z pohľadu jeho kogentnej povahy, spôsobuje nemalé komplikácie v rámci jeho výkladu. Najmä štáty, ktoré chápu výnimky z *non-refoulementu* extenzívnym spôsobom, umožňujú vznik nestáleho právneho postavenia pre ohrozené osoby. Ďalšie inštitúty ochrany predstavujú jednak významný aspekt v stabilizácii pomerov postihnutých osôb, no práca sa venovala aj ich potenciálnym rizikám, ktoré sa môžu vyskytnúť v rámci medzier umožňujúcim ich zneužitie. Jednými zo spoločných prvkov pre presídlencov a utečencov je zvládnutie ťažkých životných podmienok, ktoré nastávajú po tom, čo skončí stav presídlenia, resp. utečenectva. Celkový proces môže trvať veľmi dlho a za veľmi obtiažnych podmienok. I preto je potrebné zhodnotiť humanitárny prístup a aspekt národnej suverenity k poskytovaniu trvalých riešení.

Práca si ich výpočtom a stručným opisom všima ochranu presídlencov a utečencov síce v záverečných, no nie v menej obtiažnych fázach procesu. Ten môže niesť pre postihnutých určitý stupeň rizika a preto je realizácia trvalých riešení podmienená bezpečnosťou, dobrovoľnosťou a garantovaním ľudských práv. Otázkou ostáva, či je poskytnutý i administratívny a sociálny rámec na to aby bola dosiahnutá ich skutočná účinnosť. Obe časti práce mali byť súhrnom rôznorodosti problémov, ktoré sa riešia na medzinárodnoprávnej úrovni

v súvislosti s témami presídlenia a utečenectva. Spolu s dôrazom na to, že problém presídlenia je širší, než sa o ňom zvyčajne uvažuje a naďalej predstavuje výzvu právne záväzným spôsobom upraviť jeho úlohu a postavenie z hľadiska medzinárodného práva. Na základe politicko-právneho rámca by bolo vhodné stanoviť princípy týkajúce sa jednotných operačných postupov zacielených na zlepšovanie situácie presídlencov, a to spolu s angažovaním partnerov na rôznych úrovniach v procese kontroly a plánovania v záujme zefektívňovania druhov pomoci a sprehl'adňovania potrieb presídlencov. Jednou z integrujúcich myšlienok práce je upriamenie pozornosti na fakt, že i tradičné utečenecké právo je ovplyvnené pomalými zmenami, ktoré majú za následok zmenu podoby niektorých jeho oblastí. Práca si nenárokovala komplexne pokryť obe oblasti, ani sa vyčerpávajúcím spôsobom sústrediť na jednu z nich. Táto neúplnosť je chápaná v zmysle selekcie dôležitosti vybraných oblastí, ako i kvantitatívnych limitov určených pre rigoróznú prácu. Neprítomnosť niektorých aspektov ostáva výzvou pre budúce zameranie sa na konkrétne inštitúty patriace do prednesených tém a ďalšiu alternatívu pre uchopenie problematiky.

RESUMÉ:

Predložená rigorózna práca detailne sleduje vývoj a súčasný stav relatívne novej kategórie obyvateľstva postihnutého rozličnými konfliktnými situáciami, od vojen až po prírodné, či ľudským faktorom spôsobené katastrofy. Vnútorní presídlenci sú narastajúcou časťou populácie, ktorá sa zvyšujúcou sa frekvenciou ozbrojených konfliktov a častými ekologickými pohromami, stáva negatívnym javom nielen na obmedzenom území, ale vysoko rizikovým globálnym faktorom ovplyvňujúc vývoj medzinárodného práva v danej otázke. Práca mapuje vývoj kategórie od nesmelých a neistých začiatkov a po jej postupné začleňovanie do vnútroštátnych legislatív a globálneho morálneho uznania, hoci s doposiaľ neuznaným právnym štatútom a vymedzenými druhmi právnej ochrany na úrovni medzinárodného práva, ktoré naopak nechýbajú pri kategórii utečencov, ktorí sa potýkajú s podobnými, ak nie priamo totožnými problémami ako presídlenci. V práci sa preto nachádza časť, ktorá obsahuje ich porovnanie z rozličných uhlov, ako aj samotná problematika utečencov, spolu s konkrétnejším sústredením sa na niektoré jej aspekty. I z tohto dôvodu je práca rozdelená do dvoch častí, a každá z nich pozostáva zo šiestich kapitol, ktoré sú rozdelené do jednotlivých podkapitol a oddielov a pododdielov so snahou o dodržanie systémového usporiadania práce podľa jednotlivých popisovaných inštitútov. Práca v oboch častiach neobchádza ani príklady z praxe, a to v záujme o priblíženie problematiky z pohľadu konkrétnych spôsobov pre právne vysporiadanie sa s niektorými právnymi otázkami. Tie súvisia s výberom nástrojov právnej ochrany a sú súčasne zamerané na popis a analýzu určitých právnych inštitútov, ktoré sprevádzajú názorové kolízie, spolu s osobným náhľadom. Práca si v celku dáva za cieľ poukázať z jedného pohľadu na takmer totožnosť oboch kategórií (spôsob postihnutia, porušovanie, či ohrozenie ľudských práv, ich potreby, atď.) a zároveň na paradoxne diametrálne odlišné vnímanie ich postavenia z hľadiska medzinárodného práva.

RESUMÉ:

The submitted rigorous thesis monitors the development and the current situation of the relatively new category of the population suffering by the various conflict situations, from the wars to the natural or human factors caused disasters. Internally displaced persons are increasing part of the population, which becomes, by the increasing frequency of the armed conflicts and ecological disasters, the negative phenomenon not only in the limited territory, but the highly dangerous global factor, influencing the development of the international law in this issue. The research of this paper is the development of the category from the modest and uncertain beginnings to its gradual incorporation to the national legislations and to the global moral recognition, though still with an unrecognized legal statute and with limited kinds of legal protection on the level of international law, which, on the contrary, do not lack in the category of refugees, who deal with the similar, if not with the same issues as the internally displaced persons. Therefore, there is a part in this thesis which involves their comparison from the various sides, as well as the refugee issue itself, together with the more concrete concentration on the some of its aspects. This is also the reason why the thesis is divided into two parts, and each part consists of six chapters which are divided into subchapters and sections and subsections with an effort to keep the systemic organization of the thesis according to the individual described institutes. Both parts of the thesis include also the practical examples in order to bring the issue from the point of view of the concrete methods for legal deal with some legal issues related to the choice of the legal protection tools, and the parts are also focused on the description and analysis of the particular legal institutes and their opinion collision, together with the personal insight. As the whole, the main aim of the thesis is on the one hand, to mention nearly identity of the two categories (the way of affection/disability, violation, or threat to human rights, their needs, etc.) and simultaneously, paradoxically different perception of their position from the point of view of the international law.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY:

Knižné zdroje:

- BARGEROVÁ, Zuzana., DIVINSKÝ Boris: Integrácia migrantov v Slovenskej republike, výzvy a odporúčania pre tvorcov politik. Bratislava: IOM Medzinárodná Organizácia pre migráciu, 2008
- BÍLKOVÁ, Veronika: Úprava vnitrostátných ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. IFEC, Beroun, 2007
- COHEN, Roberta, DENG, Francis, M.: Masses in flight: global crisis of internal displacement, Washington, D.C.: The Brooking Institution Press, 1998
- CRYER Robert, FRIMAN Hakan, ROBINSON Darryl. WILMHURST Elizabeth: An Introduction to International Criminal Law and Procedure, 2nd Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2010
- ČEPELKA, Čestmír., ŠTURMA, Pavel: Mezinárodní právo veřejné. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008
- ČEPELKA, Čestmír., ŠTURMA, Pavel., BÍLKOVÁ, Veronikaa., FÁBEROVÁ, Andrea., SKÁLKOVÁ, Marcela, HONUSKOVÁ, Věra: Teorie a praxe azylu a uprchlictví. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2006, s. 125. ISBN: 80-85889-79-X.
- GOODWIN-GILL, Guy, McADAM, Jane: The Refugee in international law. Third edition, Oxford: Oxford University Press, 2007
- HARRIS, David: Cases and Materials on International law, Case concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua, A (Nicaragua v. United States of America), ICJ Decision of 27 June 1986, seventh edition, London: Thomas Reuters (Legal) Limited , 2010
- HATHAWAY, James C: The rights of refugees under international law, Cambridge: Cambridge University Press, 2005
- JACKSON Ivor.: The Refugee Concept in Group Situations. Netherlands: Kluwer Law International, 1999
- JAMES R. Lewis., SKUTSCH Carl: The Human rights encyklopedia. Volume Three. New York: M. E. Sharpe, INC, 2001
- JANKUV, Juraj: Medzinárodné a európske mechanizmy ochrany ľudských práv. Bratislava: Iura Edition, 2006
- JANKUV, Juraj: Medzinárodné právo ľudských práv, Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2003

- KORN, David, A: Exodus within Borders, An Introduction to the Crisis of Internal Displacement. Washington: Brookings Institution Press, 1999
- MAY, Larry: Global Justice and Due Process, Cambridge: Cambridge University Press, 2011
- ROBERTSON, David: A Dictionary of Human Rights, London: Europa Publications Limited, 1997
- Sexuálne a rodové násilie voči utečencom, navrátencom a presídleným osobám. Bratislava: UNHCR, Máj 2003
- STENBER, G: Non-Expulsion and Non-Refoulement: The Prohibition Against Removal of Refugees with Special Reference to Articles 32 and 33 of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees (Studies in International Law). Uppsala: Iustus forlag, 1989
- VAMBE, M. T.: The Hidden Dimensions of Operation Murambatsvina. Harare: Weaver Press, 2008
- WESTRA, Laura: Enviromental Justice and the Rights of Ecological Refugees. London: Earthscan, 2009

Medzinárodné dokumenty

- Agreement on Refugees and Displaced Persons annexed to the Dayton Accords, Chapter One, Article I(1) of Annex 7
- Constitution of the World Health Organization (July 22, 1946)
- Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949
- Convention concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries (Entry into force: 05 Sep 1991) Adoption: Geneva, 76th ILC session (27 Jun 1989)
- Dohovor zabránení a trestaní zločinu genocídia, 1948
- Durbanská deklarácia/Deklarácia Svetovej konferencie proti rasizmu, rasovej diskriminácii, xenofóbii a súvisiacej netolerancii , 2001
- League of Nations, Arrangement Relating to the Legal Status of Russian and Armenian Refugees, 30 June 1928, League of Nations Treaty Series, Vol. LXXXIX, No. 2005
- League of Nations, Convention Relating to the International Status of Refugees, 28 October 1933, League of Nations, Treaty Series Vol. CLIX No. 3663
- League of Nations, Provisonal Arrangement concerning the Status of Refugees Coming from Germany, 4 July 1936, League of Nations Treaty Series, Vol. CLXXI, No. 3952
- Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (1966)
- United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, Guiding Principles of Internal Displacement. New York: OCHA Publications, 1999

- Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977
- Rezolúcie BR OSN: Res. 779, 6 October 1992, § 5, Res. 820 A, 17 April 1993, § 7, Res. 941, 23 September 1994, § 3, voting record: 15-0-0; Res. 947, 30 September 1994, § 8, Resolution 1019 (1995) Adopted by the Security Council at its 3591st meeting, on 9 November 1995, 9 November 1995, S/RES/1019 (1995), Resolution 1244 (1999) Adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999, Security Council refers situation in Darfur, Sudan, to prosecutor of International Criminal Court, Resolution 1593 (2005) Security Council 5158th SC/8351, Resolution 64/296 on Status of Internally Displaced Persons and Refugees from Abkhazia, Georgia and the Tskhinvali region/South Ossetia, Georgia, 28 August 2009 Sixty-third session, Agenda item 13, Protracted conflicts in the GUAM area and their implications for international peace, security and development, UN Security Council Res. 674, 29 October 1990
- Rezolúcie ESOSOC: UN Economic and Social Council Resolution 1705, UN Economic and Social Council (ECOSOC), Note / by the Secretary-General pursuant to Economic and Social Council resolution 1990/78: addendum; report on refugees, displaced persons and returnees, prepared by Mr. Jacques Cuénod, Consultant, 27 June 1991, E/1991/109/Add., E/CN.4/Sub.2/1997/2, 27 June, UN Commission on Human Rights, UN Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, Resolution 2005/21 on Housing and Property Restitution for Refugees and Displaced Persons, 11 August 2005, E/CN.4/Sub.2/RES/2005/21
- UN Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, Resolution 2002/7 Housing and Property Restitution in the Context of Refugees and Other Displaced Persons , 14 August 2002, E/CN.4/Sub.2/RES/2002/7
- Rezolúcie Komisie pre ľudské práva: Res. 1992/S-2/1, 1 December 1992, § 4, Res. 1994/72, 9 March 1994, § 8, Res. 1994/75, 9 March 1994, § 5, Res. 1995/89, 8 March 1995, § 8, Res.2004/55 on Internally Displaced Persons, 20 April 2004, E/CN.4/RES/2004/55, Res.2005/46 on Internally Displaced Persons, 19 April 2005, E/CN.4/RES/2005/46, The right to restitution, compensation and rehabilitation for victims of grave violations of human rights and fundamental freedoms., 17 April 1998, E/CN.4/RES/1998/43, A/HRC/13/21/Add.4
- Rezolúcie VZ OSN: Res. 2958 (XXVII) 12 December 1972, Res.48/153, 20 December 1993, §13, Res. 49/10, 3 November 1994, § 8, Res. 49/196, 23 December 1994, § 13,; Res. 50/193, 22 December 1995, § 12,; Res. 55/24, 14 December 2000, § 19, International Conference on Central American Refugees: resolution / adopted by the General Assembly., 8 December 1988, A/RES/43/118, Rezolúcia Valného zhromaždenia 8 (1), 12.2.1946, Res. 64/296 on Status of Internally Displaced Persons and Refugees from Abkhazia, Georgia and the

Tskhinvali region/South Ossetia, Georgia, 28 August 2009 Sixty-third session, Agenda item 13, Protracted conflicts in the GUAM area and their implications for international peace, security and development, A/RES/47/135, A/RES/60/1, 2005

- Rome Statute of the International Criminal Court, A/CONF.183/9, Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu, Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky, Zbierka zákonov č. 333/2002

Právne úpravy v rámci Európskej únie:

- Európsky dohovor o ľudských právach V znení protokolov č. 11 a 14, S dodatkovým protokolom a protokolmi č. 4, 6, 7, 12 a 13

Smernice:

- Smernica 2005/85/ES z 1. Decembra 2005 o minimálnych štandardoch pre konanie v členských štátoch o priznávaní a odnímaní postavenia utečenca
- Smernica Rady 2004/83/ES z 29. apríla 2004 o minimálnych ustanoveniach pre oprávnenie a postavenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva ako utečencov alebo osôb, ktoré inak potrebujú medzinárodnú ochranu, a obsah poskytovanej ochrany, kapitola II, čl.5, ods.1-3. Úradný vestník L 304 , 30/09/2004 S. 0012 – 0023

Odporúčania:

- Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation Rec(2006)6 of the Committee of Ministers to member states on internally displaced persons (Adopted by the Committee of Ministers on 5 April 2006 at the 961st meeting of the Ministers' Deputies)
- Council of Europe, Parliamentary Assembly, Recommendation 1631(2003), Internal Displacement in Europe, (Text adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly, on 25 November 2003)
- Council of Europe, Parliamentary Assembly, Recommendation, Recommendation 773 (1976) on the situation of de facto refugee
- European Council on Refugees and Exiles, Position of European Council on Refugees and Exiles on Temporary protection in the context of the Need for a supplementary Refugee Definition, par.17, March 1997

Iné:

- Európska Komisia|Brusel, 8.9.2010 COM(2010) 465 final, KOM(2010) 465 v konečnom znení Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade o uplatňovaní smernice 2005/85/ES z 1. Decembra 2005 o minimálnych štandardoch pre konanie v členských štátoch o priznávaní a odnímaní postavenia utečenca

Národné právne úpravy:

- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR 333/2002 Z.z)

Afrika

- Convention governing the specific aspects of refugee problems in Africa, September 1969, (1974)
- Council of Ministers Decree No. 79/02, 2002 (Angola)
- General Peace Agreement for Mozambique (Protocol III) (12 March 1992)
- Loi No. 1/32 du 13 novembre 2008 sur l'asile et la protection des réfugiés au Burundi [Burundi], No. 1/32, 13 November 2008
- The Refugees Act, 2006 (Kenya), No. 13 of 2006, Revised Edition
- The Refugees Protection Act, 2007 [Sierra Leone], No. 6 of 2007, 30 August 2007

Ázia

- Government of Sri Lanka and United Nations Country Team, Joint Strategy to Meet the Immediate Needs of Returned Internally Displaced Persons (IDP's), July 2002 – June 2003
- Law of Georgia On Intenally Displaced Persons, v znení neskorších predpisov 2006
- Law of the Republic of Azerbaijan „, On Status of refugees and Forcibly Displace (Persons Displaced Within the Country) Persons, May 1999
- Law on Asylum in the Republic of Albania [Albania], No. 8432, 14 December 1998
- Ministry of displacement and migration, National policy on displacement, Iraq, Júl 2008
- Ministry of Rural Development (Department of Land Resources), National Policy on Resettlement and Rehabilitation For Project Affected Families- 2003. (Published in the Gazette of India, Extraordinary Part- I, Section 1, No-46, dated 17th February, 2004
- National Policies on Internally Displaced Persons, 2063, Nepal, 2007
- Nepal National Policies on Internally Displaced Persons, 2063 2007, Article 3 (a).

- Parliament of the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka, Resettlement Authority Act, No.09 of 2007
- Quadripartite Agreement on Voluntary Return of Refugees and Displaced Persons in Georgia/Abkhazia(4 April 1994)
- Relief Program for Internally Displaced People Due to Conflict for FY 2004/05 (Nepal)
- Republic of Iraq Ministry of Displacement and Migration, Information Bureau Statistic Department, Information Form for Property of the Internally Displaced.
- Statute of the Commission for the Resolution of Real Property Disputes, Order No. (2) of the year 2006, Iraq

Európa:

- Act of Amendment of the Act on Temporary Taking over and Managing Property (17. January 1996)
- Government of the Republic of Serbia, National Strategy for Resolving the Problems of Refugees and Internally Displaced Persons, 30 May 2002
- Law On Displaced Person s And Returnees In the Federation of Bosnia and Hercegovina and Refugees from Bosnia and Hercegovina. FBiH Official Gazette, no. 15/05 of 16 March 2005
- Law on Refugees from Bosnia and Hercegovina and Displaced Persons in Bosnia and Hercegovina, 1999, Article 4;
- The Constitution of the Russian Federation. Compliance with the Russian Federation Constitution of Article 9, sub-clause 1, Clause 3 and para.1, Clause 6 of the Russian Federation Federal Law "On Forced Migrants" in Connection with a Complaint Filed by Mr M.A. Mkrtychan Publisher Russian Federation: Constitutional Court, 21 November 2002
- Federal Law No. 202-FZ of December 20, 1995 On Introducing the Amendments and Addenda to the Law of the Russian Federation on the Forced Migrants (with the Amendments and Additions of August 7, 2000, December 24, 2002, December 23, 2003
- Verwaltungsgericht Berlin = Administrative Court Berlin. 3 Nov. 1989. No. VG 10 A 4.88

Amerika:

- Brazilian Constitution (1988)

- Cartagena Declaration on Refugees, Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama, 22 November 1984
- Mexico Declaration and Plan of Action to Strengthen International Protection of Refugees in Latin America, 16 November 2004
- Reglamento de la ley sobre desplazamientos internos (Ley N° 28223, Ley Sobre los Desplazamientos Internos) Decreto Supremo N° 004-2005-Mimdes (Peru)

Periodiká:

- ABUYA, Odhiambo.E, Singapore Journal of International & Comparative Law (2003)7, Refugees and Internally Displaced Persons: Examining Overlapping Institutional Mandates of the ICRC and the UN High Commissioner For Refugees. (2003)7, Refugees and Internally Displaced Persons: Examining Overlapping Institutional Mandates of the ICRC and the UN High Commissioner For Refugees
- BARUTCISKI, M., Tension between the refugee concept and the IDP debate, Forced migration review, December 1998
- BOBIC, M. Forced Migrants in Serbia: Refugees and Internally Displaced Persons—Facts and Figures, Coping Strategies, Future. Refuge, vol. 26
- CERNEA, Michael, "Risks, Safeguards and Reconstruction." In Michael Cernea and Christopher McDowell, eds, Risks and Reconstruction: Experiences of Resettlers and Refugees. World Bank. Washington, DC, 2000
- Denník SME, Čínske úrady chcú sterilizovať 10-tisíc ľudí v jednom meste, 16.apríl 2010
- DOWNING, Theodore E., "Avoiding New Poverty: Mining-Induced Displacement and Resettlement." Mining, Minerals and Sustainable Development, International Institute for Environment and Development, No. 58. April 2002
- DROEGE, C., – Transfers of detainees: legal framework, non-refoulement and contemporary challenges, International Review of the Red Cross, Volume 90 Number 871 September 2008
- FARMER, Alice., Non- refoulement and jus cogens limiting anti-terror measures that threaten refugee protection, Georgetown Immigration Law Journal [Vol. 23:1], 2009
- KRITZMAN-AMIR, T., BERMAN, Y., Responsibility Sharing and the Rights of Refugees: The Case of Israel., Vol. 41, 2011
- OCOWUN, CH., Landowners want help on IDP graves, New Vision, Aug 09, 2010.
- OCOWUN, Chris, Landowners want help on IDP graves, New Vision, Aug 09, 2010
- ONGÁYO, A., O., Politics of ethnic alliances and ethno-regional parties: Which way for Kenya?, Kenya today, August 27, 2012
- PERLUSS, Deborah, HARTMAN, F. Joan, 'Temporary Refuge: Emergence of a Customary Norm' (1986) 26 Virginia J. of Int'l L.551

- Reuters AlertNet „World shuns CAR displaced - U.N. refugee chief, 3 March 2010
- Swaminathan Natarajan, Former Sri Lanka rebels ‘abused in detention’, BBC Tamil service BBC, 15 July 2010
- UTTERWULGHE S., Angolan IDPs resolving conflicts, Centre for Common Ground
- Voice of America (VOA)“, Vote Delay in CAR Could Extend President's Term, 30. april 2010

Príručky a stratégie:

- An Introduction Protection: protecting persons of concern to UNHCR, UNHCR ,Ženeva, 1. August 2010
- Assistance to internal displaced persons policy, USAID, October 2004, PD-ACA-558
- Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law. Adopted and proclaimed by General Assembly resolution 60/147 of 16 December 2005
- Brookings-Bern Project on Internal Displacement, Protecting Internally Displaced Persons: A Manual for Law and Policymakers, 2008
- Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, „Child Soldier Use in 2003: A Briefing for the 4th UN Security Council Open Debate on Children and Armed Conflict“, January 2004
- Coalition to Stop the Use of Child Soldiers, „Child Soldier Use in 2003: A Briefing for the 4th UN Security Council Open Debate on Children and Armed Conflict“, January 2004
- FISHER, D., Guide to International Human Rights Mechanisms for Internally Displaced Persons and their Advocates, The Brookings institution – University of Bern Project on internal Displacement, June 2006
- Framework on Durable Solutions for Internally Displaced Persons
- Guidelines on International Protection: “Membership of a particular social group” within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees
- Handbook for the Protection of Internally Displaced Persons. June 2010
- Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees , HCR/IP/4/Eng/REV.1 Reedited, Geneva, January 1992
- OCHA (1999): The Guiding Principles of Internal Displacement. OCHA: New York
- Prima facie determination of refugee status, An overview and its legal foundation, WORKING PAPER SERIES NO. 55, Refugee Studies Centre, Oxford Department of International Development University of Oxford, January 2010

- Průručka UNHCR o presídlení, 2009. Revised edition, July 2011
- ACHIRON, Marilyn Štátna príslušnosť a osoby bez štátnej príslušnosti, Průručka pre poslancov parlamentu č. 11 – 2005, Švajčiarsko: Press Centrales de Lausanne, 2005 skontrolovať zdroj
- UN Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, Principles on Housing and Property Restitution for Refugees and Displaced Persons, 28 June 2005, E/CN.4/Sub.2/2005/17
- UNHCR, utečenkyne a medzinárodná ochrana (Ženeva, 1885), záver č. 39 (XXXVI)
- Uprchlíkem v Česku , Azylová politika, žadatelé o azyl, děti jako uprchlíci ..., Člověk v tísni – společnost při ČT, o. p. s. , 2004

Iné:

- ABUYA-ODHIAMO, E., Refugees and Internally Displaced Persons: Examining Overlapping Institutional Mandates of the ICRC and the UN High Commissioner For Refugees
- Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol
- Analytical Report of the Secretary-General on internally displaced persons, United Nations document, E/CN.4/1992/23, 14 February 1992
- BAGSSHAW, Simon, Developing of the Guiding principles on internal displacement, The Role of a Global Public Policy Network.
- Bureau OF Democracy, Human Rights, and Labor, 2008 Country Reports on Human Rights Practices Report, February 25, 2009
- Comprehensive Study prepared by Mr. Francis M. Deng, Representative of the Secretary-General on the human rights issues related to internally displaced persons, pursuant to Commission on Human Rights resolution 1992/73, United Nations document E/CN.4/1993/35, annex, 21 January 1993
- Conclusion adopted by the executive committee on international protection of refugees, No. 79 (XLVII) General (1996) (Executive Committee—47th Session)
- Conclusions adopted by the Executive committee on international protection of refugees, No. 25 (XXXIII) GENERAL (1982)
- Conclusions adopted by the Executive committee on international protection of refugees, No. 79 (XLVII) GENERAL (1996) (Executive Committee—47th Session), (i).
- Croatia, Letter dated 15 April 1996 to the Chairman of the UN Commission on Human Rights, UN Doc. E/CN.4/1996/159, 15 April 1996
- Croatia, Letter dated 15 April 1996 to the Chairman of the UN Commission on Human

Rights, UN Doc. E/CN.4/1996/159, 15 April 1996

- Doctors Without Borders/Médecins Sans Frontières, Somali Region, Ethiopia: Thousands of IDPs in Search of Food and Water, 19. September 2008
- DROEGE, C., – Transfers of detainees: legal framework, non-refoulement and contemporary challenges, International Review of the Red Cross, Volume 90 Number 871 September 2008
- General Conclusion on International Protection No. 25 (XXXIII) – 1982
- Human Rights Council, Promotion and Protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development , A/HRC/13/21/Add.4)
- Human Rights Watch, Burundi: Stop Deporting Rwandan Asylum Seekers, 2. December 2009
- Human Rights Watch, Collective Punishment War Crimes and Crimes against Humanity in the Ogaden area of Ethiopia's Somali , Region, 2008
- Human Rights Watch, Collective Punishment War Crimes and Crimes against Humanity in the Ogaden area of Ethiopia's Somali Region, June 2008
- Human Rights Watch, Collective Punishment War Crimes and Crimes against Humanity in the Ogaden area of Ethiopia's Somali Region, June 2008, ISBN: : 1-56432-322-6.
- Human Rights Watch, Sri Lanka.
- Human Rights Watch, Syria, Group Denial Repression of Kurdish Political and Cultural rights in Syria, 2009
- Informační centrum OSN v Praze, Nášlapné míny zabíjejí 20 tisíc lidí za rok. Zprávy 2007. Bureau of democracy, Human rights, and labor, 2008 Country Reports on Human Rights Practices Report, February 25, 2009
- International law and international relations, Bridging theory and practice, Edited by Thomas J. Biersteker, Peter J. Spiro, Chandra Lekha Sriram, and Veronica Raffo, 2007
- International Law Association, International Law Association, Declaration of International Law Principles on Internally Displaced Persons, 29 July 2000
- International Law Association, International Law Association, Declaration of International Law Principles on Internally Displaced Persons, 29 July 2000
- International Organization for Migration, Glossary on Migration, 2004
- KÄLIN, Walter., Guiding Principles on Internal Displacement Annotations , The American Society of International Law The Brookings Institution –University of Bern Project on Internal Displacement Studies in Transnational Legal Policy • No. 38 The American Society of International Law Washington, DC, 2008, s. 32. ISBN: 0-979239-0-2, 978-097923289-0-9.
- KÄLIN, Walter, How Hard is Soft Law? The Guiding Principles on Internal Displacement and the Need for a Normative Framework, Presentation at Roundtable Meeting, Ralph

Bunche Institute for International Studies, CUNY Graduate Center, 2001,

- KOVAČ, Matija, THE EMERGING NATURE OF CUSTOMARY INTERNATIONAL NORMS ON INTERNAL DISPLACEMENT. University of Maribor, Faculty of Law, 2009.
- LALANI, Mumtaz., Still Targeted: Continued Persecution of Iraq's Minorities, Minority Rights Group International, 2010
- MARTIN, Susan., F., Forced migration and the evolving humanitarian regime, Working Paper No. 20, Institute for the Study of International Migration Georgetown University Washington, DC USA, July 2000
- Návrh Kódexu zločinov proti mieru a bezpečnosti ľudstva (Draft code of crimes against the peace and security of mankind), 1996
- OKOTH-OBBO, G., Thirty Years On: A Legal Review of the 1969 OAU Convention Governing the Specific Aspects of Refugee problems in Africa, Paper Presented at the Special OAU/UNHCR Meeting of Government and Non-Government Experts Technical Experts on the 30th Anniversary of the 1969 OAU Refugee Convention
- Organization for Security and Co-operation in Europe, Mission in Kosovo, Department of Human Rights and Communities Municipal responses to displacement and returns in Kosovo, November 2010
- OUCHO, J. O., „Environmental impact of refugees and internally displaced persons in sub-saharan Africa. Centre for Research in Ethnic Relations University of Warwick Coventry
- Profile of internal displacement Colombia, Compilation of the information available in the Global IDP Database of the Norwegian Refugee Council, 14 June 2002
- Proposal for a Council Directive on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof, 24 May 2000, COM(2000) 303 final
- REMPEL, T. Coordinator, Research and Information BADIL Resource Center for Palestinian Residency & Refugee Rights Bethlehem, International Law and Durable Solutions for IDPs, Paper prepared for 3rd Annual Land and Housing Conference, Palestinian Refugees and the Internally Displaced within Israel, Nazareth, 26 March 2003
- Report of the Representative of the Secretary-General on internally displaced persons, compilation and analysis of legal norms, E/CN.4/1996/52/Add.2
- RUTINWA, B., New issues in refugee research, Working paper No. 69, Prima facie status and refugee protection, Faculty of Law, University of Dar es Salaam, Tanzania, October 2002
- Somali Region, Ethiopia: Thousands of IDPs in Search of Food and Water, Doctors Without Borders/Médecins Sans Frontières, 19. September 2008
- The American Society of International law (2010), Incorporating the Guiding Principles on Internal Displacement into Domestic Law. Edited by: W. KALIN, R.C. WILIAMS, K.

KOSER, A. SOLOMON. The Brooking Institution – UniversityBern. Project on Internal Displacement. Studies on Transnational Legal Policy No.41, 2010

- The refugee convention, 1951, The travaux preparatoires analysed with a commentary by Dr. Paul Weis
- The Situation for Somali Refugees and Asylum Seekers in Kenya Worsens, International Refugee Rights Initiative, 2009
- UN Disaster Relief Organization (1992): An Overview of Disaster Management. UNDRO: New York
- UN General Assembly, International Conference on the Plight of Refugees, Returnees and Displaced Persons in Southern Africa (SARRED): Report of the Secretary-General, 19 October 1988, A/43/717
- UN High Commissioner for Refugees, UNHCR Note on Refugee Claims Based on Coercive Family Planning Laws or Policies, August 2005
- UN Special Envoy on Human Settlements Issues in Zimbabwe: Report of the Fact-Finding Mission to Zimbabwe to assess the Scope and Impact of Operation Murambatsvina, 2005
- VINCENT, Marc., IDPS: rights and status, India and the guiding principles, Forced migration review 8

Súdne rozhodnutia:

- Canada (Attorney General) v. Ward [1993] 2 S.C.R. 689, 30 June 1993 (Supreme Court of Canada)
- Case concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America) ICJ Decision of 27 June 1986 (186).
- Fornah v. Secretary of State for the Home Department [2006] UKHL 46, 18 October 2006 (UK House of Lords)
- Hernandez-Montiel v. Immigration and Naturalization Service, 225 F.3d 1084, 24 August 2000 (US Court of Appeal for the 9th Circuit)Chahal v. The United Kingdom, 70/1995/576/662, Council of Europe: European Court of Human Rights, 15 November 1996
- Cheung v. Canada (Minister of Employment and Immigration) [1993] 2 F.C. 314, 1 April 1993 (Canada Federal Court of Appeal)
- Cheung v. Canada (Minister of Employment and Immigration) (C.A.) Court of Appeal, Mahoney, Stone and Linden JJ.A."Toronto, March 26; Ottawa, April 1, 1993
- Islam v. Secretary of State for the Home Department; R v. Immigration Appeal Tribunal and Another, ex parte Shah [1999] UKHL 20, 25 March 1999 (UK House of Lords)
- Krnojelac, IT-97-25-T, Judgement (“Krnojelac Trial Judgement”), 15 March 2002,

paras. 474 & 476, Judicial Supplement No. 31 bis

- Krstic, IT-98-33-T, Judgement (“Krstic Trial Judgement”), 2 August 2001, paras. 521, 531 and 532, Judicial Supplement No. 27
- Kupreskic´ et al. ICTY T. Ch. II 14.1.2000
- Lukwago v. Ashcroft, Attorney General, 02-1812, United States Court of Appeals for the Third Circuit, 14 May 2003
- Matter of Acosta, A-24159781, 1 March 1985 (US Board of Immigration Appeals)
- Michelle Thomas et al. v. Alberto R. Gonzales, Attorney General, 02-71656; A75-597-033; A75-597-034; A75-597-035; A75-597-036, United States Court of Appeals for the Ninth Circuit, 3 June 2005
- Naletilic & Martinovic, IT-98-34-T, Judgement, 31 March 2003, para. 670, Judicial Supplement No. 42
- Protection Regulations - Reg 6) Moldova v. Secretary of State for the Home Department, CG [2008] UKAIT 00002, United Kingdom: Asylum and Immigration Tribunal / Immigration Appellate Authority, 26 November 2007
- Refugee Appeal No 1312/93, Re GJ, 30 August 1995 (New Zealand Refugee Status Authority)
- Simic, IT-95-9-PT, Judgement (“Simic Trial Judgement”), 17 October 2003, para. 122, Judicial Supplement No. 45
- The Prosecutor v. Anto Furundzija – Case No. IT-95-17/1-T, "Judgement" 10 December 1998, Trial Chamber II (Judges Mumba [Presiding], Cassese and May) para.144.
- Tchoukhrova v. Gonzales (Tchoukhrova v. Gonzales, 404 F.3d 1181, 21 April 2005 (US Court of Appeals)for the 9th Circuit)

Zborníky a žurnály:

- COHEN, Roberta., The Guiding Principles on Internal Displacement: An Innovation in International Standard Setting, *Global Governance* 10 (2004)
- ČERNOTA, Mikuláš, Faktory životného prostredia a migrácia obyvateľstva. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorantov: Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov v roku 2010. Bratislava: Ekonomická Univerzita v Bratislave, 10.6. 2010
- JAEGER, Gilbert., On the history of the international protection of refugees, *Revue internationale de la Croix-Rouge International Review of the Red Cross*, Form IRRC, Vol. 83 No 843 727, September 2001
- Brookings-Bern Project on Internal Displacement, The American Society of International Law. Incorporating the Guiding Principles on Internal Displacement into Domestic Law:

Internetové zdroje:

- http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/PINF_Azyl.pdf
- http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/PINF_Azyl.pdf
- <http://amazonwatch.org/news/2012/0829-supreme-court-judge-overturms-suspension-of-belo-monte-dam>
- <http://amazonwatch.org/news/2012/0829-supreme-court-judge-overturms-suspension-of-belo-monte-dam>
- <http://amazonwatch.org/work/belo-monte-dam>
- <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA01/EREC1499.htm>
- <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA99/EREC1424.HTM>
- <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta03/EREC1631.htm>
- http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/3/1/1/8/9/pages311892/p311892-5.php
- http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/3/1/1/8/9/pages311892/p311892-5.php
- http://confinder.richmond.edu/admin/docs/colombia_const2.pdf
- http://confinder.richmond.edu/admin/docs/colombia_const2.pdf
- <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G96/106/78/PDF/G9610678.pdf?OpenElement>
- <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G96/108/97/IMG/G9610897.pdf?OpenElement>
- <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G96/108/97/IMG/G9610897.pdf?OpenElement>
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0083:SK:HTML>
- <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005XG1223%2802%29:SK:HTML>
- <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2000:0303:FIN:EN:PDF>
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:070E:0088:0090:SK:PDF>
- <http://gatesofvienna.blogspot.com/2003/01/news-feed-20100703.html#52203>
- [http://gl.yorku.ca/GlProfProfiles.nsf/PublicationsAttachments/C9788EF19592A9228525748A004DDAB1/\\$File/Tensions between the refugee concept.pdf?OpenElement](http://gl.yorku.ca/GlProfProfiles.nsf/PublicationsAttachments/C9788EF19592A9228525748A004DDAB1/$File/Tensions%20between%20the%20refugee%20concept.pdf?OpenElement)

- http://graduateinstitute.academia.edu/MatijaKovac/Papers/113651/Customary_Nature_of_International_Norms_on_Internal_Displacement
- <http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/129706/.../16-18.pdf>.
- http://law.kuleuven.be/ipr/eng/CRPC_Bosnia/CRPC/new/bo/html/news/2001/feb/News_pressreleases09-02b.htm.
- <http://law.nus.edu.sg/sybil/downloads/articles/SJICL-2003-1/SJICL-2003-236.pdf>.
- <http://ochanet.unocha.org/p/Documents/Guidance%20on%20Profiling%20Internally%20Displaced%20Persons,%20OCHA-NRC,%20English.pdf>
- <http://pi.library.yorku.ca/ojs/index.php/refuge/article/viewFile/30612/28122>
- <http://qmkdk.gov.az/en/laws/68.html>
- <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2B7A08515C240D3885256BDB00538014-nrc-col-14jun.pdf>
- <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/C6437E8B3EA4B214C1256EA70033DCF4-childsoldieruse2003.pdf>
- <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/C6437E8B3EA4B214C1256EA70033DCF4-childsoldieruse2003.pdf>
- <http://reports.fja.gc.ca/eng/1993/1993fca0404.html>
- <http://terra0nullius.wordpress.com/2010/11/11/idmc-report-colombia-restitution-bill-represents-significant-progress-but-concerns-remain/>
- <http://terra0nullius.wordpress.com/resources/2010-09-colombia-restitution-bill-in-spanish/>
- <http://unic.un.org/imucms/Dish.aspx?loc=71&pg=708>
- <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan021752.pdf>
- <http://usa.usembassy.de/etexts/speeches/rhetoric/hstaid.htm>
- <http://web.mit.edu/12.000/www/m2006/teams/willr3/const.htm>
- <http://web.mit.edu/12.000/www/m2006/teams/willr3/const.htm>
- http://www.academia.edu/193326/Customary_Nature_of_International_Norms_on_Internal_Displacement
- <http://www.adb.org/water/topics/dams/pdf/didreport.pdf>
- <http://www.aec-sudan.org/docs/cpa/cpa-en.pdf>
- http://www.africa-union.org/Official_documents/Treaties_%20Conventions_%20Protocols/Refugee_Convention.pdf
- <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-17958616>
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws_and_Policies/OAS/OAS_IDPRes.pdf

- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Angola/Angola_SOPs_ResettlementNorms2002_Eng.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Burundi/Burundi_ProgrammeNational_2004.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Sudan/Sudan_IDPPolicy.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Azerbaijan/Azerbaijan_StatusLaw_1999.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/India/India_Policy%20AffectedFamilies_2003.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Nepal/Nepal_IDPrelief_2004.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Nepal/Nepal_Policy_2007.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/SriLanka/SriLanka_Framework_2002.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/SriLanka/SriLanka_Framework_2002.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/SriLanka/SriLanka_2005_TsunamiProvisions.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/SriLanka/SriLanka_ResettlementAct_2007.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Guatemala/Guatemala_ResettlementAgreement.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Peru/Peru_IDPlaw_2004_Eng.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Peru/Peru_IDPRegulation_Spa.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/UnitedStates/USA_HurricaneEducationAct.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Serbia/Serbia_IDPstrategy_2002.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Bosnia/Bosnia_DisplacedPersons%20ReturneesLaw_2005.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Russia/Russia_AmendedLawNo202%20FZ.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Georgia/Georgia_IDPStrategy_2002.pdf

ia/Georgia_IDPLaw_2006.pdf

- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Iraq_2006_PropertyResolution.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Iraq_PropertyForm.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Iraq_2008_National_Policy.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/Projects/IDP/Laws%20and%20Policies/Iraq_2008_National_Policy.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/papers/2010/0119_internal_displacement/0119_internal_displacement_complete.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/reports/2010/04_durable_solutions/04_durable_solutions.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2008/10/16%20internal%20displacement/10_internal_displacement_manual.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2008/10/16%20internal%20displacement/10_internal_displacement_manual.pdf
- http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2010/1/19%20internal%20displacement/0119_internal_displacement_ch6.pdf
- <http://www.brookings.edu/fp/projects/idp/articles/Kaelin12-19-01.pdf>
- <http://www.brookings.edu/projects/idp/Laws-and-Policies/angola.aspx>
- <http://www.brookings.edu/projects/idp/Laws-and-Policies/burundi.aspx>
- <http://www.brookings.edu/projects/idp/Laws-and-Policies/peru.aspx>
- http://www.brookings.edu/speeches/2009/0622_hiv_aids_kalin.aspx
- <http://www.cps.gov.uk/publications/prosecution/rpbcbook.html#a02>
- <http://www.doctorswithoutborders.org/news/article.cfm?id=3115>
- <http://www.doctorswithoutborders.org/news/article.cfm?id=3115>
- http://www.dspace.cam.ac.uk/retrieve/533666/pdsa_01_02_03.pdf
- http://www.en.refugeelawreader.org/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=189&Itemid
- http://www.en.refugeelawreader.org/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=189&Itemid
- <http://www.e-pravo.sk/decisions/view/221/doplňková-ochrana-ako-druhá-forma-medzinarodnej-ochrany-v-suvislosti-s-neudelením-azylu>
- <http://www.erd.gov.lk/devforum/Treasury/paper-2.pdf>
- http://www.eshelter-ccmhaiti.info/pdf/Registration_Update_Return_Resettlement_SOPs_FINAL.pdf

- http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/558/558668/558668sk.pdf
- <http://www.fmreview.org/FMRpdfs/FMR08/fmr8.11.pdf>
- [http://www.foreign.gov.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_E1F35966ADC4049CC125783B004AFFA3_SK/\\$File/SriLanka_ZIT_2011.pdf](http://www.foreign.gov.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_E1F35966ADC4049CC125783B004AFFA3_SK/$File/SriLanka_ZIT_2011.pdf)
- http://www.gppi.net/fileadmin/gppi/Bagshaw_Developing.pdf
- <http://www.gurtong.net/ECM/Editorial/tabid/124/ctl/ArticleView/mid/519/articleId/1012/Arabs-pile-into-Darfur-to-take-land-cleansed-by-janjaweed.aspx>
- <http://www.hrea.org/learn/tutorials/refugees/Handbook/hbpart1.htm>
- <http://www.hrw.org/en/news/2010/08/01/israel-halt-demolitions-bedouin-homes-negev>
- <http://www.hrw.org/news/2009/12/02/burundi-stop-deporting-rwandan-asylum-seekers>
- http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/Non-Refoulement%20and%20Jus%20Cogens%20Limiting%20Anti-Terror%20Measures%20That%20Threaten%20Refugee%20Protection_0.pdf
- http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/syria1109webwcover_0.pdf
- <http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/sri-lanka>
- <http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/sri-lanka>
- <http://www.humanrights.is/the-human-rights-project/humanrightscasesandmaterials/humanrightskonceptsideasandfora/substantivehumanrights/therighttoanadequatestandardofliving/>
- <http://www.humanrights.is/the-human-rights-project/humanrightscasesandmaterials/humanrightskonceptsideasandfora/substantivehumanrights/therighttoanadequatestandardofliving/>
- <http://www.icct.nl/userfiles/file/ICCT%20Discussion%20Paper%20EM%20Diplomatic%20Assurances.pdf>
- http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_in_asofcuin#refFn_92_13
- http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v2_cha_chapter38_rule133_sectionb
- http://www.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v2_rul_rule130#_IVNaLe
- http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/727_738_jaeger.pdf
- <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/armed-conflict-article-170308.htm>
- <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/armed-conflict-article-170308.htm>
- <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/idp-icrc-position-030706.htm>
- <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/380?OpenDocument>
- <http://www.idpaction.org/index.php/en/news/16-principles2standards>

- <http://www.idp-profiling.org/serbia-idp-profiling-report.html>
- [http://www.internaldisplacement.org/8025708F004BE3B1/\(httpInfoFiles\)/F88894B92F17C98CC1257695005CE269/\\$file/Mexico+-+December+2009.pdf](http://www.internaldisplacement.org/8025708F004BE3B1/(httpInfoFiles)/F88894B92F17C98CC1257695005CE269/$file/Mexico+-+December+2009.pdf)
- <http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/%28httpEnvelopes%29/66028DFF92E55A2A802570B8005A6DB5?OpenDocument>
- <http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/%28httpPages%29/22FB1D4E2B196DAA802570BB005E787C?OpenDocument>
- [http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/\(httpCountrySummaries\)/C5BFD0104FE7EA56C125779200432A32?OpenDocument&count=10000](http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/(httpCountrySummaries)/C5BFD0104FE7EA56C125779200432A32?OpenDocument&count=10000)
- [http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/\(httpDocuments\)/828136AC3B6CEC1BC12577490040B081/\\$file/MRG_IraqRep_June10_FINAL.pdf](http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/(httpDocuments)/828136AC3B6CEC1BC12577490040B081/$file/MRG_IraqRep_June10_FINAL.pdf)
- [http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/\(httpPages\)/22FB1D4E2B196DAA802570BB005E787C?OpenDocument&count=1000](http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/(httpPages)/22FB1D4E2B196DAA802570BB005E787C?OpenDocument&count=1000)
- [http://www.internaldisplacement.org/8025708F004D404D/\(httpPages\)/61944755DF644EE1C12570C9005BAC3A?OpenDocument](http://www.internaldisplacement.org/8025708F004D404D/(httpPages)/61944755DF644EE1C12570C9005BAC3A?OpenDocument)
- [http://www.internaldisplacement.org/8025708F004D404D/\(httpPages\)/61944755DF644EE1C12570C9005BAC3A?OpenDocument](http://www.internaldisplacement.org/8025708F004D404D/(httpPages)/61944755DF644EE1C12570C9005BAC3A?OpenDocument)
- [http://www.internaldisplacement.org/80257297004E5CC5/\(httpPages\)/9B53FD612B5E8D22802572980050ED0E?OpenDocument](http://www.internaldisplacement.org/80257297004E5CC5/(httpPages)/9B53FD612B5E8D22802572980050ED0E?OpenDocument)
- [http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/9253D4E30F160B58C1257914004A822E?OpenDocumenthttp://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/1949E98C81942B55C12571FE004D8821?OpenDocument](http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/9253D4E30F160B58C1257914004A822E?OpenDocumenthttp://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/1949E98C81942B55C12571FE004D8821?OpenDocument)
- [http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/CF4A048957AF1193C12577D4005346B8?OpenDocument](http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/CF4A048957AF1193C12577D4005346B8?OpenDocument)
- [http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/9253D4E30F160B58C1257914004A822E?OpenDocument](http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/9253D4E30F160B58C1257914004A822E?OpenDocument)
- [http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/D19BC2605A15FBF2C1257816004B8C9D?OpenDocument#45.2.1](http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/D19BC2605A15FBF2C1257816004B8C9D?OpenDocument#45.2.1)
- [http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/A7E1B7BD7528B329C12575E500525165?OpenDocument#expand](http://www.internaldisplacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/A7E1B7BD7528B329C12575E500525165?OpenDocument#expand)
- <http://www.internal-displacement.org/publications/global-overview-2010-asia-india.pdf>

- <http://www.internal-displacement.org/statistics>
- [http://www.justice.gov/eoir/vll/benchbook/resources/UNHCR Guidelines Social Group.pdf](http://www.justice.gov/eoir/vll/benchbook/resources/UNHCR_Guidelines_Social_Group.pdf)
- [http://www.justice.gov/eoir/vll/benchbook/resources/UNHCR Guidelines Social Group.pdf](http://www.justice.gov/eoir/vll/benchbook/resources/UNHCR_Guidelines_Social_Group.pdf)
- http://www.kenyalaw.org/klr/fileadmin/pdfdownloads/Acts/RefugeesAct_13of2006.pdf
- <http://www.kenya-today.com/politics/politics-of-ethnic-alliances-and-ethno-regional-parties-which-way-for-kenya>
- http://www.law.georgetown.edu/idp/english/id_faq.html#q14
- <http://www.ludiaakomy.sk/download/Newyorksk%C3%BD%20protokol.pdf>
- http://www.ludskeprava.eu/euris.sk/index.php?link=systemy_ochrany
- <http://www.nato.int/kosovo/docu/u990610a.htm>
- <http://www.newvision.co.ug/D/8/16/728215>
- <http://www.newvision.co.ug/D/8/16/728215>
- http://www.nrc.no/arch_img/9411999.pdf
- http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=375
- <http://www.osce.org/kosovo/73854>
- <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1270>
- <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldjudgmt/jd061018/sshd.pdf>
- <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldjudgmt/jd061018/sshd.pdf>
- http://www.refugeecooperation.org/publications/Iraq/09_chatelard.php
- <http://www.refugee-rights.org/Publications/RRN/2009/April/V5.I2.SituationForSomaliRefugees.html>
- <http://www.refugees-idps-committee.gov.az/en/pages/18.html>
- <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=4ff5860e2&skip=0&query=externally%20displaced%20persons>
- <http://www.refworld.org/docid/3dd8cde56.html>
- <http://www.refworld.org/docid/3dd8d0ae4.html>
- <http://www.refworld.org/docid/42808e5b4.html>
- <http://www.refworld.org/docid/42808e5b4.html>
- <http://www.refworld.org/pdfid/45377b620.pdf>
- <http://www.refworld.org/pdfid/4ff3f8812.pdf>
- http://www.rsc.ox.ac.uk/publications/working-papers-folder_contents/RSCworkingpaper55.pdf

- http://www.sc99ews.com/Tsunami_Srilanka/Pdf/Situational%20Report%20on%20Tsunami%20IDPs%20of%20Southern%20Sri%20Lankan.pdf
- http://www.schengen.eu/euris.sk/index.php?link=azilova_politika
- http://www.srbija.gov.rs/cinjenice_o_srbiji/ustav_odredbe.php?id=217
- http://www.srbija.gov.rs/cinjenice_o_srbiji/ustav_odredbe.php?id=218
- <http://www.ssag.sk/SSAG%20study/GEO/SZG/SudanDarfur.pdf>
- <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2008/af/119001.htm>
- <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2008/af/119001.htm>
- <http://www.tamilsydney.com/content/view/2221/37/>
- <http://www.tamilsydney.com/content/view/2221/37/>
- <http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/en/drip.html>
- <http://www.un.org/News/Press/docs/2005/sc8351.doc.htm>
- <http://www.unesco.de/1507.html>
- <http://www.unhcr.org/3d464b239.html>
- <http://www.unhcr.org/3d58e13b4.html>
- <http://www.unhcr.org/42d673472.pdf>
- <http://www.unhcr.org/4ae9bede9.html>
- <http://www.unhcr.org/4ca34be29.html>
- <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b6938>
- <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b6b910>
- <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b673c>
- <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b6938>
- <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b6b910>
- <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3eb11c2f4>
- <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3ae6b673c>
- <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=3eb11c2f4>
- <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=437b6db64>
- <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=47bb00782>
- <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=47bb00782>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae68f410.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36ec.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b5c07.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b69920.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00efef34.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00f0b950.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3b00f15d8.html>

- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3dd8cf374.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/404351e74.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/415beb784.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/41640c874.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/424bf6914.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/424bf6914.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/429c525d4.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4301a9184.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4411504f4.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/477e578a2.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4790cbc02.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/49eef2572.html>
- <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/45f17a1a4.pdf>
- [http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/\(Symbol\)/E.CN.4.1993.35.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/(Symbol)/E.CN.4.1993.35.En?Opendocument)
- http://www.uni-bielefeld.de/tdrc/ag_comcad/pdf/Panel_7_Negi_Development-projects-vs-internally-displaced-population-in-India.pdf
- <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=86>
- <http://www.usaid.gov/policy/ads/200/200mbd.pdf>
- <http://www.usaid.gov/policy/ads/200/200mbd.pdf>
- <http://www.wcl.american.edu/hrbrief/v2i2/protecting.htm>
- <http://www.wcoomd.org/pfrecomm28expeditedisasters.htm>
- <http://www.wcoomd.org/pfrecomm28expeditedisasters.htm>
- <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4076737,00.html>
- http://www.zimbabwesituation.com/zimbabwe_rpt.pdf
- <http://www1.umn.edu/humanrts/edumat/studyguides/refugees.htm>
- <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/z1afchar.htm>
- http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/ngos/ANNANCPV_RussianFederation46.pdf
- <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=987573&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>
- www.acri.org.il/he/wp-content/uploads/2011/07/hit77302.pdf
- www.brookings.edu/papers/2008/1016_internal_displacement.aspx
- [www.internaldisplacement.org/8025708F004BE3B1/\(httpInfoFiles\)/60ECE277A8EDA2DDC12572FB002BBDA7/\\$file/Great%20Lakes%20pact_en.pdf](http://www.internaldisplacement.org/8025708F004BE3B1/(httpInfoFiles)/60ECE277A8EDA2DDC12572FB002BBDA7/$file/Great%20Lakes%20pact_en.pdf)
- www.mcrg.ac.in/globalisation/3%20R%20&%20R%20policy.doc

Referenčný materiál ohľadom medzinárodných a regionálnych a národných právnych nástrojov súvisiacich s vnútorným presídlením.

Medzinárodné právo ľudských práv v medzinárodno-právnych dokumentoch:

- CAT- Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (1984);
- CED - Medzinárodný dohovor o ochrane všetkých osôb pred násilným zmiznutiami (2007);
- CEDAW - Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (1979);
- CMW - Medzinárodný dohovor o ochrane práv všetkých migrujúcich pracovníkov a členov ich rodín (1990);
- CPD - Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (2006);
- CPPCG - Dohovor o zabránení a trestaní zločinu genocídiá (1948);
- CRC - Dohovor o právach dieťaťa (1989);
- CRS - Dohovor o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti (1954);
- CRS - Dohovor o obmedzení prípadov bezdomovectva (1961);
- ICCPR- Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (1966);
- ICERD - Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (1965);
- ICESCR - Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966);
- Protokol o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi najmä so ženami a deťmi, ktorý dopĺňa Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu (2000);
- Všeobecná deklarácia ľudských práv (1948).

Medzinárodné trestné právo

- Štatút ICC-Rímsky Štatút Medzinárodného trestného súdu (1998);
- ICTR Štatút - Štatút Medzinárodného tribunálu pre Rwandu (1994);
- ICTY Štatút - Štatút Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu (1993).

Medzinárodné humanitárne právo

- Dohovor o zákonoch a obyčajoch pozemnej vojny, Haag, 1907, II. Haagska konferencia;
- Dohovor o zabránení a trestaní trestných činov genocídy, VZ OSN, 1948
- Dohovor o ochrane civilných osôb v čase vojny, Ženeva, 1949, Dohovor IV.;
- CCW -Dohovor OSN o zákaze alebo obmedzení použitia určitých konvenčných zbraní, ktoré môžu byť považované za nadmerne zraňujúce alebo mať nerozlišujúce účinky, Ženeva 10. Októbra 1980 v znení 21.decembra 2001;

- Dodatokový protokol k Ženevským dohovorom z 12. Augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov, Ženeva, 1977, Protokol I.
- Dodatokový protokol k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí ozbrojených konfliktov, ktoré nemajú medzinárodný charakter, Ženeva 1977, Protokol II.;
- Dodatokový protokol k Ženevským dohovorom z 12. Augusta 1949 o ochrane obetí ozbrojených konfliktov (8. August 2005);
- Haagske predpisy: Predpisy zákonov a obyčajov pozemnej vojny, pripojeného k Haagskemu dohovoru (II) z roku 1899 a Haagskemu dohovoru (IV) z roku 1907.

Regionálne právne nástroje

- AmCHR - Americký dohovor o ľudských právach (1992);
- AmDHR - Americká deklarácia práv a povinností človeka (1948);
- AfCHPR - Africká charta práv človeka a národov (1981);
- AfCRWC - Africká charta o právach a blahu dieťaťa (1990);
- ArCHR - Arabská charta ľudských práv, Rada Ligy arabských štátov (1994);
- Deklarácia o ochrane utečencov a presídlencov v arabskom svete (1992); (Declaration on the Protection of Refugees and Displaced Persons in the Arab World)
- Káhirska deklarácia- Deklarácie ľudských práv v islame (1990);
- EDLP- Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd/Európsky dohovor o ľudských právach (1950);
- ESC -Európska sociálna charta (revidovaná 1996);
- Protokol 1 - Protokol k Dohovoru o ochrane ľudských práv a k EDLP základných slobôd;
- Protokol č. 4 - Protokol 4 k Dohovoru o ochrane ľudských práv k EDLP a základných slobôd;
- *Kartagenská deklarácia o právnom postavení utečencov (1984)* ods.9, vyjadruje znepokojenie nad situáciou vnútorne presídlených osôb v ich vlastných krajinách.

Iné

- *Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN 46/182 z roku 1991*, ktorou bol založený Úrad OSN pre koordináciu humanitárnych záležitostí (OCHA). Zahŕňa koordináciu humanitárnej pomoci, plánovanie a podporu humanitárnych záležitostí.
- *Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN 57 /150 z roku 2002* o „*Posilnení efektívnosti a koordinácie medzinárodnej pomoci pri vyhľadávaní a záchrane osôb v obytných zónach*“, *schválila „Pokyny a metodiku INSARAG“*- (Medzinárodná skupina poradcov pre vyhľadávanie a záchranu osôb), ako referenčnú príručku pre medzinárodné záchranné

a vyhľadávacie jednotky USAR (jednotky na vyhľadávanie a záchranu osôb pri závaloch v obytných zónach) a pri likvidácii následkov mimoriadnych udalostí. Ako uvádza Rezolúcia OSN č. 57/150 zo 16. decembra 2002, krajinám ohrozeným zemetraseniami alebo mimoriadnymi udalosťami s potenciálom kolapsu konštrukcií sa naliehavo odporúča, aby zahrnuli metodiku INSARAG do svojich národných plánov krízového riadenia. Pokyny INSARAG sú určené pre dve zásadne odlišné, avšak rovnako dôležité skupiny, a sice krajiny a ich jednotky USAR, ktoré poskytujú medzinárodnú pomoc a krajiny zasiahnuté mimoriadnou udalosťou.

- *Odporúčanie Rady pre colnú spoluprácu k urýchleniu postúpenie humanitárnych zásielok v prípade katastrof, 8. júna 1970, Doc. Nie T2-423;*³⁶⁴
- *Zásady OSN o bývaní a reštitúcii majetku pre utečencov a presídlené osoby (Pinheiro zásady);*

Ďalšie súvisiace právne predpisy:

- Medzinárodný dohovor o zjednodušení a zladení colných režimov – Kjótsky dohovor;
- Srí Lanka sa stala tiež zmluvnou stranou "Tamperského dohovoru o zabezpečení telekomunikačných zdrojov pre zmiernenie katastrof a záchranné operácie" (Tampere 18. June 1998);
- *Zásady o bývaní a majetkovej reštitúcie utečencov a presídlených osôb (Principles on Housing and Property Restitution for Refugees and Displaced Persons, 2005);*
- *Základné princípy a usmernenia na rozvoji založenom vystaňovaní a presídlení (1997) Basic Principles and Guidelines for Development-based Evictions and Displacement, 1997);*
- *Komplexné pokyny pre ľudské práva na rozvoji založenom presídlení, 2006), Comprehensive Human Rights Guidelines on Development-based Displacement (2006);*
- *Ochrana osôb postihnutých prírodnými katastrofami: IASC Prevádzkové pokyny o ľudských právach a prírodných katastrofách (Protecting Persons Affected by Natural Disasters: IASC Operational Guidelines on Human Rights and Natural Disasters, 2006);*
- *Parížske zásady: zásady a usmernenia týkajúce sa detí zapojených do ozbrojených síl alebo ozbrojených skupín (Paris Principles: Principles and Guidelines on Children Associated with Armed Forces or Armed Groups, 2007);*
- *Ochrana vnútorne presídlených osôb, Politické štúdie (Protection of Internally Displaced Persons, Policy Paper, 1999);*
- *Implementácia spoločnej reakcie na situáciu vnútorného presídlenia: Pokyny pre humanitárnych koordinátorov OSN a/alebo miestnych koordinátorov a krajinné tímy (Implementing the Collaborative Response to Situations of Internal Displacement: Guidance*

³⁶⁴ <http://www.wcoomd.org/pfrecomm28expeditedisasters.htm>

- for United Nations Humanitarian and/or Resident Coordinators and Country Teams, 2004);
- *Pestovanie ochranného stromu: Ochrana práv prostredníctvom humanitárnej akcie* (Growing the Sheltering Tree: Protecting Rights Through Humanitarian Action, 2002);
  - *Rodová príručka pre humanitárnu akciu* (Gender Handbook for Humanitarian Action, 2007);
  - *Pokyny pre duševné zdravie a psycho-sociálnej podpory v mimoriadnych udalostiach* (Guidelines on Mental Health and Psycho-social Support in Emergency Settings, 2007).
  - *Viedenská deklarácia a Akčný program Svetovej konferencie o ľudských právach* (Viedeň, 14-25. jún 1993), (dokument UN A/CONF.157/23), v časti I., ods. 23, vyzýva štáty, aby venovali osobitnú pozornosť a nachádzali trvalé riešenia pre problémy vnútorne presídlených osôb;
  - *Vyhlasenie San Jose, o utečencoch a presídlených osobách* (San Jose, 7. december 1994) (na základe Kartagenskej deklarácie),
  - *Smerom ku skutočnému partnerstvu v novej ére: vyhlásenie vrcholnej schôdzky Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe* (KBSE/OBSE), (Budapešť, 1994), časť VIII., odsek. 32.
  - *Dokument KBSE: Seminár ľudskej dimenzie o migrácii, vrátane utečencov a vysídlených osôb, prijatú vo Varšave 20-23 apríla 1993;*
  - *Záver seminára o ochrane afrických utečencov a vnútorne presídlených osôb* (Harare, 16 – 18. február 1994 (ďalej len Harare Závěry);
  - *Odporúčania Organizácie africkej jednoty / UNHCR sympóziu o utečencoch a nútenom presídlení obyvateľstva v Afrike, EC/1994/SCP/CRP.7/Add.1, 21. septembra 1994 (OAJ / UNHCR Symposium).*
  - *Lois et coutumes de la guerre* (Extrait et commentaire), Règlement 51.7/II f, Armée Suisse, 1987 (193 (2))
  - *The Law of War on Land being Part III of the Manual of Military Law*, The War Office, HMSO, 1958, § 560, *Leyes de Guerra*, RC-46-1, Público, II Edición 1969, Ejército Argentino, Edición original aprobado por el Comandante en Jefe del Ejército, 9 May 1967, § 5.008.
  - *Australia, Criminal Code Act 1995, as amended on 1 November 2007, taking into account amendments up to Act No. 177 of 2007, Chapter 8, § 268.45, s. 331., Azerbajdzan, Criminal Code, 1999, Article 116.0.14.*
  - *United States Department of Defence, Report to Congress on the Conduct of the Persian Gulf War, Appendix O, The Role of the Law of War, 10 April 1992 ILM, Vol. 31, s. 635.*
  - *Sweden, Statement of Government Policy in the Parliamentary Debate on Foreign Affairs, 14 February 2007, s. 12, A/RES/2675 (XXV) Basic Principles for the protection of civilian populations in armed conflicts. ICRC, Working paper submitted to the Preparatory Committee for the Establishment of an International Court, 1 February 1997 §1 (I).*

Kľúčové slová:

Vnútorne presídlenie. Vnútorne presídlená osoba. Utečenec. Utečenecké právo.

Key words:

Internal displacement. Internally displaced person. Refugee. Refugee law.